

ANWESHA

Vol. : IV

ANWESHA

Vol. : IV

Published by

Women Awareness Cell, Bijni College, Bijni

In Collaboration with

Publication Cell, IQAC, Bijni College, Bijni

ADVISORY BOARD

Dr. B.G. Basumatary,
Principal, Bijni College
Sri S.K. Pasayat,
Vice-Principal, Bijni College
Dr. Arup Sarkar,
Co-ordinator, IQAC, Bijni College
Dr. Anindita Chakraborty,
Convenor, Women Awareness Cell,
Bijni College, Bijni

EDITORIAL BOARD

Editors

Dr. Kusum Brahma,
Assistant Professor, Department of Education
Dr. Prasanta Das,
Assistant Professor, Department of Mathematics

Members

Mrs. Lipika Dey Dutta,
Assistant Professor, Department of Zoology
Mr. Devajyoti Sarma,
Assistant Professor, Department of Assamese
Mrs. Sanjita Ray,
Assistant Professor, Department of Physics
Miss Swapna Saha,
Assistant Professor, Department of Chemistry

©: All the copyright reserved by Women Awareness Cell

Authors are solely responsible for their Manuscript
Edition: December, 2022

ISBN: 978-81-962480-0-0

Printed at **Vicky Communication & Associates**
Vivekananda Path, H. No. 19, G.S. Road, Ulubari, Guwahati 781 007
Ph : 0361 2733255, +91 73990 02444

OFFICE OF THE PRINCIPAL :: BIJNI COLLEGE

বিজনি মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষৰ কাৰ্যালয়
‘गोरायुनि मावख’ :: बिजनी सोलौंसालिमा

Dr. Birhash Giri Basumatary
Principal
Bijni College, Bijni

Website: www.bijnicollege.ac.in
Email : bijnicollege@gmail.com
P.O. Bijni, Dist. Chirang (BTAD) Assam
Pin- 783390
Phone- 03668-295025

Message

I am pleased to inform you that the Women Awareness Cell of Bijni College, Bijni will soon publish Volume-IV of the edited book *Anwasha*. You will find that this volume contains a large number of research papers in various fields

I would like to express my gratitude to each and every member of the Cell and the authors of the articles for making this project such a huge success.

Date: 29-03-2023

(Dr. Birhash Giri Basumatary)
Principal,
Bijni College, Bijni
Principal,
Bijni College, Bijni

EDITORIAL

The journey of Anwasha was started in 2019 with the initiative of Women Awareness Cell, Bijni College to provide a platform for budding researchers, educationists, writers and others who want to share their ideas, thoughts, and viewpoints.

The adoption of the New Education Policy (NEP) 2020 has emphasised on holistic development through Multi-disciplinary knowledge where there will be flexibility in choice of subjects and area of research at different levels. Moreover, the present NEP 2020 policy has also emphasised on regional languages. In this context, the Women Awareness Cell, Bijni College, Bijni and Publication Cell, Bijni College, Bijni took the initiative to publish Anwasha, Vol. IV. as Multi-disciplinary Multi-lingual edited book volume with ISBN number.

As per our expectation, many young scholars, writers, academicians forwarded us their writings on diverse issues.

We appreciate all the authors of this volume for their valuable contributions and helps without which our successful publication would not be possible.

Constructive Suggestions from various prominent writers, researchers, academicians and policy makers on this volume are honestly welcome for the improvement of our future publications.

Lastly, we are grateful to those people who are directly and indirectly give us mental support and encouragement in the process of completion of this publication.

Editors

CONTENTS

- ◆ Menstrual Hygiene and Management:
An Awareness on Women's Health Issues
Dr. Sewali Pathak 00
- ◆ An Analysis of Female Participation in
Handloom Industry of Assam
Mithichar Basumatary 00
- ◆ Value Oriented Education- An Essential Need
Dr. Nandeswari Boro 00
- ◆ Traditionalism and Globalization :
A brief Analysis on Bodo Society
Mathura Brahma 00
- ◆ Women's status, Covid-19,
and the question of gender equality
Dr. Anindita Chakravarty 00
- ◆ Women in Ancient and Modern India: An analysis
Lipika Dey Dutta 00
- ◆ Humanistic Religion of Rabindranath Tagore
Eyasmin Sultana 00
- ◆ Disaster and its Management in India
Sanjita Ray 00
- ◆ Women's Rights in India
Swapna Saha 00
- ◆ An Overview of Women's Mental Health in
India-What needs to change?
Lily Devi 00
- ◆ Life Skill with Special Reference to Eightfold Yoga Skill
Bibha talukdar 00
- ◆ Human Computer Shakuntala Devi
Dr. Prasanta Das 00

- ◆ Types of Marriage of Bodo and Aryan
Bonny M. Basumatary 00
- ◆ Writing a Research Paper for Conferences or Journals
Jayshri Narzary 00
- ◆ Cultural Intelligence-
Understanding the Capability that Serves Goals
Dr. Kusum Brahma 00
- ◆ Breaking the Silence: A Critical Review of Women's Mental
Harassment and its Impact on Mental Health
Dipak Bhattacharyya 00
- ◆ A Study on Emerging Trends for Improving Women
Education
Milon Basumatary 00
- ◆ জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ “আংকুশ” উপন্যাসত চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজ
অপৰাজিতা বৰুৱা 00
- ◆ অসমৰ থলুৱা ফল-থেকেৰা
ড° জুবিন চন্দ্ৰ ৰায় 00
- ◆ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্পত নাৰী মনস্তত্ত্ব
ড° বিজু বৰুৱা 00
- ◆ বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ সংগ্ৰামী দৃষ্টিৰে নাৰী
ড° গোবিন্দ বৈশ্য 00
- ◆ হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত নাৰী চৰিত্ৰ
ড° ডিম্বেশ্বৰ দাস 00
- ◆ এৰছাৰ্ড নাটক হিচাপে ‘শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য
কৃষ্ণ দাস 00
- ◆ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ‘কাশীবাসী’ গল্পত ৰাজনৈতিক স্মৃষ্ণ
নবনীতা ৰায় 00
- ◆ অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অৱদান
নীলাম্বি দাস 00
- ◆ দেশী মুছলমানসকলৰ সংস্কৃতি
শাৰমিন আৰা ৰহমান 00
- ◆ হাজাৰ চুৱাশিৰ মা ঃ মাতৃত্ববোধ
ড° উৰ্মিলা পোদ্দাৰ 00

Menstrual Hygiene and Management: An Awareness on Women's Health Issues

Dr. Sewali Pathak

Assistant Professor,

Department of Zoology, Bijni College, Bijni

Abstract:

Menstrual hygiene and menstrual practices treats social taboo for girls and women in many rural societies of India. Yet the matter is very sensitive for girls and women to sustain a healthy life during this period. Since it is a physiological process of female body in maintaining the reproductive mechanism, certainly need precaution and healthy menstrual practices. In such struggling it require mental support, cooperation, proper nutrition including hygienic practices. Presently arrival of numerous initiations from govt. and social organization the scenario has gradually changing in an effective manner. Female must be needed training to aware about their menstrual hygiene and infectious health issues to execute scientific adoption. The society also should avoid social inauspicious regarding menstrual practices in the light of modern outlook and need to change their mindset towards healthy practices.

Key words:

Menstrual hygiene, Awareness, Management, Health issues, Society

Introduction

In India menstruation and menstrual practices are clouded by taboos

and socio-cultural restrictions for girls and women. Though menstruation is a natural process but people often hesitate to talk about it. Globally, approximately 52% of the female population are in reproductive age group, out of 26% of total population. Of these women and girls will menstruate each month for between two to seven days. In most parts of the world, it remains taboo and is rarely talked about. Menstrual hygiene day (MHD) is an annual awareness day on 28th May, that aims to break taboos and raise awareness about the importance of good menstrual hygiene management. Menstrual hygiene management issues are generally never discussed among the Indian adolescent girls and keeping them ignorant about this biological function. 75% of Indian girls do not have any idea about the use of sanitary napkin. Menstrual hygiene is a crucial in reproductive life of every female. Therefore, each adolescent girl should have sound knowledge of menstruation and menstrual hygiene related practices. The menstrual cycle is usually around 28 days but can vary from 21 to 35 days. Each cycle involves the release of an egg, called ovulation which moves into the uterus through the fallopian tubes. Tissue and blood start to line the walls of the uterus for fertilization. If the egg is not fertilized, the lining of the uterus is shed through the vagina along with blood. Use of unclean sanitary pads and insertion of unclean materials into vagina may cause local microbial infection in cervix and bacteria may easily travel up into the vagina and uterine cavity. Wet pads can cause skin irritation and thus skin becomes infected. Hence, poor menstrual hygiene means high potential risks to health. In this article has made a discussion on menstrual hygiene movement, analysis of few case-studies and implementation of govt. initiatives. Collection of information about menstrual hygiene management from different media may definitely help female component towards maintaining a healthy society.

Objectives

The aim of study on menstrual hygiene and management is to make aware girl students of schools, colleges and a section of rural women in the society to develop their good menstrual hygiene. The

study also aims to adopt best practices of menstrual hygiene for safety and to maintain their reproductive system.

Discussion

Menstrual hygiene is a physiological issue that every girl and women have to deal with in her life. But lack of awareness regarding menstrual hygiene management and unhygienic menstrual practices most of the Indian girls and women are suffering a lot of infections such as fungal infections, urinary tract infections, reproductive tract infections, infertility and even causing death. A large section of adolescent girls mainly school going rural girls has reportedly found to be lack of basic education on menstrual hygiene in India. Even majority of rural girl students cannot afford disposable sanitary napkins during their periods due to poverty. There is need to mobilize girl students to use sanitary napkins during their periods. Hence extensive publicity campaign should be launched to use sanitary napkins and make it available at low cost. Menstrual hygiene management can be defined as 'Women and adolescent girls using a clean menstrual management material to absorb or collect blood that can be changed in privacy as often as necessary for the duration of the menstruation period, using soap and water for washing the body as required, and having access to facilities to dispose of used menstrual management materials (UNICEF and WHO, 2014).Some effective initiatives on menstrual hygiene are discussed here.

Essar Foundation's app, Sahej, is a one-stop platform that provides menstrual hygiene education to women and girls. It also houses an e-store for menstrual products manufactured by women-led micro-enterprises and SHGs.

On May 8, 2020, Essar Foundation launched Sahej app that promotes awareness about menstrual hygiene. The Android-based app offers a one-stop solution for women to menstruate with dignity. It encourages adolescent girls to maintain menstrual health by availing hygienic products at subsidised prices. This Android-based app provides menstrual hygiene education including

biological knowledge about puberty among girls, boys and trans people and offers all the relevant information to users. The app also offers content that breaks stereotypes and myths that obstruct women from accessing menstrual health. It disseminates information in unique ways such as interactive game-based learning and easy-to-understand animated videos. The Essar Foundation and Sahej App are not only creating awareness but are also making the solutions available by distributing sanitary napkins to the women in need. **Jameela Begum from Ghar Bachao Ghar Banao Andolan, NGO of Sahejapp** conducted the demos for women and girls in the slums of Mumbai. Few young women have brought a change in the mindset of rural men and women in Assam about menstrual hygiene and steered the women towards better hygiene with reusable cloth pads. AimoniTumung, the pad women of Assam from Parijat Academy started menstrual hygiene movement and played a key role in better menstrual hygiene practices with reusable pads in 2017(sentinelassam.com). Uttam Teron and AimoniTumung of Parijat Academy conducted public gatherings to discuss the issues of health and hygiene and distributed free samples of reusable sanitary pads to women in their neighbourhood to make aware rural women and widespread. Jonali Fangsho in her late 20s is a resident of Pamohi village in the outskirts of Guwahati, the capital city of the north eastern state of Assam initiated awareness on menstrual hygiene in Pamohi village, inhabited mostly by the Karbi tribe where people do not speak openly about issues like menstruation and related issues. Now, the scenario has changed and women and girls not only speak about their menstrual periods but have also switched to using reusable sanitary pads in Pamohi village. They have understood the health implications of menstrual hygiene, and are taking steps to make everyone aware of it. However, things have changed over the past several months, even before the Akshay Kumar starrer *Pad Man movie*, based on the real-life story of Arunachalam Muruganantham, was released in India. Muruganantham, a social entrepreneur from Coimbatore in Tamil Nadu, is the inventor of a low-cost sanitary pad-making machine and is credited for innovating grassroots mechanisms for generating

awareness about traditional unhygienic practices around menstruation.

Menstrual Hygiene Status

According to the latest National Health Survey Report, of the women in the age of 15 to 24 years in India, 42% use sanitary napkins, 62% use cloth and 16% use locally prepared napkins. Overall, 58% of women in this age group use a hygienic method of menstrual protection. In Assam, about 41% of rural women in the same age group use hygienic methods of protection during their menstrual period. Rehna Sultana, an activist and a research scholar at Gauhati University has been reported that more than 70% rural women still do not use sanitary pads, resulting in various infectious diseases. Though the government of India had started Menstrual Hygiene Scheme (MHS) in 2011 to provide sanitary pads at subsidized prices, it failed to reach the target. Health experts said that several critical complications such as vaginal or urinary tract infections would manifest if a woman did not take proper care during her menstrual period. It can also lead to pelvic inflammatory disease (PID) and hence overall it's a serious issue. During interaction with Anudhriti Dutta, a consultant gynaecologist at Pratiksha Hospital in Guwahati city expressed (VillageSquare.in) her experience though most of the rural women used cloth during the menstrual periods, the scenario is changing gradually. From the news report |written by Aastha Ahuja on 3rd May 2019, New Delhi mentioned as Menstrual hygiene is one of the many issues in India that is often brushed under the carpet. Even today, the majority of the women in the country rely on unhygienic menstrual products like cloth, rags, sand, ash, husk, among others during their periods. The latest National Family Health Survey (NFHS) 2015-16 report shows that the use of sanitary napkins among women in rural India is 48.5%, 77.5% in urban and 57.6% total. As per report, women inmates of Hailakandi Jail in Assam are about 51.5 % women do not used sanitary napkins and rely on old sarees for their menstrual hygiene requirements. In a bid to make women inmates adopt healthier menstrual hygiene practices, Keerthi Jalli, Deputy Commissioner, district administration Hailakandi, Assam, distributed sanitary pads on 1st May 2019 and spoke

to NDTV about the truth of using cloth, ash and other unhygienic products can lead to bacterial infection and the risk of suffering from Pelvic Inflammatory disease also becomes higher. Abhishek Boney Singha, a youngster in Assam has already made a change concerning women's sanitation issues by starting a pad bank, an organisation who reaches out to young girls and women to create awareness about sanitary napkins and provide them with pads and other hygiene-related products that will last them for three months. Singha's initiative, 'The White Revolution: A Sanitary Pad Bank for the Needy Ones' started in 2018. It reaches out to girls and women in the tea garden and other remote areas who may otherwise find it difficult to gain access to sanitary napkins or might not be able to buy pads due to their financial situation. There are some common menstrual practices among most ethnic and religious groups in Assam, and variations exist in different degrees in other parts of India (Mayuri Bhattacharjee, 2019). Thus, issues of menstrual hygiene are of great significance in pre-disaster times as well as in disaster situations (Mayuri Bhattacharjee, 2019).

Menstrual hygiene management (MHM) requires easy access to safe, private water and sanitation facilities, along with appropriate menstrual materials and supplies, discreet disposal and waste management and basic information on menstrual hygiene in contexts of displacement (Sommer et al., 2018). Worldwide and especially in developing countries a significant challenge in addressing MHM barriers in emergencies are secrecy, shame and taboo that frequently surround menstruation, hindering adequate assessment and identification of contextually appropriate solutions (Clatworthy, Sommer & Schmitt, 2017). The government must promote, small-scale sanitary pad manufacturing units to make low-cost pads more easily available, it will also help in generating income for women. The government needs to provide, efforts directed at awareness and education about menstruation and menstrual hygiene, and access to safe products, and responsive water, sanitation and hygiene (WASH) infrastructure. Informed choice means that women and girls have comprehensive information about menstrual hygiene products available including their advantages and disadvantages, hygienic use and disposal are equipped to make a choice

about what they want to use given their needs and the socio-economic contexts in which they live and experience menstruation. The government has launched Jan Aushadhi Suvidha Oxo-biodegradable sanitary napkin that seeks to provide biodegradable sanitary pads for only one rupee per pad. Efforts should be made to increase its accessibility and availability. However, menstrual health cannot be achieved only through governmental efforts without addressing it as a social issue, requiring interventions at societal, community and familial level.

Government Schemes and others to promote Menstrual Hygiene Management in India

- ◆ The Right of Children to free and compulsory education Act (RTE, 2009) includes standards for drinking water and gender-separated sanitation facilities in schools.
- ◆ Menstrual hygiene scheme launched by the Ministry of Health and Family Welfare
- ◆ Government of India (GoI) for promotion of menstrual hygiene among adolescent girls (10-19 years) in rural areas of selected districts in 2011.
- ◆ From 2014 onwards scheme extended to all districts under Rashtriya Kishore Swasthya Karyakram to enhance MH knowledge, improve hygiene practices, provide subsidised sanitary absorbents, and raise awareness of MHM at school.
- ◆ SABLA programme of Ministry of Women and Child Development focuses on nutrition, health, hygiene and reproductive and sexual health (linked to a rural mother and childcare centres).
- ◆ National Rural Livelihood Mission of the Ministry of Rural Development supports self-help groups and small manufacturers to produce sanitary pads.
- ◆ Swachh Bharat Mission and Swachh Bharat: Swachh Vidyalaya (SB:SV): Menstrual hygiene management is also an integral part of the Swachh Bharat Mission and the 'Menstrual Hygiene Management Guideline' issued by the Ministry of Drinking Water

and Sanitation (MDWS) involves the support from state governments, district administrations, engineers and technical experts' inline departments; and school head teachers and teachers for its implementation.

- ◆ Guidelines for Gender Issues in Sanitation (2017) have been evolved by MDWS to ensure gender equality and empowerment of women and girls with respect to sanitation.
- ◆ Safe and effective MHM is a trigger for better and stronger development for adolescent girls and women. This requires that all state, district and local authorities, including schools, communities and families create an environment where menstrual hygiene management is seen as acceptable and normal.
- ◆ Menstrual Hygiene Day is an annual awareness day on May 28 to highlight the importance of good menstrual hygiene management. It was initiated by the German-based NGO WASH United in 2014 and aims to benefit women and girls worldwide. In 2018, 310 organizations educated 27.2 million girls across 134 countries, about menstrual hygiene.
- ◆ National Guidelines on Menstrual Hygiene Management was released by the Ministry of Drinking Water and Sanitation in 2015. It seeks to address every component of menstrual hygiene ranging from, raising awareness, addressing behaviour change, creating a demand for better hygiene products, capacity building of frontline community cadre, sensitization of key stakeholders, convergence needed for effective outreach and intervention, creation of WASH facilities including safe disposal options, etc.

Conclusion

Menstrual hygiene is not just about the management of the menstrual period but also the need to address societal beliefs and taboos surrounding the issue. The society should come forward to break the taboos and unhealthy socio-cultural restrictions for girls and women regarding menstrual hygiene in true sense of women empowerment. UNICEF and WHO are calling on governments to implement WASH and infection prevention and control measures in schools. Social intervention and support would be effective on healthy

menstrual practice to secure the reproductive health issues of female domain. Moreover, the contributors of society such as health experts, educators could play vital role in guiding of girl students in their respective premises through awareness on menstrual hygiene management.

Reference

Akter, T and Ali, AM. (2014). Factors influencing knowledge and practice of hygiene in Water, Sanitation and Hygiene (WASH) programme areas of Bangladesh Rural Advancement Committee. *Rural Remote Health*. 14 (3):2628.

Bhattacharjee, M. (2019). Menstrual Hygiene Management During Emergencies: A Study of Challenges Faced by Women and Adolescent Girls Living in Flood-prone Districts in Assam, *Indian Journal of Gender Studies* 26(1&2): 96–107, 2019 © 2019 CWDS Reprints and permissions: in.sagepub.com/journals-permissions-india DOI: 10.1177/0971521518811172 journals.sagepub.com/home/ij

Clatworthy, D. and Sommer, M., Schmitt, M. (2017). A Toolkit for integrating Menstrual Hygiene Management (MHM) into Humanitarian Response-The Full Guide, publisher: IRC/Columbia University, US, Page.94

Goswami, R. (2019). A Study on Hygiene Practices among Women and Children in Rural and Urban Areas of Assam. A Report, National Institute of Public Cooperation and Child Development Regional Centre, Jawaharnagar, Khanapara, Guwahati – 781022, Page. 201.

Sommer, M., Schmitt, M. L., Ogello, T., Mathenge, P., Clatworthy, D., Khandakji, S. and

Ratnayake, R. (2018). Pilot testing and evaluation of a toolkit for menstrual hygiene management in emergencies in three refugee camps in Northwest Tanzania, *Journal of International Humanitarian Action*, Vol.3, No.6, 2018.

Tamil Selvi, K. and Ramachandran, S. (2012). Socio-cultural Taboos concerning Menstruation: A Micro Level Study in the Cuddalore District of Tamil Nadu, India, International Journal of Scientific and Research Publications, Volume 2, Issue 8, August 2012 ISSN 2250-3153, www.ijsrp.org

https://www.sentinelassam.com/editorial/girls-sanitation-and-education/Rural_Sanitationindiawaterportal.org

www.health-orb.org/ Water, Sanitation and Hygiene (WASH)
Menstrual hygiene: a 'silent' need during disaster recovery
Menstruating during floods, a .downtoearth.org.in
Fighting the silence around menstrual hygiene

An Analysis of Female Participation in Handloom Industry of Assam

Mithichar Basumatary

Research Scholar

Department of Humanities and Social Science, CIT, Kokrajhar

Abstract:

The development, status and empowerment of women is an important issue all over the world. In India, women empowerment has to be focused mainly in women workforce participation. Handloom sector is one such sector where the participation of women workforce is predominant. The handloom sector offers an appropriate setting to analyze the status of women in an economy. In rural areas, it is one of the largest economic activities, after agriculture, generating direct and indirect employment opportunities. The state of Assam has an overwhelming presence of culturally attached handloom practice in its socio-economic life. It provides employment and is a source of income, particularly to the rural women. This paper is an attempt to study the female force participation in the handloom industry of Assam. This paper also highlights the key challenges faced by the women in handloom industry. The present study is descriptive and theoretical in character and is based on secondary data sources. Moreover, primary data through group discussion methods have also been collected as a source of complementary information.

Key Words:

Handloom Industry, Assam, Women Empowerment, Economic

Development, Challenges

Introduction

Assam, a multicultural region in the North-Eastern part of India is a showcase of handloom textiles. The state, being T shaped, is located in the heart of north-east region. It is surrounded by Bhutan and Arunachal Pradesh on the north, Meghalaya, Mizoram and Tripura on the south; and Bangladesh, Meghalaya and West Bengal on the west. Its total area is 78,438.08 sq km and sustains a population of 3,12,05,576 (Census of India, 2011). The mainstay of economy of Assam is largely agriculture based. Assam is a confluence of a number of tribes and cultures and this is reflected in their culturally attached art and crafts. Handloom is one of the oldest industries in Assam and it has had an overwhelming presence in socio-economic life of Assamese people since many generations. The handloom of Assam is well known for its rich textures, incredible simplicity, designs and unequalled charm, making it very special and unique about the state. The art of weaving is an integral part of Assamese culture and has been handed down over generations. Each ethnic group has its own distinctive design and style. The ever present “gamocha” (hand towel), is an intrinsic symbol of Assamese culture and identity handed as gift of respect to guest.

The weaving of cloth has been practiced by the people of Assam since time immemorial. Handloom is a rural activity, where spinning, weaving and other processes are done by hand. The looms are made from locally sourced wood and bamboo and are environment friendly because it does not require energy. There are no building or transportation costs involved in this activity because the looms are mostly set up in the houses of the weavers. These industries which are set up by the artisans in their own houses are called cottage industries. Thus, cottage and village industries are those in which a very small scale manufacturing occurs by a particular family or group of persons. Handloom weaving is the most important cottage industry and one of the earliest to come into existence in India, it accounts for 14% of the total industrial production, contributes to nearly 30% of the total exports and is the second largest employment generator after

agriculture. Of the total handlooms in India 72 percent are engaged in cotton weaving, about 16 percent in silk weaving and rest are related to art silk and mixture (R. Jayavel, 2013). As per the Handloom Census 2019-20, about 35,22,512 handloom workers were employed across the country, out of which 25,46,285 were female workers with a share of 72.29% of the total handloom workers. There are nearly 31.44 lakh handloom households in the country. Assam contributes 11,79,507 female handloom workers to the total female handloom workers of India, which is about 46 percent of the total female handloom workers of the country.

The handloom weaving sector plays a vital role in providing sustenance to a large section of the society and facilitating economic growth of the region. Handloom sector is highly labour-intensive industry with low capital investment. It is also a low energy sector with no adverse impact on the environment as weaving is a totally pollution free activity (Fayaz Ahmad and Hussain A.N., 2013). The handloom workforce is predominantly female. Women contributed substantially to the economic prosperity of India. Handloom sector is the only manufacturing sector wherein one finds large number of women producing products which are worn by large number of women. A unique feature of handloom sector is that 60 per cent women produce almost 70 per cent of women products. Despite such features, which are outwardly unique, female weavers were never given the primacy they require. Their role in production was never acknowledged beyond the confines of the home (Narasimha Reddy, 2006). This sector lends itself to the sustainable development policies aimed at reduction of negative impacts on women and environment. This sector provides employment opportunities to the women of India and provides them with a source of income and livelihood. An increase in the income of a woman enables her to have control over assets and reduces her financial dependence on family members. It further helps her to improve her overall position as she acquires other resources. Access to resources emerges as a critical factor for fostering the empowerment of women. It enhances a woman's ability to be involved in decision-making regarding strategic life choices and to

gain autonomy, control over resources and freedom of movement. The achievements of women can be realized with respect to micro-entrepreneurial activities like handloom. Participation by women in micro-entrepreneurial activities gives them more control over assets and income, with enhanced decision-making power (Gupta & Yesudian, 2006; Anderson & Eswaran, 2009). This helps women to improve their position within households and in the society. This paper aims to make an analysis of the female force participation in Handloom industry of Assam. This paper also highlights the key challenges faced by the female handloom workers of Assam.

Objective of the study

- ◆ To analyse the female force participation in handloom industry of Assam
- ◆ To find out the emerging challenges and problems faced by female workers in handloom industry of Assam.

Methodology

The present study is mainly concerned with Assam, a north-east region of India and well known for its Handloom products. The paper is an analytical paper. For the purpose of the study both primary and secondary data have been collected and used. Primary data have been collected with the help of group discussion method from the sample collected through judgement sampling. Secondary data have been collected from sources like- Ministry of Textiles, Census of India 2011, government websites, different journals, books, relevant documents and the internet.

Analysis

The Handloom sector plays a significant role for the development of rural women. Handloom weaving practice is an age old tradition and is passed on generations. Women are the torch bearer of this age old tradition. The Fourth All India Handloom Census (2019-20) reports that approximately 26.73 lakh weavers and 8.48 lakh allied workers are engaged in the handloom sector and 19.1 lakh weavers and 6.3 allied workers are female. A large number of 25.45 lakh weaving

households in India are from Assam, West Bengal, Manipur and Tamil Nadu. Assam has the majority of 10.9 lakh weaving households. In second place is West Bengal with 3.4 lakh weaving households. Manipur and Tamil Nadu has 2.1 lakh and 1.7 lakh weaving households respectively. A higher proportion of female weavers works independently are as compared to males. Among male weavers, 24.4 percent are part time and the rest 75.6 weavers are full time workers. 60.6 percent of women weavers work part time and 39.4 percent work as full time weavers. Assam constitutes almost half of the handlooms in the country. In Assam women who practice weaving often has a loom at home. The production is both for self-consumption and sale.

The Handloom Census 2019-20 reports that about 35, 22, 512 Handloom workers were employed across the country, out of which 25,46,285 were Women workers with a share of 72.29% of the total handloom workers. In addition, there are around 16,87,534 Women Handicraft artisans registered with Office of Development Commissioner (Handicrafts). Assam contributes the highest number of women working in handloom sector. About 46 percent of women working in this sector are from Assam, followed by West Bengal (14.4 percent) and Manipur (8.2 percent). Goa, Punjab and Sikkim has the least number of women handloom workers. Goa has only 25 women handloom workers which is a depressed number of women in this sector as compared to other states of India. Exactly 25.4 lakh women are working in the handloom sector as weavers and allied workers, but this workforce has been jeopardized by industrialization, globalization and demonstration effect. The following table 1 shows the number of women working in the unorganized sector viz. Handlooms and Handicrafts sector of the textile industry, State-wise respectively.

Table: 1, SN States/UTs No. of women handloom workers

Sl. No.	State/ UT	No. of women working in Handloom Sector
1	Andhra Pradesh	86,398
2	Arunachal Pradesh	73,871

00	ANWESHA-III	
3	Assam	11,79,507
4	Bihar	6,444
5	Chhattisgarh	9,730
6	Delhi	2,219
7	Goa	25
8	Gujarat	4,725
9	Haryana	14,078
10	Himachal Pradesh	10,059
11	Jammu and Kashmir including Ladakh	13,973
12	Jharkhand	11,614
13	Karnataka	28,192
14	Kerala	14,175
15	Madhya Pradesh	9,269
16	Maharashtra	1,266
17	Manipur	2,11,327
18	Meghalaya	30,320
19	Mizoram	22,083
20	Nagaland	37,142
21	Odisha	57,640
22	Puducherry	1,083
23	Punjab	332
24	Rajasthan	6,244
25	Sikkim	673
26	Tamil Nadu	1,26,549
27	Telangana	23,245
28	Tripura	93,589
29	Uttar Pradesh	93,054
30	Uttarakhand	8,595
31	West Bengal	3,68,864
	All India	25,46,285

Source- Ministry Of Textiles, 2022

The report of the fourth handloom census 2019-20 brings out the fact that Assam has the highest number of women engaged in handloom sector to its credit. In Assam, the handloom sector provides

ANWESHA-III 00

significant employment to the skilled weavers engaged as part time and full time weavers in the aged old traditional cottage industry. The sector is the second largest employer after agriculture. According to the Directorate of Handloom and Textiles, the geographical proximity of Assam to the countries like Bhutan, Myanmar, Bangladesh, Thailand and Cambodia provides logistical advantages to manufacturing units and entrepreneurs serving the markets of these countries. The Golden Thread Muga Silk and versatile Eri silk having worldwide demand is also an advantage of this sector. The state has a strong base in the sector and can become one of the best sectors for investment in production of handloom fabrics and made-ups for national and international markets. Table 2 below shows the number of female weavers in comparison to male weavers of Assam and their average working day in a year.

As depicted in figure 1 below, the distribution of handloom weavers by gender reveals that higher percentage of handloom workers are women in Assam. Women constitute 91.89 percent of the total handloom workers. It can be rightly stated that the biggest asset in this sector are the women handloom workers. It is impressive that such an ancient tradition provides employment opportunities to women at large

Table 2: Number of female weavers compared with male weavers of Assam

Sl.No.	Particulars	Units in No.
1	Female Handloom Weavers	11.79lakh
2	Male Handloom Weavers	1.04 lakh
3	Total Handloom Weavers	12.83 lakh
4	Average working day of weavers in a year	171 days

Source: Directorate of Handloom and Textiles, Assam

Challenges faced by Women Handloom Workers :

The women handloom weavers face a number of challenges and problems. These key challenges are discussed below-

I. Demonstration Effect:

Globalization and urbanization has proved to be a bane rather

than boon for the handloom sector. With growing urbanization in the global world, today's so called "gen-z" consumers do not prefer traditional handloom products. There has been a shift in the overall consumer preference from traditional handloom products to modern machine made products which are considered more fashionable than the latter. The consumers imitate the consumption pattern of western countries. There is demonstration effect attached with growing urbanization and globalization.

II. Unorganized Sector:

This sector is highly unorganized. The workers of this sector mainly work independently. This adds up to the major issue i.e., financial constraint. The independent workers of handloom sector has a hard time in meeting the expenses in buying raw materials, tools and equipment required to produce the products. This hampers the production capacity.

III. Health problem:

Generally, it is observed from most of the treatise that women do the preparatory or allied work and men do the main weaving job. In Assam, majority of the handloom weavers are women and they are equally playing important role in handloom industry as men. Most of the female workers are suffering from musculoskeletal disorder i.e., pain in hands, arms, limbs, shoulder, and neck, along with severe headache. Several studies have also reported that a women's health is affected by backache and joint pain. For those workers who have to depend solely on handloom work for their income, this health hazard is a major issue.

IV. Lengthy hours of work:

The handloom workers work for 12 hours in a day, 30 days in a month and 12 months in a year. They refrain from leisure with no entertainment like vacation, picnic, cinema, spending time with friends and family etc. As the hours of work increases, the health burden also increases. The handloom workers are over worked with low returns.

V. Low Income:

The handloom workers of Assam lead a poor life. The weavers of this sector earns less than an unskilled labour. Most of the handloom workers earn less than Rs. 5000 a month. This renders handloom sector as an unsustainable economic activity.

VI. Lack of Marketing Skills:

The products of this sector are sold mainly in local markets. Handloom products enjoy recognition only in their locality. This is because of poor marketing and the industry's failure to adopt new marketing techniques.

VII. Lack of Digital Literacy:

The literacy level of handloom workers is low. Most of the workers of this sector have attained only primary level of education. This makes them prone to digital illiteracy. They are unaware and unable to utilize e-commerce effectively. The purchase behaviour of consumers is changing. People now prefer to shop online than offline.

VIII. Lack of Infrastructure and Investment:

The investment in this sector is far from enough and is limited to input supply costs. Investment on sectoral growth is ignored. Basic requirements such as land, water, electricity need to be provided to the handloom sector.

IX. Patenting Designs:

The designs of handloom products are not protected. This puts them at the risk of being copied and reduced benefits. As a result, investors are not interested to invest in handloom sector.

Conclusion

The Handloom Industry and its products is a timeless part of our rich cultural heritage. The participation of great number of women of Assam in handloom sector makes it a potential sector to bring about major socio-economic changes in the society. The above analysis brings out the fact that Assam has the highest number of women handloom workers. This sector provides opportunities to women to improve their well-being and enhance their capabilities. However, this sector is beset with multiple problems. The problems faced by the

weavers should be addressed immediately. Increasing the demand for the products of this sector domestically and internationally should be given utmost importance. Leveraging e-commerce platforms can address the problems faced by the weavers. This can bridge the gap between consumers and weavers and ultimately provide sales avenue by increasing the visibility and reach to larger group of consumers. In-order to become sustainable, it is time that the handloom sector leveraged digital platforms. Advertising and trade expo events can help boost the sales of this sector. Effective government intervention through developmental and welfare schemes, financial assistance will help tide over the challenges faced by the handloom sector. Thus, handloom is a generational legacy that can play a vital role in overall economic development and directly address women empowerment with over 70 percent of total weavers being female.

References

Aggarwal, A., Sharma, A., Tripathi, A., Wadhawan, A., Chongtham, E., Gupta, H., & Bhardwaj, R. (2015). Static or Dynamic-The Analysis of Handloom Industry of Assam. *DU Journal of Undergraduate Research and Innovation*, 1(2), 1-19.

Bortamuly, A. B., & Goswami, K. (2015). Determinants of the adoption of modern technology in the handloom industry in Assam. *Technological Forecasting and Social Change*, 90, 400-409.

Goswami, K., Hazarika, B., & Handique, K. (2019). Socio-cultural motivation in women's entrepreneurship: Exploring the handloom industry in Assam. *Asian Journal of Women's Studies*, 25(3), 317-351.

Gupta, K., & Yesudian, P. P. (2006). Evidence of women's empowerment in India: A study of socio-spatial disparities. *GeoJournal*, 65(4), 365-380.

<https://pib.gov.in> accessed on 9th October 2022 at 10 P.M.

<http://dht.assam.gov.in> accessed on 15th October 2022 at 8 P.M.

Narzary, J. (2013). A study on the challenges faced by the handloom industry in BTAD, Assam. *Global Research Methodology Journal*, Vol-II, 8th issue.

Ministry of Textile Annual Report 2020-21

Reddy, N. (2006). Women Handloom Weavers. *Facing the burnt, Gender and Trade Policy*, Centre for Handloom Information and Policy, 1-7.

Srivastava, N., & Srivastava, R. (2010). Women, work, and employment outcomes in rural India. *Economic and political weekly*, 49-63.

Statistical Handbook of Assam 2021

Value Oriented Education- An Essential Need

Dr. Nandeswari Boro

Assistant Professor

Department of Education, Girls' College, Kokrajhar

Abstract:

Value is a set of principles or standards of behavior. Values are regarded desirable, important and held high esteem by a particular society in which a person lives, and the failure to hold them will result in blame criticism or condemnation. Values guide us to do the right things. Values reflect ones' personal attitudes and judgments, ones' decisions and choices, ones' behavior and relationships, ones' dreams and vision. They influence our thoughts, feelings and actions. The value oriented education aims at character building, refines feelings and gives strength and purity of character. Value education involves working for the total personality of the individual keeping in view all aspects of personality development, the intellectual, social and emotional. It involves developing sensitivity to what is right, what is good, what is beautiful and so on. The present paper highlights the needs of value oriented education.

Key words: Value, Value oriented education, Objectives

Introduction

Education as an organized social institution has been considered a major vehicle for nurturance of values. Conceptually, the objectives of education encompass education for values. Education is a

methodical effort towards learning basic facts about humanity. And the core idea behind value education is to cultivate essential values in the students so that the civilization that teaches us to manage complexities can be sustained and further developed. Value education is important to help everyone in improving the value system that one holds and put them to use. Once everyone has understood their values in life they can examine and control the various choices they make in their life. One has to frequently uphold the various types of values in one's life such as cultural values, democratic values, personal values and social values. Thus, value education is always essential to shape one's life and to give an opportunity of performing on the global stage.

Statement of the problem

Value oriented education - an essential need

Objective of study

To Study the need of value oriented education.

Methodology and Data Collection

The present study is based on secondary data collected for conducting a descriptive study on the need of value oriented education. The secondary data is collected from different sources like books and internet.

Meaning of Value

Values are concept of the desirable in life that mould our character. Values relate to the aims of human life. For the achievement of the aims men frame certain notions and these notions are called values. Values are part and parcel of philosophy. They also include all important religions, beliefs, moral attitudes philosophies of life, political ideologies etc. which not only help in sustaining the society and its culture, but also any significant changes in these aspects bring about corresponding changes in the society and culture. Value also signifies that quality of an individual or thing which makes that individual or thing important, respectable and useful. Values shape our priorities and guide us in deciding what is right and wrong.

According to John Dewey, "to value means to prize, to esteem, to appraise, to estimate. It means the act of cherishing something, holding

it dear and also the act of passing judgment upon the nature and amounts of values as compared with something else.” Value stands for ideals of life. In philosophical or educational interpretation value stands neither for a thing nor an individual. It is a thought or a point of view.

In the words of Kane (1962), “Values are the ideals, beliefs or norms which a society or the large majority of a society’s members holds.”

Values mean standards or ideas which most people have about the worth of good qualities such as kindness, freedom, mercy, respect and love. Every community has rules and regulations which guide the members to behave well. Values are to be caught from culture, religion, literature and from personal examples such as truthfulness, righteous behavior, treating people with humanity, compassion, sacrifice and so on. These are the gems of values one has to possess either by birth, or learn from teachers, or acquire by practice.

Value oriented education

Value oriented education means inculcating in the children, a sense of humanism, a deep concern for the well being of others and the nation. Value education teaches us to preserve whatever is good and worth, while in what we have inherited from our culture. It helps us to accept and respect the behavior of those who differ from us. It does not mean imposition or indoctrination.

The purpose of value education is to develop integrated and balanced personality. Values are not born in nature. They are acquired and inculcated. The family, its environment and traditions, along with humanitarianism play an important role in value development in our students and us. Many commissions at national and international level have advocated in favor of giving a value oriented education.

The Radhakrishnan Commission which was appointed in 1948 gave importance to the inculcation of ethical values among students not only in college but also in universities. As per the recommendations of that commission, provision was made for moral instruction in college and universities. The Kothari Commission which was appointed in 1965, while declaring that ‘knowledge with a lack of essential values may be dangerous’, emphatically stated “what we would like to emphasize is the need to pay attention to the inculcation of right values in the students

at all stages of education.”¹ It also stated that there is no place for values in Higher Education. Without any ambiguity, the Commission declared that at all stages of education, values to be inculcated. The National Policy on Education, (NPE)1986 states that education as an organized social system has an important function in the development of moral, spiritual and aesthetic values and none can deny that teachers have a significant role to play in the realization of these objectives.

Values are closely related with aims of education. Education enables people to know meanings, reasons and values. In order to preserve, maintain and advance the position of the country, a comprehensive programme of value education is imperative. The minds, hearts and hands of children are to be engaged in forming their own character to know what is good, love good and do good. As Einstein has said, “A man’s ethical behavior should be based effectively on sympathy education and social ties and needs; no religious basis is necessary.” He further says “It is hardly necessary to argue that our existence and our activity acquire meaning only by the setting up of such a goal i.e., the goal of human aspirations and corresponding values.

Objectives of Value education

- ◆ To inculcate in the students respect for their culture and gratitude to their parents, teachers, nation and all those who strive for their welfare.
- ◆ To enable students to be the balanced personality and to make them refined with perfection.
- ◆ To develop individuality of the child through really practical, useful and purposive contents and methodology of value education.
- ◆ To make students understand our heritage, national goals and universal perceptions through value education curriculum, so as to become a more sensitive and responsible citizen.
- ◆ To develop a critical consciousness to analyze human development down the ages.
- ◆ To help students lay a strong foundation for the development of different values.
- ◆ To enable students to clarify conflicts based on education.

---

¹ Charles, Dr Kiruba. & Selvi, V.Arul. (2012). pp283

- ◆ To provide a realistic and broad-based understanding of human values and to educate/train students to become responsible citizens in their personal and social lives.
- ◆ To enable students to understand, appreciate, uphold, protect and promote the sovereignty, unity and integrity of India and the national goals of egalitarianism, socialism, secularism and democracy besides imbibing values enshrined in the Indian constitution.
- ◆ To protect, preserve and conserve the natural and cultural environment and to make judicious use of natural resources.
- ◆ To enable students to distinguish between good and bad, right and wrong and acquire intellectual wisdom and disposition to do what is ethically correct and good.²

Value-oriented school education (1973)-a publication of the NCERT, lists the following situational dimensions of the value-oriented education :

1. To understand the rights and duties of citizenship as envisaged in the Indian Constitution
2. To realize the importance of morality which is essential for the stability and progress of society. It includes the norms of conduct as (a) respect and obedience (b) affection and consideration for others (c) discipline and civic sense (d) honesty in work and dealing with others (e) cooperation and observance of proper manners.
3. To understand the criteria which provide an action moral (related to the social aspect).
4. To practice values such as courage, truth, universal love, dignity of manual labour, service, cleanliness, purity, courtesy, peace and joy.

Suggestive activities are:

- (i) Community prayer programmes
- (ii) Health and cleanliness activities
- (iii) Classroom teaching
- (iv) Productive manual work-oriented activities

2 Charles, Dr Kiruba. & Selvi, V.Arul. (2012). pp280

3 Aggarwal, J.C.(2013). pp 490-491

- (v) Activities for training in citizenship and other cultural and recreational activities and social service activities.³

Value education helps the students to become responsible and sensible. It helps them to understand the perspective of life in a better way and to lead a successful life as a responsible citizen.

Thus Value education should provide possible solutions to challenges and opportunities presented by the complex, dynamic and global world. Life without proper values will be chaotic and disastrous leading to unspeakable danger. The role of value education is to shift, understand and finally bring noble values that should shape any individual. It helps to promote thought, motives and attitudes to be fully human persons.

Conclusion

Values are desirable and important; they are held in high esteem by any society in which a person lives. These values give meaning and strength to a person's character by occupying a central place in life. Values are like the rails, that keep the train on the track and help it move smoothly, quickly and with direction. They bring quality to life. Value education is education in values and education towards the inculcation of values. Value education can promote individual and social welfare, love, peace, good will and understanding. Value education is essentially man making and character building.

References

- Aggarwal, J.C. (2013). *Teacher and Education in a Developing Society*, Noida: Vikas Publishing House PVT LTD.
- Charles, Dr Kiruba. & Selvi, V.Arul. (2012). *Peace and Value Education*, Hyderabad: Neel Kamal Publications PVT. LTD.
- Joshi, Dr. Dhananjay. (2006). *Value Education in Global Perspective*, New Delhi: Lotus Press.
- Mahanta, Dr. N.N.(2005). *Philosophical and Sociological Dimensions of Education*, Guwahati: Mani Manik Prakash.
- Shaida, Safaya.(2005). *Modern Theory and Principles of Education*, New Delhi: K.K. Kapur.
- <https://www.mitgurukul.com> › Importance-of-Value-Base...

Traditionalism and Globalization: A brief Analysis on Bodo Society

Mathura Brahma

Student, Dept. of Political Science,
Bijni College, Bijni

Abstract:

Globalization is deeply influencing on the entire traditional world's society either positively or negatively. The tribal society including Bodo is also not exempted from its influences. Many Changes has taken place because of globalization which has been emerged in Bodo society due to increasing urbanization, spreadisation of education, rapidly use of smart phone, use of ICT, Economic growth and influences from near communities. But some fundamentalist, nationalists and ortodoxy aged Bodo people cannot accept such a changes which leads to conflicting among the Bodo society. Although such a changes is raising as a threat to the marginalized bodo community, its helping to eradicate mal norms from the soceity. Globalization is a world phenomena and no one can be exempted from its influences which threatening the marginalized communities for their identity. This paper will provide a brief analysis on how Bodos are being changed in the process of globalization and how existence of traditionalism in Bodo society is in a descriptive manner.

Key words: Globalization, Society, Traditionalism, Bodo

Introduction

Traditionalism and the Globalization are the terms which imply

the contradictory meaning to each other. The term traditionalism can be said as a set of belief, practice and love of own tradional values, culture, religion etc and the feeling of preservation of own traditions. It is a Ultra-reactionary doctrine and rejects the changes and found difficult to accept modernity and globalization. On the other hand, Globalization is the climax of advancement of the information and communication technology (ICT) and Science and Technology (S&T) which integrates all the parts of the world and change the vast world into a small world influencing every aspects of people.

Assam is a symbolized of multi-ethnic and multi-cultural state of India where people of different tribes, religion, culture are residing with own identity. It is a good example of "Unity in Diversity". Among the indigenous tribal groups residing there, Bodo are the most prominent and largest tribal group with around 1.45 million (2011) population (*Wikipedia*). Thier basic concentration is to be found in western parts of Assam and the North bank of Brahmaputra, besides that they can be found in different parts of Assam as well as in Nepal, Bhutan, North Bengal and borders area of Bangladesh. The Anthropological study says that the Bodo are of Tibet-Burman Linguistic group of Greater Mongolian Race and their original homeland is the North-Western china between the head waters of the Huang Ho and Yang-tsze-Kiang rivers. They have a unique identity amongst the various tribes of Assam because of their multifaceted culture and distinctive traditional knowledge system of livelihood. (*Franky Boro and Somenath Bhattacharjee*).

As the globalization is a world influential factor, it influences all aspects of people, community, state etc. The Bodo society is also not exempted from its influences. Many spheres of Bodo like economy social customs dress food etc are being impacted and the basic reasons of such a spreading globalism in Bodo soceity are increasing Media culture, role of modern young stars, Urbanization, spreading education and cultural assimilation .

Objectives of the Study

The major aim and objectives of the study are-

1. To know about the conflicting between Traditionalism and

Globalization in the Bodo Society.

2. To study how Bodo Traditionalism is being changed in the course of Globalization.

3. To study Present appearances of Traditionalism and Globalism in Bodo Society.

Importance of the Study

Globalization in literal sense is a process of transformation of regional or local phenomena into global ones. Globalization is making a considerable impact on all aspect of human life directly or indirectly in everywhere in the world and it is multidimensional. It has also tremendous impact on the Tribal society. Amongst those Tribal's Bodo are also most prominent of India and being impacted by the process of Globalization. Thus, the systematic study on this topic is very much necessary in today's world for the better understanding and safe guarding them from their extinction.

Methodology

To write this paper only secondary data are used from the books, magazines, journals etc and Descriptive and Analytical Methods are followed.

Interpretation and Analysis

According to sociologists, a society is a group of people with common place, interaction and culture which is determined by its religion, family, Dress and ornaments, language, faith and beliefs, education, food habit, musical instruments, festivals, economy and livelihood, social conflict-cooperation etc. These elements of Bodo society were primarily characterized by traditional outlooks. However, these have been changing in the course of Globalization and merging towards the social tolarism and mixing the social values with own Traditionalism. Some changes taken place in Bodo society which can be discussed as bellow-

a. Religion

The Religion is the most important social institution of bodo society. It is a fundamental set of beliefs which are agreed by a group of people. The traditional religion of the Bodos is "Bathou" or "Bathou Dwhwrwm", an animistic type characterized by magical

elements. The traditional religion of the Bodos which is current among the Bodos since time immemorial is invariably linked up with the worship of "Bathou brai" or "Sibrai", the supreme God of the Bodos. After the name of supreme God Bathou brai, their religion is known as 'Bathou religion. Bathou word denotes the five principles of creation which must be followed by every devout member of the race. In every Bodo household can see a Siju plant (Euphorbia) as worship symbolic tree on the Bathou altar. (Dr. Hemanta Mochabary). It was the only religion worship by Bodo people but later conversion to different Religions were seemed. Brahmanism, Christianity, Vaishnavism and even Islam religions which are not original religions of Bodo people are being practiced. Now Bodo are the multi religious tribal community which has been lost the original characteristics. And this appearances are although, the result of influences of other close communities and legacy of Missionary colonialism, it can also be said as the indirect influences of Globalization.

b. Music and Festival

Music and Festivals are the most important elements of the socio-cultural life of a society. Since Bodo are the agrarian people, their festivals and music are related to the agriculture. The festivals like Bwisagu, Magw Domasi, Katigasa, Kherai are sole and mostly connected to agricultural life of the Bodo people. Traditionally, they celebrated these festivals with their own characters. During the Bwisagu, they enjoyed together and start begging villages to villages by dancing and singing with own Musical instruments like Kham, Jotha, Serja, Sipung and Torkha and they enjoyed it till around one month. However, a numbers of changes has been taken place. The song sung by earlier bodo people is mostly different from contemporary bodo songs. The Bwisagu that was celebrated in openly in villages has been brought in stages and well defined plate form for one or two days in different days of the month April where now also sung westernized bodo song with western instruments like Guitter, Keybord, Drum, Violin etc. Many bodo young stars now love rock songs, Rape song, Hipop, remix which are totally globalised characters. Traditionally, Bodo singers did not sing beyond the own languages but now it has been

extended to the English, hindi, Nepali, Assamese, Bangla etc. Along with the traditional Festivals, It is found that due to the cultural assimilation, Globalization and adoption of different religions, they also celebrates different types of religious or social festivals e.g., Budha purnima, Tithis of anniversaries of Sankardeva and Madhabdeva, Shiva ratri, Ambubashi, Saraswati puja, Christmas etc. Apart from the agricultural and religious festivals, some non-tribal Hinduism social ceremonies take places among them may be due to the impact of modernization and Globalization. These ceremonies mark the occasions of marriage, birth etc. so one can come across common social festivals like – Annaprasana (Feeding grains to an infant), Churakaran (Shaving of hair), Tuloni biya (A monk marriage at puberty), Upanayan (Thread ceremony of Brahmins), Juron (Adorning ornaments on the bride the day before marriage), Aath mongola (Return of the bride to her parents home on the eight day after marriage), etc (DR. Hemanta Mochary)

c. Food Habit

The Bodo have a rich traditional food habit which represents the Socio-cultural aspects of the society. It is characterized by very little use of spices but strong flavors due to the use of endemic exotic herbs, fruits and vegetables that are fresh, dried or fermented. (*Guddu Prasad Basumatary*). The Rice is the staple food of Bodo. Along with this, they used to eat meat, fish, rice-beer (zau), vegetable, alkali dish (Kharwi), bathwn etc. In earlier times Bodo did not use oil, they used Alkali (Kharwi) in making dishes. The most favorite and prized possession is the pork. But due to fastest growing globalization, the traditional food habit of the Bodo is being impacted. Now Bodo people use oil, various kinds of species in cooking. Traditionally, they cooked by firewood but now most of the Bodo use the LPG. Along with own Traditional food, now Bodo people use to prefer various kind of Fast food like Chowmin (China), Momo (Nepal), Pasta (Italy), Barger (Germany & US), Pizza etc which are world dominating food and these are spread all over the world because of globalization. It is seen that impact of Globalization and influence of Christianity and Islam some Bodo people have used beef but as per traditional Bodo society it is recognized as sin or taboo. Instead of traditional Rice-

Beer (Zau or Zumai) and tobacco, many Bodo people used different kinds of globalised wine like IB, Black Dogs etc. and cigarette and dangerous drugs.

d. Dress and Ornaments

The Dress and Ornaments are another important aspects of the cultural life of people of a society. It is an identifier factor of a community. The Bodo people also has own traditional Dresses which are unique and full of colors, with style and attractiveness. The different kinds of clothes used by them are Dokhna, Jwmgra, Aronai, Gamsha, Phali, Hishima etc. These clothes are own weaven. The Bodo women used to rear the “Endi Empwo”, “Muga Latha” and find out threads from them. They weave different kinds of clothes with various Agor (a handy work design) like Phareo Megon (Pigeon eye), Daorai Mwxhreb (Winkle of peacock), Daosha Mwxhreb (Winkle of chicken), Maoji Agan (Footprint of cat), Dingkhia Mohor (A design representing fern of Dhekia) etc. Besides dresses, the Bodo women used different types of ornaments for nose, ears, neck and hands, e.g., Phulkhuri, Japkhiring, Dul, Boula (For upper ear), Nakhaphul (nose), Chandra Har (A heavy neckless), Bisa Har (A neckless), Thanka Siri (A roundneck ornament), Jibou Zinziri (A snake like chain) and Ashan (bangle). However, these traditional habit of Dress and Ornamentation are quite changing. Now most of the Bodo women do not know how to weave the clothes. Earlier, every household had Hisansali (The Place where women used to weave clothes). But it has now extincted. It is found that at present, they have started using Sari, Mekhela Chador and Gamocha occasionally. Some of the new generation Bodo population is not found to wear their traditional dresses like Dokhna, Aronai, gamcha etc. for which there looms are threat of losing their own traditional dresses in the near future. Now-a-days they do not want to keep staying to old generation fashion styles. New or young generation adopted new modern innovation fashion regarding their dresses. But due to wave of modernity they use different types of dresses like – Long pant, Shirt, Coat blazer, Shouridar, Kurti etc. But Women s dresses are almost unchanged in the rural areas. We have seen male costumes are easier to trace the influenced of the Western

dresses which result is the traditional Gamsha and Aronnai are gradually replaced by long pant and shirt. (*Dr Hemanta Mochabary*). Similarly, traditional fashion of ornaments has lost its popularity. Now most Bodo girls are not seen wearing ornaments.

e. Family

Family is the smallest unit of a society. Traditionally, families were dominated by the husband in Bodo society. He was the owner of the property and entire family was headed by him. Wife was used as Bank. The money earned by husband was given to the hand of wife for saving. There was no habit of savings in Bank. There could be seen big family in Bodo society. Most rich Bodo families kept numbers of Dahwna (Male Servants), Ruathi (Female Servants), Laokhar (Boy who is kept to care the cow), Bokali(a girl who is kept to take child) and borns ten or eleven babies which has now been changing. Due to spreadisation of awareness among the people towards the global population explosion and limited resources and to live economically quality life, many Bodo people has avoided giving such a huge number of birth where the family are turning towards the small family. Dahwna, Ruathi are seen no longer in bodo society which shows the turning towards the self-service in the family. Now they know to how to save money in bank. Wives are also entitled to have property. Some of them are also no longer house wife. They are now becoming self-reliant. These all are the impact of Globalization.

f. Education

Education is a backbone of a society which transforms a society from ignorant to enlighten. Earlier a few numbers of students took education in Bodo society. They avoid taking education, guardians were not conscious and thought that they also could live without education and encourages paying interest in Traditional means of occupation. But it has been now changing because of spreadisation of globalization and economic advancement. The Bodo people has liberalized and globalised their thoughts towards the education. Many Bodo guardians now let their children to enlist in reputed institutions of country and even in foreign country. They now learns different aspects of world and exchange the knowledge by publishing their

view and reading others view through the different journals and ICT which has been liberalizing their thought and making concerned about their right and duties and governing system of the country. Many privatized educational institutions are established in Bodo society which can be said as the main impact of globalization. On the other hand rapid increasing use of drugs and abuse of Mobile phone has been declining the Education standard in youth society of Bodo which can be regarded as the negative impact of Globalization.

g. Economy

The main backbone of economy of Bodo society was agriculture. Primarily they cultivated in two seasons of a year i.e winter and summer seasons. Through the cultivation they lead their life, for which they were not economically sound. Those who did not have cultivable lands, they engaged in other traditional means of livelihood like laboring, selling firewood which they gathered it from forest. However, it has been now completely changing due to the impact of globalization. Many bodo people now think to earn more money within a short period of time. (*Dr Indrajit Brahma*). Traditionally, they cultivated limited kinds of crop which were not beyond the rice, sobai siring, Besor Dali and some kinds of vegetables with the traditional methods of plugging. But nowadays, Bodo people use to cultivate a multiple crops with the modern techniques. Besides the agriculture, many Bodo people now engage in various means of livelihood. They have become more conscious about how to commercialize the domestication of animals and birds, textile and handloom, agricultural products. Along with engaging in Govt and Private Services, the business mind has emerged among the Bodo people. Interestingly, besides these, many youths are engaging in online earning. Many Bodo people employed themselves in video making in YouTube to make it sources of income. Thus, the Economy of Bodo society are being transited from single to multiple and integrated occupational structures and traditional means of livelihood to modern livelihood because of Globalization which is making Bodo people economically improved.

Conclusion

Truly, Globalization has effected on all social spheres of Bodo and on the way of their lives. Many changes have been taken place on their entire social structures. These changes have been condemned by the old aged and nationalists Bodo people which led conflict in last decades and still it is seen. For Instance, machineries Dokhona are burnt by some Bodo National organizations like ABSU and others in Tangla Udalguri and many others places. Putting on long pant and Others dresses like Mekla, Surridar etc are also opposed. They fear of losing their identities and traditional social values. Globalization is a universal phenomenon where a single society is not out of its influences. It is bound to abide by its reign. Changes are inevitable without which survivalist of a society is not fitted in the era of globalization. The world demands now adjustments. People cannot live only with the traditional elements. Therefore, these are not stopped from the Bodo society. However, accepting all things of others is sin to marginalized communities like Bodo. It can shrine their traditional social and cultural values.

References

- Boro, Dr Jogen, Daimary, Rita, Narzaree, Dr Bhupen : Impact of Globalisation to Traditional Games and Recreation of the Bodos, IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 20, Issue 3, Ver. V1 (Mar. 2015), PP 87-91 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845.
- Brahma, Dr Indrajit (2019-20) : The Economic transition of the Bodos, Bijni college Annual Magazine, 2019-20
- Deshmukh, Dr. Durgabai (2005): Globalization and the Challenges of Tribal Development, Council for Social Development and India International Centre
- Gharphalia, Mridusmita : Impact of Globalisation on the Society And NE of India, 2018 IJRAR, January 2018, Volume 5, Issue 1
- Mochahary, Dr. Hemanta : Traditional Culture of Bodos and Its Change, *Journal of Research in Humanities and Social Science*, Volume 7, Issue 7 (2019) pp.:09-13
- Narzee, Bhaben : Boro Kocharini Somaj arw Harimu, 1st Edition, Chirang Publication Board, Kajalgaon, Dec. 2014

Women's status, Covid-19, and the question of gender equality

Dr. Anindita Chakravarty

Assistant Professor

Department of Zoology, Bijni College, Bijni

Abstract:

Gender equality, according to UNICEF, is the equal enjoyment by men and women of socially valuable goods, opportunities, resources, and rewards. It is the fundamental human right and the basis of sustainable world. Yet, gender inequality is still a problem today and is holding back social advancement. So, the purpose of the current study is to ascertain the post-pandemic status of women and different issues of gender inequality. During pandemic period and later, women continue to shoulder the majority of unpaid care giving duties in households, are over represented in the health care workforce, are at high risk of economic insecurity. They are more likely to experience violence, exploitation, abuse, and/or mental and physical harassment in these days. According to a survey, women make up 39% of the worldwide labour force but are responsible for 54% of all job losses caused by the COVID-19 pandemic. The top four areas of gender inequality faced by the women during Covid- 19 pandemic as well as post- pandemic period are- violence against women and girls, gender pay difference, digital gender divide, health, poverty and stigma. It can be concluded that everything that promotes gender equality

is also beneficial to society and the economy as a whole. Act now policies to be adopted to remove all barriers and play a major role in societal economic development.

Key words :

Gender equality, covid-19, violence, pay-difference, digital gender drive

Introduction

Gender equality, according to UNICEF, is the equal enjoyment by men and women of socially valuable goods, opportunities, resources, and rewards. Not only is gender equality a fundamental human right but also the basis for a world that is peaceful, affluent, and sustainable (SDG Report, 2022). 50% of the world's population is women and girls, so, half of the world's potential present in that area. Yet, gender inequality is still a problem today and is holding back social advancement. Women are still in the shadow in all level of political leadership. Women and girls perform a disproportionate amount of unpaid domestic work around the world. Girls may experience inequalities from the moment of birth and throughout their entire lives. In some nations, females lack access to health care and adequate nutrition, which raises the death rate. In India, 24% of children under the age of 5 perished from starvation and malnourishment in the year 2022, while there were 24,000 maternal deaths in the country in 2020 (Kaur, 2019). In Uttar Pradesh, Bihar, Assam, and Rajasthan, children under the age of five are most severely affected by mal nutrition. The COVID-19 pandemic's social and economic effects have made the situation much worse. A number of aspects of development are lagging behind, such as the amount of hours spent on unpaid care giving and household work, decisions regarding sexual and reproductive health, and gender-responsive budget making. Services for women's health, which were already underfunded, have been severely disrupted. Women continue to experience a lot of violence. And even though women took the lead in reacting to COVID-19, they still lag behind males in obtaining the positions of power that are rightfully theirs.

So, the purpose of the current study is to ascertain the post-

pandemic status of women globally and in India. The analysis has two objectives are- study of women's post-pandemic social, educational, economic, and health status and a discussion of the various gender equality concerns and a plan of action to bring about equality in society.

The study only uses secondary data that was gathered from many sources, particularly from online resources.

Discussion

Nearly every sphere of society has been touched by COVID-19, including the global economy, jobs, and even aspects of home life and health. Women continue to shoulder the majority of unpaid care giving duties in households, are over represented in the health care workforce, are at high risk of economic insecurity both now and in the future, and are more likely to experience violence, exploitation, abuse, or harassment during pandemic period. Numerous vulnerable populations' health and general well-being have been significantly impacted by the pandemic and post-pandemic periods (OECD, 2020). Women and marginalized people are the mostly victimized by the socio-economic changes after pandemic. The epidemic and related prophylactic measures have highlighted how important women are to society and the long-standing disadvantages they face. According to a survey, women make up 39% of the worldwide labour force but are responsible for 54% of all job losses caused by the COVID-19 pandemic (UN Sustainable Development Goals Report, 2022). The following are the top four areas of gender inequality faced by the women during Covid- 19 pandemic:

i. Violence against women and girls

Prior to the pandemic, projections indicated that one in three women would encounter violence at some point in their lives. Violence is anticipated to rise as social and economic pressures mount and freedom of movement is restricted by lockdown orders and stay-at-home instructions. Domestic violence victims may be stuck with their abuser at home, with no access to assistance, medical care, or the legal system. Also, women are more vulnerable to violence when utilizing

public transportation and empty public areas.

ii. Gender pay difference

Women typically make less money and have less stable employment than males. The majority of nurses, midwives, and community health workers are women, who also make up the majority of service staff in healthcare facilities such as cleaners, laundry staff, and caterers. Women also make up the majority of the front-line combatants in the global fight against the COVID-19 pandemic. Women who worked in the unorganized sector lost their income, and many of them were overworked trying to provide for their families at all times. When occupation and working hours are taken into consideration, an average gender pay difference of roughly 11% is also discovered. Women are significantly behind men in terms of full-time employment and leadership positions.

iii. Digital gender divide

In the years following the pandemic and throughout it, studying online has become the new norm. Yet, due to inadequate internet access, resources, and technological know-how, girls from low-income families are unable to engage in this form of learning. The most victims are girls, women, and underprivileged groups since they lack the necessary resources, expertise, and technologies (Haelermans *et al.*, 2022).

iv. Health, poverty and stigma

The protection of human health depends on the availability of clean water, adequate sanitation, and hygienic conditions. Yet, it is estimated that 500 million women and girls worldwide do not have access to basic menstrual hygiene management facilities today. This increases the risk of infection for women and their families. In fact, compared to their male counterparts, female healthcare professionals can contract infections up to three times more frequently. According to a survey conducted with a sample of Turkish women in the 20- to 49-year-old age range, 70.6% of the women who suffered problems with their reproductive organs during the pandemic chose not to see a medical facility due to transportation issues and other issues (Senon & Polat, 2022). Women are also in dangerous situations in India.

According to a survey from Mary Stopes International (also known as MSI Reproductive Choices;), 1.3 million Indian women lost access to abortion and contraception between January and June (Madgavkar *et al.*, 2020). Anemia affects 50% of all females in India, regardless of age group. Yet, women continue to be marginalized in decision-making, underrepresented in senior positions in the health sector, and absent from the focal point of the COVID-19 response. More female executives are needed in the global health field and elsewhere to ensure that the special requirements of women and girls are met and that measures to address the problems are planned.

Conclusion

As comparison to men, women are observed to spend up to 30% more time providing unpaid care, which is unfair. Policy makers and corporate leaders may collaborate to reduce gender gaps, particularly in digital inclusion, by taking the following actions:

- i. By making more digital infrastructure accessible to all girls and women
- ii. Contribute to women having better digital literacy.
- iii. Financing for female entrepreneurs, item

Hence, it can be concluded that everything that promotes gender equality is also beneficial to society and the economy as a whole. Act now policies to remove barriers to increase female labour force participation and play a larger role in societal economic development are prompted by post-pandemic development. This is the time for leaders and policymakers to bring about gender equality.

References

- Madgavkar, A., Krishnan, M., White, O., Mahajan, D., & Xavier, A. (2020). Covid-19, and gender equality: countering the regressive effect. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>
- Kaur, B. (2019). 2 of 3 child death in India due to malnutrition. In Down to Earth <https://www.downtoearth.org.in/news/health/2-of-3-child-deaths-in-india-due-to>

malnutrition-report-66792

Kaya Senol, D., Polat, F. Effects of the pandemic on women's reproductive health protective attitudes: a Turkish sample. *Reprod Health* **19**, 106 (2022). <https://doi.org/10.1186/s12978-022-01412-y>

OECD (2020). COVID- 19 Policy Brief on Well- being and Inclusiveness. <Http://www.oecd.org/coronavirus/en/>

UN Sustainable Development Goals Report. (2022). <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sdgs-framework-for-covid-19-recovery/>

Haelermans, C., Korthals, R., Jacobs, M., Vermeulen, S., Aarts, B., & Prokic-Breuer, T. (2022). Sharp increase in inequality in education in times of the COVID-19-pandemic. *PLOS ONE*, *17*(2), e0261114. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0261114>

Women in ancient and modern India: An analysis

Lipika Dey Dutta

Assistant Professor

Department of Zoology, Bijni College, Bijni

Abstracts:

India is a country with strong morals, traditions, and values. Mahatma Gandhi said, "We call our nation as mother India and earth as mother earth because the genesis of all rituals, holiness existed in the compassion of a woman". Women are the source of immense power and patience. Women are the backbone of a society, if the backbone itself is not strong enough or are not cared properly then how can a family, a society as well as a country be healthy and sound. In early Vedic period Women enjoyed basic freedom and rights. They were not deprived of their respect and honour. They could read the Vedas and participated in important political decisions. In earlier Rig Vedic era, the women were not insisted to stay inside. Some women took part in battles also. But it changes gradually. However, since the later Vedic time, when the tradition of kinship only applied to the male heir and prince of that nation, the status of women diminished. Then, all kingdom regimes experienced a flourishing of the same kind of typical culture. Then, all kingdom regimes experienced a flourishing of the same kind of typical culture. As a result, it gave rise to a patriarchal society in which the male took the leading role in the family. However, as of today, women made up the majority of the

workforce. They evolved into a beneficial force for the country's inclusive and sustainable development. The leading figures in every sector today, from education to space, are women. In our country today, there are women in politics, business, social work, science, defence, education, and CEO positions. The advancement and empowerment of women are thus priorities in the modern society. Despite these advancements, there are still instances of female harassment, violence, attempted sexual assault, discrimination, and inequality in every aspect of life. It's time to grant women an equal place in our hearts, homes, societies, occupations, and media.

Key words: Women, Vedic era, Human rights, Patriarchal society, empowerment

Introduction

Women, the source of immense power and patience, have some special inbuilt qualities which make them get ready to bear and tolerate pain and problems in life, so they can carry a new progeny inside their own body for a long period of time. They can tolerate the severe pain to give birth to a new life with heavenly smile on their lips.

Pandit Jawaharlal Nehru once said in his valuable speech- "An educated man means himself is educated, but an educated woman means an educated family".

Women are the backbone of a society, if the backbone itself is not strong enough or are not cared properly then how can a family, a society as well as a country be healthy and sound.

Women are the beautiful creation of nature as well as God. They are the source of love and power. Of course men are also not inferior to women. Notwithstanding that also it is to say that the joint efforts of both women and men can solve any tough or crucial problem in a family, society or in any workplace perfectly and smoothly.

Women can take an important part in the area of progress anywhere. Women have immense power and capacity, yet in some areas and under some situations they feel afraid or hesitate to expose themselves being pulled back by their traditional as well as typical mentality or perception. Those who could overcome these barriers

could reach the zenith, stepped into the mars, piloted jet, perched on the peak of Everest, fought equally with the warriors in the battle field, reigned over the states perfectly. A huge numbers of women excelled themselves in science and technology, culture, literature, politics etc. Dr. Sarvepally Radhakrishnan in his article 'Women in Hindu society' stated that in ancient India, the place of women in the society was very special. Education for women was considered as very essential. In Brahmin society girls were provided Vedic Education and in Kshatriya society they were taught archery and made them proficient archers through training.

Objective of the study

The objective of the study is to know the ups and downs of the status of women from ancient to modern era.

Methodology

The paper is based on secondary data collected from different books, journals and different websites.

Women in ancient and modern era:

In ancient India, in the Open University co-education system was available. Atreyee studied under the guidance of Valmiki along with Lava and Kush, the sons of Lord Rama. Then the girls were provided the lessons of music, dance, art and other fine arts. Ghosha, Apala and Viswabara composed Vedic slokas in those days. In the era of Upanishad there appeared the philosopher like Gargee, who took part in the debate with Jagyavalka, the renowned scholar.

The women of upper caste society took part in homa, sacrifice ritual along with their husbands. They were also the shareholders of the properties and if any woman wished then could remarry after the death of her husband. At that time marriage was considered as a sacred relationship.

Women were regarded as mother goddess (Shakti) in the **Vedic Period (1500-1000 BC)**, a symbol of life with enormous ability for tolerance and sacrifice, and so they held a respectable place in society. Manu ordered that a woman would be reliant on her father in childhood, her spouse in youth, and her son in old age. We should follow Vedic advice to empower women in society.

But in later Vedic age the condition of women was not positive and good as it was in earlier. The position of women gradually deteriorated. In that time women were considered and called as 'Varjya' that means whom had to be provided maintenance and who had not been allotted any liberty. Women always had to be under the control of their spouses. Of course in Veda it was mentioned about the practice of polygamy among the women also. At that time the system of 'satidaha' or 'sahamaraṇ' was not in practice. But widow marriage was in practice at that time whether it was with brother in law or anyone else. Child marriage was not in practice. Marriage was performed at the age of 16-17 years after schooling. In the time of Atharva Veda, the system of 'sahamaraṇ' or 'satidaha' was in practice. It was mentioned about 'Streedhan' there.

In earlier Rig Vedic era, the women were not insisted to stay inside, even Mudgalini, Bishpala, Shahiyasi etc. some women took part in battles also. But gradually the women became bound to stay inside. Their only duty was to give birth to male child. The barren women or who gave birth to female child only were rejected or driven out from their in law's house without any hesitation by their husbands. The males could do anything. Their mistakes and offences were considered and excused. The women could not get pardon for any sexual offence, but the males could get that easily.

In the course of time women have been proceeding along through the various thorny paths and have to face ups and downs in various areas of life, may be it in outside World or inside a family. In the present World women leave no stone unturned in any field, whether these are in the field of education, fine arts, technology, other field of science, administration, defence, sports or anywhere else. The improvement in the status of Indian Women especially after independence can be analysed in the light of the major changes that have taken place in areas such as legislations, education and employment, political participation and awareness of their rights on the part of women.

The women of India bagged various awards and rewards in International level. In the sphere of science- pure and applied, women

are also not lagging behind men. No one can ignore the services rendered by women in the realm of music, painting and other fine arts. So, India can be reasonably proud of the success achieved by her women citizens in every sphere of activity.

However, it is a matter of regret that though the status of women have been raised under the law, in practice they continue to suffer from discrimination, harassment and humiliation. To some extent till now also the dominating tendency of patriarchal power is reigning over women. A number of women are also playing the pivotal role in preventing other women from marching ahead. Until and unless there is a basic change in the people's attitudes towards women and women's role in society, hence bringing about more and more legislations to ensure better opportunities to grant more rights and concessions do not carry any meaning.

Dr. Sarvapally Radhakrishnan, the second president of India once said "The progress of our land towards our goal of democratic socialism cannot be achieved without the active participation of our mothers, wives, sisters and daughters". So, if we cordially deserve to view India in future as a place which is economically enriched, politically equipped, socially developed and culturally sound, then definitely we have to support the women in all their respective spheres of activities.

Conclusion

It may thus be concluded that in Vedic era, women did not enjoy an inferior status rather they occupied an honourable place. They had ample rights in the social and the religious fields and limited rights in the economic and the political fields. They were not treated as inferior or subordinate but equal to men. We honour our country as our Motherland "Bharat Mata" and our nationalism has grown up from the seed Mantra "Vande Mataram". Position of women in society is the index to the standard of social organization. Through this study we come to the conclusion that as the women has equal participation in the development of human society, their status should be ranked equally with the men in the society. But the reality is quite different. Women are not treated with respect as in the ancient Indian society. Lots of crime against women are seen in modern society.

Constitutional provisions are not sufficient to get the women a respectable position in society. Some changes in the mind-set of women as well as men are required. The main things that are important for a woman to occupy a safe and sound position in the family or in the society, a woman should acquire proper education, social empowerment, pecuniary independence and capability to make any decision. Women should get proper status in the heart of every human being. Women should be adored, but not should be abused. According to Hindu belief the Goddess of prosperity (goddess Lakshmi) should always be worshipped for the prosperity and well-being of the mother Earth as well as of the families. Following this belief if in each and every family woman is offered the due affection and respect then may the scenario of the forthcoming days in the society be very positive and ideal.

References

- Altekar, A. S. (2014). *The Position of Women in Hindu Civilization*. Motilal Banarsidas Publishers, ISBN-10: 8120803256.
- Arvind Sharma (2005) 'Women in Indian Religions' (Ed.) Oxford University Press. • Atharva Veda XIV-I, p. 43-44.
- Avinash Gadhre (2015), *The Socio-Economic Status of Women in India Ancient to Modern Era* A press note.
- Bader, C. (2013). *Women in Ancient India*. Trubner's Oriental Series, Routledge, ISBN: 1136381333, 9781136381331.
- Manu Smriti (III-56). Mishra.sham. kartik (2012) 'Women status and empowerment in India,' New Delhi. p.p 14.
- Mishra, R. C. (2006). *Towards Gender Equality*. Authors Press, ISBN: 81-7273-306-2.
- Nandal, V., & Rajnish (2014). *Status of Women through Ages in India*. International Research Journal of Social Sciences, 3(1), 21-.
- <https://www.journalppw.com> › article ›
- <https://archives.palarch.nl> › jae › article ›
- <https://www.insightsonindia.com> › society › women-in-an.
- <https://www.123helpme.com> › essay › The-Role-Of-Woman

Humanistic Religion of Rabindranath Tagore

Eyasmin Sultana

Assistant Professor

Department at Philosophy, Bijni College, Bijni

Abstract:

Humanism is considered as most influential term and it is a moral and intellectual concept. Tagore's universal humanism is mainly expressed through his concept of inter personal relationship. Rabindranath Tagore is the most outstanding name in modern Indian literature and he was the one writer who first gained for modern India a place on the world literary scene. In his book "The Religion of Man" Tagore has clearly stated "Religion inevitably concentrates itself on humanity, which illumines our reason, inspires out wisdom, stimulates our love, and claims our intelligent service."

Keywords:

Humanism, Religion of man, Freedom, Universal, Harmony, Tagore etc.

Introduction

Rabindranath Tagore is the most eminent, Bengali renaissance poet, philosopher, essayist, critic, composer and educator. He was also a humanist. His philosophical works are mainly focuses on the religious and ethical aspects. Tagore has said in the book "The Religion of Man"- "My Religion is a poet's religion. I feel about it from vision and not from knowledge. There have come moments in my own

experience when my soul has touched the infinite and has become infinitely conscious of it through the illumination of joy.”

The greatest influence that Tagore’s thought bears upon it is of ancient Indian thought of Upanishads and the Vedanta. His early education and the ways of his upbringing implanted in his mind the ancient Indian ideals. But that influence was not accepted by the poet in an abstract fashion. Naturally, therefore, he came under the influence of Vaisnavism and the teachers of the Bhakti-marga. The lyrical outbursts of the saints like Dadu, Ravidas, Nanak and Kabir touched the poetic elements of the philosopher. Finally, the Gita showed the way by reconciling the abstract and impersonal nature of the Upanisadic Brahman with the personal God of the Bhakta. This enables the poet philosopher to have a vision and come out with a firm faith in a God who is also the omnipresent reality the Brahman. Apparently this may not appear to be self consistent to a student of philosophy but in Tagore’s philosophy the apparent inconsistency of the reality, conceived as both personal and impersonal, somehow evaporates.

Tagore’s philosophy is the ancient wisdom at Indian restated to meet the needs of modern times. He gives us a human God, dismisses the concept of world- illusion, praises actions promises fullness of life to the human soul.

Objectives of study

- (i) To discuss the humanistic religion of Tagore
- (ii) To study the philosophical view of Tagore

Methodology

The paper is based on secondary data which is collected from various journals, magazines, books, articles, websites etc.

Discussion

Rabindranath initially was a Brahma samaji. Later on he developed a religion which combined some elements of Brahma samaj with some elements of orthodox Hinduism. Finally, he came to believe in, what he called, ‘the Religion of Man’.

Whatever be the influences or the determinates that shaped Tagore’s views on religion, the fact remains that Tagore explicitly believes that

religion cannot be confined to any group or sect or tribe or nation. Man picks up that particular form of religion that suits him, but in religion that suits him, but in the final analysis religion transcends all such particular forms.

The aim of religion is the realization of one’s kinship with everything. Religion, according to him, is a sort of homesickness. In the Gitanjali the poet bursts out in a religious fervor. “No more sailing from harbor to harbor with this my weather beaten boat.....now I am eager to die into the deathless.” That is why Tagore does not favor asceticism. Man has to realize his kinship with everything; he has to cultivate a universal feeling of love.

Religion, thus, is not an escape; it is life and existence. But, Tagore insists that true religion must not be confused with what is called, Institutional religion. A particular person may be a Hindu or a Christian- it is a matter of accident. In fact, the forms and ways in which these religions are practiced, mislead the believers.

Tagore sincerely believes that religious organizations have almost debauched religion. They take away from religion their life spirit and instead, emphasize only the superficialities of religions. True religion preaches freedom, whereas religious organizations make religions a slave of their own institutions .

“Dharma is the innermost nature, the essence, the implicit truth of all things”. Tagore says, “In my language the world religion has a profound meaning. The wateriness of water is essentially its religion in the spark of the flame lies the religion of fire. Likewise, man’s religion is his innermost truth.”

Tagore religious thinking is deeply humanistic. Its thinking has some fundamental characteristics-

He was opposed the religious rituals. According to Tagore, different religious leader create different religious organization. Because of these religion is limited. That’s why Tagore did not support religious organization or rituals.

Ridiculing the attitude of the religious organizations of the Hindus, Tagore says, “The same blindness which impedes them to rush to bathe in a particular stream, renders them different to the sufferings

of their unknown fellowmen. God does not appreciate this prostitution of his most precious gift.”

He did not support the idolatry. Tagore has said that the idolatry method has no purpose. But Tagore has said that idolatry can be a medium of religion for the common man.

Tagore had opposed extreme naturalism, untouchability, low status of women etc. Tagore supported the freedom of man in contrast to extreme naturalism, liberalism against untouchability and equal dignity of men and women in society against the low dignity of women. Human being is the only truth and existence in the world. Prof. Humayune Kabir acknowledges Rabindranath Tagore as the best humanistic teacher of contemporary Indian philosophy. In Tagore’s social philosophy, religion, politics, economics, education, human beings have occupied the central place in all. Tagore said that- “The idea of the humanity of our God, the divinity of man, the eternal is the main subject.” Man is the great gem of the creator. Service to mankind is service to God and that is the ultimate religion.

Conclusion

From the above discussion we may say that Tagore humanism is manifested in all the aspects. His humanism is distinct from ancient and contemporary philosophies in humanism. Referring to the Brahadaranyaka Upanishad Tagore says:

A person who worships God as extension to himself does not know him, he is like an animal belonging to the goal.

Thus Tagore divinizes man by saying:

God loves to see in me not his servant but himself who serves all. Thus Tagore’s humanism is in tune with the renaissance humanism, the central focus of which is quite simply human beings.

Reference

Lal, Basant, Kumar- Contemporary Indian Philosophy, Banarsidass Publishing, Delhi, 2017

<https://www.jetir.org>

<http://ijariil.com>

<https://www.orientalistica.se>

Disaster and its management in India

Sanjita Ray

Assistant Professor, Dept. of Physics,
Bijni College, Bijni

Abstract:

A potential danger, known as hazard, gets magnified due to several factors and starts wreaking havoc on public life; it is then termed as a disaster. Disaster can be of two types namely-Natural disaster- that occurs naturally, such as earthquake, volcano, tsunami, etc. and Anthropogenic disaster- where human induced factors play a major role, such as, forest fires, flash floods, droughts, etc. Now we can not entirely avoid disasters. We can prepare for and address them. Here, I have discussed the management of disaster in India.

Key words:

Disaster, Havoc, Management

Introduction

Lots of life and property due to disaster have been mounting throughout the world due to inadequate technology to combat it. Disaster Management has a broad scope. To know it well, we should study prevention, preparedness, response and recovery at the time of crisis. The global efforts to manage disaster have been proven to be insufficient to match the frequency and magnitude of natural disaster. India, due to its unique geo - climate and socio economic condition, vulnerable to natural and man made disaster such as – earthquake, flood, forest fire, land slides etc. etc. In India there are 28

states and 8 union territories i.e. total 36 and out of them 27 are disaster prone. It is prone to disaster due to different factors that includes adverse Geo climatic condition, excess population, environmental degradation, non scientific development practice etc. Example: disaster in Uttarakhand in 2021, February – Chamoli Flood, Kedarnath flood 16th. June 2013 and recent Joshimoth disaster. Now disaster management is an integrated process of planning, organizing, coordinating and implementing measures for havoc of disaster. In India the Disaster Management Act came in 2005. The main aim of this act is to implement measures for prevention, promptness in dealing, assessing the severity of the affected areas and at last rescue and to offer relief, re-habitation and reconstruction. In India National Disaster Management Authority headed by respected Prime Minister is the apex body for the management of disaster.

Objectives

1. To know the disaster well
2. How to manage disaster

Methodology

Empirical methodology has been used. The study is based on secondary sources. Data are collected from different papers, publication, journals etc.

Discussion

Disaster causes great damage of human, material, economic, environment etc. It may be natural or man made. Now due to climate change, conflict, rapid and unplanned urbanization, technological hazards the frequency, severity, complexity of disaster are going to be increased in future. Natural disaster; such as earth quake, forest fire, volcanoes, tsunami, heat wave, cold wave etc. are unpredictable, but the man made disaster can be prevented.

In India on 23 December 2005 government of India enacted the disaster management act and for implementation of the law one central body: National Disaster Management Authority (NDMA) headed by P.M and another State Disaster Management Authorities (SDMAs) headed by chief ministers was formed. NDMA is with a vision to

“build a safer and disaster resilient India by a holistic, pro-active, technology- driven and sustainable development strategy that involves all stakeholders and fosters a culture of prevention, preparedness and mitigation”. NDMA equips and trains other government officials, institution and community to response during a crisis

High power committee on disaster management identified 30 types of disaster in India.

natural disaster: 1. Flood. 2. cyclones. 3. Hailstorms. 4. Tornadoes and hurricanes. 5. Cloud burst. 6. Heat wave and cold wave. 7. Snow avalanches. 8. Draught. 9. Sea erosion. 10. Thunder and lightning. 11. Tsunami. 12. Land slides. 13. Earth quake. 14. Mine disaster. 15. Dam burst. 16. Forest fire. 17 epidemics. 18. Cattle epidemic. 19. Pest attacks

Man made disaster: 1. chemical and industrial disaster. 2. Nuclear disaster. 3. Urban fire 4. Oil spill. 5. Major building collapse. 6. bomb blast. 7. festive related disaster. 8. Electrical disaster. 9. Boat capsizing. 10. Fire. 11. Food poisoning.

India is vulnerable to natural disaster like flood, drought, cyclone, earthquake, landslides etc. It is most flood prone countries in the world. Over 40 million hectares of land is prone to flood. It is quite natural disaster and the main cause lies on its natural ecological system. The average rainfall in India is 1150mm with state wise variation. In Brahmaputra valley, khasi hills, western coast and western ghats, the annual rain fall is 2500mm.

Flood causes loss of lives of people, property, and lots of untold misery to the people. There is also a larger economic impact. Though various expert committees suggested different kinds of measures but the over the last five decades the havoc of flood is going to increase further extend, so, the management process should be relooked to overcome it. The state is responsible for its own flood control. The state government plane, investigate and take necessary action for it. The role of central government is advisory, technical, and financial help.

There was a devastating flood in Assam in 2022. Excessive rainfall affected almost entire Assam. The main thrust of the flood protection

programme undertaken in India so far has been an attempt to modify the flood in the form of physical measures to prevent the floodwaters from reaching potential damage centres and modify susceptibility to flood damage through early warning – system.

In India the following measures are taken for flood measurement-

1. Embankments
2. Dams and reservoir
3. Natural detention basins.
4. Channel improvement
5. Drainage improvement
6. Diversion of flood waters.

Besides the above there are Non structural measures also such as flood forecasting and warning, floodplain zoning, flood fighting, flood proofing and flood insurance.

India is vulnerable to natural disaster due to its unique geo climatic conditions. Over a couple of years the Government of India has affected a paradigm shift in its approach to disaster management. According to new approach the development can not be sustainable unless disaster mitigation is built into development process. Another importance of this is that mitigation has to be multi – disciplinary, spanning all sectors of development.

Conclusion

Disaster management occupies an important place in our country's policy framework. At the national level, the Ministry of Home Affairs is the nodal Ministry for all matters concerning disaster management. Central Management Group with the chairmanship of central Relief Commissioner work through out the year. They extend all possible assistance required for the affected states to overcome the situation.

Reference

1. <http://en.m.wikipedia.org/w>
2. <https://www.undp.org/india/publication>
3. www.public.wmo.int/en/bu

Women's Rights in India

Swapna Saha

Assistant Professor, Dept. of Chemistry,
Bijni College, Bijni

Abstract:

In Indian culture many of our Gods are female and they have been worshipped as a deity by many faithful people. But women in India have to face discrimination, injustice and dishonor based on gender in every walk of life. Indian Constitution provides exclusive rights to women for their protection and development. But majority of Indian women are unaware about their rights. So, this article will discuss about some rights of women, which include right to equal pay, right to dignity and decency, right against dowry, right to get free legal aid, right against workplace harassment, right against domestic violence, right to maintenance, right of self-defense / private defense.

Keywords: Women, discrimination, injustice, women rights, constitution

Introduction

“Human rights are women's right and women's rights are human rights, once and for all.”

Hillary Clinton.

Women's rights are basic human rights claimed for women and girls all over the world. It was enshrined by the United Nations around 70 years ago for every human on the earth. It includes many things which range from right to equal pay to the right to education.

Women play an important role in the society and the whole family is dependent on women for its daily activities. Women play the role of mother, wife, homemaker, cook, teacher, friend and nurse all at the same time.

Swami Vivekananda quoted that, “There is no chance for the welfare of the world unless the condition of women is improved and it is not possible for a bird to fly on only one wing.” Thus in order to achieve the status of a developed country, India needs to transform its colossal women force into an effective human resource and it is possible only through proper awareness of women rights.

India, the land of goddesses where women are to be respected with high esteem, but women get tamed, harassed, abused, raped and kidnapped every single day.

In Vedic period, women enjoyed equal status and rights with men in all spheres of their life and further, women were also given opportunity for proper education in the early Vedic period.

In the post-Vedic era the status and rich position of women slipped down and had declined gradually.

During British period the Social Reformers in India propagated the idea of individual liberty, freedom and equality of all human beings irrespective of sex, color, race, caste or, religion. A phenomenal change happened during British rule when the reformers enacted measures which aimed at removing social taboos, including Bengal Sati Regulation, 1829, Hindu Widows’ Remarriage Act, 1856, Female Infanticide Prevention Act, 1870 and Age of Consent Act, 1891.

The Indian Constitution prohibits discrimination based on sex and empowers the Government to undertake special measures for them. Women’s rights under the Constitution of India mainly include equality, dignity and freedom from discrimination; additionally India has various Statutes governing the rights of women.

The status of Indian women has radically changed since independence. Women in India now participate fully in areas such as education, sports, politics, media, art and culture, service sectors, science and technology etc. Several women have served in various service positions in Indian Government, including that of the President of

India, the Prime Minister of India, and the Speaker of the Lok Sabha.

However, many women in India still face significant difficulties. Violence against women, especially sexual violence has been a great threat to the rights of women.

Objectives of the study

- i. To know the need of women rights.
- ii. To discuss the various women rights in India.

Methodology

In this paper an attempt has been taken to study and review women rights in India. The information employed in this paper is collected from Secondary Sources.

1. Eight most important rights every Indian women should know about:

- i. **Right to equal pay:** “Pay Gap” or, unequal pay is an issue which has become a matter of concern these days due to an increase in the instances of discriminatory pay scales for the same type of work. India still lacks a comprehensive and transparent wage policy for all the sectors of the economy. Equal pay here relates not only to basic pay but includes other benefits and allowances too. According to Article 39 (d) and Article 41 of the Indian constitution both men and women are entitled to equal pay for equal work. In the context of recruitment and service conditions, there will be no discrimination on the basis of gender.
- ii. **Right to dignity and decency:** This right ensures every women, the right to dignity and decency. Every woman has the right to live in dignity, free of fear, violence and discrimination. Law very well respects women’s dignity and modesty. In an event, that the accused is a woman, any medical examination procedure on her must be performed by a woman medical officer or in supervision of a woman medical officer.
- iii. **Right against dowry:** Dowry system i.e. giving and taking of dowry by bride or bridegroom or by their parents at, before or after the marriage is penalized by Dowry Prohibition Act, 1961. Under the Dowry Prohibition Act, dowry includes property, goods, or money given by either party to the marriage, by the

parents of either party or by anyone else in connection with the marriage. The Dowry Prohibition Act applies to persons of all religions of India.

If any person after the commencement of this Act, gives or takes dowry, he shall be punishable with imprisonment for minimum 5 years and with fine more than Rs. 15000.

- iv. **Right to get free legal aid:** According to Article 39A of the constitution of India, which came into effect with the 42nd amendment, the poor and weaker sections of society have free access to legal assistance.

The parliament enacted the Legal Services Authorities Act in the year 1987 which came into force on 9th November, 1995 to establish a uniform network for providing free and competent legal services to the weaker section all over the nation. Under the Legal Services Authorities Act, 1987, the National Legal Services Authority (NALSA) has been constituted to check and evaluate implementation of legal aid programmes and to lay down policies and principles for making legal services available to needy under the above said Act.

- v. **Right against workplace harassment:** For all women, whether working in public sector, private sector, organized industry or unorganized industry, sexual harassment at workplace is a big problem. Most of women employees experience such problem one or more times in their career.

The sexual harassment of women at workplace Act gives a female the right to file a complaint against any kind of sexual harassment at her place of work. Under this Act, she can submit a written complaint to an Internal Complaints Committee (ICC) at a branch office within a period of 3 months.

- vi. **Right against domestic violence:** Domestic violence (including verbal, economic, emotional and sexual) by a husband, male live-in partner or family is prohibited under section 498 of the Indian Constitution and was passed in 2005. The accused shall be sentenced to a term of non-bailable imprisonment of Upto three years and shall also be fined.

vii. **Right to maintenance:** The needs of life, such as food, clothing, shelter, education, access to healthcare and other necessities are included in maintenance. Even after a divorce, a married woman is entitled to maintenance from her husband as long as she doesn't remarry. The living style of wife and the financial situation of husband and circumstances determine maintenance.

viii. **Right of self-defense / private defense:** Many times a woman finds herself in very difficult situation that apprehend immediate assault on her. If there is no one to save her or rescue her from such assault the law empowers her to defend herself. According to the Indian Constitution, every individual has been given the right to defend under section 96 to 106 of the Indian Penal Code. This law for self-defense under the Indian Penal Code gives authority to a man to use necessary force against the wrongdoer to protect one own body and property and another's body and property when immediate aid from the state machinery is not readily available. In doing so he is not answerable in law for his actions.

Conclusion

Every citizen has the right to live his/her life according to their wish without any discrimination. It can be achieved when all individuals are considered equal irrespective of caste, religion, language, colour, profession, status and sex. The most prominent discrimination that we observe is gender inequality. A key component of sustainable development, economic growth and peace and security is the concept of gender equality and women empowerment.

The majority of Indian women donot know their legal rights. Consequently, women have become easy victims of violations of basic and legal rights owing to this lack of awareness. I think because of illiteracy and the oppressive traditions, most of the Indian women are unaware of their rights. But education alone will bring a desired change in the lives of women. Education will facilitate women to know their rights and laws which will protect them. Women should have a voice to talk about their problems. That is the major way to

solve the problems. In addition, women should go to areas of high position in politics, business and education. I think when the same number of women and men belong to the area of politics, business and education, it will make a fair society and country.

References

Websites

<https://blog.ipleaders.com>
<https://en.m.wikipedia.org/wiki>
<https://sociallawstoday.com>
<https://www.indiatoday.in/story>
<https://www.kristujayanti.edu.in/>
<https://www.legalserviceindia.com>
<https://www.womenlawsindia.com>

An Overview of Women's Mental Health in India-What needs to change?

Lily Devi

Assistant Professor, Dept. of Botany,
Bijni College, Bijni

Abstract:

Mental health encompasses emotional, psychological, and social well-being, influencing cognition, perception, and behavior. It likewise determines how an individual handles stress, interpersonal relationships, and decision-making. Mental health includes subjective well-being, perceived self-efficacy, autonomy, competence, intergenerational dependence, and self-actualization of one's intellectual and emotional potential, among others. From the perspectives of positive psychology or holism, mental health may include an individual's ability to enjoy life and to create a balance between life activities and efforts to achieve psychological resilience.

Key Words:

Stress, Cognition, Self-efficacy and Self-Actualization.

Introduction

Mental health problems have been a neglected public health issue in India, especially among women. Women often face additional barriers to accessing mental health services due to social stigma, lack of awareness, and limited access to health care. As a result, many women suffer in silence, unable to access the help they need. The situation is particularly concerning considering the number of women

who experience mental health difficulties in India is growing. Every year, millions of women struggle with depression, anxiety, and other mental health issues. To address the rising prevalence of mental health issues among women in India, there is a need to create greater awareness, reduce stigma, and increase access to mental health services. If we are to truly address the mental health needs of women in India, we need to focus on the root causes of the problem and make systemic changes to ensure all women have access to the necessary mental health services.

Prevalence of mental health issues among women in India:

Women are more likely to experience mental health issues than men in India. According to the National Mental Health Survey-2, 15.5% of women reported having experienced one or more common mental disorders in the past twelve months compared to 12.4% of men. Moreover, mental health issues are significantly more common among women in rural and semi-urban areas of India compared to women in urban areas. Women in rural areas are nearly twice as likely to experience mental health issues than women in urban areas. The survey also found that those who experienced mental health problems were more likely to have experienced gender-based violence. The survey also found that women who experienced gender-based violence were more likely to experience depression, anxiety, and other mental health issues. Additionally, the survey found that women who experienced gender-based violence were significantly less likely to seek mental health services. These findings indicate that mental health issues among women in India are widespread and are negatively impacted by gender-based violence. The rising prevalence of mental health issues and the impact of gender-based violence among women are important issues to address in India

Challenges to accessing mental health services:

Access to quality mental health services is a major challenge for women in India. According to a study from the Southern Mental Health Collaboration, less than half of Indians with severe mental health problems receive treatment. Low rates of treatment seeking

are especially concerning considering the high number of women experiencing mental health issues in India. Furthermore, women in rural and poorer areas are significantly less likely to receive treatment for mental health issues than those in urban areas, suggesting these women may be missing out on the help they need. The challenges to accessing mental health services for women in India are significant and pose a major public health challenge. These challenges can be addressed through better access to mental health services and strengthened mental health systems.

Causes of the mental health crisis among women in India:

While the prevalence of mental health issues among women in India is increasing, the reasons behind this increase are less clear. More research is needed to determine the exact causes of the mental health crisis among women in India. However, the rising prevalence of depression, anxiety, and other mental health issues among women in India is clearly linked to the challenges outlined above. The survey found that women who experienced gender-based violence were significantly less likely to seek mental health services. This suggests that the violence experienced by these women may be one of the reasons why there are fewer women seeking mental health services compared to men. The survey also found that women who experienced gender-based violence were significantly more likely to experience depression, anxiety, and other mental health issues. These findings indicate that the experience of gender-based violence may be one of the causes behind the rising mental health crisis among women in India.

Solutions to address the rising mental health crisis among women in:

To address the rising mental health crisis among women in India, there are a number of solutions that need to be implemented. First, there is a need to increase awareness about mental health issues and mental health services. Greater awareness will help reduce stigma associated with mental health issues and increase access to mental health services. Greater awareness also has the potential to reduce the burden of gender-based violence and improve the mental health of women who experience it. To address greater awareness and reduce stigma,

health education programs and campaigns that target women need to be implemented. Health education programs targeting women need to be developmentally appropriate and be delivered by trained health workers. Mental health education programs need to focus on increasing awareness about mental health issues and mental health services. Health education programs also need to be culturally relevant and address the challenges specific to certain communities in India. Additionally, the mental health system in India needs to be strengthened. Strengthening the mental health system can help reduce the barriers that prevent women from accessing mental health services. Finally, there is a need to improve access to mental health services. Improving access to mental health services can be done through expanded health care services and insurance coverage. Expanded health care services can help reduce the financial burden of accessing mental health services and expand the availability of mental health care in rural and poor areas.

Conclusion

What Needs To Change?

The mental health crisis among women in India is growing. Greater awareness about mental health issues and mental health services, reduced stigma associated with mental health issues, stronger mental health systems, and improved access to mental health services are needed to address this growing mental health crisis among women in India. Moreover, there is a need to implement health education programs that target women, improve access to mental health care in rural and poorer areas, and expand health care coverage through expanded health services. In order to address the mental health crisis among women in India, it is important to change the systems and policies that exist. The systems and policies that need to be changed to address the mental health crisis among women in India include access to quality mental health care, gender-based violence, and the mental health system in India.

Source of Fund: Self

Conflict of Interest: Nil

Ethical Clearance: Data has been collected from medical

journals, books, newspaper reports and WHO databases and reports which is related to the day today life.

References

- Basu S. Mental Health Concerns for Indian Women. *Indian Journal of Gender Studies*. 2012;19(1):127–36.
- Davar BV. *Mental health of Indian women: afeminist agenda*. New Delhi: Sage Publications;1999.
- World Health Organization. *Women's MentalHealth: An Evidence Based Review*. Geneva:World Health Organization; 2000.
- Malhotra S, Shah R. Women and mental health in India: An overview. *Indian J Psychiatry*. 2015Jul;57(Suppl 2):S205-11. doi: 10.4103/0019-5545.161479. PMID: 26330636; PMCID: PMC4539863.
- World Health Organization. *Gender and women's mental health. Gender disparities and mental health:The Facts*. Geneva: World Health Organization;2001.
- Women and mental health [Internet]. www.mentalhealth.org.uk. [cited 2019Dec28]. Available from: <https://www.mentalhealth.org.uk/a-to-z/w/women-and-mental-health>
- Rao V. Suicidology: The Indian context. In: Agarwal SP, editor. *Mental Health: An Indian Perspective 1946 2003*. New Delhi: Directorate General of Health Services/Ministry of Health and Family Welfare Nirman Bhawan; 2004.p. 279 84.
- Biswas S, Roy S, Debnath C, Sengupta SB. A study of attempted suicide in adolescents in west Bengal. *Indian J Psychiatry* 1997; 39:54 5.
- Press Trust of India. *Two Third Married Indian Women Victims of Domestic Violence: UN*. Posted Online; Thursday, October 13, 2005. Available from: <http://www.expressindia.com/fullstory.php?newsid=56501>.
- Gomel MK. *A Focus on Women*. Geneva: World Health Organization; 1997.
- Chandra PS, Carey MP, Carey KB, Shalinianant A, Thomas T. *Sexual*

coercion and abuse among women with a severe mental illness in India: An exploratory investigation. *Compr Psychiatry* 2003; 44:205-12

Depression: Gender Matters: Module 3 [Internet]. A Train Education.. Available from: https://www.atrainceu.com/course-module/1473440-82_depression-gender-matters-module-3

Life Skill with Special Reference to Eightfold Yoga Skill

Bibha Talukdar

Assistant Professor, Dept. of Philosophy,
Bijni College, Bijni

Abstract:

Life skill is an important skill which makes man perfect. This skill helps man to make decision, to solve problems, to communicate effectively with others and makes both bodily and mentally strong. In the present century the invention of science and technology makes life more luxurious but men are not completely happy. At this time life skill mainly eightfold skill are more important to keep bodily and mentally strong. The complexity of life indicates the importance of yoga skill. The healthy and virtuous person develops in all sphere of life which is possible through yoga skill. The yoga skills are related to all round development. It makes life happy and stress free mind which is important to progress in life and fitness of the body. The eightfold yoga skill clean and fresh the mind which helps man to do the work attentively and it makes success in their work. The practice of yoga skill helps man to remove bodily and mentally disturbances and as a result man can attain liberation which is the goal of life. The main objective of this paper is to find out the essential life skills for modern life and the second is the benefit of Yoga skill in life.

Key words: Life skill, Important, Yoga skill

Introduction

Life skill is a kind of skill by which one can control his emotion, health, relationship, economy etc. If one properly manage the main life skill, then one can protect his mental health. Every day life we can usually found some life skill, such as sleep, nutrition, exercise, care yourself etc. Seep is a simple life skill but this is an important life skill to feel healthy and strong. The complexity of 21st century demand universal skills for all. It demands skills for healthy, peaceful, harmonious, meaningful and full living under highly complex situation..Life skill is an important skill. Helaiya Sheetal (2010) developed and implemented life skills, program for student-teachers. Life skills refer to the skills which are needed to make perfect life. Life skills are usually associated with managing and living a better quality of life. These skills help us to accomplish our ambitions and live to full potential. All skills which are useful for life are considered as life skill. Swimming, driving car, using computer are useful life skills. Some skills may be more or less relevance to developing on life circumstances, culture, beliefs, age etc. One important life skill is yoga skill and this skill makes enlightenment of mind.

Objective

The main objective of this paper is to——

1. To find out the essential life skills for modern life.
2. The benefit of Yoga skill in life.

Methodology

The paper is based on mainly secondary data which are collected from books, journals, internet etc.

Essential life skills for modern life and its benefit:

There are different life skills which are relevant in life. Life skills are not always directly taught but often learned indirectly through experience and practice. Personal skills are the essential life skills and it helps in maintaining a healthy body and mind. Some of the important life skills are self-awareness, interpersonal relationship, effective communication, critical thinking, decision making, problem solving etc. Every person should be self-awareness what he is doing. Lifelong learning helps personal development. This personal development helps

one in interpersonal relationship and effective communication. An educated person easily takes decision and face regarding problem. Thus higher education help student for earning essential life skills. In the same way it approach to learning for build character and develop virtues like goodness, compassion, self-control, friendliness etc. The present time demand skills for healthy, peaceful, harmonious, meaningful and full living under highly complex conditions. The complexity of life is increasing day by day. At this time there is need to realized healthy constellation through interpersonal relations and effective communication. So, both teachers-students need to possess healthy life skills for development of society. As a result, life skills should be integrated in higher education. There is a need to arrive at skill level in all areas to cope up with the challenges.

In everyday life, the development of life skills helps students to find new way of thinking and problem solving. It also helps them to recognise the impact of their actions and teaches them to take responsibility for their action. Life skills build confidence in spoken skills. Through life skills students analyse about various options and make decision. Self-awareness is one of the essential life skills and it will be develop in greater sense and appreciation for others. Life skills are also benefits for employment and society. In employment it helps in increasing the ability to self-manage, problem solve and understand the environment in employment. Life skills also help the employer in people and time management. It also helps to work well as part of team. The development of individual life skills, it will be more benefited for society. Through life skills cultural awareness and citizenship develops and it will makes international cooperation easier. It also develops negotiation skills, the ability to network and empathise can help to build resolutions.

Analysis of eightfold Yoga skills and its benefits in daily life:

The complexities of the living conditions demand skilful person in various dimensions of life. All skills have their own significance. Spiritual and Yoga skills are also important for life to lead life in right way. All production skills are important for development. But, for healthy and virtuous person Yoga skills are important. The healthy

and virtuous person develops in all sphere of life. Though Yoga skills are not directly related to economic sector, yet indirectly this skill is important for students. If one person is in real sense good character and virtuous, than he live in a peaceful way. In the present time, most of the students are not morally strong and they will lead wrong direction. So, all round development in life, Yoga skills are mostly essential. Yoga is a scientific system of physical and mental practices. We can extend healthy, productive more and improve the quality of live. Its purpose is to help everyone to achieve highest potential and to experience enduring health and happiness. The regular exercise of Yoga helps children to develop greater concentration, balance and composure in daily life. Yoga is not a superficial exercise routine. Anyone who practices correctly soon begins to appreciate the depth and breadth of its benefits.

The value of yoga is an important method of realizing the spiritual truth in Indian philosophy. So long as the mind is impure and unsettled, nobody can properly understand anything profound and spiritual. One must be pure heart and a tranquil mind knows and realizes the truths. The practice of yoga is the best way of self-purification of body and intellect. So, from philosophical point of view the practice of yoga is most essential for life. For the purification and enlightenment of mind the yoga gives eight fold of disciplines. In these disciplines restraint, culture, posture, breath-control and withdrawal of the senses are known as external yoga and attention, meditation and concentration are internal yoga.

The discipline restraint or yama includes- a. ahimsa or abstention from all kinds of injury of life, b. Satya or truthfulness in thought and speech, c. Asteya or non-stealing, d. Brahmacharya or control of desires and passions, and e. aparigraha or non-acceptance of unnecessary things from other. These five types of restraint are mostly essential for all. If one apply all these restraint they will success in life and it will be benefit in future.

The discipline culture or niyama consists in follower of good habits such as- a. Purification of the body by washing and taking pure food and purification of mind by cultivating good emotions and

sentiments—friendliness, kindness and cheerfulness etc. b. Santosa or satisfaction which is found from hard work, c. Tapas or penance means the habit of tolerant d. Svadhyaya or the regular habit of study of religious or secret books, and e. meditation of and resignation to God. All these cultures are also mostly essential for every person and following these cultures student will be mostly benefit in life.

Asana is the discipline of the body which consists in the adoption of steady and comfortable postures. The discipline of the body is necessary for the concentration like mind. If the body is not completely free from diseases, it is very difficult to attain concentration. So, asana is important yoga for student for concentration of their study. A healthy body consist in healthy mind. For skill development both body and mind must be strong.

Pranayama is the regulation of breath. These exercises are useful for strengthening the heart and improving its function. Breath control is necessary for concentration of the mind. By practising the control of breath, the yogin can suspend breathing for a long time and thereby prolong the state of concentration.

Pratyahara consists in withdrawing the senses from their objects. When the senses are effectively controlled by the mind, they follow not only natural objects, but also the mind itself. This state is very difficult for attainment. If student withdrawal bad habits they will certainly success in life.

Dharana or attention consists in fixing the mind on the desired object. The ability to keep one's attention steadily fixed on some object is the test of fitness for entering on the next higher stage of yoga.

Dhyana or meditation is the steady contemplation of the object without any break. It is the steadfast contemplation of the object without any break. This gives clear and distinct representation of the object. So, meditation reveals the reality of the contemplated object to the yogin's mind.

Samadhi or concentration is the final step in the practice of yoga. In Samadhi state mind is deeply absorbed in the object and the act of meditation is in separately cognised. So, here only the object of thought remains shining in the mind. When continuous concentration in the

object, then mind will be equate with the object. Sangam is very must essential for Samadhi.

Benefits of yoga in daily life:

The practice of Yoga benefited in all sphere of life. But its benefit is only in practice. The benefit of yoga is felt in a profound subtle manner. In the following the benefit of yoga are discussed—

- ◆ A person cannot healthy if he is physically fit. But he must be fit mentally and emotionally. Health is not indicating the only absence of disease. It is a dynamic expression of life. Yoga helps postures, pranayama and meditation and these are holistic fitness of life.
- ◆ Another benefit of yoga practice is that it increases inner peaces which all are absolutely wanted. Yoga is also one of the best ways to relief a disturbed mind.
- ◆ Yoga also improved immunity. There is a close relation among body, mind and spirit. An irregularity in the body affects the mind and unpleasantness in the mind can manifest as nourishment in the body.
- ◆ The daily practice in yoga benefit in living with greater awareness. Yoga and pranayama help create that awareness and bring the mind back to the present moment, where it can stay happy.
- ◆ Yoga can help to improve relationship with family, friends and loved ones. A relaxed, happy mind is better able to deal with sensitive relationship. Yoga helps in keeping the mind happy and peaceful.
- ◆ Yoga helps to increased energy. A few minutes of yoga provides the secret to feeling fresh and energetic even long day work.
- ◆ Regular practice on yoga extends strength and relief back pain and makes them strong. It also helps improve body posture when one stand, sit, sleep or walk.
- ◆ Yoga and meditation improved intuitive ability. By this ability one realize the need to be done and yield positive results.
- ◆ The exercise of deep breathing increase blood circulation. The regular practices of yoga reduce the levels of stress and reduce excess weight. It also helps to control high blood pressure.

Conclusion

The present situation makes life very complex. The complexity of life can be reducing by the practice of yoga. All skills are important and significance. Info-savvy and Digital skills are as important as Spiritual Intelligence and Yoga skills. Life skill or personal skills are as significant as Citizenship skill. All life skills and yoga skills are important for living and leading full meaningful, happy and healthy life. Life skills help every person in the sphere of self-awareness, interpersonal relationship, effective communication, critical thinking, creative thinking, decision making, and problem solving etc. which are mostly essential for development. Again, Yoga skills help every person for truth, benevolence, honesty, tolerance, respect etc. which are closely related with our life. So, from all discussion it is clear that all skills are directly or indirectly related with man's development.

References

- Clark, D. (1995). Blooms Taxonomy of Learning Domains: The Cognitive Domain, Nwlink.com. Retrieved 14 December 2015,
- Datta, Dharendra Mohan & Chatergy, Satischandra- Indian Philosophy, Publisher The Superintendent, 1984.
- Nair, M. (2005) Family Life & Life Skills Education for Adolescents. Abstract, University of Southampton.
- P. Joshipura, Kamlesh-Current Union Budget and its Implications for Education Sector, University News, Vol.54 No.14, April 04-10, 2016.
- Sharma, C.D.-A Critical Survey of Indian Philosophy, Motilal Balarsibass Publishers, Private Ltd. Delhi, 1994.
- <https://www.hopkinsmedicine.org>.

Human Computer Shakuntala Devi

Dr. Prasanta Das

Assistant Professor, Dept. of Mathematics,
Bijni College, Bijni

Abstract:

Shakuntala Devi is an inspirable Indian woman and she is world famous for her quick calculation abilities and memory power. She is visited various countries to perform her Mathematical skills. She is honored as a Human-Computer for her outstanding calculation abilities. Moreover, she is an author, a social worker, an astrologer, a source of researcher and a motivator. Further, she wants to make Mathematics as an interesting subject for the millions of students with her practical, fast & efficient approach towards problem solving. This paper aims to focus the life history of Shakuntala Devi and to honor her contributions in the field of Mathematics as well as society.

Keywords:

Orthodox, Calculation Abilities, Mathematical Skills, Human-Computer, Homosexuality.

Introduction

Shakuntala Devi was born on 4th November 1929, in a poor orthodox priestly Kannada Brahmin family in Bangalore (now Bengaluru), Karnataka, India. Her father was not interested to become a temple priest. Rather, he became a circus performer. She was admitted to Class 1 of St Theresa's Convent in Chamarajpet. But her father

could not afford the monthly fee of ¹ 2, as a result after three months; she was thrown out from the school. She grew up in a semi-slum area in Gavipuram, Guttahalli without any formal education. At a very young age, her mathematical abilities were recognized by her father during a game with cards. So, her father taught her basic mathematical operations like multiplication, division & square root and took her to his circus to demonstrate her quick calculation abilities and memory power to the crowds. She started doing road shows with her father to present her unique abilities at calculation. She went to London with her father in 1944. Later on she visited time to time various countries to perform her calculation abilities and earned various awards and honors like "Human Computer". Professionally Shakuntala Devi was an astrologer. She married with Paritosh Banerji in the mid-1960. Her husband was an officer of the Indian Administrative Service from Kolkata. She divorced her husband for his homosexuality. She lived with her daughter Anupama Banerji, son-in-law and two granddaughters. She died on 21st April, 2013 at age 83 at Bengaluru, Karnataka, India.

Objectives of the study

- i) To know the personal as well as social life of Shakuntala Devi.
- ii) To highlight the calculation abilities and memory power of Shakuntala Devi and her contributions to the society.

Methodology

In this study, I have used the descriptive and analytical methods. Data's are collected from different websites.

Mathematical skills of Shakuntala Devi

When Shakuntala was only 3 years old, she started doing road shows with her father to display her unique ability at calculation. At the age of 6 years, Shakuntala Devi gave her first major show at Mysore University to demonstrate her calculation and memorization abilities.

During an interview on BBC Landon in 1950, she was given a complicated mathematical calculation which she solved within seconds but her answer was different from what the interviewer and his team had calculated. When she insisted that her answer was right, the

interviewer and his team reexamined their calculations for several minutes and finally admitted that their initial calculations were wrong. That incident spread like wildfire across the world after which she was being popularly referred to as “The Human Computer”.

In 1977 at Southern Methodist University in Dallas, she calculated the 23rd root of a 201-digit number. It had taken four minutes for a professor to write the problem on the board. The answer — 546,372,891 — was confirmed by calculations done at the US Bureau of Standards by the UNIVAC 1101 computer. It took more than a minute for a UNIVAC computer to figure out the answer. But Shakuntala Devi got it in only 50 seconds.

On June 18, 1980, she again solved the multiplication of two 13-digit numbers $7,686,369,774,870 \times 2,465,099,745,779$ that were randomly picked by the computer department of Imperial College in London. And this, she did in 28 seconds flat. Her correct answer to this multiplication sum was 18,947,668,177,995,426,462,773,730. After this incident, her name entered in the Guinness Book of World Records.

Shakuntala Devi as a Source of Researcher

Shakuntala Devi caught the attention of an American researcher Arthur Jensen, a Professor of Psychology at the University of California, Berkeley, who wanted to study her abilities in 1988. Jensen tested her performance of several tasks, including the calculation of large numbers. During the study, Devi calculated two problems presented to her namely, the cube root of 61,629,875 and the seventh root of 170,859,375 before Jensen could copy them down in his notebook. After two years, these results were published in an academic journal in 1990.

Shakuntala Devi as an author

Shakuntala Devi had written several books such as “Puzzles to Puzzle You”, “Awaken the Genius in Your Child”, “Book of Numbers”, “In the Wonderland of Numbers”, “Perfect Murder” and “Astrology for You”. She also wrote the book, “The World of Homosexuals” in 1977, which is considered to be the first study of homosexuality in India.

Dreams of Shakuntala Devi

Shakuntala Devi had a dream to open a Mathematics University and, in this regard, she had said, “It’s my dream to open a Mathematics University and Research & Development Centre, which will educate a cross-section of people, using modern techniques, short-cuts and smart methods. I cannot transfer my abilities to anyone, but I can think of quicker ways with which to help people develop numerical aptitude. There are a large number of people whose logic is unexplored.” Shakuntala Devi started a Trust in the name of “Shakuntala Devi Education Foundation Public Trust” with a mission to provide quality education for children of deprived sections of the society. Also, she encouraged to research in Vedic Mathematics and helped to spread global awareness about India’s contribution towards Mathematics.

Conclusion

Human-Computer Shakuntala Devi was an author, a social worker, an astrologer, a source of researcher and a motivator. She had a remarkable contribution in the field of Mathematics. She had a dream to provide quality education for children of deprived sections of the society. Also, she encouraged to research in Vedic Mathematics and helped to spread global awareness about India’s contribution towards Mathematics. As Indian, we all should know about Shakuntala Devi and honor her contributions in the field of Mathematics. We also should try to fulfil her dreams. For this, we should organize popular talk, seminar, conference etc. on Shakuntala Devi.

References

- <https://www.ibtimes.co.in/math-genius-and-guinness-record-holder-shakuntala-devi-passes-away-at-age-83-459844>
- https://manavrachna.edu.in/wp-content/uploads/2018/05/Ingenieur_Sphere_issue_may.pdf
- <https://www.mid-day.com/articles/national-news-shakuntala-devi-anniversary-facts-india-human-computer-trivia/16145192>

Types of Marriage of Bodo and Aryan A Comparative Study

Bonny M. Basumatary

Assistant Professor, Dept. of History,
Bijni College, Bijni

Abstract:

A legal and holy union of a man and a woman is called marriage. The union of two persons is performed in a holy and social ways which binds a new relation between two persons and also among the family members of the spouses. Marriage plays a vital role in human life. It makes human beings social and differ it with other animals. All the communities of India chase the marriage element legally and socially as the offspring born from the married couple is only considered as legitimate child. Marriage is called 'Haba' in Bodo. The meaning of 'ba' means Earth or Soil and 'ha' means to bear something in the back. So, 'haba' means to bear the soil or earth on the back (Dr. K Brahma, 2008: 17). Eight different form of marriage can be found in Aryan marriage. These are: 'Brahma', 'Daiva', 'Arsha', 'Prajapatya', 'Asura', 'Gandharva', 'Rakshasa' and 'Paishacha'. And among Bodos six different marriage system are known. These are 'Songnammi lainai haba', 'Gnrjia lakhinai haba', 'Kharsonnai haba', 'Dwnkharlangnai haba', 'Bwnnammi lainai haba', and 'Dongkha habnai haba'. Some of the marriage systems of the Bodos are akin to partial Aryan marriage. The different marriage systems and analysis of its comparison with Aryan marriage will be highlighted in this research paper.

Keywords:

Aryans, Bodos, Ceremony, Marriage, Rituals.

Introduction

The inhabitants of a country lying to the north of Himalayas and in the Western belt of China are regarded as the *Bodos* or *Boros* of Mongoloid race. The original homeland of the *Bodos* is China and Tibet (S.Endle.) At first they were known as BOD in Tibet. Dr. Suniti Kumar Chatterjee and Kalaguru Bishnu Rabha uttered that the word Bodo or Boros is derived from the word BOD. In course of migration they were settled in different parts of Assam. They are one of the earliest settlers of Assam. (Chaudhury, 1993:1)

The physical feature of *Bodos* and their material ways differ from that of Aryans and their physical features resembles with *Nepali*, *Garos*, *Koches*, *Rabbas*, *Meches*, *Lalungs*, *Chutiyas* who also belongs to the *Tibeto- Burman* tribe of India. The *Bodos* are also one of the *Tibeto- Burman* speaker tribe of India.

The *Bodos* inherit agriculture as their core occupation. Both men and women are engaged in this occupation. Along with agriculture they are also engaged in various occupations like domestication of animals, hunting, handicrafts etc. Women are mostly engaged in weaving, dying color in the cloths, silk rearing etc.

The *Bodos* inherit rich culture with their own customs-traditions. Though it is a patriarchal society, women enjoy equal status in the society. After the decease of father the elder son takes the charge of the properties, responsibility of widowed mother and other family members. If a man dies without male heir the property usually passes to his eldest brother and some provisions are given to widow of decease man and his daughter. However, married daughter cannot claim for the property. Widow re-marriage as well as divorce also takes by mutual consent with certain formalities. The society was purely endogamy but they were not forbidden to mix up with other race in various ceremonies and occasion. Inter-marriage was quite unknown. But with the passes of time the *Bodos* seems have married a girl from cognate tribes known as *Rabbas*, *Koches* and *Saranias*. No formal hypergamy was recognized in the *Bodo* society.

Indo-Aryans are believed to be the composer of Vedic text. “Indo-Aryans” is a linguistic term which refers to a sub-group of the Indo-Iranian branch of the Indo-European family of languages. They describe themselves as *Arya*, (a cultural/ethical term etymologically derived from “ar” meaning to cultivate, literally meaning kinsmen or companion, in Sanskrit it means favorably disposed new comers and later it implied men of good family ‘noblr’) and as the composer of “Rig-Vedic”. (Poonam Dalal Dahiya: 3.2). Different theories are postulated regarding the original home land of Aryans. According to Indian theory, definite evidence is found in Vedas that Aryans regarded Sapta Sindhu as their original homeland. This theory is supported by Dr. Sampurnanand and A.C Das. According to Tibet theory, Tibet is the original homeland of Aryans with reference to the Vedas and other Aryans text.

Objectives

- ◆ To trace the traditional marriage system of the *Bodos*
- ◆ To compare and analyze the *Bodo* marriage system with Aryan marriage.

Methodology

The study is based on both primary and secondary sources. The primary data is collected by questionnaires method and secondary data is collected from online and offline journals, Research articles and various websites. Analytical method, tracing of the marriage system, descriptive and analytical study is done on this work.

Literature Review

Analysis of some books is done in this research work. These are enlisted below.

1. S. Endle in his book, “*The Kacharis (Bodo)*”, mentioned about the marriage rituals of the *Bodos* and how it differs from place to place. The author mentioned the position of woman as adequate. Until the girl attains puberty she is not supposed to leave her parent’s house. Prohibitions of Sati, female infanticide, widow marriage, Child widow marriage find no place in the domestic life of the *Bodos*. No reference is found regarding the similarities between the Aryan marriage and the Bodo traditional marriage.

2. “*A Study in Cultural Heritage of the Bodos*” by Dr. Kameswar Brahma, pointed out similarities between two marriage system of the *Aryans* and the *Bodos*. These are between *Bwnanawi lainai haba* of the *Bodos* and *Paishacha* marriage of the *Aryans* and between *Dwnkharlangnai haba* and *Gandharva* system of the *Aryans*. The author didn’t mention regarding the similarities between *Songnanwi lainai haba* of the *Bodos* and *Asura* marriage of the *Aryans*. However he mentioned about the bride’s price to be paid in *Songnanwi lainai haba* of the *Bodos*.
3. Dr. Kameswar Brahma in his book, “*Aspects of Social Customs of the Bodos*”, highlighted the similarities of Aryan marriage with *Songnanwi lainai haba* of the *Bodos*, *Bwnanwi lainai haba* of the *Bodos* and *paishacha* marriage of the Aryan and *Dwnkharlangnai haba* and *Gandharva* marriage of the *Aryans*. The author explained the stages of *Bodo* marriages thoroughly.
4. Upender Singh’s,” *A History of Ancient and Early Medieval India (From Stone Age to the 12th century)*” has provided eight different systems of Aryan marriages. Also regarding the origin of the *Aryans* and its settlement in India.
5. “*Ancient And Medieval India*” by Poonam Dalal Dahiya, illustrated different theory concerning the origin of *Aryans* and influence of their culture in pre- Aryan people

Interpretation

The *Bodos* have six different types of marriage among which some are regular and some are irregular marriage.

1. *Sangnanwi lainai Haba* (marriage solemnized with standard social customs): According to this system marriage is fixed by the parents and elder people of the village and solemnized in bride groom’s house. Presently marriage solemnizing in bride’s house is also common. Paying bride’s price was common in the initial days. Paying bride’s price is regarded as ‘*Gadban*’ and it varies from place to place. (S.Endle, 1990:44). It is also regarded as ‘*Phon thaka*’. The bride-groom’s father offer a pair of areca nut, betel leaves and two one rupee coins to the bride’s father. The ‘*phon thaka*’ is said to be returned by the bride’s father what indicate that the

bride's father has not accepted the bride's price. This is only regarded as a ritual and not as exchange of bride with money or as selling of bride. No reference is found of returning the 'Gadban' in S. Endle's book, "The Kacharis". Only in this 'Songnanawi laina?' marriage system all the proper rituals of the Bodos are performed step by step. This is socially approved marriage.

Partial similarities are seen between the 'Asura' marriage of Hindunised Aryan culture and Bodo traditional marriage which is paying of bride's price. But the reason differs. This is not a part of ritual of Aryan marriage like *Songnamwi lainai haba* system of Bodo community. Here the bride's price is paid if the bride-groom is in-compatible compared to bride. Though the bride's father disliked the boy he exchanged his daughter for money. According to *Kailasanatha Mudaliar V. Parasakthi Vadivanni, 1931* any marriage system if a bride-groom pays money or worth money (cattle, wheat, land) is regarded as 'Asura' marriage and is approved in the society.

2. *Gwrjia lakhinai Haba* (marriage by service): This marriage is an irregular marriage system in the society. This marriage is often called marriage by service because the bride-groom has to work in the house of the bride before and after marriage. It happens mostly in the absent of male heir in the bride's family. This marriage system is also prevalent among non-Bodo Hindus and Assamese society. This marriage system is called 'Ghorjia' in Assamese. No marriage system of Aryan seems to be similar with this marriage.
3. *Kharsonnai Haba* (Consent marriage between the bride and the bride-groom): In this marriage system the bride enters the house of the bride-groom without any settlement and consent of family members. This may take place when the girl is over age or when there is variation of class between two families. This marriage is only possible with the consent of both bride and bride-groom. In this marriage system the consent of bride's family is not considered much and hence it is also irregular marriage. This type of marriage is not seen in Aryan marriage system.
4. *Bwnamwi lainai haba* (forced marriage): Forceful marriage takes place

in this marriage system. A girl is taken forcefully for marriage without her consent. With conspiracy the boy along with his associate forcefully take the girl in his house and solemnized the marriage. This happens when the girl disagree for the marriage and resist his proposal. Or when there is disapproval from bride's family and society. This marriage is solemnized only in bride-groom's house. Though this marriage is socially not acceptable it was common in initial days but now as the society is reaching its zenith this type of marriage has become rare.

This type of marriage is also seen among Aryans and is called 'Paishacha', which means 'goblins' (who act secretly at night). This was considered as atrocious and a sort of inferior marriage type. A woman was seduced by entering in the house in the night while she was in deep sleep, intoxicated or mentally instable. The family member of a woman had to agree for the marriage out of embarrassment. The bride's wish was not considered. Though in both marriages bride's consent is not given importance but the reason differs.

5. *Dwnkharlangnai Haba* (elopement of both bride and bride-groom): This marriage can take place only when the bride and bride-groom have mutual understanding between them. In this marriage both the bride and bride-groom elope and solemnize their marriage. This happens sometimes out of love, disagreement of family members or because of juvenile. Although this marriage is socially not approved but it was every so often seen in the Bodo society. This type of marriage was also seen in Aryan society and called as 'Gandharva' marriage. The word *Gandharva* is synonymous to today's love marriage. As the marriage is solemnized without the knowledge of parents this marriage is not considered as a regular marriage in Aryan society.
6. *Dongkha habnai Haba* (widow-remarriage): It is one of the social-custom marriages of Bodo society. This system of marriage is very rare in the Bodo society. No concise of family members and society is taken in this marriage. Here, the bride is widow. When a man lives in the house of a widow, without any legal relation he is

considered as the husband of that widow woman. Though they are considered spouses they have to socially marry with the social custom called “*Dongkha Habnai*”.

The widow re-marriage can also be solemnized socially with the consent both family members and society. But there are some restrictions which a widow woman has to follow. If the widow re-marries a person who has no relation with her deceased husband then she will lose all the authority on the property of her deceased husband. If she has male child then he will be entitled to get the property of her deceased father. Taking her female child of her deceased husband along with her in the house of new husband is also allowed in some family. The widow is also allowed to re-marry the younger brother of her deceased husband but she is not allowed to re-marry the elder brother.

Among the Aryan culture the liberal rights of widow to re-marry did not get any place.

Findings

1. Marriage is a legal, social and sanctioned union between a man and a woman which is regulated by certain rules and regulations and social customs. It is an imperative element in the life cycle of human being in India as well as in *Bodos* and Aryans as it accords the status of their offspring. The offspring born without marriage is socially and legally not accepted in any community of India.
2. The *Bodo* community has their own marriage system among which some are regular and some are irregular.
3. The *Bodo* society is Patriarchal but women enjoy equal status in the family as well as in society.
4. Widow re-marriage and divorce also exist among the *Bodos* with mutual consent and certain formalities. The taboo Sati system, child marriage, female infanticide had no place in *Bodo* society.
5. Inter-marriage was unknown in the initial days but with passing of time inter-marriage was seen mostly with the cognate tribes.
6. Dr. Kameswar Brahma in his book, “*A Study in Cultural Heritage of the Bodos*” and Dr. K. Brahma in his book, “*Aspects of Social Customs of the Bodos*” has pointed out some partial similarities of Aryan

marriage with *Bodo* traditional marriages but did not mention that the reason, conception, perception of taking place of such marriage differs between two cultures.

7. The reason behind paying the bride's price in “standard marriage” system of *Bodos* is different from that of paying bride's price in *Asura* marriage of Aryan marriage. In *Bodo* marriage the price is offered only as a ritual and as honor to bride's parents along with pair of arena cut and battle leaves as same as offer to Deity and the price is only two one rupee coins. But in Aryan's *Asura* marriage money or worth money is paid in exchange of bride. It can be regarded as kind of purchase of bride.
8. In *Paisbacha* marriage of Aryan culture the sexually assaulted was forced to marry without her consent but in *Bwnamwi lainai Haba* of the *Bodo* society though girl was forced to marry without her consent but she was not a victim.
9. *Dwnkharlangnai Haba* of the *Bodos* and *Gandharva* marriage system of Aryan is similar because this kind of marriage is solemnized without the consent of family members.
10. Liberal right of widow to re-marry was not seen among the Aryan culture.

Conclusion

Both Aryan and *Bodo* community has a rich culture. *Bodo* marriage system plays an important role in understanding the *Bodo* community. Some Partial marriage systems still existed in *Bodo* community. Irregular marriage system has become rare with developing society. Changes in marriage ritual are also seen in present days. Some of the systems seem to be replaced by the modern marriage system and Brahma marriage system.

Reference

- Baruah, Birinchi Kumar. A Cultural History of Assam. Vol. 1. Lawyer's Book Stall, 1969.
- Basumatary, Birendragiri. Boro Harimu Mohor Musri. Panbazar, Guwahati: N.L Publication, 2009.
- Brahama, Sekhar. Religion of *Bodos* and their Socio-Cultural transition, A Historical Perspective. Guwahati: D.V.S publicers, 2006.

- Brahma, Binay Kumar. Boroni Subung Harimu. 3rd. Kokrajhar: N.L Publication, 207.
- Brahma, K. Aspects of Social Customs of the Bodos. Guwahati: Bina Library, 2008.
- Brahma, Kameswar. A Study in Cultural Heritage of the Boros. Guwahati: Institute of Research For Tribals and Scheduled Castes, 1998.
- Brahma, Kameswar. A Study of Socio-Religious Practices and Ceremonies of the Bodos. Calcutta, 1992.
- Chaudhury, Srimati Biyaja Lakshmi Brahma. Bodos (Kacharis) At A Glance. Bongaigaon: Modern offset printers, 1993.
- Dahiya, Poonam Dalal. Ancient and Medieval India. Chennai: McGraw Hill Education (India) Private Limited, n.d.
- Das, Jyoti Rani. "Marriage System of Bodo: A Study." IJRAR 7.1 (March 2020): 5138.
- Goyary, Birdao. "Traditional Custom Bodo Marriage ; A Brief Description." Journal of Xi'an University of Architecture & Technology XII(2020): 2497.
- Narzi, Bhaben. "Bodo- Kacharir Samaj Aru Sanskriti." Guwahati: Bina Library, 1996.
- S, Endle. The kacharis . Delhi: Low Price Publication, 1990.
- Singh, Upender. A History Of Ancient and Early Medieval India. Pearson Education India, 1 jan 2009.
- Informants: David Basumatary, Retired teacher, Age-65, Bijni, Chirang.

Writing a Research Paper for Conferences or Journals

Jayshri Narzary

Assistant Professor, Dept. of Physics,
Bijni College, Bijni

Abstract:

The practice of research paper writing and peer reviewing dates back to 1665, but still, we follow a basic model which gradually materialized into a small and universally agreed set of principles. This paper discusses on writing a good research paper following simple steps for academic publications. The paper highlights the important points to be kept in mind while drafting the research paper. The paper also briefly discusses the successive parts of a typical research paper i.e., title, abstract, introduction, methods, problem statement, review of literature, result analysis, discussions and referencing. It offers tips on selecting a good topic, gathering the right information and how to do a review of literature which will help the researcher in building a strong foundation for his own research work. Finally, this paper provides some guidelines on citation as well as on how to use free online tools effectively without facing the problem of plagiarism.

Keywords:

Research paper, introduction, review of literature, abstract, structure of research paper

Introduction

Webster's Collegiate Dictionary defines research as "studious inquiry

or examination; investigation or experimentation aimed at the discovery and interpretation of facts, revision of accepted theories or laws in the light of new facts, or practical application of such new or revised theories or laws". In research, the data and information are systematically gathered and analyzed for the further gathering of knowledge on a subject area.

According to the Cambridge dictionary, "research is a detailed study of a subject, especially in order to discover (new) information or reach a (new) understanding" [1]. "Research is a sequence of processes used to acquire and analyze information to expand our understanding of a topic or situation," claims Creswell. Three steps make up the process: Ask a question, gather information to address the query, and then deliver the resolution.

Aims and objectives

The main aim and objectives of this paper is

1. To discuss the how to write the research paper for conferences and research journals.
2. To discuss the basic structure of a research paper.

Methodology

This paper is based on the secondary data collected through different research papers and conference papers.

Discussion

The typical structure of a research paper has the following parts:

- ◆ Title
- ◆ Author and Affiliation
- ◆ Abstract & Keywords
- ◆ Introduction
- ◆ Review of Literature
- ◆ Methodology & Experimentation
- ◆ Results & Discussion
- ◆ Conclusion
- ◆ Acknowledgement
- ◆ References

Above mentioned structure of a research paper is discussed below:

- (i) Writing Title

The title of a paper is the central theme of the paper as the citation and indexing of a research paper depend on it. The title of a paper helps the researchers to study the relevant area of their research. So, the title of a research paper should be relevant to the subject and should not be too long. It should be grammatically correct, with single phrase avoiding abbreviations and all words should be in the capital letter if the paper follows the APA format.

- (ii) Author and Affiliation

The name of the author(s) should be written below the title of the paper mentioning the name and address of the institution from where the author is writing the paper. The name should include just the first name, middle name with the title without including any formalities like Dr., Mr.

- (iii) Writing an Abstract and Keywords

The abstract is always written in the center of the page at the beginning of the article with a words limit of about 100- 200 clarifying very concisely but not telegraphically. "A well-prepared abstract enables readers to identify the basic content of a document quickly and accurately to determine its relevance to their interests, and thus decide whether they need to read the document in its entirety" (American National Standards Institute 1979).

The abstract should provide a brief summary of each section of the paper- the introduction, problem statement, the methodology adopted to solve the problem, key results and discussions. While writing the abstract, it should be kept in mind that the abstract is not the introduction of the article but a description of its whole in a concise way that highlights all the relevant points. It must be written discursively, rather than as a list of topics, and it should get into the subject straight off, with no introductory circumlocutions or fill-in expressions

Just below the abstract, keywords of three to five words should be written in the paper. To facilitate searching online for papers on a topic or set of topics, it is helpful if each paper includes a short list of the keywords that better describe these topics. A good selection of keywords helps the researchers easily find the

paper on digital libraries and the web.

(iv) Writing an Introduction

The introduction of a research article provides the background of the research work. An introduction to a research paper can be the most challenging part of a paper. The length of the introduction may vary according to the type of paper being written. It should announce the topic and provide context and a rationale for the work before stating the hypothesis.

According to Reyes [3], an introduction of the research article consists of three goals- (a) trace of previous work on the subject and design of the research problem, (b) an explanation about how the study addresses the research gap of literature or problem of the paper and (c) mention of the broader contributions and implications of the research work.

(v) Writing Review of literature

Literature Review is a critical outline of the already conducted research in a particular field and it helps the researcher in the selection of standard research problems preventing the repetition of similar work.

(vi) Writing Methodology and Experimentation

The methodologies employed in your study should be clearly described in this section. A distinct section needs to be dedicated to each method. An overview of the materials utilized in the study should be presented in a single section, together with a list of the vendors and their contact details for each material. The reader's capacity to replicate the work in their own institutions depends on this information, which is crucial. Make your explanations short and clear. If a particular experimental design is used, it should be described in the Methods' second section, which comes after the materials section. Similarly to this, if a theoretical or modeling element is used, it should also be included in the opening.

(vii) Writing Results and Discussion

This section answers the question, "what have you found in your research work?". That means only the result from the experiment if doing experiment should be presented here in detail. In the

case of a scientific research paper, the result includes the statistical analysis, graphs, flowcharts, etc. in the result section, one must remember that references should not be included.

In the discussion section, you have to respond to what the result means. This section may be the easiest part of writing the article but very important and the hardest one to represent the right one. The Commentary must be tailored to the Findings; nevertheless, the Results must not be restarted. Next, you must contrast your findings with those that your colleagues have published (using some of the references included in the Introduction). Never disregard writing that differs from your own; instead, you must engage it and persuade the reader that your position is superior or accurate.

(viii) Writing Conclusion

Most writers rush to finish the endings when they already dislike their paper and are eager to get rid of it. This is a problematic approach because the majority of the readers' impressions come after reading a study and the conclusions should be rebuilt in their brains. So, the findings should be written with an open mind and using the desire to make a structured and enduring positive impression in the reader's head.

(ix) Writing Acknowledgement

A successful article frequently reflects the dedication of many others outside the authors (research team members and friends who made contributions in one way or another), and this dedication should be recognised. Even if the funding source does not specifically require it, external institutions' assistance for the research activity that led to the paper should be recognised.

(x) Writing References

The references section of a manuscript frequently has more errors than any other. One of the most frustrating issues, it gives editors a lot of trouble. Due to the abundance of available technologies, avoiding these issues is simpler. You must reference all of the scholarly works that informed your work in the text. However, avoid over-inflating the document with references; this will not

result in a better paper.

One should select one from the different types of referencing styles according to the guidelines of the research paper format. Some of the referencing styles are APA (American Psychological Association), MLA (Modern Language Association), Oxford, Harvard, Chicago etc.

The author's last name and the year of publication are included in the text of the document when using the author/date form of citation in APA style. Many social sciences employ this method, which is advised by the American Psychological Association (Jain et al., 2018).

Conclusion

The main structure of a research paper has been discussed here. However, every research paper or conference paper publisher has its own format and the format may vary from publisher to publisher.

References

- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/research>
 American National Standards Institute, Council of National Library and Information Association (U.S.). The Institute, 1979, Technical writing
- Reyes, Victoria. May 9, 2017. "Demystifying the Journal Article," Inside Higher Ed
- Figueiredo, A. D. de. (2011). Writing a Research Paper: From the Parts to the Whole. *SSRN Electronic Journal*, September 2007. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1448787>
- Jain, A., Bhandari, N. S., & Jain, N. (2018). Essential Elements of Writing a Research/Review Paper for Conference/Journals. *IEEE 5th International Symposium on Emerging Trends and Technologies in Libraries and Information Services, ETTLIS 2018*, 131–136. <https://doi.org/10.1109/ETTLIS.2018.8485210>

Cultural Intelligence- Understanding the Capability that Serves Goals

Dr. Kusum Brahma

Assistant Professor, Dept. of Education,
Bijni College, Bijni

Abstract:

With the advent of globalization, it is very difficult to say why some people excel in the multicultural situation and others do not. Cultural intelligence means one's adaptability in any multicultural situation or cross cultural settings. In this paper an attempt is made to understand the role of cultural intelligence in cross-cultural adjustment and job performance. An attempt is also made to suggest some ways through which we can develop cultural intelligence.

Key words:

Cultural Intelligence, Cross-cultural adjustment, Job performance.

Introduction

Cultural intelligence is one of the emerging concepts of the globalised world. We are mostly aware of Intelligence Quotient, Emotional Quotient and Social Intelligence but we are little aware about the Cultural Intelligence. Globalisation has brought the various challenges in the life of the people by increasing cultural diversity. In the present globalized world whether it is in business environment or any other arena, the global managers, administrators, academicians who are efficient in dealing and adapting in any cultural environment

around the world is in demanding need. But coping with this situation is not easy for all due to respective cultural ideology and differences. The cultures where we are brought up usually become our identity and pride and the focus of attention. The limited cultural knowledge, habituated practice and lack of adaptive capacity stand as a barrier in the wave of globalisation where we have to adapt ourselves in diverse culture for survival and success. This creates tension and conflict mental situation in the mind of the people. The reason is that the ability to interact effectively in multiple cultures is not a skill possessed by all (Crowne, 2008).

Cultural intelligence is different from other forms of intelligence. It is an individual's adaptive capacity in cross-cultural context. In other words, we may say multifaceted capacity of an individual to adapt oneself in different cultural environment. It is the aptitude to use skills and abilities appropriately in a cross-cultural environment. Cultural intelligence comprise of cognitive- the ability to learn about how to learn about culture, metacognitive-individual's ability to learn about other cultures, motivational- the desire to interact across cultures and behavioural components-the ability to modify behaviour to do so successfully (Ang, 2006). All these four components are linked to one another (Brancu et al., 2016). These components play a major role in success or achievement in any field in the context of diverse culture. As stated in the literature (Alon & Higgins, 2005), the future managers do not have to only master or know the global business functions such as finance, human resource management or marketing, they must also be extremely skilled in the interpersonal conduct of global business. Likewise, students do not have to only subject knowledge; they must also be skilled in dealings in different cultural environment whether it is in their respective nations or outside.

Methodology of the study

The present paper is review based paper.

Sources of data

This paper is based on secondary data such as books, journals and reports etc.

Objectives of the study

Keeping in view of the significant aspects of the cultural intelligence in this paper an attempt is made to understand the role of cultural intelligence in cross –cultural adjustment and in job performance. Moreover, this paper tries to suggest some ways through which we can develop cultural intelligence among the students.

Review of related studies

Cultural intelligence is still a least focus of research. It is relatively a new concept that has increasingly grown popularity over the last few decades.

Akpan, & Inyang (2022) studied the effect of cultural intelligence (CQ) on job performance of academic staff in tertiary institutions in Nigeria on 837 academic staff. They found that cultural intelligence significantly affects job performance.

Ayoob et al. (2015) carried out study on cultural intelligence as a predictor of Acculturative stress and Psychological Well-being among college students with the objective to examine the role of cultural intelligence in predicting acculturative stress and psychological well-being among college students on 219 Kashmiri college students (male=52.10%, mean age=23.30 years, s.d.=1.70). It was found that cultural intelligence is a significant predictor of acculturative stress and psychological well-being.

Ersoy (2014) studied the role of cultural intelligence in cross-cultural leadership effectiveness. The study revealed that expatriate leaders' CQ positively affects their cross- cultural leadership effectiveness.

Jyoti & Kour, (2015) conducted a study on Assessing the cultural intelligence and task performance equation: Mediating role of cultural adjustment with a objective to analyze the impact of cultural intelligence on task performance as well as to investigate the mediating role of cultural adjustment between the two. The study was conducted on 225 managers working in nationalized banks in Jammu province. They found that cultural intelligence significantly contributes toward task performance. Cultural adjustment acts as a full mediator of cultural adjustment between cultural intelligence and task performance.

Dogra & Dixit (2016) carried out study on Cultural Intelligence:

Exploring the Relationship between Leader Cultural Intelligence, Team Diversity and Team Performance with a view to explore the relationship between leader cultural intelligence, team diversity and team performance. They found that leader with high CQ adjust easily in any cross-cultural settings and improve team performance by minimizing conflicts and increase team performance.

Discussion

The role of cultural intelligence in psychological well being and in the global workplace has been proved by many research findings. Individuals who are very high CQ have positive attitudes towards intercultural interactions. Understanding other cultures and communicating effectively across them are made possible by cultural intelligence. Technical knowledge and language fluency are not enough for an individual, he or she also needs to be able to adapt to new cultural circumstances and collaborate well with people from other cultures. Cultural intelligence helps individuals to communicate effectively in cross-cultural situations. (Livermore, 2010). It enables individuals to build stronger relationships with colleagues, clients, and partners from different cultural backgrounds. (Thomas & Inkson, 2009). It allows individuals to adapt to new cultural environments quickly. (Ang, Van Dyne, & Koh, 2006). It also promotes diversity and inclusion in the workplace. (Rockstuhl, Ang, Ng, Lievens, & Van Dyne, 2015).

Cultural intelligence, however, is not an innate talent, it can be learned and cultivated. (Thomas & Inkson, 2004). Developing cultural intelligence requires cultural awareness, exposure to diverse culture, training and experiences (Thomas & Inkson, 2004). Cultural awareness is the preliminary basis of adaptation in any cross cultural settings. Without preliminary knowledge and awareness of different cultures of the surroundings, it is difficult to adapt in a sudden in unknown cultural environment. Hence, from the early stage of life the child should be familiarised with different cultures of the surroundings. Organization and any educational institution should also provide cross cultural environment and encourage for inter cultural communication and experiences. In this case organisation of group activities and encouragement of participations from the side of the teachers is highly

appreciable. They should also train the students to respect and values the other culture. People generally neglect to introduce the child with the other culture which leads to develop negative attitude of the child towards other culture. One may have positive and negative attitude towards other culture or in interaction in cross cultural settings. But this will hamper in adjustment in cross cultural settings and may affect in success whether in personal life or professional life. Age, opportunity and experience help individual to develop ability to act effectively in various situations including cross-cultural situations. The more individual learns through experience and matured by age, the greater ability of individual to reacts correctly in various cultural-related situations.

Conclusion

In the conclusion we may say that Cultural intelligence is an essential capability that individuals and organizations must possess in today's globalized world. But the study on cultural intelligence is still limited. There remain many untouched areas of research on cultural intelligence. Encouragement is necessary to carry out research on this area. By valuing and promoting cultural intelligence, individuals and organizations can build stronger relationships with people from different cultures, communicate effectively across cultural boundaries and navigate complex cultural environments.

References

- Akpan, A. P. & Inyang, A. B. (2022). Academic Staff Cultural Intelligence and job performance in Nigerian Universities. *International Journal of Management Science and Business Administration*, 8(3), 7-14.
- Alon, I & Higgins, M. J. (2005). Global Leadership Success through Emotional and Cultural Intelligences. *Business Horizons*, 48, 501-512
- Ang, S., Van Dyne, L., & Koh, C. (2006). Personality correlates of the four-factor model of cultural intelligence. *Group & Organization Management*, 31(1), 100-123.
- Ang, S., Van Dyne, L. & Rockstuhl, T. (2015). *Cultural Intelligence Origins, Conceptualization, Evolution, and Methodological Diversity*. <https://culturalq.com>

- Ayoo, M., Wani, N., Ahmad, M., Jan, M. And Dar. B. (Cultural intelligence as a predictor of Acculturative stress and Psychological well-being among College Students, *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 41(1), 86-94
- Brancu, L., Munteanu, V. & Golet, I. (2016). Understanding Cultural Intelligence Factors Among Business Students in Romania. *Procedia-Social and Behavioural Science*, 221(2016)336-341Elsevier
- Crowne, K. A. (2008). What leads to cultural intelligence?, *Business Horizons*,(51):391-399
- Dogra, S.A., & Dixit, V.(2016). Cultural Intelligence: Exploring the relationship between Leader Cultural Intelligence, Team Diversity and Team Performance. *ELK Asia Pacific Journal of Human Resource Management and Organisational behaviour*.3(1) www.elkjournals.com
- Ersoy, A. (2014) The role of Cultural Intelligence in Cross-Cultural Leadership Effectiveness: A Quality Study in the Hospitality Industry. *Journal of Yasar University*, 9(35) 6099-6260
- Jyoti, J. and Kour, S. (2015). Assessing the cultural intelligence and task performance equation: Mediating role of cultural adjustment, *Cross Cultural Management: An International Journal*,22 (2), 236-258. www.emeraldinsight.com
- Livermore, D. (2010). Leading with cultural intelligence: The new secret to success. AMACOM.
- Rockstuhl, T., Ang, S., Ng, K. Y., Lievens, F., & Van Dyne, L. (2015). Putting context into cultural intelligence: Theoretical and methodological considerations for future research. *Social and Personality Psychology Compass*, 9(1), 1-18.
- Thomas, D.C., & Inkson, K. (2004). *Cultural Intelligence: People skills for global business*. San Francisco, CA: Berrett-Koehler.
- Thomas, D. C., & Inkson, K. (2009). *Cultural intelligence: People skills for global business*. Berrett-Koehler.

Breaking the Silence: A Critical Review of Women's Mental Harassment and its Impact on Mental Health

Dipak Bhattacharyya

Assistant Professor, Dept. of Chemistry,
Bijni College, Bijni

Abstract:

This review paper summarizes the recent research on the issue of women's mental harassment. Mental harassment, also known as emotional abuse, is a form of violence that affects many women globally. The paper examines various research studies on the prevalence of mental harassment, the effects of mental harassment on women's mental health, and the risk factors associated with mental harassment. The methodology of the studies reviewed varies, but all focus on women's experiences of mental harassment. The results indicate that mental harassment is a significant issue that affects women's mental health and well-being. The paper concludes by highlighting the need for more research and advocacy to address this issue.

Keywords:

Women's rights, Gender discrimination, Sexual harassment, Workplace harassment, Psychological abuse, Emotional trauma, Mental health, PTSD

Introduction

Mental harassment, also known as emotional abuse, is a pervasive

form of violence that affects many women worldwide. It involves non-physical behaviors such as verbal aggression, intimidation, and controlling behavior that can have severe and long-lasting effects on a person's mental health and well-being (World Health Organization, 2016). Studies have shown that women are more likely to experience mental harassment than men, and the impact of mental harassment on women's mental health can be significant (Kumar & Kumar, 2017; Shorey et al., 2014).

Mental harassment can take various forms, such as gaslighting, name-calling, blaming, or isolation (Patel & Taneja, 2021). These behaviors can be challenging to detect and may not leave physical marks, making it difficult for victims to seek help or report the abuse (World Health Organization, 2016). In many cases, the victims of mental harassment may not even recognize that they are being abused (Patel & Taneja, 2021).

Research on mental harassment has gained increasing attention in recent years, and several studies have been conducted to explore its prevalence, effects, and risk factors. The aim of this review paper is to provide an overview of the current state of research on women's mental harassment, with a focus on the prevalence, effects on mental health, and risk factors associated with mental harassment.

Research Methodology

The present review paper is based on a systematic review of existing literature on women's mental harassment. A systematic review is a research method that involves a comprehensive and unbiased search for relevant studies on a specific topic, followed by a critical appraisal and synthesis of the findings (Higgins & Green, 2011). The review aimed to identify studies published in peer-reviewed journals, which investigated the prevalence, effects, and risk factors of mental harassment in women.

To identify relevant studies, a search of the electronic databases, including PubMed, PsycINFO, and Google Scholar, was conducted using the following keywords: "women mental harassment," "emotional abuse," "psychological abuse," and "verbal abuse." The search was limited to studies published in English from 2010 to 2022.

The inclusion criteria for the studies were-

- (a) *the study focused on women,*
- (b) *the study examined the prevalence, effects, or risk factors of mental harassment,*
- (c) *the study was published in a peer-reviewed journal, and*
- (d) *the study was conducted using a valid research methodology.*

A total of 25 studies met the inclusion criteria and were included in the review. The quality of the studies was assessed using the Cochrane Risk of Bias tool, which evaluates the risk of bias in randomized controlled trials, and the Newcastle-Ottawa Scale, which evaluates the quality of observational studies (Higgins & Green, 2011; Wells et al., 2014).

The data extracted from the studies were analyzed using a narrative synthesis method, which involves summarizing the findings of the studies and drawing conclusions based on the similarities and differences between them (Popay et al., 2006). The synthesis of the findings was done in accordance with the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines (Moher et al., 2009).

Result Analysis

Studies have consistently shown that mental harassment is a widespread problem affecting women worldwide. The prevalence of mental harassment varies depending on the population studied and the definition of mental harassment used. However, studies suggest that a large proportion of women experience some form of mental harassment during their lifetime.

For example, a study conducted in India found that 81% of women reported experiencing some form of mental harassment in public spaces (National Commission for Women, 2018). In the United States, a nationally representative study found that 81% of women reported experiencing some form of sexual harassment or generalized workplace abuse (Eaton et al., 2019).

The effects of mental harassment on women's mental health and well-being are also well documented. Studies have found that mental harassment is associated with a range of negative mental health outcomes, including depression, anxiety, and posttraumatic stress

disorder (PTSD) (Bhugra & Gupta, 2013; Kelly et al., 2018).

Risk factors for mental harassment include individual, relationship, community, and societal factors. For example, research has identified a number of individual-level risk factors for mental harassment, including age, education level, and marital status (National Commission for Women, 2018). Relationship-level risk factors include power imbalances and relationship violence (Foshee et al., 2015). Community-level risk factors include social norms that support gender inequality and violence against women (World Health Organization, 2016). Societal-level risk factors include gender inequality, discrimination, and cultural norms that support violence against women (Heise et al., 2019).

While research on mental harassment of women has provided valuable insights, there are several limitations to consider, as discussed in the limitations section. Understanding these limitations is essential for identifying areas where future research is needed and for developing effective strategies to prevent and address mental harassment of women.

Prevalence of Mental Harassment

The review identified a high prevalence of mental harassment among women across different cultures and contexts. Studies from various countries, including India, the United States, and Spain, have reported alarming rates of mental harassment experienced by women.

A study conducted in India found that 40% of women experienced emotional abuse by their partners, with insults and humiliation being the most common forms of abuse (Sabri et al., 2013). Similarly, a study in the United States reported that 48% of women experienced psychological aggression from their intimate partners, with controlling behaviors being the most prevalent form of abuse (Bonomi et al., 2014).

Studies have also found high rates of mental harassment among women who seek help from family violence services. For example, a study in Australia reported that 85% of women who sought help from family violence services experienced emotional abuse from their partners (Clements et al., 2018). In Spain, a study of adolescent romantic relationships found that 70% of the victims reported experiencing

emotional abuse from their partners (Díaz-Aguado Jalón & Martínez Arias, 2020).

The prevalence of mental harassment among women is a significant public health issue that requires urgent attention. The high rates of mental harassment reported in various studies highlight the need for increased awareness, prevention, and intervention efforts to address this problem.

Effects of Mental Harassment

Mental harassment can have severe and long-lasting effects on the mental health and well-being of women. Studies have shown that women who experience mental harassment are at increased risk of developing various mental health problems, such as depression, anxiety, post-traumatic stress disorder (PTSD), and suicidal ideation.

A study conducted in the United States found that women who experienced psychological abuse from their intimate partners had higher levels of depression, anxiety, and PTSD symptoms compared to those who did not experience abuse (Taft et al., 2013). Another study from India reported that women who experienced emotional abuse from their partners had higher levels of anxiety and depression compared to those who did not experience abuse (Sarkar et al., 2018).

In addition to mental health problems, mental harassment can also have adverse effects on physical health. A study from Australia found that women who experienced emotional abuse from their partners had a higher risk of chronic pain, gastrointestinal problems, and cardiovascular disease compared to those who did not experience abuse (Clemments et al., 2018).

Furthermore, mental harassment can affect women's social and economic well-being. Women who experience mental harassment are more likely to experience social isolation, lower self-esteem, and financial difficulties (Vanderbilt-Adriance & Shaw, 2008).

The effects of mental harassment on women's mental and physical health, as well as their social and economic well-being, are significant and far-reaching. Addressing mental harassment requires a multidimensional approach that includes prevention, early intervention, and treatment.

Risk Factors of Mental Harassment

There are several risk factors associated with mental harassment of women. These risk factors include individual, relationship, community, and societal factors.

Individual factors include personal characteristics such as age, education, income, and mental health status. Studies have found that women who are younger, have lower levels of education and income, and have pre-existing mental health conditions are at increased risk of experiencing mental harassment (Eaton et al., 2019; Russo & Tapp, 2019).

Relationship factors include factors such as power imbalances, intimate partner violence, and the presence of controlling behaviors. Research has shown that women in relationships with partners who exhibit controlling behaviors are at increased risk of experiencing mental harassment (Sabina & Straus, 2008). Similarly, women who experience intimate partner violence are more likely to experience mental harassment (Shorey et al., 2014).

Community factors include factors such as cultural norms, social norms, and neighborhood characteristics. Research has shown that women living in neighborhoods with high levels of violence and poverty are at increased risk of experiencing mental harassment (Kulkarni et al., 2012). Similarly, cultural and social norms that perpetuate gender inequality and support the normalization of mental harassment can also increase women's risk of experiencing mental harassment (Garcia-Moreno et al., 2006).

Societal factors include factors such as institutional and systemic discrimination, lack of resources and support, and inadequate legal protections. Women who experience discrimination based on their gender, race, ethnicity, or sexual orientation are at increased risk of experiencing mental harassment (Garcia-Moreno et al., 2006). Additionally, the lack of resources and support for women who experience mental harassment can exacerbate the negative effects of mental harassment (World Health Organization, 2016).

Understanding the risk factors associated with mental harassment is essential for developing effective prevention and intervention

strategies. Addressing mental harassment requires a comprehensive approach that involves addressing individual, relationship, community, and societal factors.

Limitations

Although research on mental harassment of women has provided valuable insights, there are several limitations to consider. One limitation is that much of the research on mental harassment has been conducted in Western countries and may not be generalizable to other cultural contexts (Fossati & Conti, 2021). This is particularly important given the role that cultural and social norms can play in shaping experiences of mental harassment.

Another limitation is that many studies rely on self-reported measures of mental harassment, which can be subject to biases and may not fully capture the extent of the problem (Eaton et al., 2019). Additionally, there may be underreporting of mental harassment due to fear of retaliation or social stigma (World Health Organization, 2016).

Furthermore, there is a need for more research on the long-term effects of mental harassment on women's mental health and well-being (McLaughlin et al., 2012). Most studies have focused on the immediate effects of mental harassment, but it is important to understand the potential long-term consequences for women's mental health and functioning.

Finally, while research on risk factors and prevention strategies is valuable, there is a need for more attention to intervention strategies to address mental harassment of women. This includes developing and evaluating interventions that target individual, relationship, community, and societal factors that contribute to mental harassment (Kumar & Meena, 2019).

Understanding the limitations of current research is essential for identifying areas where future research is needed and for developing effective strategies to prevent and address mental harassment of women.

Conclusion:

Mental harassment is a pervasive problem affecting women across

the globe. The review identified the prevalence, effects, and risk factors associated with mental harassment, highlighting the need for increased awareness, prevention, and intervention efforts to address this issue.

The high prevalence of mental harassment and its negative effects on women's mental and physical health emphasize the urgency of implementing policies and programs aimed at preventing and addressing mental harassment. The review identified several risk factors associated with mental harassment, including exposure to violence and gender inequality. Addressing these risk factors will require a multifaceted approach that includes education, community-based interventions, and policy changes.

Despite the valuable insights provided by the studies included in the review, some limitations need to be addressed. Future research should focus on developing standardized measures of mental harassment and conducting longitudinal studies to better understand the long-term effects of mental harassment on women's mental and physical health.

In conclusion, mental harassment is a significant public health problem that requires urgent attention. Increased awareness, prevention, and intervention efforts are needed to address the issue and protect the health and well-being of women.

References

- Bonomi, A. E., Anderson, M. L., Reid, R. J., Carrell, D., Fishman, P. A., Rivara, F. P., & Thompson, R. S. (2014). Intimate partner violence in older women. *Gerontologist, 54*(1), 53–62. <https://doi.org/10.1093/geront/gnt030>
- Clements, C. M., Hegarty, K., Gunn, J., & Tarzia, L. (2018). Experiences of intimate partner violence and mental health concerns among women seeking help from specialist family violence services. *Journal of Family Violence, 33*(4), 253–263. <https://doi.org/10.1007/s10896-018-9976-4>
- Díaz-Aguado Jalón, M. J., & Martínez Arias, R. (2020). The construction of sexism and gender-based violence in adolescent romantic relationships: The voices of the victims. *Frontiers in*

- Psychology, 11*, 1547. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01547>
- Higgins, J. P. T., & Green, S. (2011). *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions version 5.1.0 [updated March 2011]*. The Cochrane Collaboration. <https://doi.org/10.1002/9780470712184>
- Kumar, P., & Kumar, A. (2017). Prevalence and correlates of mental harassment in women in Delhi, India. *Journal of Interpersonal Violence, 32*(10), 1564-1584. <https://doi.org/10.1177/0886260515594275>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine, 6*(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Patel, S., & Taneja, J. (2021). Emotional Abuse (Mental Harassment): A Narrative Review. *Indian Journal of Psychological Medicine, 43*(1), 1-6. <https://doi.org/10.1177/0253717620984145>
- Popay, J., Roberts, H., Sowden, A., Petticrew, M., Arai, L., Rodgers, M., ... Duffy, S. (2006). Guidance on the conduct of narrative synthesis in systematic reviews. A product from the ESRC methods programme. Version 1. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.5130.4329>
- Shorey, R. C., Brasfield, H., Febres, J., & Stuart, G. L. (2014). The Prevalence of Mental Harassment in Women and Men in the United States. *Journal of Interpersonal Violence, 29*(9), 1607-1615. <https://doi.org/10.1177/0886260513505212>
- Sabri, B., Renner, L. M., Stockman, J. K., Mittal, M., Decker, M. R., & Ghani, M. A. (2014). Risk factors for severe intimate partner violence and violence-related injuries among women in India. *Women & Health, 54*(8), 724-746. doi: 10.1080/03630242.2014.925605
- Sarkar, S. (2015). Exploring the relationship between intimate partner violence against women and the decision to seek help. *Journal of Interpersonal Violence, 30*(6), 912-930. doi: 10.1177/

0886260514534736

- Sarkar, S., & Singh, V. (2014). Domestic violence against women in India: A systematic review of a decade of quantitative studies. *Global Journal of Health Science*, 7(1), 1-19. doi: 10.5539/gjhs.v7n1p1
- Sethi, D., Gopal, G., & Garg, K. (2019). The impact of domestic violence on mental health of Indian women: A systematic review. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 41(6), 505-511. doi: 10.4103/IJPSYM.IJPSYM_165_19
- Sharma, M., & Bhatia, M. S. (2019). Depression in women in Indian context: A narrative review. *Journal of Neurosciences in Rural Practice*, 10(4), 619-625. doi: 10.1055/s-0039-1700977
- Singh, R., & Sinha, D. (2020). Psychological abuse in intimate relationships: A review of Indian research. *Indian Journal of Social Work*, 81(1), 27-39. doi: 10.1177/0019466220919152
- Upadhyay, U. D., Dworkin, S. L., & Weitz, T. A. (2014). Intimate partner violence and sexual coercion among impoverished women in rural India: Examining the role of mobility and agency. *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, 126(2), 163-167. doi: 10.1016/j.ijgo.2014.03.002
- Varghese, R., & Norman, R. (2017). The prevalence and circumstances of rape and sexual violence among a group of university students in the Northern Province of Sri Lanka. *BMC Public Health*, 17(1), 190. doi: 10.1186/s12889-017-4097-1
- Wells, G. A., Shea, B., O'Connell, D., Peterson, J., Welch, V., Losos, M., & Tugwell, P. (2014). The Newcastle-Ottawa Scale (NOS) for assessing the quality of nonrandomised studies in meta-analyses. Ottawa Hospital Research Institute.
- Zamani-Alavijeh, F., Ghahramani, F., Hajizadeh, F., & Moshki, M. (2019). Predictors of intimate partner violence against women in Iran: A systematic review and meta-analysis. *BMC Public Health*, 19(1), 123. doi: 10.1186/s12889-019-6441-1

A Study on Emerging Trends for Improving Women Education

Milon Basumatary

Assistant Professor, Dept. of Education,
Borobazar College, Borobazar

Abstract:

Education is regarded as one most significant instrument for changing women subjugated position in the society. It is not only developing their personality and rationality but also qualifies them to fulfill certain economic, political and cultural functions thereby improving their socio-economic status. To achieve the sustainable Development Goals related to inclusive education and gender equality, we need to examine how girls or women education has changed since Independence. These are 17 SDGs, found broadly on eradicating, poverty, combating Global warming and ensuring equality and justice and including specifies female political participation. This focus on teachers and the curriculum as components to improving the quality of Girls education is critical not only for setting the structure necessary for the creation of the learning generations. As envisioned by the Education Commissions but also making progress toward achieving quality is education. The Growth of partnerships and communities of practice with women education is an important indication that this work has indeed begun to 'mainstream' into other sections and border society in large part thanks to advocacy work of organization such as Girls rising and plan International.

Women's education needs special attention simply because of the fact that the modern civilized society is committed to Nation of the 'equality'. Besides, it is impossible to build a healthy society without providing proper education to women. Women as mother, play the most important role in shaping the family and the society. An enlightened educated mother can provide better education to her children.

Keywords:

Education, Women education, trends, role of women.

Introduction

Education is a purposeful activity directed at achieving certain aims such as transmitting knowledge or fostering skills and character traits. These aims may include the development of understanding, rationality, kindness, and honesty. Various researchers emphasize the role of critical thinking in order to distinguish education from indoctrination. Some theorists require that education results in an improvement of the student while others prefer a value-neutral definition of the term. In a slightly different sense, education may also refer, not to the process, but to the product of this process. Education originated as the transmission of cultural heritage from one generation to the next. Today, educational goals increasingly encompass new ideas such as the liberation of learners, skills needed for modern society, empathy, and complex vocational skills.

The History of Women's Education in India : Women's education in India plays a very important role in the overall development of the country. It not only helps in the development of half of the human resources, but in improving the quality of life at home and outside. Educated women not only tend to promote education of their girl children, but also can provide better guidance to all children. Moreover, educated women can also help in the reduction of infant mortality rate and growth of the population.

Education of women during Vedic period (1500 BC to 600 BC) : In earlier times, Hindus considered education as process of life. It was or belief of me ancient Hindus that education should prepare an Individual to attain the main objectives of life like liberation, for

living, for character formation (self-confidence, self-reliant and self-respect) and preservation of culture. Therefore, education was given to the women as it is directly related to the improvement of the society, economic prosperity, national solidarity, their social status and for good family relation.

Education of Women during Buddhist Period : Buddhism Education was started between 6th Century and 4thBCA. Women education during Buddhist period was at its lowest ebb, as the women folk were despised in the present sense that Lord Buddha had regarded them as the source of all evils. So, he had advised during his life time not to admit women in monasteries but after some time due to the insistence of his dear pupil Anand, Buddha had permitted about 500 women along with his step mother for admission in the Viharas with many restriction and reservations.

When Buddhist monasteries had developed into colleges of International reputation, women did not receive any education because of their early marriages. In the early history of Buddhist, however the permission was given to women to enter the order and gave a fairly good impetus to female education, especially in aristocratic and commercial sections of society. Large number of ladies from these circles joined the order and become life-long students of religion and philosophy. Their example must have given an indirect engouement to the spread of education among lay women as well.

Besides this, the rules of admission of women in Sangh were hard enough. Two years of probation was fixed for women-monks for their permanent membership. Strict rules were enforced for women monks. The women monks were not allowed to meet any male monk in loneliness and their residence was arranged separately at a distant place. They were not given any permanent post in the Sangh. Some monk could give her religious instruction twice a month in the presence of another monk. The assent of the whole Sangh was also considered essential. Moreover, they had to live separately, and they were instructed by a special monk twice in a month. They could not live lonely with the teacher too. Buddhist Sangh had given attention to the cultural development and social uplift of the women. Mostly women entered

the Sangh out of keen interest and deep religious feelings. Some had also joined it to get rid of the troubles of the worldly affairs. As the Bhikkhunis did not like to maintain inferior position, so they naturally were more interested in the studies leading pious life. Though, Buddhist literature does not speak much of the system of the education of bhikkhunis, yet there are some references of new comer bhikkhunis and taking charge of their education. It makes clear that there must have been some arrangement for their education.

Education of Women in Medieval Period : India was influenced mostly by foreign invasions. Various traders and rulers came to India during the medieval period and brought their own culture and tradition as well as learning process. Indian society imbibed those knowledge and introduced it among the people of the country. However, these foreign conquests resulted in the decline in women's status in the medieval period. The female literacy rate in India was lower than the male literacy rate. Women education in medieval India suffered a lot.

Women were described in ancient texts as weaker sections of the society. They were considered as frail physically and both socially. Thus, though women were given equal rights in the Vedic period, their situation deteriorated with time. The medieval societies were subjected to inequalities and they were oppressed too. Historically, the medieval period is attributed as the 'dark age' for women in India. In the medieval India, women were introduced to 'Purdah' (a veil) system. Moreover, several evils started in the society. Social evil practices such as child marriage, sati, Jauhar were restriction on women education in Medieval India.

Women's Education in India- Pre and Post Independent Period:

Pre-Independent Era : During the British rule several changes were made in the socio-economic structure of our society. During this period some substantial progress was made in eliminating inequalities between men and women in matters of education, employment, social and political rights. Education which has been identified as the major instrument for raising the status of women was started during British period. After the Bhakti movement, the

Christian Missionaries took interest in the education of girl's school started for the first time in Bombay in 1824. The Hunter commission too emphasized on the need for female education in 1881. The Calcutta, Bombay and Madras universities did not permit admission to girls up to 1875. After 1882 girls were allowed to go for higher education. The issues which attracted the attention of nineteenth century social reformers were the system of Sati, the ban on the widow remarriage, polygamy, child marriage, denial of property rights and education to women. Raja Mohan Roy played an important role in abolition the of Sati system. He raised his voice against child marriage and Purdah system. Ishwar Chandra Vidyasagar also made pioneering efforts for the upliftment of the status of women it was due to his effort that the Widow Remarriage act 1856 could be passed he also pleaded for education of women. Maharshi Karve, Swami Vivekananda, Swami Dayananda Saraswati, Annie Besant and Mahatma Gandhi also took up the problems of widow remarriage and women education.

Post Independent Era : In the post-Independence Era the Indian women are free to choose any form of education and professional training to enable them for a career. They can aspire to the highest office of the state on the basis of equal opportunity for all appointments, provided by the Indian Constitution. India has come a long way since dawn of independence so far as various aspects of women's education are concerned. A significant increase in the school enrollment at the higher level indicates improvement in girl's education which is very significant for all-round progress. Not only has girls' school has amplified, but the percentage of girls in the total enrollment has also improved at all stages over the years. India has several reservations for promoting women education and other government sector.

Every child between the ages of 6 to 14 years has the right to free and compulsory education. This is stated as per the 86th Constitution Amendment Act via Article 21A. The Right to Education Act seeks to give effect to this amendment.

National Committee on Women's Education in India:

Mudaliar commission was framed in 1952 under chairman of Dr. A. Lakshmi Narayan Mudaliar and it is the first commission to review the secondary education. Recommendation of this commission on women education

Recommendation of Hansa Mehta committee (1962)

National Council of women's education appointed Hansa Mehta Committee in 1962 to suggest measures for improvement of women's education. It made Co education should be adopted and encouraged at the primary stage, separate school women teachers, scholarships etc.

Recommendation of Bhaktavatsalam commission (1963):

The National Council for women education endorsed the suggestion made by the union education minister for women education and special provision for women in related to education.

National Council for women or Kothari Commission was established in 19964 was suggested and created awareness in the society importance of women's education.

In 1986-1992, the Govt. led by Rajiv Gandhi introduced a new National policy on women education. "A special emphasis on the removal of disposition and to equalize educational opportunity". Especially for women, Schedule tribe and Schedule caste Communities.

Main Features of Right to Education (RTE) Act, 2009

Free and compulsory education to all children of India in the 6 to 14 age group without any discrimination of color, gender, race, caste etc. No child shall be back, expelled or required to pass a broad examination until the completion of elementary education. Proof of age for admission for the purpose of admission to elementary education, the age of a child be determined on the basis of the birth certificate. No students should be denied to take admission due to any lack of certificate or documents till the completion of age.

National Education Policy (NEP) 2020 provides for setting up a gender inclusion fund (GIF) to build the nation's capacity to provide equitable education for all Girls as well as transgender.

Scope of Study: In this topic specifically studies about the trends of women education. Women are the key to sustainable development

and quality of life in the family. Improving women educational level has been demonstrated to have clear impacts on health and economic future of young women, which in turn improves the prospects of their entire community. Improving female education and thus the earning potential of women, improves the standard of living for their own children, as women invest more of their income in their families than men do. Yet many barriers to education for girls remain. Education increases a women's level of health and health awareness. Furthering women's levels of education and advanced training also tends to lead to delay initiation of sexuality activity, first marriage, and first childbirth.

Educational Status: The education is the most powerful tool to bring a change in the status and get a powerful status in the society for women. It reduces inequalities and gender gap in the family as well as society.

Review of Related Literature: Review of related literature involves the personal of various studies conducted by different scholars and their research findings related the present studies.

V.I Lenin's (1967) titled on "The emancipation of Women" (translation) is unique in the sense that it provides a radical critique of the widely prevalent notion of women's natural inferiority. He was of the opinion that women's inferior position begins with the origin of the private property anti patriarchal families.

Marry Woltscroft in her book "The vindication of the rights of women (1982) expressed the view that the very failure to explore the issue of women's right, their political rights, emancipation had been determined not only to the equality of the lives of individual woman and men but also to the very nature of the reason and morality themselves.

Mahatma Gandhi (1974) highlighted and describe the scenario of injustice with women in India. In his book "The women and social Justice". He analyzed the persisted evils, misbehave, think inferiority of women and skills in the society which caused man's inhumanity to woman.

Mahapatra and Jena (1994) in their paper on 'Girl child's states certain

vital issues pertaining to the Girl child and negligence to their problem give birth to associated problem. While parents have a strong inclination for their son's education, they adopt in attitudes of difference and apathy towards their daughter's education.

Raj Rani (1993) in her article "Education of Girls in rural India" perceives that the main reason for the non-achieving of the Universal elementary education in the slow progress of Girls education in the country due their conservation cultural values of the parents and society, early marriage, co-educational schools, article shortage of female teachers, poverty, domestic responsibilities for girls not able reach goals.

The women and child development department of the ministry of HRD 1988 and the UNICEF 1988 in its report "The lesser child: The Girl child in India" strongly stressed on the point that negligence for girl's education terms as they are neglected from their birth due to patriarchal society prefers son.

Bobit Das (2016) on her article "emerging trends of women entrepreneurship in Assam a study in Kamrup District" she explained the skills of women I different aspects of work special quality of women creativity, innovation, coordination, and managing skills. That women requires the motivation, encouraged from the parents. They have capability to do and can improved the job place.

Objectives of study

1. To trends is expected to continue for long, banishing the ancient when education was limits to a particular gender.
2. To give necessary suggestions for improving women education.
3. To explore and develop their knowledge, skills in various fields of technical, professional, business etc.

Methodology and materials

The researcher used descriptive research, descriptive analysis from documentary and textual analysis and that is the primary key of the topic. The secondary sources of the data printed and written, materials and internet materials like article, journal, thesis etc. also have been used method for the study.

Result and Discussion

Women constitute almost half of the population in the world. But the prevailing masculine ideology made them suffer a lot as they were denied equal opportunities in different parts of the world. The rise of feminist ideas has, however, led to the tremendous improvement of women's condition throughout the world in recent times. India being a developing nation and having huge tussles among its political, religious and administrative organs resulting into blocked development and the worst effect of that we can witness into women condition. They do not have proper chance to learn and grow and access to education has been one of the most pressing demands of women's rights. Women education in India has also been a major preoccupation of both the government and civil society as educated women can play a very important role in the development of the country.

Challenges to Women Education:

1. Gender Discrimination in India.
2. Poverty and Gender based preference.
3. Child marriage and early and unintended pregnancy.
4. Lack of inclusive and quality learning environments and inadequate and unsafe education infrastructure, including sanitation.

Suggestions:

1. Focusing efforts on adolescent girls.
2. Investing in efforts to improve the quality of education overall, and girl's education in particular.
3. Addressing school- related gender- based violence.
4. Supporting Gender equality in education.
5. Facilities of especially for female learners be provided so that females of lower income background can afford to continue their study.
6. There should be baby care facilities in the study centers so that the women with small baby can also attend classes and appear in the examinations.

Conclusion

Women education should be given due importance society.

Efforts must be made to overcome all the problems of women's education in the light of the recommendations made by the above commissions, committees and different education policies.

Gender equality is not a women's issue, it is a development empowerment is essential for economic development, growth and poverty reduction not only because of the income. It generates but also help to break the various cycle of poverty.

In this regard the District Primary Education Project (DPEP) special emphasis on female literacy. 60% of the total learners in the National Literacy Mission are women and 50% of the teachers recruited under the scheme of operation Blackboard will be women. Another scheme called "MahilaSamkhya" has created a new awareness among women and has generated demand for education. There is an educational resurgence in the country and the target is that by 2010 A.D. there should be total literacy in the country, no child should be out of school and everyone should be employed or self-employed. A change in attitude and outlook can solve the problems of women education and fulfill the target.

References

- Agrawal, S. P., & Aggarwal, J. C. (1992). *Women's education in India* (Vol. 13). Concept Publishing Company.
- Chinneilhing, E. (2003). *Education of women students in Manipur: an appraisal* (Doctoral dissertation).
- Devi, J.H Critical Study into the problems of Women's education, M.A Dissertation, Department of Education, NEHU, Shillong.
- Ghosh, G. K., & Ghosh, S. (1997). *Women of Manipur*. APH Publishing. Government of India; National Education Policy2020: Ministry of Education, New Delhi
- Government of India, National Policy on Education (NPE),1986 And its revised version 1992, MHRD, New Delhi, 1986-1992.
- Hari Chandra, D. (1999), "Women Education in India, A historical Review Education and women empowerment" Association Universities, New Delhi.

- Kwank, Christina, Barga Amanda and Fyles Nora. (2017) Ten trends in Girls Education. Kothari CR & Gargh Gaurav (2019), Research Methodology methods & Techniques, fourth edition New age International.
- Mohanty, Sushmita (2002), Effect of women education on Demographic change and human development in Orisha.
- Mondal, Puja (2022), Changes in the system of Indian women during British Rule-Easy
- Parwas, Vandana (2022), A study of Educated women's perception on the role of family in women's education.
- Roy, Sangeeta. (2017) Educational status of women in the Vedic period: An Introduction.
- Swathi, Priya Pashibili (2022), An Enquiry into the trends of female education at school level in modern India.
- Sing, AK. History of India Education System, APH publishing.
- Sharma, Ramnath (2006), History of Indian Education publishing publication.
- Shauna (2022) "Role of Women in the family and society.

Skill India programme for market economy in North-East : Problems and Prospects

Dr. Apu Guha Thakurta

Assistant Prof. Dept. of Bengali
Bijni College.

Abstract

India is a country of huge youth-power and potentiality. Gradually our country assumes more significance in world scenario. To make our youths more competent for various jobs the Govt. of India has created a separate wing namely *Department of Skill Development and Entrepreneurship* on 31/07/2014 under the newly formed *Ministry of Skill Development and Entrepreneurship (MSED)* on 09/11/2014. This department organized various skill programme all over India. In Assam, *Assam Skill Development Mission (ASDM)* organized various skill training programme free of cost and with stipend in entire Assam. Simultaneously the Government with an intent to build a strong ecosystem for nurturing innovation and startups in the country launched Startup India initiative. Though the skill training programme is carried out from last one decade by over mentioned central and state agencies, the outcome is not satisfactory at all. On the other hand the start-up programme is emerging more significantly in Assam. The absence of heavy industry in North East Region is one of the major causes of unsatisfactory result of skill training programme, where the increasing number of startup entrepreneurship is a sign of the capability and prospects of this region. In this paper we will focus on the prospects

and challenges of running skill training programme in N E India.

Key words:

Industrialization, PMKVY, ASDM, Print media. Indigenous crafts and knowledge.

Introduction :

India is a country where 54% of its population is under 25 years of age. So it is a country of youth, power and future. In another side it is also a fact that 75% of our youth in general and 54% of our graduates in particular are not eligible for any job. To tackle this problem and to overcome this situation Govt. of India decided to train up the youth of this country to be employable for market. The finance minister of India in his budget speech of 2013 proposed a scheme to encourage skill development for youth by providing monetary rewards for successful completion of approved training programs. In this connection Govt. of India notified the formation of *Department of Skill Development and Entrepreneurship* on 31/07/2014 that become a full flagged *Ministry of Skill Development and Entrepreneurship (MSED)* on 09/11/2014. The skill development programme is functioning under *National Skill Development Corporation (NSDC)* and it is implemented through public - private and public - public partnership. After PMKVY 2.0 (2016), now the ministry launched PMKVY 3.0 (2020-2021) from repairing to reporting and from 5th pass to master degree holders almost all the sectors and groups respectively included. More over in Assam, *Assam Skill Development Mission (ASDM)* organizes various skill training programme free of cost and stipend basis in entire Assam.

The present paper has the objective to inquire the problems and prospects of PMKVY, ASDM and Start-up programme in North-East region along with the role of educational institutions in skill formation.

Skill Programme :

NSDC planned the programme hour wise, 30, 60, 90 and 100 hours respectively. They provide monetary rewards to the service sector of Rs. 7,500/- and manufacturing sector of Rs. 10,000/- respectively per successful candidate. The term was that candidate

had to pay as admission fee Rs. 800/- to 2000/- respectively as course wise. But the monetary rewards of successful trainees do not get into their accounts. Their joining fees are generally paid by the training centre and they adjust the rewards against their investment. But recently the government has changed these conditions for more accountability on the part of the service providers by reimbursing them only after the placement of the candidates and encouraging the candidates by bringing in free admission.

If we notice the enrolment and success rate of the completed training under STAR NSDC programme of North-East India in comparison to all India level the poor performance of North-East region is very much visible.

All India			
Enrolled	Trained	Passed	Certified
1400848	1400844	914804	850628

North-East region			
State	Enrolled	Trained	Passed
Arunachal Pradesh	96	96	45
Assam	7449	7449	3055
Manipur	176	176	127
Meghalaya	140	140	26
Mizoram	00	00	00
Nagaland	70	70	25
Tripura	8104	8103	6513

(Source : STAR NSDC Web. 15th September 2016
<<http://www.nscsindia.org>>

In PMKVY 2.0 (2016) the ministry advertises in their brochure *Pradhan Mantri Kaushal Vikas Yojana (PMKVY) which is a unique initiative by the Government of India that aims to offer 24 lakh Indian youth industry-relevant skill training. Under this scheme, the trainees will be offered a monetary rewards and Government Certification on successful completion of training and assessment, which will help them in securing a job for a better future.* Now in PMKVY 3.0 the ministry revised their plans to skill more youths with

780 skill courses through 693 training centers across the country and 28 number of training centers in Assam, 08 in Arunachal Pradesh, 15 in Manipur, 06 in Meghalaya, 03 in Mizoram, 03 in Nagaland, 03 in Sikkim and 04 in Tripura (as on 16.06.2021). But there is some hindrances to run this programme successfully in North-East region. The major two hindrances are, one is according to ministry to avail this programme Aadhaar Card is mandatory, whereas the process of issuing Aadhaar Card is suspended in North-East region. The second one is very important. NSDC gives a condition that *training centres will be required to have mentorship cum placement cells*. The placement creates problem for training centre in North-East region. The reimbursement system has undergone some radical changes. The payment to the service provider has been changed to make them more responsible and accountable. But the duration and other methodologies followed in the training remain same. According to NSDC – payments will be directly transferred to the training partner's bank account as per the below milestones :

1. On commencement of training batch against validated candidates – 30%
2. On successful certification of the trainees – 50%
3. Outcome based on placements – 20% (Source : Scheme Document of National Skill Certification and Monetary Reward)

The accountability is spreads over to the job availabilities, eligibilities on the part of the trainees and the appropriateness of the syllabi and the effectiveness of instructions. The payments or reimbursement are partially withheld in conditional manner.

Challenges :

Here arises a big question, where is the workforce to absorb thus huge number of skilled youth. In our region there is a huge number of constructions and manufacture sectors labourer, who are traditionally skilled and they work with very cheap wages. There is no possibility of industrial or commercial expansions in the North-East Region in recent times, thus the prepared skilled personnel will find difficulty in getting jobs. If we noticed the achievement report of Assam Skill Development Mission (ASDM) for FY 2020-2021, the real scenario will come out –

Scheme	Enrolled	Trained	Passed	Placed
Placement Linked Skill Training Programme (PLSTP)	26586	15343	7733	816
Pradhan Mantri Kaushal Vikash Yojana, 2.0 CSSM	2585	00	00	00
National Urban Livelihood Mission (Day-NULM)	2423	2423	477	177
NSFDC	160	00	00	00
Total	31754	17766	8210	993

(Source : Annual Administrative Report : 2020-21)

So, it is very important to create job opportunities along with the skilled job force in the North-East region itself. For example, we can see the media house in North-East region, especially in Assam. In Assam there is a large number of Assamese news papers and one Bengali daily is published. But all the news paper is run with correspondent reporters, who are paid a minimal remuneration. In the year 2015, *Majithia Wage Boards for Working Journalists in Newspaper* recommend a salary structure for print media, but no one yet implemented this recommendation. Only one English daily *Assam Tribune* implemented this recommendation only for their staff reporters, but not for the correspondent reporters, who are more than staff reporters in number. If we see the news of the Assamese and Bengali daily, then it seems very clear that the newspapers in Assam is running through correspondent reporters. For an example we can see the distribution of news on two newspaper, one is largest circulated Assamese daily *Asomiya Pratidin* (Bongaigaon edition) and another is Bengali daily *Dainik Jugasankha* (Guwahati edition) –

Asomiya Pratidin (Bongaigaon edition)

Date	News from Staff Reporter (cm Column)	News from Correspondent Reporter (cm Column)	Desk & Paid (cm Column)	Total (cm Column)
15. 01. 2023	415 cm	868 cm	851 cm	1934 cm
16. 01. 2023	424 cm	983 cm	269 cm	1676 cm
17. 01. 2023	506 cm	1145 cm	446 cm	2099 cm
Total	1345 cm (23.5%)	2996 cm (52.4%)	1366 (23.9%)	5709 cm

Dainik Jugasankha (Guwahati edition)

Date	News from Staff Reporter (cm Column)	News from Correspondent Reporter (cm Column)	Desk & Paid (cm Column)	Total (cm Column)
15. 01. 2023	169 cm	691 cm	740 cm	1600 cm
16. 01. 2023	109 cm	482 cm	512 cm	1103 cm
17. 01. 2023	87 cm	543 cm	305 cm	935 cm
Total	365 cm (10%)	1716 cm (47%)	1557 cm (43%)	3638 cm

Almost 50% of news comes from correspondent reporter, but they have been paid a minimal remuneration. Correspondent reporters are paid as per cm column system. In *Asomiya Pratidin* the remuneration is Rs. 5/- for per cm column. Now if a correspondent reporter daily writes 10 cm column in average, he is likely to get an amount of Rs. 1,500/- (Rs. 5/- X 300) added Rs. 500/- for the photos, now the total amount comes to Rs. 2,000/- only per month. The remuneration system of *Dainik Jugasankha* is different, but the amount is almost same. Undoubtedly this is not a sustainable earning for any person at present times. For this meager amount of money this is necessary that he/she be a skilled worker.

Looking into this scenario, in our region if skill generating curricula is systematically framed out and implied in the higher educational institutions it would be more effective in producing high income generating groups from within the area. Only to address the unemployment crisis the UGC has come out with a proposal of *Choice Base Credit System (CBCS)* in 2015, where a student would be free to take up any subject he/she wishes to opt. To put it other way an Art's student would take any of Science subject and vice versa. To add to the positivity of the procedure it must be mentioned that the Govt. of West Bengal has suggested to the universities in the state that while designing the syllabi the corporate sector also be brought to table (Source: Anandabazar). From this perspective, the Govt. of Assam and other state Govts. of N.E region may adopt such collaborative CBCS curriculum to make the higher education more job oriented. But without developing required infrastructural and academic set up the CBCS curriculum is heading nowhere in its objectives.

Start Up India :

To make the new generation of youth more entrepreuneuring and self-employed with an intent to build a strong ecosystem for nurturing innovation and startups in the country, the Government of India launched Startup India initiative on 16th January 2016.

In order to meet the objectives of the initiative, the Government unveiled an Action Plan for Startup India that laid the foundation of Government support, schemes and incentives envisaged to create a vibrant startup ecosystem in the country. The Action Plan comprises of 19 action items spanning across areas such as “Simplification and handholding”, “Funding support and incentives” and “Industry-academia partnership and incubation”.

Under Startup India Initiative, to provide capital at various stages of business cycle of a startup, the Government has implemented Fund of Funds for Startups (FFS) and Startup India Seed Fund Scheme (SISFS). Both the Schemes are implemented on Pan-India basis.

The Fund of Funds for Startups Scheme was approved and established in June 2016 with a corpus of Rs 10,000 crore, with contribution spread over the 14th and 15th Finance Commission cycle based on progress of implementation, to provide much-needed boost to the Indian startup ecosystem and enable access to domestic capital.

Under FFS, the Scheme does not directly invest in startups, instead provides capital to SEBI-registered Alternative Investment Funds (AIFs), known as daughter funds, who in turn invest money in growing Indian startups through equity and equity-linked instruments. Small Industries Development Bank of India (SIDBI) has been given the mandate of operating this Fund through selection of suitable daughter funds and overseeing the disbursement of committed capital. AIFs supported under FFS are required to invest at least 2x of the amount committed under FFS in startups.

In Assam, the start up initiative has become more effective in comparison to the other skill oriented programme. The following data shows the gradually increasing number of entrepreneur under start up India project –

States	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Assam	9	34	67	67	119	187	245	728

(Source : Sustained Government efforts result in increasing the number of recognized Startups from 452 in 2016 to 84,012 in 2022)

Though this data shows a gradual development in the start-up scenario but the growth of the corpus of investment is very negligible. As on 30th November 2022, in the FFS, of the corpus of Rs. 10,000 crore, Rs. 7,527.95 crore has been approved (committed) to the AIFs. The State/ UT wise details are placed. The details of the amount allocated and utilized under the *Fund of Funds for Startups*, State/UT-wise as on 30th November 2022 are as under:

Sl. No.	Name of State/ UT	Total Amount Allocated in Rs. Crore (Committed to the Alternative Investment Funds)	Total Amount Utilised in Rs. Crore (Drawdowns made by the Alternative Investment Funds and Disbursed by SIDBI)
01	Assam	25.00	16.48
02	Delhi	751.00	539.31
03	Gujarat	100.00	51.75
04	Haryana	111.00	34.42
05	Karnataka	1,719.75	754.15
06	Maharashtra	4,241.20	1,450.58
07	Tamil Nadu	450.00	279.05
08	Telangana	130.00	78.56
	Grand Total	7,527.95	3,204.29

(Source : Sustained Government efforts result in increasing the number of recognized Startups from 452 in 2016 to 84,012 in 2022)

Conclusion :

The situation in the North East warrants the following remedial measures for ameliorating the present scenario. First of all, the governments should focus on creating a conducive environment for industrial set ups by creating special SEZs. Secondly, it should ensure minimum wages and other related benefits of the workers to attract sound talent and motivated workers for success of industrial operations. Thirdly, instead of imitating pan Indian models it should focus on the indigenous crafts, raw materials and local needs for making the industries viable. Fourthly, it also have to bring collaboration between industry and the educational institutions to identify and harness appropriate man-power for industrial development. Hence the education in Assam should address the gap between aspirations

and realities on the part of the students by blending skill development with the process of teaching and learning at every level. It has to move from the initial goal of producing literates to prepare employable workforce for the self sustainment and development of the society as well.

Referances :

1. Scheme Document of National Skill Certification and Monetary Reward, web 16th September 2016 <<http://www.pmkvy.official.org>
2. Sustained Government eforts result in increasing the number of recognized Startups from 452 in 2016 to 84,012 in 2022<<https://www.startupindia.gov.in>
3. web 16th September 2016< <http://www.ugc.ac.in>
4. web 30th july 2016< <http://www.anandabazar.com>
Gratitude : Mr. Saroj Kr. Payasat, Associate Proff. Bijni College, Bijni
Mr. Ranjit Kumar Barman, Associate Proff. Bijni College, Bijni

জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ “আংকুশ” উপন্যাসত চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজ

অপৰাজিতা বৰুৱা
প্ৰাক্তন ছাত্ৰী, অসমীয়া বিভাগ
ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ :

অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ এৰাব নোৱাৰা এক সংস্কৃতি হৈছে চাহ উদ্যোগ। ব্ৰিটিছৰ দিনত অসমত চাহ উদ্যোগ স্থাপন হোৱাৰে পৰাই আজিলৈকে বছৰ বছৰ অসমত থাকি চাহ জনজাতীয় লোকসকলে অসমক আঁকোৱালি লৈছে। অসমীয়া তথাকথিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ তুলনাত চাহ জনজাতীয় সমাজ যথেষ্ট পিছপৰা। তেনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজখনো স্বাভাৱিকতেই সমসাময়িক নাৰী সমাজখনতকৈ বহু দিশত পিছপৰি ৰৈছে। অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতিৰ এৰাব নোৱাৰা চাহ জনজাতীয় লোকসকলক সদায় অৱহেলাৰ দৃষ্টিৰে চাই অহা হৈছে। ভাৰতীয় সমাজত অতি পুৰণি কালৰে পৰা নাৰীৰ সামাজিক স্থান নিম্ন বুলি গণ্য কৰা হয় আৰু এনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত আজি একবিংশ শতিকাৰ সময়তো নাৰীৰ পুৰুষৰ সৈতে সমান স্থান আছে বুলি ধৰিলেও নাৰী সমাজৰ ওপৰত নিৰ্যাতন শেষ হোৱা নাই। নাৰীৰ এনে নিম্ন সামাজিক চেতনা অনুভূত বিশেষকৈ চাহ জনজাতি সমাজ ব্যৱস্থা প্ৰতিফলিত অসমীয়া সাহিত্যৰ শেহতীয়া এখন উপন্যাস হৈছে ‘আংকুশ’। এই উপন্যাসখনত চাহ জনজাতীয় সমাজত নাৰীৰ কেনেধৰণৰ সামাজিক স্থান প্ৰতিফলিত হৈছে তাক বিচাৰ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

অৱতৰণিকা :

আমেৰিকাৰ মৌল নাৰীবাদী মহিলা জাৰ্মেইন গ্ৰীয়াৰে ‘The Female Eunuch

নামৰ গ্ৰন্থত নাৰীক এটি শ্ৰেণী হিচাপে চিনাক্ত কৰিছে। নাৰী যে শ্ৰেণী হিচাপে শোষিতা এই মৌল নাৰীবাদী চিন্তা তেওঁ দাঙি ধৰিছে।^১ নাৰীৰ সমানাধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবৰ বাবে পাশ্চাত্যত যোৱা তিনিশ বছৰ মান ধৰি যি চেতনাৰ জাগৰণ আমি প্ৰত্যক্ষ কৰিলো সেই অনুপাতে ভাৰতবৰ্ষত নাৰীবাদী চেতনা তীব্ৰ নহয়।^২ ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থা পুৰুষতান্ত্ৰিক। বিয়াৰ আগত পিতৃৰ অধীন, বিয়াৰ পিছত স্বামীৰ অধীন আৰু বৃদ্ধাৱস্থাত পুত্ৰৰ অধীনত থাকি দাস আৰু বন্দীত্বৰ জীৱন নিৰ্বাহ কৰাই নাৰী জীৱন বুলি গণ্য কৰা হয়। সময়ৰ লগে লগে নাৰীসমাজক পুৰুষৰ সৈতে একে শাৰীত ৰাখিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে বা নাৰী সমাজে নিজৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰিব বিচাৰিছে যদিও সমাজৰ পিছপৰা জাতি-জনজাতিৰ নাৰী সমাজ এতিয়াও নিম্ন সামাজিক স্থানতেই ৰৈ আছে। পৰিলক্ষিত চাহ জনজাতীয় সমাজৰ লোকসকল সমাজৰ পিছপৰা জনজাতি হিচাপে তথাকথিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ তুলনাত বহু দিশত পিছ পৰি ৰৈছে আৰু তেওঁলোকক সদায় প্ৰান্তীয় লোক হিচাপে গণ্য কৰি অহা হৈছে। সেয়ে প্ৰান্তীয় লোক হিচাপে বা নিম্ন জাতি হিচাপে তেওঁলোকৰ সমাজ ব্যৱস্থা আগবাঢ়ি যাব পৰা নাই। গতিকে সেই দিশেৰে তেওঁলোকৰ জনজাতীয় নাৰীসমাজে কোনোপধ্যেই নিৰ্দিষ্ট নিম্ন সামাজিক স্থিতিৰ সীমা পাৰ হ'ব পৰা নাই। ঔপন্যাসিক জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ 'আংকুশ' উপন্যাসখনৰ পটভূমি হৈছে চাহ জনজাতীয় লোকসকলৰ সমাজ ব্যৱস্থা। উপন্যাসখনত চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজত প্ৰতিফলিত নিম্ন চেতনাৰ লগতে সমগ্ৰ চাহ জনজাতি লোকৰ প্ৰান্তীয় চেতনা প্ৰতি ফলিত হোৱা দেখা যায়।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ 'আংকুশ' উপন্যাসত চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজ - এই অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে -

উপন্যাসত বৰ্ণিত নাৰীৰ স্বৰূপ অনুসন্ধান কৰা।

উপন্যাসত বৰ্ণনা হোৱা নাৰীৰ সামাজিক স্থিতি নিৰ্ণয় কৰা।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি আৰু পৰিসৰ :

অধ্যয়নৰ তাত্ত্বিক আধাৰ সাহিত্যৰ সমাজতত্ত্ব অধ্যয়নৰ সমাজ বিশ্লেষণ পদ্ধতি আৰু বিষয়-বিশ্লেষণ পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ হিচাপে মুখ্য উৎস জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ 'আংকুশ' (২০১৮) গ্ৰন্থখন গ্ৰহণ কৰা হৈছে। গৌণ উৎসৰূপে মনমী বৰুৱাৰ 'বিংশ শতিকাৰ ভাৰতীয় উপন্যাসত নাৰী', গৱেষণা গ্ৰন্থখন লোৱা হৈছে।

মূল আলোচনা :

জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ 'আংকুশ' উপন্যাসত ঔপন্যাসিকে অসমীয়া সমাজ সংস্কৃতিৰ লগত জড়িত চাহ উদ্যোগৰ কৰ্মীলোকসকলৰ এখন বাস্তৱধৰ্মী চিত্ৰ প্ৰকাশ কৰিছে। অসমৰ চাহ সংস্কৃতিৰ সৈতে চাহ জনজাতীয় লোকসকলৰ কেনেধৰণৰ ইতিহাস জড়িত হৈ আছে তাৰ লগত কাহিনী সংযোগ কৰি উপন্যাসখনে তিনিটা প্ৰজন্মক সামৰি লৈছে। উপন্যাসখনত প্ৰতিটো চৰিত্ৰই চাহ জনজাতীয় সমাজখনৰ প্ৰতিটো দিশ বাস্তৱধৰ্মীৰে চিত্ৰিত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আদি দিশৰ পৰা চাহজনজাতীয় লোকসকলৰ মাজত কিদৰে নিম্নবৰ্গীয় চেতনা এটা প্ৰবাহিত হয় উপন্যাসখনত তাৰ এখন ছবি দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। চাহ জনজাতীয় নাৰী সমাজখনৰ বিভিন্ন দিশ ঔপন্যাসিকে ভালেকেইটা চৰিত্ৰৰ মাজেদি সুন্দৰকৈ দাঙি ধৰিছে। 'ধনমণি' চৰিত্ৰটোক মুখ্য কৰিয়েই উপন্যাসখনৰ নাৰীৰ সামাজিক অৱস্থাৰ অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ দিশৰ অনুসন্ধান কৰিব পৰাকৈ ঔপন্যাসিকে ভালেকেইটা দিশ আঙুলিয়াই দিছে। এই অধ্যয়নৰ যোগেদি এনে দিশ কিছুমান দেখুওৱাবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

পুৰুষৰ শাসনত নাৰী :

চাহজনজাতি লোকসকলৰ পুৰুষ-মহিলা উভয়ে শ্ৰমদান কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰে। মহিলাসকলে শ্ৰম কৰাৰ পাছতো পুৰুষশ্ৰেণীৰ দ্বাৰা দমিত হৈ থাকিব লগাত পৰে। তেওঁলোকে নিজে নিজক যিকোনো কাম কৰিবৰ বাবে প্ৰৰোচিত কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ পুৰুষশ্ৰেণীতকৈ নাৰীশ্ৰেণী শাৰীৰিক-মানসিক দুয়ো দিশেৰে দুৰ্বল বুলি গণ্য কৰে আৰু নাৰীশ্ৰেণীক সদাই অৱহেলা দৃষ্টিৰে তথা বলপূৰ্বকভাৱে দমন কৰি ৰাখিব বিচাৰে। উপন্যাসখনত নাৰীৰ ওপৰত চলা নিৰ্যাতনৰ বিষয়ে বহুতো উদাহৰণ পোৱা যায়।

“ৰঘুৱে সদায় হাৰিয়া খাই আহে। হাৰিয়া খালে সি উন্মাদ হৈ যায়। তাইক অত্যাচাৰ কৰে। পাৱৰ্তীৰ ভয় লাগে। তাই ৰঘুৰ লগত শুবলৈ ভয় কৰে। ৰঘু মানুহ নহয়। তাইক সি মৰম নকৰে। তাইক বখলিয়াই পেলায়। কোনো বাধা নামানে।”^৩

“চাহাবে নানানটা অজুহাতত তাইক কাষলৈ মাতে। মেমচাহাব নাথাকিলে তাইক দৰকাৰেই হয়। কঠোৰ অভ্যস্ত হাতেৰে তাইৰ দেহাটো আঁজুৰি বাঁকুহি পেলাব খোজে। তাই চিঞৰিবও নোৱাৰে। চাহাবে তাইৰ মুখত সোপা দিয়ে। মাৰি পেলোৱাৰ ভয় দেখুৱায়। লক্ষনৰ দৰে, মন্দিৰৰ পূজাৰীৰ দৰে, বাগিচাৰ দেউতাকৰ বয়সৰ মানুহবোৰৰ দৰে চাহাবো একেই। বৃদ্ধ বাবুটিটোৱে, বাগিছাৰ পুৰণি মালীকেইটাই তাইক দেখিলে অৰ্থপূৰ্ণ হাঁহি মাৰে।”^৪

পৰম্পৰাগত অৱহেলিত নাৰী :

উপন্যাসখনত চাহ জনজাতিৰ নাৰী চৰিত্ৰসমূহলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা পোৱা যায়

এই জনজাতীয় নাৰী সমাজ প্ৰজন্মৰ পিছত প্ৰজন্ম একেই স্থিতিতেই ৰৈ আছে। তেওঁলোক কেতিয়াও নিৰ্দিষ্ট স্থিতিতকৈ উন্নতি লাভ কৰিব পৰা নাই। অন্ন, বস্ত্ৰ, বাসস্থান আৰু স্বাস্থ্য সম্পৰ্কীয় দিশসমূহৰ পৰা নাৰী এগৰাকীয়ে প্ৰয়োজনত পৰিয়ালৰ পৰাও কোনো সাঁহাৰি লাভ নকৰা দিশ উপন্যাসখনত দেখা পোৱা যায়।

“তলপেটৰ পৰা প্ৰসাৰ কৰা জেগালৈ তীব্ৰ জলন, বিষ। সৰু সৰু ঘা কিছুমান বহল হৈ ঠাইখিনি ভৰি গৈছে। আঠা আঠা লাগে। কাপোৰ খহাই চাই তাই ভয় খাই যায়। প্ৰসাৰ কৰা ঠাইত নতুনকৈ গজা মিহি চুলিৰ গুৰিত সৰু সৰু খল। আগটো পকি থাকে। চুলে বিষায়। তেজ-পূঁজ ওলায়। কাপোৰত লাগে। গোন্ধ ওলায়। শৌচ-প্ৰসাৰ কৰোতে তাই ভকভকনিত চিঞৰি দিয়ে। বহিব নোৱাৰে। থিয় হ’লেও কষ্ট। তাই ৰাতি ৰঘুক বাধা দিলে। ৰঘুৱে তাইক গুৰিয়াই বিছনাৰ পৰা পেলাই দিলে। সেমেকা মজিয়াত তাই শাড়ীখন মেৰিয়াই গোটেই ৰাতি পৰি থাকিল। ঠাণ্ডাত থক্‌থকাই কঁপিল। বিছনাত কন্দল লৈ ৰঘু টোপনিত লালকাল দি থাকিল।”^৬

“ঘৰত পিন্ধা, ফুৰিবলৈ যোৱা দুয়োৰে চেঙেল। চাহৰ লগত চেনি থাকে। ..... ইয়াত ভালকৈ খাবলৈ নাথাকে। চাহৰ লগত চেনি নাই। চেঙেল নাই।”^৭

“পেটত ছানা হ’লে বমি হ’বই। ডাঙৰ তাত কি দৰকাৰ, প্ৰেম কৰে, ঘৰ কৰে। মতাৰ লগত শুইছে। কি বয়স কম? তাইৰ বয়সত মই তহঁতৰ দুইটোক জন্ম দিলো।”^৮

অন্ধবিশ্বাসৰ বলি হোৱা নাৰী :

সমাজত ব্যক্তি বিভিন্ন ধৰণে অন্ধবিশ্বাসৰ বলি হয়। অন্ধবিশ্বাসৰ কবলত প্ৰকৃত চিকিৎসা বিজ্ঞান আৰু বৈজ্ঞানিক তত্ত্বক নেওচি ব্যক্তি বেজ-বেজালি, জৰা-ফুকা, তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ কাষ চাপি যায়। তেনে অন্ধবিশ্বাসৰ ফলত সংঘটিত হোৱা ডাইনী হত্যা সমাজৰ এটা মুখ্য ব্যাধি। উপন্যাসখনত অন্ধবিশ্বাসে আৱৰি ৰখা জনজাতীয় সমাজ এখনো দেখা পোৱা যায়। জৰা ফুকা কৰা, সন্ন্যাসী মতা, তাবিজ পিন্ধা ভূত লগা, ডাইনী সজোৱা আদি অন্ধবিশ্বাসৰ কিছুমান দিশ উপন্যাসখনত প্ৰকাশ পাইছে।

“পাবতীৰ গাত ভূত লাগিছে। আজি ভূতে টিউবেলৰ পাৰতে পেলাই দিলে। দাঙি আনি শুৱাই থৈছে। বাবাৰ বেজ আনিবলৈ গৈছে।”^৯

“পাবতীৰ ডিঙি হাতত ক’লা, ৰঙা, হালধীয়া ৰছী। ক্ষীণ কঁকালত তাবিজ।”^{১০}

“বেজে বিৰবিৰাই কিবা কিবি গালে। মাজে মাজে পাৰ্বতীৰ বুকুত হাত থয়। হাতখন পিছলি পেটৰ পৰা তললৈ নামি যায়। দুই কৰঙৰ মাজত ঘঁহাই দিয়ে। শুকান টেকীয়াৰে জাৰিলে।”^{১১}

“ৰঘু বেজৰ কথা মতে মাক ঘৰৰ খুঁটাত বান্ধি থৈছে। ... বেজে মাক ডাইকী বুলি কৈছে ৰঘু। মন্দিৰৰ বেজে মানুহবোৰ উচটাই আছে।”^{১২}

শিক্ষাৰ পোহৰত নাৰী :

উপন্যাসখনত শিক্ষিত নাৰী হিচাপে একমাত্ৰ ধনমণি চৰিত্ৰটিক দেখুওৱা হৈছে। চাহবাগানৰ ল’ৰা-ছোৱালীৰ পঢ়াৰ প্ৰতি ধাউতি নাই বা সিহঁতৰ বাবে পঢ়াৰ পৰিৱেশ নাই। সিহঁতি কেৱল কাম কৰি দুবেলা দুসাজ খাই জীয়াই থকাই জীৱন বুলি ভাবে। তেনেস্থলতো ধনমণিয়ে কলেজলৈ গৈ যি দুইশ্ৰেণী পঢ়িলেই তাৰ পৰাই ধনমণিৰ চৰিত্ৰটি আন জনজাতীয় নাৰীৰ স্থিতিতকৈ সৰলভাৱে দেখা পোৱা গৈছে। ধনমণি এজনী দৃঢ় মনৰ ছোৱালী।

“তাই ৰঘুৰ নিচিনা নহয়। মুখে মুখে কথা নকয়।”^{১৩}

“সি ভাল দেখে। গহীন দায়িত্বশীল। কথা কম কয়। চাৰি নম্বৰ লাইনত ডাঙৰ হোৱা ধনমণি বুজন।”^{১৪}

ধনমণিক পঢ়া-শুনা কৰা দেখি আন মানুহবোৰৰ চকুত তাই ডাঙৰ মানুহ হৈ পৰে।

“তই হাৰাধনৰ বেটা নহয় জানো? বাহ! তই কলেজ পঢ়িছ নেকি? বাবুৱনী হৈ যাবি নেকি তই বেটা?”^{১৫}

এইক্ষেত্ৰত আৰু এগৰাকী নাৰীৰ চৰিত্ৰক উল্লেখ কৰিব পাৰি। সেয়া হৈছে মিনি চহৰীয়া। বাগানৰ বাংলোৰ পশ্চিমীয়া আদৰ-কাঁদাৰ স্পৰ্শ পোৱা মিনি চহৰীয়াৰ একমাত্ৰ পুত্ৰৰ শিক্ষাৰ পোহৰে চাহজনজাতীয় নাৰী সমাজতকৈ তাইক অলপ হ’লে উচ্চ স্থান দিছে। আনকি নিজৰ সম্পৰ্কীয় ভনী, ভনীয়েকৰ ঘৰৰ তুলনাত, ওচৰ চুবুৰীয়াৰ ঘৰৰ অৱস্থাতকৈ মিনি চহৰীয়াৰ স্থিতি উচ্চ। অৱশ্যে মিনি চহৰীয়াৰ সৰু কালছোৱা আন জনজাতীয় নাৰীৰ দৰেই দুখলগা আছিল।

“মিনিৰ ঘৰ বহুত বেলেগ। পৰিপাটি। ওচৰৰ মানুহে সিহঁতক সন্মান কৰে।”^{১৬}

“ডেকা হোৱা ভীষ্মৰ কথা মনত পৰিলে মিনি পাহাৰীয়াৰ মন আলফুলীয়া হয়। সি কিমান বেলেগ। সি তাইৰ জীৱনলৈ সুখৰ প্ৰাচুৰ্য আনিছে। ধুনীয়া সুগঢ়িত, শিক্ষিত, দায়িত্বশীল ল’ৰা।”^{১৭}

আধুনিকতা ধামখুমীয়াত নাৰী :

উপন্যাসখনত আধুনিকতাৰ পৰশ লগা নাৰী চৰিত্ৰটি হৈছে ৰুকুনী। চাহজনজাতীয় ছোৱালী ৰুকুনীৰ চাল-চৰণ, পিন্ধন-উৰণত পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ সংস্পৰ্শ দেখা পোৱা যায়। আন জনজাতীয় ছোৱালীৰ দৰে বাগানত কাম কৰিব নুখুজি তাই চাহ বাগানৰ বাহিৰৰ জগতখনলৈ যাব বিচাৰে। নিজকে সজাই ৰাখে, নেইলপলিচ, লিপষ্টিক সানে, ম’বাইল ফোনত চেলফি উঠে, প্ৰেমিকক লগ কৰিবলৈ অকলে যায়। যাৰ বাবে ৰুকুনী দুই নাৰী চক্ৰৰ কবলত পৰে। উদ্বিগ্ন ৰুকুনী ঘৰলৈ অহাৰ পিছত অৱস্থা অতি বিধস্ত হয় আৰু শেষত কোনেও নজনাকৈ অকস্মাতে ৰুকুনীৰ মৃত্যু ঘটে।

“মই চাজনলৈ যাব নোৱাৰো। পাত তুলিবও নোৱাৰো। আগতে তিনিবাৰ গা ৰাচ কৰিছো মই। মোৰ গাত তেজ নায়েই। দিল্লীৰ পৰা আহি আকৌ গা ৰাচ কৰাইছোঁ। হোটেলত ৰখোতে মোক পুলিচে লগত শুৱাইছে। কেইবাটাও পুলিচ শুইছে মোৰ লগত।”^৭

সামৰণি :

ওপৰৰ আলোচনাৰ বা ‘আংকুশ’ উপন্যাসত চাহ জনজাতীয় নাৰীৰ সামাজিক স্থিতি সম্পৰ্কে আভাষ দিব পাৰি এনেদৰে —

চাহ জনজাতীয় নাৰীসমাজখন সাংস্কৃতিক, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক সকলো দিশৰ পৰা শোষিত হৈ আহিছে।

নাৰীসকলৰ মাজত শিক্ষাৰ অভাৱৰ বাবে তেওঁলোকে নিজকে নিৰ্দিষ্ট নিম্ন সামাজিক স্থিতিৰ পৰা উদ্ধৰগামী কৰিব পৰা নাই। তেওঁলোক প্ৰতিবাদী হ’বলৈ নিবিচাৰি পৰম্পৰাগত ভাৱেহে জীৱনক আকোঁৱালি ল’ব বিচাৰে।

এই জনজাতীয় নাৰীসকলৰ মাজত স্বাস্থ্যজনিত দিশ অথবা পৰিপাটি পৰিচ্ছন্নতাৰ প্ৰতি সজাগতা নাই যাৰ বাবে তেওঁলোক শাৰীৰিকভাৱে সৱল নহয়।

সমাজত প্ৰচলিত কিছুমান অন্ধবিশ্বাস, জৰা ফুকা আদিৰ পৰা বেছিকৈ নাৰী শ্ৰেণীটোৰেই অপকাৰ হয় বা নাৰীশ্ৰেণীয়েই ইয়াৰ বাবে অধিক কষ্ট ভুগিবলগীয়া হয়।

নাৰীয়ে ইচ্ছা কৰিলে যে তেওঁলোকৰ সামাজিক স্থিতি সৰল কৰিব পাৰে তাৰ উদাহৰণ হিচাপে ধনমণি আৰু মিনি চহৰীয়াৰ চৰিত্ৰ দুটিক উপন্যাসিকে প্ৰতিফলিত কৰিছে। এই দুটি নাৰী চৰিত্ৰ উপন্যাসখনত যোগাত্মক দিশ।

‘আংকুশ’ উপন্যাসত উপন্যাসিকে অতি কলাত্মক ভাৱেৰে চাহজনজাতীয় লোকসকলৰ সমাজ বাস্তৱ ৰূপ প্ৰকাশ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

প্ৰসংগ সূত্ৰ :

১. বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পা), অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ষষ্ঠ খণ্ড), পৃষ্ঠা — ১৮৩
২. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ১৮৪
৩. বৰা বৰগোহাঞি, জুৰি, আংকুশ, পৃষ্ঠা. ৬১
৪. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ২৪২
৫. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৬১, ৬২
৬. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৬২
৭. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৬৪
৮. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৮৩

৯. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৮৪

১০. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৮৭

১১. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ১৪১

১২. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ১৩৪

১৩. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ৫০

১৪. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ২৯

১৫. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ২৫২

১৬. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ২০২

১৭. পূৰ্বোক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা. ২৯৯

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পা), অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ষষ্ঠ খণ্ড), আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, গুৱাহাটী, ২০১৭

বৰুৱা, মনমী, বিংশ শতিকাৰ ভাৰতীয় উপন্যাসত নাৰী (নিৰ্বাচিত উপন্যাসৰ আধাৰত), ২০১৪, পি.এইচ.ডি প্ৰদত্ত গৱেষণা গ্ৰন্থ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়।

বৰা বৰগোহাঞি, জুৰি, আংকুশ, বনলতা, ডিব্ৰুগড় — ১, ২০১৯

অসমৰ থলুৱা ফল-থেকেৰা

ড° জুবিন চন্দ্ৰ ৰায়

সহকাৰী অধ্যাপক, উদ্ভিদ বিজ্ঞান বিভাগ
বিজনী কলেজ

সাৰাংশ

অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল জৈৱবৈচিত্ৰৰ ফালৰ পৰা অতি চহকী। বিভিন্ন প্ৰকাৰ স্থানীয় ফল-মূলৰ উদ্ভিদৰ বাবেও ই উত্তম বাসস্থান। অসমৰ এই থলুৱা ফলমূল বিলাকৰ এতিয়াও বৈজ্ঞানিক ভাবে বিশ্লেষণ হোৱা নাই তথা ইয়াৰ ঔষধি গুণ তথা পুষ্টিৰ মূল্য এতিয়াও জানিৰ পৰা হোৱা নাই। পৌৰাণিক ভাবে চলি অহা ঔষধি গুণ হে জানো। এনে এবিধ মূল্যবান ফল হ'ল- থেকেৰা। থেকেৰাৰ বৈজ্ঞানিকভাবে বিশ্লেষণ হ'লে ইয়াৰ ঔষধি তথা পুষ্টিৰ গুণে যে অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰিৱৰ্তন আনিব, সেয়া নিশ্চিত।

মূলশব্দ : থলুৱা ফল, থেকেৰা, বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ, ঔষধি গুণ

পাতনি :

অসমত প্ৰাকৃতিক ভাবে হোৱা ফলৰ তালিকাখন যথেষ্ট দীঘলীয়া। প্ৰকৃতিয়ে অসমক বহুতো উপহাৰ প্ৰদান কৰিছে। প্ৰকৃতিয়ে দিয়া সেইবোৰৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ নজনাৰ বাবে বা সেইবোৰৰ উপকাৰিতা সম্পৰ্কে বৈজ্ঞানিকভাবে বিশ্লেষণ নোহোৱাৰ কাৰণে মূল্যহীন হৈ পৰি আছে। অসমৰ স্থানীয় মানুহৰ পৰিচিত থেকেৰাও তেনে এবিধ মূল্যবান ফল বুলি বৈজ্ঞানিক ভাবে প্ৰমাণ হৈছে। থেকেৰা অসমৰ স্থানীয় ফল। ইয়াৰ স্বাদ টেঙা।

উদ্দেশ্য :

- স্থানীয় ফলৰ বিষয়ে আলোচনা
- স্থানীয় ফল - থেকেৰাৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণত গুৰুত্ব
- ইয়াৰ ঔষধি গুণ সম্পৰ্কে সজাগ কৰা

উদ্ভিদ বিজ্ঞানত স্থান :

অসমৰ স্থানীয় মানুহে জনা থেকেৰা *Garcinia* গণটোৰ অন্তৰ্ভুক্ত। ই *Clusiaceae* গোত্ৰত স্থান দিয়া হৈছে। অসমত প্ৰায় সাতবিধ থেকেৰা পোৱা যায়। থেকেৰাৰ গছ জোপোহা (যেনে-ৰূপহী থেকেৰা) বা বৃক্ষজাতীয় (বৰ থেকেৰা) হ'ব পাৰে। গছ চিৰসেউজীয়া। থেকেৰাৰ প্ৰজাতি অনুসৰি ফলৰ আকাৰ ডাঙৰ বা সৰু হ'ব পাৰে। ফল উপবৃত্তাকাৰ (elliptic), ডিম্বাকৃতিৰ বা গোলাকাৰ হয় আৰু উপৰিভাগ মিহি।

অসমত পোৱা প্ৰধান থেকেৰা কেইবিধ হ'ল - কাউৰী থেকেৰা, কুঁজী থেকেৰা (দুইবিধ আছে), ৰূপহী থেকেৰা, বৰথেকেৰাই প্ৰধান। অসমত সচৰাচৰ পোৱা আটাইতকৈ ডাঙৰ থেকেৰাবিধ হ'ল বৰথেকেৰা। বৰথেকেৰা অসমৰ বজাৰত প্ৰায় সহজে পোৱা যায়। টেপল চেঙা আৰু চচপা টেঙা থেকেৰা জাতীয় ফলৰ অন্তৰ্ভুক্ত।

অসমত পোৱা থেকেৰাৰ প্ৰকাৰ আৰু ইয়াৰ স্থানীয় নাম, বৈজ্ঞানিক নাম, উদ্ভিদৰ প্ৰকৃতি, ফলৰ চৰিত্ৰ আৰু ফুল-ফল ধাৰণৰ সময়

ক্রমিক নং	স্থানীয় নাম (বৈজ্ঞানিক নাম)	উদ্ভিদ জোপাৰ প্ৰকৃতি	ফলৰ চৰিত্ৰ	ফুল ফুলা আৰু ফল ধাৰণৰ সময়
১	বৰ থেকেৰা (<i>Garcinia Pedunculata</i>)	বৃক্ষ	ফল ঔটেঙাৰ দৰে। ফল ডাঙৰ। কেঁচাতে ফল সেইজীয়া আৰু পকিলে হালধীয়া বৰণৰ হয়। ফল খাবলৈ টেঙা	ডিছেম্বৰ - ফেব্ৰুৱাৰী আৰু মে- জুন মাহত
২	কুঁজী থেকেৰা (ক) (<i>Garcinia morella</i>)	সৰু বৃক্ষ	ফল খাব টেঙা। ফলত কুঁজ থাকে। ফলৰ বাকলিৰ ৰং অতি ধুনীয়া। ফলৰ ৰং হালধীয়া, ৰঙচুৱা হয়	ফেব্ৰুৱাৰী - মাৰ্চ আৰু জুলাই - আগষ্ট মাহত
৩	কাউ থেকেৰা (<i>Garcinia cowa</i>)	সৰু বৃক্ষ	ফল পাঁচ ছেণ্টিমিটাৰ বাসৰ। ফল গোলাকাৰ যদিও আগফালে সৰু আৰু সামান্য বেঁকা আৰু জোঙা	নৱেম্বৰ - জানুৱাৰী আৰু মে - জুন মাহত
৪	কুঁজীথেকেৰা (খ) (<i>Garcinia kydia</i>)	সৰু বৃক্ষ	ফল প্ৰায় ঘূৰণীয়া। ইয়াৰ বাস পাঁচ ছেণ্টিমিটাৰ	ফেব্ৰুৱাৰী - মাৰ্চ আৰু জুন - জুলাই মাহত
৫	ৰূপহী থেকেৰা (<i>Garcinia lancifolia</i>)	সৰু বৃক্ষ	ফল দেখিবলৈ বৰ ধুনীয়া। ফল-বোৰ চনকা, গুলপীয়া- ৰঙচুৱা বৰণৰ। সেয়ে অসমীয়া নাম ৰূপহী	ফেব্ৰুৱাৰী - মাৰ্চ আৰু জুন - জুলাই মাহত

		থেকেৰা	
৬	চ'চপাটেঙা (<i>Garcinia sopsopia</i>)	বৃক্ষ	এটা ডাঙৰ চেৰিৰ সমান। পকিলে হালধীয়া হয়। গুটি সাধাৰনতে ৪ টা
৭	টেপৰটেঙা (<i>Garcinia xanthochymus</i>)	বৃক্ষ	ফল আপেলৰ সমান। পকিলে গাঢ়-হালধীয়া হয়। গুটি ১-৪ টা থাকে
			ডিছেম্বৰ - ফেব্ৰুৱাৰী আৰু মে- জুন মাহত
			মাৰ্চ - মে' আৰু অক্টোবৰ - ফেব্ৰুৱাৰী মাহত

থেকেৰাৰ ঔষধি গুণ :

১) বৰথেকেৰা :

ফল ঔষধত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ফল পূৰ্ণ হ'লে সৰু সৰুকৈ কাটি ব'দত শুকুৱাই বহু বছৰলৈ ৰাখিব পাৰি। সামান্য মিঠাতেল আৰু নিমখ সানি থ'লে খাবলৈ তৃপ্তিকৰ হয়। ইয়াক আডঙ্গা টেঙা কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয় বা পানীত ৩-৪ ঘণ্টা তিয়াই ৰাখিও খাব পাৰি। শুকুৱাই ৰখা বৰ থেকেৰা সন্ধিত গ্ৰহণী, পেটচলা, পেটৰ বিষ আদি ৰোগত মহৌষধ স্বৰূপ। বৰথেকেৰা (শুকান) ই দেহৰ অতিৰিক্ত মেদ হ্রাস কৰিব পাৰে। গাৰ ছাল নিমজ কৰে আৰু দেহত ৰোগ প্ৰতিৰোধক ক্ষমতা বঢ়ায়।

২) কুঁজী থেকেৰা (*G. morella*) [ক] :

পূৰ্ণ ফল সৰু সৰুকৈ কাটি ব'দত শুকুৱাই ঔষধ হিচাপে ব্যৱহাৰ হয়। ই গ্ৰহণী, পেটচলা, পেটৰ বিষ, বদহজম আদি নাশক। শ্বাস - প্ৰশ্বাস ৰোগ বিশেষকৈ হাঁপানি, হৃদৰোগ, একাংগী ৰোগ, বমি, বাতবিষ, হৃদৰোগীৰ বাবে হিতকৰ। ই শৰীৰৰ অলাগতিয়াল মেদ কমাব পাৰে। ছাল নিমজ কৰে। কুঁজী থেকেৰাই বিভিন্ন ৰোগ প্ৰতিৰোধ কৰাত সহায় কৰে।

৩) কাউথেকেৰা / কাণ্ডথেকেৰা :

ইয়াৰ ফল ঔষধত ব্যৱহাৰ হয়। ফলৰ মাজত থকা গুটি উলিয়াই ফলৰ মংহাল অংশ সৰু সৰুকৈ কাটি ব'দত শুকুৱাই বহু বছৰলৈ সংৰক্ষিত কৰিব পাৰি। সঞ্চিত গ্ৰহণী ৰোগীৰ কাৰনে অতি উপকাৰ। ই শৰীৰৰ অতিৰিক্ত জমা হোৱা মেদ কমাব পাৰে। চৰ্বত কৰি খালে কলেষ্টৰেল কম হয় আৰু উচ্চ ৰক্তচাপ নিয়ন্ত্ৰিত হয়। গছৰ প্ৰতিটো অংশই বেঙেৰিয়া প্ৰতিৰোধ কৰাৰ ক্ষমতা আছে। পেটচলা আৰু পেটৰ বিষত ই উপকাৰী। আঠাৰ পৰা (ফলৰ) প্ৰস্তুত কৰা ঔষধে শৰীৰ উখহা ৰোগ নাশ কৰে। ই কোষ্ঠকাঠিন্য দূৰ কৰে। গা - গছৰ গুড়াই শালমইনা আৰু ফোঁহা নাইকিয়া কৰে। দেহত ৰোগ প্ৰতিৰোধ

কৰাৰ ক্ষমতা ফলৰ বসে বৃদ্ধি কৰে। ছাল নিমজ কৰে। যকৃতত বঢ়া মেদ হ্রাস কৰিব পাৰে।

৪) কুঁজীথেকেৰা (*G. kydia*) [খ] :

ব'দত শুকুৱা এইবিধ থেকেৰা ডিছেম্ব্ৰি ৰোগ নিৰাময়ত কাউথেকেৰাতকৈ উত্তম বুলি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

৫) ৰূপহী থেকেৰা :

ডিছেম্ব্ৰি নিৰাময়ত এইবিধ থেকেৰাও ব'দত শুকুৱাই ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ইয়াৰ পৰা এবিধ হালধীয়া ৰং প্ৰস্তুত কৰা হয়। ফলত ৰস আৰু ইয়াৰ পৰা তৈয়াৰ কৰা এবিধ তেল জ্বৰ, জণ্ডিছ, ডায়বেটিছ আদি ৰোগ নিৰাময়ত ব্যৱহাৰ কৰাৰ উপৰিও বিভিন্ন খাদ্য সামগ্ৰী ৰং কৰাত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

৬) চ'চপা টেঙা :

এই থেকেৰা বিধ পকিলে বৰ সোৱাদপূৰ্ণ হয়।

৭) টেপৰ টেঙা :

তেঁতেলীৰ পৰিপূৰক হিচাপে টেপৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

থলুৱা ফলমূলৰ গুণাগুণ :

সুস্বাস্থ্য, নিৰোগী দেহ আৰু দীৰ্ঘ জীৱন প্ৰাপ্তিৰ লগত খাদ্যাভ্যাসৰ পোনপটীয়া সম্পৰ্ক আছে বা থাকে। শৰীৰটোক বিভিন্ন বেমাৰ-আজাৰৰ পৰা আঁতৰত ৰখাৰ অন্যতম চাবিকাঠি হ'ল পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে ফলমূল খোৱাৰ অভ্যাস গঢ়ি তোলা।

আমাৰ পৰিৱেশত পোবা যিকোনো ধৰণৰ ফলমূলে দেহত বাবে উপযোগী বিভিন্ন উপাদানেৰে পূৰ্ণ হৈ থাকে। ফলত বিশেষকৈ পানী, ভিটামিন, জৈৱ এছিড, খনিজ দ্ৰব্য, পেকটিন, যৌগ, আঁহ, কাৰ্বহাইড্ৰেট আদি উপাদানবোৰ থাকে। বতৰৰ যিকোনো ফলেই মানৱ দেহত এই উপাদানবোৰ যোগান ধৰিবলৈ সক্ষম। ফলভেদে এই উপাদানবোৰৰ পৰিমাণ কম-বেছি হ'ব পাৰে।

থলুৱা ফলৰ প্ৰতি অৱহেলাৰ কাৰণ :

অসমৰ কিছু মানুহে থলুৱা ফলক অৱহেলাৰ দৃষ্টিৰে চোৱা দেখা যায়। কিছুমান লোকে থলুৱা ফলৰ ঔষধি তথা পুষ্টিগুণ গুণাগুণ সম্পৰ্কে জ্ঞাত নহয়। থলুৱা ফলৰ সলনি বজাৰৰ আমদানিকৃত নামী দামী ফলৰ প্ৰতিহে আকৃষ্ট হোৱা দেখা যায়। তেওঁলোকে আনকো থলুৱা ফলৰ ব্যৱহাৰত উৎসাহিত নকৰে। কিছুলোকে থলুৱা ফলমূলৰ গছ নতুনকৈ ৰোৱাৰ প্ৰতি আগ্ৰহ নকৰে।

অৱশ্যে থলুৱা ফল যে আদৰ একেবাৰে নাই বুলি ক'ব নোৱাৰি। সৰু - বৰ নগৰৰ

হাট - বজাৰত বতৰৰ ফলমূলবোৰ ওলায় আৰু ইয়াৰ গ্ৰাহকো কম নহয়। থলুৱা ফলৰ বজাৰত দামো কম নহয়।

সামৰনি :

এতিয়াও বহুতো থলুৱা ফলৰ পুষ্টিকাৰক গুণাগুণ জানিব পৰা হোৱা নাই। জনাবিলাকৰো বহুল প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ অভাৱত সৰ্বসাধাৰন লোকৰ ওচৰ পোৱাগৈ নাই। সকলোবোৰ থলুৱা ফলৰ পুষ্টিকাৰক গুণৰ সম্বন্ধে পালে জনগনৰ অধিক কল্যাণ হ'ব। ফলবোৰত থকা ঔষধি গুণাগুণে বেমাৰ আজাৰ আৰোগ্য আৰু প্ৰতিৰোধ কৰাৰ উপৰিও ভালেমান ফলক ঔদ্যোগিক দিশত প্ৰয়োগ কৰি অৰ্থনৈতিকভাৱে লাভৱান হ'ব পৰা যায়। এই দিশত স্বাস্থ্যবিজ্ঞানী, বিশেষকৈ পৰিপুষ্টি বিজ্ঞানী, উদ্ভিদ বিজ্ঞানী আৰু ৰসায়নবিজ্ঞানী সকলোৰে কৰণীয় আছে।

তথ্য সূত্ৰ :

- ১) খনিকৰ গুণাৰাম - “সমগ্ৰ বনৌষধি”, ৰেখা প্ৰকাশন, গুৱাহাটী - ১
- ২) খনিকৰ গুণাৰাম - “বনৌষধি উদ্ভিদ অভিধান”, ৰেখা প্ৰকাশন, গুৱাহাটী - ২৫
- ৩) গগৈ অন্নজ্যোতি - “থলুৱা ফলৰ আদৰ আৰু অনাদৰ”, প্ৰান্তিক ১৬ জানুৱাৰী ২০১২; ২৬-২৮
- ৪) গগৈ অন্নজ্যোতি - “অসমৰ থলুৱা টেঙাজাতীয় ফল” -থেকেৰা”, প্ৰান্তিক ১ ফেব্ৰুৱাৰী ২০১০; ২২
- ৫) বৰুৱা অখিল - “প্ৰকৃতিৰ অনবদ্য উপহাৰ - থেকেৰা”, প্ৰান্তিক ১ অক্টোবৰ ২০০৯; ২২

ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ চুটিগল্পত নাৰী মনস্তত্ত্ব

(‘ঢোৰাসাপ’ গল্পৰ বিশেষ উল্লেখনসহ)

ড^o বিজু বৰুৱা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

হৰি-গায়ত্ৰী দাস মহাবিদ্যালয়

সাৰাংশ :

অসমীয়া সাহিত্য জগতৰ বৰেণ্য ব্যক্তি ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ সৃষ্টিৰাজি কেইবাটাও দিশৰ পৰা অবিচ্ছিন্ন হৈ আছে। বহুমুখী প্ৰতিভাৰ গৰাকী শইকীয়া আছিল একেধাৰে শিক্ষাবিদ, গল্পকাৰ, ঔপন্যাসিক, নাট্যকাৰ, শিশু সাহিত্যিক, সাৰ্থক চিত্ৰ নিৰ্মাতা আৰু একাধিক আলোচনীৰ সু সম্পাদক। স্কুলীয়া কালতে তেওঁ গল্প জীৱনৰ শুভাৰম্ভ কৰে। 1953 চনত ‘ৰামধেনু’ আলোচনীৰ পাতত ‘ৰণভংগ’ নামৰ গল্প ৰচনাৰে অসমীয়া গল্প সাহিত্যৰ জগতত আত্মপ্ৰকাশ লাভ কৰা ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া ৰামধেনু যুগৰ এগৰাকী প্ৰথিতযশা বিশিষ্ট গল্পকাৰ তথা কথাসিদ্ধী। আমাৰ আলোচনাত এইজন গল্পকাৰৰ ‘ঢোৰাসাপ’ গল্পত নাৰী মনস্তত্ত্বৰ বিভিন্ন স্বৰূপ বিচাৰ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

অৱতৰণিকা :

কথাসিদ্ধী ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া (1932-2003) যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ এজন বিশিষ্ট গল্পকাৰ। স্কুলীয়া কালতে তেওঁ ‘পথ নিৰূপণ’ নামৰ গল্পৰ জৰিয়তে সাহিত্য জগতত প্ৰৱেশ কৰে। 1953 চনত ‘ৰামধেনু’ আলোচনীৰ পাতত ‘ৰণভংগ’ নামৰ গল্প ৰচনাৰে অসমীয়া গল্প সাহিত্যৰ জগতত আত্মপ্ৰকাশ লাভ কৰা ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া ৰামধেনু যুগৰ এগৰাকী প্ৰথিতযশা বিশিষ্ট গল্পকাৰ তথা কথাসিদ্ধী। ‘শৃংখলা’ নামৰ গল্প সংকলনৰ বাবে তেওঁ 1976 চনত ‘সাহিত্য অকাডেমী বঁটা’ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। ইয়াৰ উপৰিও ‘সেন্দূৰ’ নামৰ গল্প সংকলনৰ বাবে তেওঁ অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ পুৰস্কাৰ

লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

অসমীয়া সাহিত্য জগতৰ বৰেণ্য ব্যক্তি ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ সৃষ্টিৰাজি কেইবাটাও দিশৰ পৰা অবিস্মৰণীয় হৈ আছে। শইকীয়াই সাহিত্য, নাটক, চলচ্চিত্ৰ, আলোচনী সম্পাদনা আদি কেইবাটাও ক্ষেত্ৰত দায়িত্ব লৈছিল। ‘ৰামধেনু’ আলোচনীত গল্পকাৰ হিচাপে স্বীকৃতি লাভ কৰা শইকীয়াই সমাজখনৰ সকলোৰে সন্মুখত ঘটি থকা একোটা ঘটনাক সমল ৰূপে লৈ একোটা গল্প লিখে। তেওঁৰ গল্প ইমান সৰল অথচ শক্তিশালী যে প্ৰতিজন পঢ়ুৱৈৰ মনত বহু সময়ত একোটা গল্প প্ৰায় ফটোকপিৰ নিচিনাকৈ বৈ যায়।

গল্পৰ পিছতেই শইকীয়াৰ আন এটি পৰিচয় হৈছে প্ৰবন্ধকাৰ ৰূপে। একো একোটা সমসাময়িক বিষয়ৰ ওপৰত নিৰ্মোহ বিশ্লেষণ তেওঁ দাঙি ধৰে।

নাট্যকাৰ হিচাপেও শইকীয়াৰ এক আছুতীয়া আসন আছে। তেওঁৰ সৰল কাহিনী, সুশ্ৰাব্য আৰু অৰ্থবহু সংলাপে হেজাৰ জনৰ হৃদয় চুই যাবলৈ সক্ষম হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও অনাতাৰ নাটকৰ জৰিয়তে শ্ৰোতাৰ হৃদয় ওচপাই পেলাইছে। চলচ্চিত্ৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ সৃষ্টি কৰিছে পৃথক পৰম্পৰা। তেওঁৰ ছবিৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য হৈছে এগৰাকী নাৰীৰ দৃষ্টিৰে সমাজখনৰ পৰ্যবেক্ষণ, কাহিনী কোৱাৰ চিনেমাটিক সৰলতা।

শিশু সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াই অধিকাৰ কৰিছে শীৰ্ষস্থান। তেওঁ সম্পাদনা কৰা ‘সফুৰা’ আলোচনীখনিয়ে অসমৰ শিশুসকলৰ মানসিক দিগন্ত সাধনত অৰিহণা যোগাইছে। আমাৰ আলোচনাত এইজন সাহিত্যিকৰ ‘চোৰাসাপ’ গল্পত নাৰী মনস্তত্ত্বৰ বিভিন্ন স্বৰূপ বিচাৰ কৰাৰ প্ৰযত্ন কৰা হৈছে।

বিষয়ৰ পৰিচয় :

বহুমুখী প্ৰতিভাৰ আকৰ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া একেধাৰে শিক্ষাবিদ, গল্পকাৰ, ঔপন্যাসিক, নাট্যকাৰ, শিশু সাহিত্যিক, সাৰ্থক চিত্ৰনিৰ্মাতা আৰু একাধিক আলোচনীৰ সু-সম্পাদক। শইকীয়া বহুমুখী প্ৰতিভাৰ আকৰ যদিও আমাৰ আলোচনাত তেওঁৰ গল্পৰ দিশটোৱে দাঙি ধৰা হ’ব। বিশেষকৈ তেওঁৰ ‘চোৰাসাপ’ গল্পত নাৰী মনস্তত্ত্বৰ ৰূপ বিচাৰ কৰাৰ প্ৰযত্ন কৰা হ’ব। সেয়ে প্ৰথমতে ‘চোৰাসাপ’ গল্পত আলোকপাত কৰি তাৰ আধাৰত বিভিন্ন নাৰী মনস্তত্ত্বৰ স্বৰূপ দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰযত্ন কৰা হৈছে।

চোৰাসাপ :

ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ এটা উল্লেখযোগ্য গল্প হ’ল ‘চোৰাসাপ’। এই গল্পটো গ্ৰাম্য সমাজ জীৱনৰ এটা প্ৰতীকধৰ্মী চৰিত্ৰ প্ৰধান গল্প। ইয়াত এজনী আৰিয়ে গাঁৱলীয়া ছোৱালী জনেকীৰ মানসিক বেদনাক অতি মৰ্মস্পৰ্শী ৰূপে চিত্ৰিত কৰিছে। গল্পটি আৰম্ভ হৈছে প্ৰকৃতিৰ এক মনোমহা দৃশ্যৰ অপৰূপ বৰ্ণনাৰে। নতুনকৈ বিয়া হোৱা ন-কইনা চন্দ্ৰিকাৰ সৈতে লীলাকান্ত টাউনলৈ ফটো উঠিব যোৱাৰ বৰ্ণনাৰে। চন্দ্ৰিকাই

লীলাকান্তই দিয়া ৰঙা পাৰিৰ চাদৰখন পিন্ধি উথপথপকৈ ওলাই ফটো উঠি আহিল। কিন্তু পিছত যেতিয়া গম পাই যে সেই চাদৰখন তেওঁৰ স্বামীয়ে জনেকীক দিয়া প্ৰথম উপহাৰ, তেতিয়া সেই চাদৰখনৰ ৰঙা পাৰিটো চন্দ্ৰিকাৰ বাবে এডাল চোৰাসাপ সদৃশ হৈ পৰিছে। সেয়েহে তাই কেৰাহীৰ চাই আনি তাই উঠা ফটোখন ক’লা কৰি পেলায়।

‘চোৰাসাপ’ গল্পটোত সুগন্ধী বুঢ়ীৰ নাতিনী জনেকী চৰিত্ৰটো কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ, অপূৰ্ণ কামনাৰ কৰুণ গাথা। জনেকী বিবাহযোগ্য যদিও ৰূপ লাভাৰহীন বাবে বিয়াৰ বাচনিত নুঠিল। তাইৰ জীৱনলৈ ৰুদ্ৰ, তপোধৰ আদি পুৰুষে বাসনাসিক্ত মনোভাৱেৰে আগবাঢ়ি আহিছিল যদিও তাই সাহসেৰে প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও তাইৰ জীৱনলৈ বিবাহপ্ৰাৰ্থী ৰূপে মনোমোহনৰ আগমন ঘটিছিল যদিও মনোমোহনে জনেকীৰ ভনীয়েক সাবিত্ৰীক লগত লৈ আঁতৰি গ’ল। ইয়াৰ পিছত জনেকীৰ জীৱনলৈ আন এক পুৰুষ লীলাকান্তৰ আগমন ঘটিল। লীলাকান্তৰ মিছা আন্তৰিকতাত তাই ভোল গ’ল। তাইক লীলাকান্তই এখন ৰঙা ফুলাম পাৰিৰ ছিঙ্কৰ চাদৰ উপহাৰ দি তাৰ ইম্পিত সুবিধা আদায় কৰি আঁতৰি যায়। লীলাকান্তই আন এজনী গাভৰু চন্দ্ৰিকাৰ সৈতেহে যুগ্ম জীৱন আৰম্ভ কৰে। যুগ্ম জীৱনৰ আৰম্ভণিতে লীলাকান্তই জনেকীক উপহাৰ স্বৰূপে দিয়া সেই চাদৰখন আনি তেওঁৰ পত্নী চন্দ্ৰিকাক পিন্ধিবলৈ দি তাইৰ সৈতে ফটো উঠিলে। চাদৰখন ঘূৰাই দিলে যদিও তাত এটা সেন্দূৰৰ দাগ থাকি গ’ল। সেই দাগটোৱে জনেকীৰ নাৰীত্বক অৱমাননা কৰা যেন লাগিল। আনফালে ন-কইনা চন্দ্ৰিকাই সেইখন জনেকীক দিয়া চাদৰ বুলি গম পাই তাই ভাগি পৰে। ফটোখনত থকা চাদৰখন আৰু ৰঙা পাৰিটোৱে তাইৰ বাবে এডাল চোৰাসাপ সদৃশ হৈ পৰে। গল্পটোত যি প্ৰতীক ব্যঞ্জন নিহিত হৈ আছে, সিয়ে গল্পটোৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰিছে।

বিষয়বস্তু বিশ্লেষণ :

চোৰাসাপ গল্পত নাৰী মনস্তত্ত্ব :

ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ ‘চোৰাসাপ’ গল্পটোত বিভিন্ন নাৰী চৰিত্ৰৰ সমাহাৰ ঘটিছে। গল্পটোৰ জনেকী কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ, ইয়াৰ লগতে চন্দ্ৰিকা, সাবিত্ৰী আৰু সুগন্ধী বুঢ়ীয়ে ভূমুকি মাৰিছে। সাবিত্ৰী আৰু সুগন্ধী বুঢ়ীয়ে কিছু সময়ৰ বাবে ভূমুকি মাৰিছে। গল্পটোৰ আৰম্ভণিৰ পৰা শেষলৈ দেখিবলৈ পোৱা যায় নাৰী মনস্তত্ত্বৰ বিভিন্ন ছবি। এগৰাকী নাৰীয়ে এখন ঘৰলৈ ন-বোৱাৰী হৈ আহি নিজৰ মানুহজনৰ লগত সাজি-কাছি ওলাই যাবলৈ খুব ভাল পায়। এই ক্ষেত্ৰত চন্দ্ৰিকাও ব্যতিক্ৰম হোৱা নাই। চন্দ্ৰিকাই লীলাকান্তৰ লগত ফটো উঠিবলৈ হেপাহেৰে সাজি-কাছি টাউনলৈ ৰাওনা হৈছে। গল্পকাৰে ইয়াৰ আভাস এনেদৰে দিছে—‘বহুদিন নিপিন্ধা খমখমীয়া পাটৰ মেখেলাখনে লাহে লাহে তাইৰ ভৰিত জোটাপুটি লগাবলৈ ধৰিলে। সাউতকৈ তাই দুৱাৰমান মেখেলাখন ইফালে-

সিফালে টানি ল'লে। ফুলাম চাব দিয়া চিহ্নৰ চাদৰখন আচল ঠাইত থাকিবই নোখোজে; এবাৰ তাই সোঁবাছৰ ওপৰেদি পাৰকৈ আনি বাওঁহাতেৰে খামোচ মাৰি ধৰি থাকিল।' (শইকীয়া, 1998:32)

বিবাহিত নাৰীয়ে তেওঁৰ নিজৰ মানুহজনৰ ছবি এখন নিজৰ মণিকোঠৰ লগতে চাম্ফুস দৃষ্টিৰে বিচাৰে। সেয়ে চন্দ্ৰিকাইও নিজৰ মানুহজনৰ লগত ফটো এখন উঠি সেইখন আনি নিজৰ কোঠাত ৰাখিছে। যুগ্ম জীৱনৰ ফটোখনৰ মাজত তাই বিচাৰি পাইছে অপূৰ্ব মাদকতা। সেই মাদকতাত তাই বিভোৰ হৈ গৈছে— 'চাদৰখনতো তাই ইমান ভালকৈ লোৱা নাছিল; কেনেকৈ ইমান ধুনীয়া হ'ল? চাবদিয়া চাদৰখনৰ ৰঙা, বহল ফুলাম পাৰিটোৱে ভৰিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি তাইৰ গাটো মেৰিয়াই ধৰিছে। ফুলে-পাতে ভৰপূৰ লতা এডাল যেন আলফুলকৈ তাইৰ গাৰ ভাঁজে ভাঁজে বগাই গৈছে। বুকুখনত লতাডালে দুবাৰ টো খেলাইছে। চাদৰখনলৈও চন্দ্ৰিকাৰ হঠাতে বৰ মোহ উপজিল।' (শইকীয়া, 1998: 34)

নিজৰ মানুহজনক প্ৰত্যেকগৰাকী নাৰীয়ে সুন্দৰ দেখে। লাগিলে তেওঁ যিমানেই অসুন্দৰ নহওক কিয়। মনৰে তেওঁৰ মনত তেওঁৰ স্বামী সদায় ওপৰত। সেয়ে চন্দ্ৰিকাইও প্ৰথমাবস্থাত তাইৰ গাতে গা লাগি থকা গিৰীয়েকৰ ফটোখন একেবাৰে ওচৰলৈ আনি তাই বৈ গৈছে, ইয়াৰ আভাস পোৱা যায় গল্পটোত এনেদৰে— 'মুখৰ একেবাৰে ওচৰলৈ ফটোখন আনি তাই তাইৰ মুখলৈ চাই ৰ'ল। মুখত ওৰণি, কপালত ফোঁট, তাৰ উপৰি গাতে গা লগাই তাইৰ গৰাকীজন।' (শইকীয়া, 1998:35)

উপহাৰ সকলোৰে বাবে বৰ মৰমৰ, লাগিলে সি যিমান নগণ্য বা বহুমূলীয়া নহওক কিয়। প্ৰত্যেকগৰাকী নাৰীয়ে নিজৰ স্বামীয়ে দিয়া মৰমৰ উপহাৰক বৰ আদৰেৰে আদৰি লয়। চন্দ্ৰিকাকো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম হোৱা দেখা নাযায়। চন্দ্ৰিকাক লীলাকান্তু দিয়া চাদৰখনৰ আচল কথা গম নাপাই প্ৰথমাবস্থাত চাদৰখনৰ লগতে নিজক দেখি আত্মবিভোৰ হৈ পৰিছে এনেদৰে— 'চাদৰখনতো তাই সমান ভালকৈ লোৱা নাছিল, কেনেকৈ ইমান ধুনীয়া হ'ল? (শইকীয়া, 1998: 35)

বৈবাহিক জীৱনত পৰস্পৰৰ লগত থকা সম্পৰ্কক কোনো নাৰীয়ে সহজভাৱে ল'ব নোৱাৰে। সেয়ে চন্দ্ৰিকাইও তেওঁৰ স্বামীৰ জনেকীৰ লগত থকা সম্পৰ্কক সহজভাৱে ল'ব পৰা নাই। যেতিয়া চন্দ্ৰিকাই গম পাই যে তাইক দিয়া চাদৰখন আচলতে প্ৰথমতে জনেকীক দিয়া উপহাৰহে, তেতিয়া তাই আৰু চাদৰখনৰ লগত মানুহজনীক চাব পৰা পাই। তাইক যেন কিহবাই মেৰিয়াই ধৰিছে, ইয়াৰ আভাস পোৱা যায় এনেদৰে 'ভৰিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি, কঁকাল আৰু বুকুৰ ওপৰেদি এডাল ফুটকা-ফুটকা গাৰ প্ৰকাণ্ড সাপে যেন তাইক মেৰিয়াই ধৰিছে। এৰিও নিদিয়ে, গিলিও নেপেলায়।' (শইকীয়া, 1998:48)

'চোৰাসাপ' গল্পটোত সুগন্ধী বুঢ়ী আৰু সাবিত্ৰীৰ চৰিত্ৰ দুটিয়ে কিছু সময়ৰ বাবে ভূমুকি মাৰিছে। সুগন্ধী বুঢ়ী হ'ল জনেকী আৰু সাবিত্ৰীৰ আইতাক। সকলো আইতাকে নাতিনীহঁতক সময়মতে এঘৰলৈ উলিয়াই দিবলৈ বিচাৰে এই ক্ষেত্ৰত সুগন্ধী বুঢ়ীও ব্যতিক্ৰম হোৱা নাই। মাউৰা ছোৱালী হালক বিয়া দিবলৈ বুঢ়ীৰ চকুৰ টোপনি নাইকীয়া হৈ গৈছে। ইফালে জনেকীৰ ভনীয়েক, সুগন্ধী বুঢ়ীৰ নাতিনীয়েক সাবিত্ৰীয়ে আন দহজনী ছোৱালীৰ দৰে নিজে জীৱন সংগী নিৰ্বাচন কৰিছে। সাবিত্ৰী মনোমোহনৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছে আৰু তেওঁৰ সৈতে সংসাৰ পাতিবলৈ আগবাঢ়ি গৈছে।

'চোৰাসাপ' গল্পৰ আন এটা উল্লেখনীয় চৰিত্ৰ হ'ল জনেকী। এই চৰিত্ৰটোৰ মাজেদি নাৰী মনস্তত্ত্বৰ বিভিন্ন ৰূপ প্ৰতিফলিত হৈছে। জনেকীৰ জীৱনলৈ ৰুদ্ৰ, তপোধৰ আদিৰ দৰে পুৰুষৰ আগমন ঘটিছিল কিন্তু বাসনাসিক্ত মনোভাবৰ উমান পাই তাই নিজকে তাৰ পৰা মুক্ত কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছে। কিয়নো এজনী সহজ-সৰল নাৰীয়ে এজনকহে জীৱন সংগী ৰূপে পাব বিচাৰে। লীলাকান্তুকে আদি কৰি মনোমোহন, ৰুদ্ৰ, তপোধৰ আদি বহুকেইজন পুৰুষ তাইৰ জীৱনলৈ আহিছে, কিন্তু প্ৰতিজন পুৰুষেই তাইৰ নাৰীত্বক অৱমাননা কৰি তাইৰ কাষৰপৰা আঁতৰি গৈছে। প্ৰতিজনে তাইৰ সৰলতাৰ সুযোগ লৈছে।

প্ৰথমতে অচিলা লৈ আগবাঢ়ি আহিল মনোমোহন। কিন্তু সহজ-সৰল ৰূপ লাভগাহীন জনেকীক এৰি ভনীয়েক সাবিত্ৰীক লৈ মনোমোহন আঁতৰি গ'ল। সাধাৰণতে নাৰীৰ অন্তৰ কোমলমনা, কিন্তু এনে কোমলমনা নাৰীৰ হৃদয়ো ভাগি যায়। জনেকীৰো মনোমোহন আঁতৰি যোৱাত মন ভাগি পৰিছে। জনেকীৰ এই মানসিক বেদনাক গল্পকাৰে সুন্দৰ চিত্ৰকল্পৰ মাজেদি দাঙি ধৰিছে— 'জানেকীয়ে অনুভৱ কৰিলে, তাইৰ বুকুখন পুৰিছে। ভিতৰত দপদপকৈ একুৰা জুই জ্বলিছে। বহুদিনৰপৰা পৰি থকা কাঠ-বাঁহ, সেইফালেই পচি জহি-খহি গ'লহেঁতেন, কিন্তু হঠাতে সেইবোৰত কোনোবাই কোনোবাই জুই জ্বলাই দিলে।' (শইকীয়া, 1998: 39)

ইয়াৰ পিছত এদিন আন এক পুৰুষ লীলাকান্তুৰ তাইৰ জীৱনলৈ আগমন ঘটিল। লীলাকান্তুৰ মিছা আশুৰিকতাত তাই ভোল গ'ল। তাইক মৰমৰ চিনস্বৰূপে লীলাকান্তুই এখন ৰঙা ফুলাম চাদৰ উপহাৰ দিয়ে। সৰলমনা জনেকীয়ে সাধাৰণ নাৰীৰ নিচিনাকৈ তাক আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰে। কিন্তু তাইৰ মনত কল্পনাৰ ৰং সানি লীলাকান্তুই আন এজনী গাভৰু চন্দ্ৰিকাৰ সৈতেহে যুগ্ম জীৱন আৰম্ভ কৰে। জনেকীক দিয়া চাদৰখন আকৌ লীলাকান্তুই আনি চন্দ্ৰিকাক পিন্ধাই ফটো উঠি আহিল। কিন্তু ঘূৰাই দিওঁতে তাত থকা ৰঙা সেন্দুৰৰ ফোঁটটোৱে তাইক অৱমাননা কৰা যেন বোধ হ'ল। ইয়াৰ বৰ্ণনা গল্পকাৰে সুন্দৰভাৱে দাঙি ধৰিছে— 'অলপ সময় তাই সহজভাৱে উশাহ ল'ব নোৱাৰিলে। নিজকে

তলসৰা পাততকৈও সৰু বুলি ভাবিবলৈ তাই অভ্যস্ত হৈ গৈছে; তথাপিও এক মুহূৰ্তৰ কাৰণে তাই নিজকে প্ৰবোধ দিব নোৱাৰিলে।’ (শইকীয়া, 1998: 37)

সৰলমনা জানেকীৰ নাৰীত্বক যেন আকৌ এবাৰ অবমাননা কৰিছে। সেই অবমাননাক কিন্তু কোনো নাৰীয়ে সহজভাৱে ল’ব নোৱাৰে, জানেকীও পৰা নাই। সেয়ে জানেকীয়ে চাদৰখনত লাগি থকা এচমকা সেন্দুৰৰ দাগ দেখি তাই থিৰেৰে থাকিব পৰা নাই। তাইৰ এনে লাগিছে যেন সেন্দুৰৰ দাগটিয়ে তাইৰ নাৰীত্বক উপলুঙা কৰিছে, তাইৰ ৰূপ লাৱণ্যহীন শৰীৰটোক যেন অবমাননা কৰিছে। গল্পকাৰে জানেকীৰ অনুভৱ খুউব সুন্দৰভাৱে ব্যক্ত কৰিছে—‘চাদৰখনত এচমকা সেন্দুৰৰ দাগ; দাগটোলৈ চাই তাইৰ এনেকুৱা লাগিলে যেন ওচৰৰ মানুহ ঘৰত ভোজ পাতিছে; তাইক ভোজলৈ মতা নাই, অথচ খাই এৰা চুৱা পাতবোৰ জেওৰা পাৰকৈ তাইহঁতৰ ঘৰৰফালে দলিয়াই পেলাইছে।’ (শইকীয়া, 1998: 37)

পৰ্য্যবেক্ষণ :

ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ ‘চোৰাসাপ’ গল্পটোলৈ পৰ্য্যবেক্ষণ কৰিলে দেখা যায়—

- ◆ তেওঁৰ গল্পত প্ৰতীক সফল ৰূপত উপস্থাপন হৈছে। ‘চোৰাসাপ’ হিচাপে গল্পৰ নামকৰণত তেওঁ সফলতা অৰ্জন কৰিছে।
- ◆ তেওঁ অসমীয়া গাঁৱলীয়া সাধাৰণ নাৰীৰ প্ৰতিচ্ছবি অংকনত যে সিদ্ধহস্ত সেই কথা গল্পটোৰ নাৰী চৰিত্ৰ জানেকী, চন্দ্ৰিকাৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত হৈছে।
- ◆ নাৰীৰ সহজাত প্ৰবৃত্তি প্ৰেম-ভালপোৱা, দুখ-বেদনা, মান-অভিমান, ঈষা-অসূয়া আদিৰ সুন্দৰ প্ৰকাশ হৈছে গল্পটোৰ নাৰী চৰিত্ৰ মাজেৰে।
- ◆ গল্পটোত প্ৰতীক, চিত্ৰকল্প আৰু প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা অতি সুন্দৰ ৰূপত দাঙি ধৰা হৈছে।

উপসংহাৰ :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত যিকেইগৰাকী ব্যক্তিয়ে তেওঁলোকৰ সৃষ্টিৰাজিৰ দ্বাৰা-অসমীয়া সাহিত্য ভাণ্ডাৰ চহকী কৰি তুলিছিল, তেওঁলোকৰ ভিতৰত যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অন্যতম এজন হ’ল—ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া। বহুমুখী প্ৰতিভাৰ গৰাকী শইকীয়া আছিল একেধাৰে শিক্ষাবিদ, গল্পকাৰ, ঔপন্যাসিক, নাট্যকাৰ, শিশুসাহিত্যিক, সাৰ্থক চিত্ৰনিৰ্মাতা আৰু একাধিক আলোচনীৰ সু-সম্পাদক। এইগৰাকী প্ৰতিভাশালী ব্যক্তিৰ প্ৰতিভা বহুমুখী যদিও তেওঁ মূলতঃ এজন নিপুণ কথাশিল্পীহে। গল্পৰ নাকমৰণৰ ক্ষেত্ৰত শইকীয়া সিদ্ধহস্ত। ‘চোৰাসাপ’ গল্পৰ নামকৰণৰ প্ৰতীকি ব্যঞ্জনাৰেই গল্পটোৰ সৌন্দৰ্য্য দুগুণে বৃদ্ধি কৰিছে। তদুপৰি এই গল্পটোৰ মাজেৰে নাৰী মনস্তত্ত্বৰ স্বৰূপ সুন্দৰ প্ৰতীক, চিত্ৰকল্পৰ মাজেৰে

প্ৰতিপন্ন কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া সফল হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

1. গগৈ, হৃদয়ানন্দ (সম্পা.) : গল্প আৰু শিল্প, জ্যোতি প্ৰকাশন, গুৱাহাটী 1998
2. গগৈ, অশ্বেশ্বৰ (সম্পা.) : চুটিগল্পৰ বিচাৰ, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী 2009
3. শইকীয়া বৰা, লীলাবতী (সম্পা.): অসমীয়া চুটিগল্পৰ প্ৰবাহ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, গুৱাহাটী 2003
4. শৰ্মা চৌধুৰী, যমুনা : চুটিগল্প, ময়ূৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী 1991
5. দাস, অমুলা চন্দ্ৰ, দেৱী, অনুৰাগী দেৱী, ইন্দুপ্ৰভা আৰু তামুলী, গীতাত্ৰী (সম্পা.) : আলোক, অসমীয়া বিভাগ, বি. বৰুৱা কলেজ, গুৱাহাটী, 2012
6. নাথ, প্ৰাণেশ্বৰ, নাথ হীৰেন চন্দ্ৰ (সম্পা.) : স্ৰষ্টা আৰু দ্ৰষ্টা, কুন্তী দেৱী ট্ৰাষ্ট, গুৱাহাটী 2005
7. নেওগ, মহেশ্বৰ, দাস, যোগেশ আৰু শৰ্মা, নাৰায়ণ (সম্পা.) : অসমীয়া গল্পগুচ্ছ, অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট 1997

আলোচনী :

- শইকীয়া, চন্দ্ৰপ্ৰসাদ (সম্পা.) : গৰীয়সী, ডক্টৰ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া : শ্ৰদ্ধাৰ্ঘ্য, সাহিত্য প্ৰকাশ, গুৱাহাটী 2003

বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ সংগ্ৰামী দৃষ্টিৰে নাৰী

ড° গোবিন্দ বৈশ্য

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

বিজনী মহাবিদ্যালয়, চিৰাং

বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই ৰাজনৈতিক ৰচনাসমূহত নাৰীৰ প্ৰসংগও উল্লেখ কৰিছে। নাৰীক তেওঁ মাৰ্ক্সীয় দৃষ্টিভঙ্গীৰে চাইছে। কমিউনিষ্টসকলে পুৰুষৰ সমানে নাৰীসকলকো সমান মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিছিল। সাম্যবাদী সমাজত নাৰীৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে পোৱা যায় যে, সন্তানৰ প্ৰতিপালন কৰা আৰু ঘৰৰ বিভিন্ন কামৰ লগতে পৰিয়াল চম্ভালাৰ ক্ষেত্ৰত নাৰীৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ। কমিউনিষ্টসকলে বিবেচনা কৰে যে সমাজত পুৰুষৰ সমানে নাৰী জাতিয়েও সম অধিকাৰ পাব লাগিব। নাৰী অবিহনে সমাজ এখনে পূৰ্ণতা লাভ কৰিব নোৱাৰে, সেইবাবে মাৰ্ক্সবাদীসকলে নাৰীক সম্পূৰ্ণতা প্ৰদান কৰিছে। নাৰীৰ অধিকাৰ আৰু মুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত নিৰ্ণায়ক ভূমিকা পালন কৰিছে সমাজতন্ত্ৰই। শিক্ষা আৰু কামৰ ক্ষেত্ৰত সমাজতান্ত্ৰিক সমাজে নাৰীক পুৰুষৰ সৈতে সমান অধিকাৰ প্ৰদান কৰিছে। মাৰ্ক্সৰ সমাজতান্ত্ৰিক সমাজৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰচলন থকা ছোভিয়েট ৰাষ্ট্ৰই নাৰীক পুৰুষৰ সৈতে সমান অধিকাৰ দিছিল আৰু নাৰীসকলৰ সুৰক্ষাৰ বাবে বিভিন্ন সামাজিক, শৈক্ষিক, অৰ্থনৈতিক দিশত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছিল। নাৰীসকলৰ শিক্ষা উন্নত কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন কৰা হৈছিল।

পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজে নাৰীক ভোগৰ সামগ্ৰী বুলি গণ্য কৰি আহিছে। সকলো ফালৰ পৰা নাৰীক বঞ্চিত কৰি আহিছে। নাৰীৰ স্বাধীনতা বুলিবলৈ একোৱে নাই, নিজৰ ইচ্ছাত ফুৰিব নোৱাৰে, শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে, নিজৰ পছন্দমতে খাব-পিন্ধিব, গান-নৃত্য, বক্তৃতা দিব নোৱাৰে। নাৰী সকলো ফালৰ পৰা বঞ্চিত পৰাধীন। ৰাভাই কৈছে যে—

“ৰাজনীতিৰ মতে নাৰীয়ে কেৱল কাৰখানাত কুলিয়নী হ’বলৈহে স্বাধীনতা পায়।” (বি. প্ৰ. ৰা. ৰ. স., দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ৮৪৬)। বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই ‘ছোভিয়েটৰ নাৰী’, ‘সমসাময়িক ভাৰতৰ নাৰী’, ‘ছোভিয়েট দেশৰ নাৰী’, ‘ছোভিয়েট পাৰ্লামেণ্টৰ জনদিয়েক নাৰী প্ৰতিনিধি’, এই প্ৰবন্ধকেইটাত ভাৰতীয় নাৰী আৰু ছোভিয়েট দেশৰ নাৰীৰ এক তুলনামূলক অধ্যয়ন কৰাৰ লগতে নাৰীৰ স্বাধীনতা, নাৰীৰ বিভিন্ন অধিকাৰৰ প্ৰসংগও উপস্থাপন কৰিছে।

‘ছোভিয়েটৰ নাৰী’ প্ৰবন্ধটোত বিষ্ণু ৰাভাই ভাৰতীয় নাৰীক পত্ৰিতা, সতী আদি আখ্যাৰে ঈশ্বৰত্ব প্ৰদান কৰা হৈছে বুলি কৈছে। ভাৰতৰ নাৰী নিজৰ ভৰিত নিজে থিয় দিব পৰা নাই। ছোৱালী এজনীক ভাত-কাপোৰৰ দায়িত্ব পৰপুৰুষ এজনৰ ওপৰত দিয়া হয়। ৰাভাই কৈছে যে— “স্বামীৰ অৰ্থই হ’ল আমাৰ ইয়াত তিৰোতাক ভাত-কাপোৰ যোগাওঁতা। আৰু পত্নী হ’ল ভাত-কাপোৰ পাবৰ কাৰণে যিকোনো এক পুৰুষক ভজনা কৰা।” (বি. প্ৰ. ৰা. ৰ. স., দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ৮৫৪)। ভাৰতীয় নাৰী সৰ্বতোভাবে পৰাধীন, নিজস্বতা বুলি একো নাই। ভাত-কাপোৰৰ বাবে সম্পূৰ্ণভাৱে পৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়। নিজৰ স্বামীয়ে যদি ভাত-কাপোৰ দিবলৈ অসমৰ্থ হয় তেতিয়া যদি নাৰীগৰাকীয়ে অন্য পুৰুষৰ সহায় ল’লে সমাজৰ দৃষ্টিত নাৰীগৰাকীক ব্যাভিচাৰ বুলি দণ্ড দিয়া হৈছিল। বিয়া হোৱা মানে নমৰালৈকে পত্ৰিতা আৰু সতীত্ব বন্ধা কৰি চলিবই লাগিব। ইয়াৰ হেৰফেৰ হ’লেই দণ্ড হিচাপে নাৰীগৰাকীক অটিনাকী ঠাইত এৰি দিয়া হয়, নাৰীগৰাকী জীয়াই থকালৈকে অপমান-লাঞ্ছনা ভোগ কৰিবলগীয়া হয়। নাৰীৰ এই কঠোৰ সামাজিক বন্ধনৰ বিপৰীতে পুৰুষসকল মুক্ত-স্বাধীন। পুৰুষৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে তেওঁ বহুকেইগৰাকীক বিয়া পাতিলেও একো দণ্ডৰ বিধান নাই। পুৰুষৰ বাবে কোনো সংশোধন বা বিচাৰৰ প্ৰয়োজন নাই। পুৰুষজন যদি ৰোগী, কুৰুপ, দুগুণী হ’লেও, পত্নীয়ে তাক এৰি অন্য পুৰুষৰ সৈতে গ’লে নাৰীগৰাকীয়ে দণ্ড ভোগ কৰিবলগীয়া হোৱাৰ বিপৰীতে পুৰুষৰ ক্ষেত্ৰত এইবোৰ মাফ। ভাৰতৰ পুৰুষ-নাৰীৰ বিভেদৰ এই ব্যৱস্থাৰ বিপৰীতে ছোভিয়েট দেশৰ নাৰী-পুৰুষ দুয়োৰে অধিকাৰ সমান সমান। সামাজিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে নাৰীয়ে সমান অধিকাৰ লাভ কৰে। ভাৰতৰ দৰে নাৰীৰ দোষত দণ্ড-বিধান আৰু পুৰুষৰ সাতটা তুল মাফ এই ব্যৱস্থা ছোভিয়েতত নাই। ছোভিয়েতত নাৰীয়ে নিজৰ জীৱিকাৰ পথ নিজে বিচাৰি লয়। তেওঁলোকে কাৰো বোজা নহয়। ছোভিয়েতত নাৰীয়ে নিজৰ উপাৰ্জন নিজে কৰিছে, নিজৰ ইচ্ছাত বিয়াত বহিছে, তাতে জাতি, ধৰ্ম, বংশ, মৰ্যাদাৰ প্ৰশ্ন উত্থাপিত হোৱা নাই। সেই দেশত বিয়াৰ পিছত নাৰীক ভয়-ভাবুকিৰে স্বামীয়ে নিজৰ অধীনত ৰাখিব নোৱাৰে। ছোভিয়েট দেশত স্বামী-স্ত্ৰীৰ সম্পৰ্কবোৰ বন্ধুৰ দৰে হয়। দুয়োৰে মাজত মনোমালিন্য ঘটিলে

বিবাহ বিচ্ছেদ সহজে হৈছিল। কিন্তু পৰৱৰ্তী সময়ত চৰকাৰ এই বিষয়ত কঠোৰ হয়— “বিবাহ বিচ্ছেদ কৰাটো ছোভিয়েট চৰকাৰে পছন্দ নকৰে আৰু সেইবাবে কোনো মতা-তিৰোতাই বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিবলগীয়া হ’লে দণ্ড স্বৰূপে কিছু অৰ্থ চৰকাৰক দিব লগাত পৰে। একোজন মানুহে দ্বিতীয়বাৰ বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিবলৈ গ’লে ৩/৪ গুণ বেছি অৰ্থদণ্ড দিব লগাত পৰে আৰু তৃতীয়বাৰত দস্তবমতে জৰিমনা দিব লাগে। এই জৰিমনাৰ হাৰ ইমান বেছি যে বহুতো টকা তেওঁ খোৱাৰ পৰা বচাই জমাই জৰিমনা দিব লগাত পৰে।” (বি. প্ৰ. বা. স., দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ৮৫৪)। ছোভিয়েট দেশত পুৰুষ-স্ত্ৰীৰ সমানে সন্তানৰ ভৱিষ্যতৰ নিৰাপত্তাৰ কথাও চৰকাৰে চিন্তা কৰে। সেই দেশত জাৰজ সন্তানৰ ধাৰণা নাই। ভাৰতৰ দৰে জাৰজ বা অবৈধ সন্তানক অৱজ্ঞা বা তিবন্ধ কৰা নহয়। চৰকাৰে এনে সন্তানক পঞ্জীয়ন কৰি ভৱিষ্যতৰ সুস্থ নাগৰিক হ’বলৈ আগবাঢ়ি যোৱাত সহায় কৰে। ছোভিয়েট দেশৰ তুলনাত ভাৰতত এতিয়াও বিনা বিবাহত জন্ম হোৱা সন্তানক জাৰজ বা অবৈধ বুলি হেয় জ্ঞান কৰা হয়। সমাজৰ ভয়ত বহু সময়ত গৰ্ভৱতী বা অবৈধ সন্তানৰ মাকগৰাকীয়ে আত্মহত্যাও কৰা দেখা যায়। বিয়ুৰাভাই এই প্ৰবন্ধটোৰ জৰিয়তে ভাৰতৰ নাৰীসকল এতিয়াও যে বহু পিছপৰা, পৰাধীন সেই কথা দাঙি ধৰিছে। ছোভিয়েট দেশৰ সমাজতান্ত্ৰিক সমাজ ব্যৱস্থাত নাৰীয়ে সমান অধিকাৰ পোৱাৰ ফলত বহুখিনি আগবাঢ়ি যাবলৈ সমৰ্থ হৈছে। পুৰণিকলীয়া অপ্রচলিত ৰীতি-নীতিবোৰ আঁতৰাই সময়ৰ সৈতে খোজ পেলোৱা বাবেই ছোভিয়েট দেশৰ নাৰীয়ে কাৰো ওচৰত বোজা হৈ পৰা নাই। তাৰ বিপৰীতে ভাৰতৰ নাৰীয়ে অপ্রচলিত নীতি-নিয়মবোৰক গ্ৰহণ কৰি থকা বাবেই এতিয়াও পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজত পুৰুষৰ ওচৰত, পৰিয়ালৰ ওচৰত নিজকে আবদ্ধ কৰি ৰাখিব লগা হৈছে। ভাৰতৰ নাৰী যে নিজকে উপযুক্ত কৰি গঢ়ি তুলিলে পৰাধীনৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰিব আৰু সমাজত পুৰুষৰ সৈতে সম অধিকাৰ লাভ কৰিব।

‘সমসাময়িক ভাৰতৰ নাৰী’ প্ৰবন্ধত ছোভিয়েট দেশৰ নাৰীৰ তুলনাত ভাৰতীয় নাৰীৰ দুৰৱস্থাৰ চিত্ৰখন তুলি ধৰিছে। ছোভিয়েটৰ সমাজতান্ত্ৰিক চৰকাৰখনে নাৰী আৰু শিশুৰ বৃদ্ধি আৰু বিকাশৰ বাবে বহু পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছিল। ছোভিয়েট দেশৰ তুলনাত ভাৰতৰ নাৰীসকল শিক্ষা, স্বাস্থ্য, জীৱিকা আদিৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট পিছপৰা আছিল। সেই সময়ত ভাৰতীয় নাৰীৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা বহুত নিম্ন আছিল। ৰাছিয়াৰ প্ৰত্যন্ত এলেকাৰ নাৰীৰ শিক্ষাৰ হাৰ শতকৰা আশী শতাংশৰ বিপৰীতে ভাৰতৰ নাৰীৰ শিক্ষাৰ শতকৰা হাৰ মাত্ৰ দুই শতাংশ আছিল। ইয়াৰ মূল কাৰণ আছিল পুৰুষৰ দমন নীতি, বাল্য বিবাহ, সমাজৰ বিভিন্ন বন্ধ ব্যৱস্থাসমূহৰ লগতে নাৰীৰ আৰ্থিক পৰাধীনতা অন্যতম কাৰণ আছিল।

স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ অৱস্থা খুবই দুখজনক আছিল। ভাৰতত সেই সময়ত গৰ্ভৱতী

নাৰীৰ মৃত্যুৰ হাৰ প্ৰতি হাজাৰত ২৫ জনী আছিল। বহুত মৃত্যুৰ হাৰ আছিল ২০০০০০ জনী তিৰোতা। ইয়াৰ লগতে বিভিন্ন বেমাৰত মৃত্যুৰ হাৰ যথেষ্ট বেছি আছিল। ভাৰতৰ চিকিৎসা ব্যৱস্থা খুবই বেয়া অৱস্থাত আছিল। সমগ্ৰ দেশত মাত্ৰ ২২৬খন নাৰী চিকিৎসালয় আছিল। ছোভিয়েট দেশত নাৰী আৰু শিশুৰ তত্বাৱধানৰ দায়িত্ব ৰাষ্ট্ৰই লয়। তাত শিশুৰ স্বাস্থ্য ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰাথমিক দায়িত্ব বুলি বিবেচনা কৰা হয় আৰু শিশুৰ যতন স্বাস্থ্য কমিছৰিয়েটে লয়। ভাৰতৰ নাৰীয়েও যথেষ্ট কাম কৰে। শতকৰা হিচাপত ২৫ জনী তিৰোতা শ্ৰমজীৱী। তিৰোতাখিনিয়ে পথাৰৰ কাম, কুলি, মজদুৰ প্ৰভৃতি কামবোৰ কৰিছিল। পুৰুষৰ তুলনাত মহিলা শ্ৰমিকখিনিয়ে মজুৰি কমকৈ পাইছিল। মহিলা শ্ৰমিকৰ বাবে চিকিৎসাৰ উন্নত ব্যৱস্থা নাছিল।

বিবাহ ভাৰতীয় নাৰীৰ বাবে এক পৱিত্ৰ বন্ধন। ভাৰতীয় নাৰীৰ বাবে বিবাহ বিচ্ছেদ এক বিপদজনক কথা। বিবাহ বিচ্ছেদে নাৰীৰ সকলো অধিকাৰ লুপ্ত কৰি দিয়ে। বিবাহ বিচ্ছেদত নাৰীৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত আইনগত অধিকাৰ নোহোৱা কৰে। ভাৰতীয় নাৰীৰ চাকৰি আৰু ব্যৱসায়ত নানা ধৰণৰ বাধা দেখা পোৱা গৈছিল। নাৰীক চাকৰি আৰু ব্যৱসায় কৰাত সামাজিক আৰু চৰকাৰী বাধা আছিল। চৰকাৰৰ বহুকেইটা বিভাগত নাৰীৰ নিযুক্তিৰ সম্পূৰ্ণৰূপে বন্ধ আছিল। ভাৰতৰ নাৰীৰ এই দৃশ্যৰ বিপৰীতে ছোভিয়েটত ‘সংঘ-সমাজতান্ত্ৰিক ৰিপাব্লিক’ৰ তিৰোতাই শিক্ষকতা, ডাক্তৰী, কৃষি বিজ্ঞানী, অভিযান্ত্ৰিক, ৰেলৱে ইত্যাদি বিভাগসমূহত কৰ্ম কৰি আছে।

‘ছোভিয়েট দেশৰ নাৰী’ এই প্ৰবন্ধটোত ৰাভাই ছোভিয়েটৰ নাৰীৰ জীৱন সংগ্ৰামত জয়ী হোৱাৰ দুগৰাকীৰ প্ৰসংগ আনিছে। এগৰাকী হৈছে ছোভিয়েট পাৰ্লামেণ্টৰ কম বয়সীয়া সদস্য ক্লাউদিয়া সখাৰোৱা। ৰোডিফী নামৰ ঠাইত কাপোৰ মিলৰ বনুৱাৰ ঘৰত সখাৰোৱাৰ জন্ম। নিজৰ দক্ষতাৰ বলত কাপোৰ মিলৰ বনুৱাৰ পৰা বলছেভিক কাপোৰ মিলৰ ডেপুটি ডাইৰেক্টৰৰ আসনত বহে। সখাৰোৱাৰ মাক-বাপেক ধনতান্ত্ৰিক পুঁজিপতিৰ ওচৰত কামৰ হেঁচাত জৰ্জৰিত হয়। ছোভিয়েট বিদ্ৰোহৰ অন্ত পৰাৰ পিছতো দেখা দিয়া গৃহযুদ্ধত সমগ্ৰ দেশ আক্ৰান্ত হয়। সখাৰোৱাই নিজৰ বুদ্ধিৰ বলত কয়লা খনিৰ পৰা যন্ত্ৰৰ সহায়ত অধিক কয়লা সংগ্ৰহ কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰে। ষ্টেলিনে তাইক ক্ৰেমলিনলৈ লৈ যায়। সখাৰোৱাই বুদ্ধিৰ বলত কাপোৰ মিলত একেলগে ছয়টা মাকোৰে কাপোৰ বোৱা পদ্ধতি আৰম্ভ কৰিলে।

প্ৰবন্ধটোত উল্লিখিত অন্যগৰাকী হৈছে বস্তী মাসিম কিজী বাগীৰোৱা। বাগীৰোৱা খেতিয়কৰ ঘৰৰ ছোৱালী আছিল। ছোভিয়েট বিপ্লৱৰ পিছত তাই খেতিৰ মাটি, হাল আৰু গৰু পালে। পঞ্চায়তীৰাজ ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে তাই বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে কপাহৰ খেতি আৰম্ভ কৰিলে। বাগীৰোৱাই বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে কপাহৰ বৃহৎ উৎপাদন কৰিবলৈ

সক্ষম হয়। ৰাভাই প্ৰবন্ধটোত ক্লাউদিয়া সখাৰোৱা আৰু বস্তী মাসিম কিজী বাগীৰোৱা নামৰ দুগৰাকীৰ জৰিয়তে ছোভিয়েট দেশৰ নাৰীৰ সংগ্ৰামৰ চিত্ৰখন দাঙি ধৰিছে। নাৰীয়ে নিজৰ যোগ্যতাৰে পুৰুষৰ সমান স্থান অধিকাৰ কৰিব পাৰিছে।

‘ছোভিয়েট পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ জনদিয়েক নাৰী প্ৰতিনিধি’ প্ৰবন্ধটোত ছোভিয়েট দেশৰ বহুকেইগৰাকী মহিলাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰিছে। একেবাৰে দুখীয়া ঘৰৰ পৰা আহি দেশৰ সৰ্বোচ্চ অনুষ্ঠান পাৰ্লিয়ামেণ্টলৈ নিৰ্বাচিত হোৱালৈ জীৱন যাত্ৰাৰ এই পৰিক্ৰমাৰ উল্লেখ কৰিছে। ‘দৰয়া’ নামৰ মহিলাগৰাকীয়ে জীৱনৰ প্ৰথম অৱস্থাত জমিদাৰৰ ঘৰত চাকৰীৰ কাম কৰিছিল। ৰুছিয়া বিপ্লৱৰ পিছত জমিদাৰী ব্যৱস্থা ধ্বংস হয় আৰু দৰয়াই মুক্তি লাভ কৰে। দৰয়াই পঞ্চায়তী ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে কৃষি-ফাৰ্ম খুলে আৰু পশুপালন আৰম্ভ কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত দৰয়া ছোভিয়েট সংঘৰ সদস্য হয় আৰু পাৰ্লিয়ামেণ্টলৈ নিৰ্বাচিত হয়। দৰয়াৰ দৰে ৰেকোৱাৰ, চেনোৰিচেনস্ক, নৰয়ন তুমাতোৱা, তাতনা বিকুলিনা, মৰিয়া দেমচেৰেকো, দোৰিমা নম্‌সৰয়বা, চিমনাজ অপ্পানোৱা, লেবোনোৱা, আদি বহুকেইগৰাকী মহিলাই সমাজৰ বিভিন্ন স্থানৰ পৰা বিভিন্ন পৰিৱেশৰ পৰা আহি ছোভিয়েট দেশৰ সৰ্বোচ্চ অনুষ্ঠান পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ সদস্য পদ পাব সক্ষম হৈছে।

‘ছোভিয়েট শিশু’ প্ৰবন্ধটোত ৰাভাই ছোভিয়েট দেশৰ শিশুসকলক দেশৰ সম্পদ বনাবলৈ চৰকাৰে কি কি ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে সেই বিষয়ে বৰ্ণনা কৰিছে। দেশত শিশুৰ বৃদ্ধি আৰু বিকাশত খুবেই গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হয়। দেশৰ ভৱিষ্যত গঢ়িবলৈ শিশুসকলক সৰুৰে পৰা যত্ন লোৱা হয়। এই শিশুসকলেই ছোভিয়েট দেশৰ ভৱিষ্যতৰ শিল্পী, যোদ্ধা, কৃষক, শ্ৰমিক, সাহিত্যিক, নাগৰিক হ’ব। তেওঁলোকৰ হাততেই গঢ়লৈ উঠিব দেশৰ স্বাস্থ্য, শিক্ষা আৰু সংস্কৃতি। ছোভিয়েট দেশে শিশুক লৈ ভাবে যে— “কাৰখানাৰ কোনো এটা অংশ নষ্ট হ’লে এবাৰহে মাল লোকচান হ’ব, কিন্তু শিশু নষ্ট হ’লে বহু পুৰুষলৈ সি নষ্ট হৈ যাব।” (বি. প্ৰ. বা. ব. স., দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ৮৫৬)। সেইবাবে চৰকাৰে শিশুৰ বাবে পঞ্চায়তী খেতি ফাৰ্ম, চৰকাৰী খেতিৰ ফাৰ্ম, কল-কাৰখানা, সকলোতে শিশুৰ বাবে শিশুসদন নিৰ্মাণ কৰি তুলিছে য’ত শিশু বিশেষজ্ঞ ধাত্ৰী, নাৰ্ছৰ তত্ত্বাৱধানত ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়া হয়। তদুপৰি চৰকাৰে শিশুসকলৰ প্ৰতিপালনৰ বাবে আৰ্থিক সাহায্যও আগবঢ়াই। গৰ্ভৱতী নাৰীৰ বাবে চৰকাৰে বিভিন্ন সা-সুবিধা আগবঢ়াই। শিশুক ইমান গুৰুত্ব দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত লিখিছে যে, “ছোভিয়েট শিশুৰ সহজাত মানসিক স্পৃহালৈ বিশেষভাৱে লক্ষ্য কৰা হয় আৰু সেইমতে শিশুৰ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। পুঁজিবাদী দেশবোৰৰ দৰে তাত সিটো নহয়। তাৰ ওপৰত তাৰ বিৰোধী শিক্ষাৰ বোজা বোজাই দি তাৰ উঠি অহা জীৱনক ব্যৰ্থ কৰা নহয়। শিশুৱে তাত কি ভাল পায় কোন ফালে তাৰ মনটো ঢাল খাইছে তাক ভালদৰে পৰ্যবেক্ষণ কৰি সেইৰূপে শিশুৰ ব্যক্তিত্ব বিকাশৰ সুবিধা দান কৰা হয়। আৰু

এয়ে শিক্ষাৰ আচল কথা। তেতিয়া হ’লে সি এপিনে যেনেকৈ পূৰ্ণতম বিকাশৰ সুবিধা পায়, আনপিনে তেনেকৈ সমাজত ব্যক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠতম অৱদানৰ অধিকাৰী হ’ব পাৰে। পুঁজিবাদী দেশবোৰত অন্যান্য বস্ত্ৰৰ অপচয়ৰ দৰে মানুহৰ মনুষ্যত্বৰো অপচয় ঘটিছে। ছোভিয়েট সমাজতন্ত্ৰী শিক্ষা ব্যৱস্থাত বিজ্ঞানসন্মত শিক্ষা ব্যৱস্থা থকাত তাৰ শিশুৱে যুৱক-যুৱতীয়ে ব্যক্তি উন্নতিৰ লগে লগে সমাজকো সমৃদ্ধ কৰিছে।” (বি. প্ৰ. বা. ব. স., দ্বিতীয় খণ্ড, পৃ. ৮৫৬)। মানৱ সম্পদ গঢ়াত দেশখনে যথেষ্ট গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে। শিশুসকলৰ পঢ়া-শুনাৰ লগতে বিভিন্ন বৈজ্ঞানিক যন্ত্ৰপাতিৰ লগত পৰিচয় কৰাই দিয়া, কল-কজাৰ সহায়ত যন্ত্ৰপাতি নিৰ্মাণ কৰা, শিশুক পঢ়া-শুনাৰ লগতে নিজে কৰ্ম কৰি খাব পৰা বিদ্যাও দিয়া হয়। ইয়াৰ বাবে চৰকাৰে যথেষ্ট অৰ্থ ব্যয় কৰিছিল। চৰকাৰৰ যত্নৰ ফলতে দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ সময়ত ছোভিয়েট দেশৰ শিশুবোৰে বিভিন্ন ধৰণে দেশক সহায় কৰিব পাৰিছিল।

বিষুপ্ৰসাদ ৰাভাৰ সংগ্ৰামী নাৰী প্ৰসংগৰ প্ৰবন্ধকেইটাত ছোভিয়েট দেশৰ জাতীয় অৰ্থনীতিৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে নাৰীয়ে কাম কৰাৰ মাজেদিয়েই এই কথা প্ৰমাণিত হয় যে নাৰী সমাজত অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিকভাৱে সমান। ছোভিয়েট দেশৰ তুলনাত ভাৰতীয় নাৰী যথেষ্ট পিছপৰা। সামাজিক, ৰাজনৈতিকভাৱে পুৰুষৰ অধীনত আছিল। শিক্ষিতৰ হাৰ যথেষ্ট কম থকাৰ বাবে পিছপৰি ৰ’ব লগা হৈছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে ছোভিয়েট নাৰীয়ে বিভিন্ন শাখাৰ উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠানবিলাকত জটিল আৰু নিখুত মানদণ্ডৰ কামবিলাকত পৰিচালনা কৰে, পামবিলাকত কাম কৰে, পৰিৱহন, ৰাজহুৱা ভোজনালয় আৰু খুচুৰা ব্যৱসায় বিজ্ঞান, কলা আৰু সাংস্কৃতিক বিভাগৰ ক্ষেত্ৰবিলাকত কাম কৰে। ছোভিয়েট দেশত কাম আৰু সামাজিক জীৱনত পুৰুষৰ সমান অংশগ্ৰহণৰ ফলত তেওঁলোকৰ মুক্ত আৰু অবাধ বিকাশৰ কাৰণে আৰু তেওঁলোকৰ বাবে এক পৰিপূৰ্ণ জীৱন ভোগ কৰাটো সম্ভৱ কৰি তোলাৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় অৱস্থা সৃষ্টি কৰা হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

- গোহাঁই, হীৰেণ। সম্পা।। সৈনিক শিল্পী বিষুঃ ৰাভা। জাৰ্গাল এম্পৰিয়াম, গুৱাহাটী।
পঞ্চম সংস্কৰণ, জুলাই, ২০১৪।
দাস, যোগেশ। মুখ্য সম্পা।। *বিষুপ্ৰসাদ ৰাভা ৰচনা সম্ভাৰ (দ্বিতীয় খণ্ড)*। ৰাভা ৰচনাৱলী প্ৰকাশন সংঘ, তেজপুৰ। প্ৰকাশক, সৰ্বেশ্বৰ বড়া। প্ৰথম প্ৰকাশ, ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮৯।
দেৱী, হেমলতা। *বিষুপ্ৰসাদ ৰাভা ব্যক্তি আৰু প্ৰতিভা*। অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী।
প্ৰথম প্ৰকাশ, ডিচেম্বৰ, ২০১৬।

মুখার্জী, মোহনলাল। বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা। শোণিত প্ৰকাশন, গুৱাহাটী। প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৭।
 শৰ্মা, শশী। বিশ্বপ্ৰেমী বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা। দত্তবৰুৱা পাবলিচিং কোঃ প্ৰাঃ লিঃ গুৱাহাটী।
 প্ৰথম প্ৰকাশ, জুন, ২০০৮।

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত নাৰী চৰিত্ৰ

ড° ডিম্বেশ্বৰ দাস

মুৰব্বী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ
 গোসাইগাঁও মহাবিদ্যালয়

প্ৰাক কথন :

স্বৰাজ্যোত্তৰ যুগৰ যিসকল অসমীয়া সাহিত্যিক উপন্যাস সাহিত্যৰ যোগেদি এক ধাৰাবাহিক প্ৰবাহ আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল সেইসকল সফল সৃষ্টিকাৰৰ ভিতৰত হিতেশ ডেকা আছিল অন্যতম। অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ সাধনাত একাগ্ৰতাৰে আত্মনিয়োগ কৰি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত এখন আছুতীয়া আসন লাভ কৰা তেওঁ আছিল এগৰাকী অক্লান্ত সাধক। বহুমুখী প্ৰতিভাৰ অধিকাৰী ডেকাই কেইবাখনো উপন্যাস লিখি থৈ গৈছে। অৱশ্যে নাটক, গল্প, প্ৰবন্ধৰ যোগেদি তেওঁ এজন সুলেখক হ'ব নোৱাৰিলেও এগৰাকী সফল ঔপন্যাসিক হিচাপে ডেকাই যথেষ্ট খ্যাতি, প্ৰশংসা আৰু জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তেওঁৰ উপন্যাসসমূহ হ'ল- 'আজিৰ মানুহ' (১৯৫২), 'নতুন পথ' (১৯৫৪), 'মাটিকাৰ' (১৯৫৬), 'ভাৰাঘৰ' (১৯৫৭), 'এয়েতো জীৱন' (তিনিটা খণ্ড ১৯৬০), 'সীমাৰ কাজিয়া' (১৯৬২), 'আচল মানুহ' (১৯৬৩), 'বৈৰী মানুহ' (১৯৬৫), 'জীৱন সংঘাত' (১৯৬৯), 'ইতিহাসে সকীয়ায়' (১৯৭২), 'সুখৰ সংসাৰ' (১৯৭৫), 'নিৰ্যাতিতা সতী' (১৯৮০), কামপত্নী (১৯৮১), গাঁৱৰ মানুহ (১৯৯৭) আৰু ত্যাগ (২০০০)। ইয়াৰ উপৰি 'বাৰীৰ কোঁৱৰ' (১৯৯৫) আৰু 'সাহসী ল'ৰা' (২০০০) নামৰ দুখন শিশু উপন্যাসো লিখিছিল। ডেকাৰ বৰ্ণোজ্জ্বল উপন্যাস সাহিত্য-কৰ্মবোৰৰ শিৰোনামত থকা 'মানুহ', 'পথ', 'মাটি', 'কাজিয়া', 'সংঘাত', 'প্ৰায়শ্চিত্ত', 'গৰাখহনীয়া', 'ভাৰাঘৰ', 'সংসাৰ' প্ৰভৃতি বেছিভাগ শব্দই সকলোধৰণৰ দোষ-গুণ, মান-অপমানেৰে ভৰা সাধাৰণ মানুহৰ সাৰ্বজনীন সমাজ এখনৰে ইংগিত দিয়ে। উক্ত সমাজক সকলোধৰণৰ বৈষম্য, বঞ্চনা, অসূয়া-অপ্ৰীতি, সংকীৰ্ণতাৰপৰা উদ্ধাৰ কৰাৰ উপায় চিন্তা কৰা আৰু

সেই সম্পর্কে জনগণক সজাগ কৰাই হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য আছিল।
হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰৰ সাংকেতিক নমুনাঃ

সাধাৰণতে উপন্যাসত কাহিনীতকৈ চৰিত্ৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব অধিক দিয়া দেখা যায়। উপন্যাসৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰধানভাৱে নিৰ্ভৰশীল কৰে চৰিত্ৰৰ ওপৰতহে; কাহিনীৰ ওপৰত নহয়। সেয়ে উপন্যাসৰ চৰিত্ৰবোৰ বাস্তৱ; জীৱন্ত আৰু স্বতঃসম্পূৰ্ণ হোৱা বাঞ্ছনীয়। জীৱন্ত চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ কাৰণে উপন্যাসিকৰ সৃষ্টিশীল প্ৰতিভাৰ লগতে লাগে গভীৰ চিন্তাশীল, বাস্তৱধৰ্মী ভাব-প্ৰৱণতা। উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ প্ৰণালী দুটা— এটা হ'ল প্ৰত্যক্ষ বা বিশ্লেষণাত্মক আৰু আনটো পৰোক্ষ বা নাটকীয়। প্ৰত্যক্ষ প্ৰণালীত উপন্যাসিকে বাহিৰৰ পৰা চৰিত্ৰবোৰ অংকন কৰে; বিশেষকৈ চৰিত্ৰবোৰৰ আৱেগ-অনুভূতি, চিন্তা-ভাবনাৰ বিশ্লেষণ কৰে আৰু সেইবোৰৰ সমালোচনা কৰি তাৰ ওপৰত মতামত দিয়ে। পৰোক্ষ প্ৰণালীত উপন্যাসিকে চৰিত্ৰবোৰক আপোনা-আপুনি প্ৰস্ফুটিত হ'বলৈ নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ পৰা এৰি দিয়ে আৰু চৰিত্ৰবোৰৰ কথোপকথন, আলাপ আলোচনা আৰু ইটো চৰিত্ৰই আন এটা চৰিত্ৰৰ ওপৰত কৰা মন্তব্যৰ জৰিয়তে চৰিত্ৰৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য ফুটাই তোলা হয়। চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ এই প্ৰণালী দুটা আত্মভাষণমূলক আৰু পত্ৰমূলক উপন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত অৱশ্যে প্ৰযোজ্য নহয়। আকৌ উপন্যাসত চৰিত্ৰবোৰক আন দুটি ভাগতো ভগাব পাৰি— এটা হ'ল টাইপ (type) বা নিৰ্বিশেষ চৰিত্ৰ আৰু আনটো ইণ্ডিভিজুৱেল (individual) বা ব্যক্তি চৰিত্ৰ। প্ৰথমবিধ চৰিত্ৰৰ মাজত ভাল বেয়াৰ বিচাৰ অতি সৰল। এটা মাত্ৰ প্ৰৱণতাই এই চৰিত্ৰবোৰক গঢ় দি তোলে। এই ধৰাই আধুনিক উপন্যাসিকৰ হাতত ৰূপান্তৰিত হৈছে ফ্লেট (flat) বা সমতল সদৃশ চৰিত্ৰৰূপে। দ্বিতীয় বিধ বৃত্তাকাৰ (round) — এই চৰিত্ৰবোৰ বিকাশক্ষম আৰু সেইবোৰৰ মাজত একাধিক প্ৰৱণতাৰ সংঘাত বিৰাজমান। সাধাৰণতে উপন্যাসিকৰ প্ৰকৃত কৃতিত্ব হ'ল চৰিত্ৰৰ অন্তৰ্জগতৰ পৰিচয় দিয়া। মানুহৰ অন্তৰ্দ্বন্দ্ব আৰু লগতে বাহ্যিক জগতৰ ৰুঢ়তাৰ সমন্বয়ত চৰিত্ৰই গঢ় লয়। ইয়াৰ ফলত চৰিত্ৰই ত্ৰিস্তৰ বিশিষ্ট গভীৰতা আৰু বিশ্বাসযোগ্যতা লাভ কৰে।

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰাজিৰ চৰিত্ৰসমূহ নানান সমস্যাৰে ভাৰাক্ৰান্ত। তেওঁৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহৰ বেছিভাগ চৰিত্ৰই কৃষক সমাজৰ পৰা তুলি লোৱা। ইয়াৰ উপৰি শিক্ষক, সৈনিক, ব্যৱসায়ী, চাকৰিজীৱী আৰু নিৰনুৱা যুৱকৰ চৰিত্ৰও বিদ্যমান। সাধাৰণতে পুৰুষ আৰু নাৰী দুয়োটা চৰিত্ৰকেই তেওঁ প্ৰাধান্য দিছে। তেওঁ উপন্যাসৰাজিত শিথিল আৰু মুক্ত দুয়োবিধ চৰিত্ৰৰেই বিকাশ ঘটাইছে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা এই চৰিত্ৰবোৰ উপন্যাসৰ পৰিৱেশৰ অধীন হৈ পৰিছে আৰু কেতিয়াবা কেতিয়াবা চৰিত্ৰবোৰে পৰিৱেশ সৃষ্টিও কৰিছে। তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিৰ কাহিনী অজটিল আৰু উপস্থাপনা পোনপটীয়া। সমকালীন সমাজ জীৱনত দেখা দিয়া

কেতবোৰ সমস্যা, তেওঁ কাহিনীৰ জৰিয়তে পঢ়ুৱৈ সমাজৰ দৃষ্টি গোচৰ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে; কিন্তু তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে উপন্যাসৰাজিৰ ঠায়ে ঠায়ে চিত্ৰিত কৰা ঘটনা আৰু পৰিস্থিতি সমূহ কলাত্মক দিশৰপৰা সম্পূৰ্ণ ত্ৰুটিমুক্ত হোৱা বুলি ক'ব পৰা নাযায়। উপন্যাসিকৰ সৃজনশীল সত্তা, আদৰ্শ, তথা সংস্কাৰবাদী ধ্যান-ধাৰণাৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত হোৱা কাৰণেই যে এনেবোৰ ত্ৰুটি-বিচ্যুতি ঘটিছে, সেই কথা সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। অৱশ্যে আদৰ্শবাদী সংস্কাৰকামী ধ্যান-ধাৰণাৰ মাজেদি য'তেই উপন্যাসিকে আত্ম প্ৰকাশৰ সুবিধা পাইছে, তাতেই তেওঁ সফল কলাকাৰৰ পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম হৈছে। ইয়াৰ উপৰি, ভাৰতীয় ইতিহাসৰ প্ৰতি সুগভীৰ আস্থা, ঈশ্বৰকেন্দ্ৰিক নৈতিকতাৰ ওপৰত বিশ্বাস, নাৰীৰ প্ৰতি দৰদ, দেশাত্মবোধ, অৱহেলিত জনৰ প্ৰতি দয়া, মহাত্মা গান্ধীৰ আদৰ্শৰ প্ৰতি গভীৰ আনুগত্য আৰু জাতীয়তাবোধৰ ৰূপায়ণে তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিক বিশেষ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিছে আৰু সেইকাৰণে কলাত্মক দিশৰপৰা ত্ৰুটিমুক্ত নহ'লেও অসমীয়া উপন্যাসৰ ইতিহাসত তেওঁৰ স্থান অটুট ৰাখিছে।

আকৌ, তেওঁৰ উপন্যাসসমূহৰ চৰিত্ৰস্বৰূপৰ ক্ষেত্ৰত সূক্ষ্মপৰ্যবেক্ষণশীলতা আৰু সৃষ্টিশীল প্ৰতিভাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। মানৱীয় বৃত্তিসমূহৰ স্ফুৰণৰ দ্বাৰা সৃষ্ট তেওঁৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰৰাজি জীৱন্ত হৈ পৰিছে।

চৰিত্ৰৰ মানসিক সংঘাত বা দ্বন্দ্বই উপন্যাসক সুখপাঠ্য কৰি তোলে। পৰিস্থিতি, পৰিৱেশ আৰু অনেক সময়ত কৰ্তব্যবোধে মানুহৰ মনৰ অন্তৰ্দ্বন্দ্ব সৃষ্টি কৰে। এনে মানসিক দ্বন্দ্বৰ চিত্ৰ বিশ্বৰ প্ৰথিতযশা সাহিত্যিকে তেওঁলোকৰ অমৰ সৃষ্টিত অবিস্মৰণীয়ভাৱে অঙ্কিত কৰিছে। ডেকাও এইক্ষেত্ৰত ব্যতিক্ৰম নহয়। তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিত জীৱনত উপলব্ধি কৰা কিছুমান চৰিত্ৰক চৰম সত্যৰ মাজলৈ টানি আনিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰি চৰিত্ৰৰ দ্বন্দ্বৰ মাজেদি জীৱনৰ মৌলিক সত্য পোহৰলৈ আনিছে আৰু ইয়াৰ লগে লগে সমকালীন সমাজ জীৱনৰ ছবি এখনো চৰিত্ৰৰ মাজেদি প্ৰকাশ কৰিছে।

বাস্তৱ মানুহৰ জীৱন যিহেতু সমাজৰ নিয়ম শৃংখলাৰে নিয়ন্ত্ৰিত; গতিকে বাস্তৱ মানুহৰ জীৱনত মৌলিক সত্যৰ বহুখিনি অদৃশ্য আৰু অজ্ঞাত হৈ থাকে। উপন্যাসৰ চৰিত্ৰই সমাজৰ নীতি নিয়ম আৰু অনেক বাস্তৱ সমস্যাৰ মাজতো নিজৰ মৌলিক চিন্তা আৰু জীৱনৰ মৌলিক সত্যক প্ৰকাশ কৰি দেখুৱায়। উপন্যাসিক ডেকাইও তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিত এইবোৰকে প্ৰতিফলিত কৰি দেখুৱাইছে। তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিৰ চৰিত্ৰবোৰ একাধিক ক্ৰমে আলোচনা কৰিলে পাওঁ যে, পাৰ্থিৱ ধূলি-মাকতিৰে বাস্তৱ জগতৰ প্ৰতিভূ হিচাপে সৃষ্টি কৰা চৰিত্ৰ-চিত্ৰণৰ অন্তৰালত তেওঁৰ অভিজ্ঞতাৰ বিশালতা আৰু সূক্ষ্ম মননশীলতাৰ পৰিচয় প্ৰচ্ছন্ন হৈ আছে। উদাৰ দৃষ্টিভংগীৰ দ্বাৰা তেওঁৰ

চৰিত্ৰসমূহ বৰ্ণাঢ্য হৈ পৰাৰ উপৰি সিবিলাক পক্ষপাত দোষত দুষ্ট হোৱা নাই।

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত নাৰী চৰিত্ৰৰ আলোচনাঃ হিতেশ ডেকাৰ ‘আজিৰ মানুহ’ উপন্যাসখন জনপ্ৰিয়তাৰ মূলতে হ’ল সমাজৰ শোষণ, অত্যাচাৰ, অৰ্থনৈতিক বিপৰ্যয়, ধনীৰ মানসিকতা আৰু মুকলিকৈ দাঙি ধৰা ইয়াৰ কাহিনী আৰু সেইবোৰৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰা চৰিত্ৰসমূহ। তেওঁৰ এই উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰকেইটা হ’ল— কল্যাণী, নীলিমা, বীণাপাণি, সৰলা আৰু মাধৱৰ শাছয়েক। গোটেইকেইটা চৰিত্ৰৰে দৃষ্টিভংগীত স্বাভাৱিকতে সৰলতা আৰু প্ৰাণৰ ঐকান্তিকতা থকা বুলি ক’ব পাৰি। সেয়ে সন্তানৰ ক্ষেত্ৰত বা সন্তানৰ পৰা জ্যেষ্ঠ, কনিষ্ঠজনৰ প্ৰসঙ্গত নতুবা প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাৰ জীৱনত যাৰ বাবেই নহওঁক কিয় সেই আন্তৰিকতা কোনো অৱলম্বন নোলোৱাকৈ নদীৰ দৰে স্বকীয় গতিৰে বৈ গৈছে। উপন্যাসখনত মাধৱৰ পত্নী কল্যাণী এগৰাকী আদৰ্শ অসমীয়া বোৱাৰীৰ চৰিত্ৰৰে মহিমামণ্ডিত হৈছে। এই চৰিত্ৰটো স্বামীভক্তি, পুত্ৰৰ প্ৰতি থকা অসীম স্নেহ, দেওৰেকৰ প্ৰতি স্নেহাশীলা আদি গুণেৰে বিভূষিত। সকলো ঘৰুৱা কাম-কাজৰ মাজতে আৱদ্ধ থকা, সমাজৰ প্ৰচলিত ৰীতি-নীতিক সন্মান কৰা অমায়িক স্বভাৱবিশিষ্ট কল্যাণীৰ বাবে স্বামী পুত্ৰৰ সুখ-দুখেই নিজৰ সুখ-দুখ। ইয়াৰ বাহিৰেও তেওঁৰ আছিল মাতৃসুলভ মৰম দিব পৰা এটা বিশেষ গুণ; মাতৃহীনা দেওৰেক প্ৰতাপৰ প্ৰতি ব্যক্ত কৰা মাতৃপ্ৰেম তথা পুত্ৰস্নেহে কল্যাণীৰ চৰিত্ৰটো উপন্যাসখনত মোহনীয় চৰিত্ৰৰূপে প্ৰকাশিত হৈছে। কল্যাণীৰ চৰিত্ৰৰ মহানুভৱতাই পাঠকক আকৃষ্ট কৰে। সেইদৰে কল্যাণীৰ ভনীয়েক পিতৃহীনা নীলিমা আছিল এগৰাকী বুদ্ধিমতী, কৰ্মপটু আৰু অচঞ্চলা ছোৱালী। বায়েকৰ মৃত্যুৰ পিছত নীলিমাই প্ৰেমিক প্ৰতাপৰ প্ৰেম এক সংঘাতপূৰ্ণ মুহূৰ্তত প্ৰত্যাখ্যান কৰিবলগীয়া হৈছিল। লক্ষ্মণৰ দৰে ভ্ৰাতৃ পৰায়ণতাৰ আদৰ্শ যাৰ অন্তৰত আছিল সেই প্ৰেমিক প্ৰতাপৰ আদৰ্শ ৰক্ষা কৰিবলৈ নীলিমাই নিজৰ কামনা-বাসনা জলাঞ্জলি দিবলৈ কুণ্ডাবোধ কৰা নাছিল। ভাৰতীয় দৰ্শনৰ এক আদৰ্শ হ’ল আত্মত্যাগ আৰু আত্ম উছৰ্গা। সেই আত্মত্যাগৰ নিদৰ্শনস্বৰূপ নীলিমাই নিজৰ সমস্ত ভালপোৱা গোপনে ৰাখি প্ৰতাপৰ কাষৰ পৰা আঁতৰি আহিছে আৰু অৱশেষত বায়েক কল্যাণীৰ মৃত্যুৰ পিছত মাধৱৰ ভগ্ন সংসাৰ পুনৰ সঞ্জীৱিত কৰিবলৈ মাধৱৰ সতে যুগ্মজীৱনৰ পাতনি মেলিছে। আকৌ, নীলিমাৰ বিপৰীতধৰ্মী চৰিত্ৰ আছিল বীণাপাণিৰ চৰিত্ৰ। গোপীকান্ত বৰুৱাৰ একমাত্ৰ দুহিতা বীণাপাণি আছিল প্ৰতাপৰ পত্নী। এই চৰিত্ৰটো ‘কুৰি শতিকাৰ আপ-টু-ডেট’ নাৰীৰ নমুনা হিচাপে প্ৰতিপন্ন কৰা যেন লাগে। জ্যেষ্ঠজনক সন্মান নকৰা, কনিষ্ঠজনক স্নেহৰ পৰা বঞ্চিত কৰা আৰু স্বামীৰ প্ৰতি অনীহা থকা এই চৰিত্ৰটোৰ গ্ৰাম্য সমাজৰ সহজ-সৰল জীৱন-ধাৰণ প্ৰণালীৰ প্ৰতি কোনো ধৰণৰ আকৰ্ষণ নাছিল। তাৰ পৰিবৰ্তে আধুনিক কৃত্ৰিম চালচলনে চৰিত্ৰটোক মোহাচ্ছন্ন কৰি ৰাখিছে। নাৰী হৃদয়ৰ স্বাভাৱিক মমতাখিনিৰো

বীণাপাণিৰ অভাৱ। উপন্যাসখনৰ এটি আদৰ্শীয় চৰিত্ৰ সৰলা। প্ৰতাপে মহেশ্বৰ অনুপস্থিতিত সৰলাৰ প্ৰতি পালন কৰা দায়িত্বৰ উপযুক্ত মৰ্যাদা আৰু প্ৰতিদান দিছে সৰলাই। চৰিত্ৰটোত নাৰীসুলভ কমনীয়তা আছে। কল্যাণীবিহীন মাধৱৰ ঘৰখনত ভাত ৰান্ধি খুওৱা সৰলাৰ ভূপেন ডাক্তৰৰ প্ৰতি জাগি উঠা প্ৰেম এক স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া। তদুপৰি উপন্যাসখনত চিত্ৰিত কল্যাণীৰ মাক আৰু সৰলাৰ মাক সাধাৰণ গাঁৱলীয়া তিৰোতাৰ প্ৰতিনিধিস্বৰূপ। নাৰীসুলভ মৰম-স্নেহ, সৰলতা, দায়িত্ববোধ দুয়োটা চৰিত্ৰৰ আকৰ্ষণীয় দিশ। উল্লেখযোগ্য যে ডেকাৰ এই উপন্যাসখনৰ চৰিত্ৰসমূহ জটিলতাৰ প্ৰভাৱৰ পৰা মুক্ত। সকলো চৰিত্ৰই টাইপ চৰিত্ৰ; আৰম্ভণিতে যি ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰিছে, সেই ৰূপতে চৰিত্ৰসমূহে শেষলৈকে ক্ৰিয়া কৰিছে।

‘নতুন পথ’ উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰবোৰৰ ভিতৰত শান্তি, অনুপমা, বিজয়ৰ মাক, ভেকেলাৰ ভাইবোৱাৰী, হৰেণ মাষ্টৰৰ পত্নী আদি উল্লেখনীয় চৰিত্ৰ। শান্তি এগৰাকী সহজ সৰল খেতিয়ক ভেকেলাৰ জীয়েক। ভৰযৌৱনত ভৰি দিয়া শান্তিয়ে অব্যক্তভাৱে ভাল পাইছিল বিজয় চৌধুৰীক। গাৰ্ৰে ললিতে তাইৰ পৰা ভালপোৱা বিচাৰিছিল যদিও ললিতৰ প্ৰেম তাই প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে।

শান্তি আৰু বিজয়ৰ প্ৰেম গভীৰ আছিল কিন্তু অলেখ আশাৰে বৈ বৈ শান্তিয়ে অৱশেষত দেবেনৰ সৈতে বিয়াত বহে যদিও পৰবৰ্তী সময়ত শান্তিৰ প্ৰেৰণা আৰু উৎসাহতে বিজয়ে নতুন পথৰ সন্ধান লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এই চৰিত্ৰটো উপন্যাসত এটি শিথিল চৰিত্ৰৰূপে বৰ্ণিত হৈছে। আনহাতে শান্তিৰ বিপৰীতে ডেকাই অনুপমাৰ চৰিত্ৰটো অংকন কৰিছে। অনুপমা পদ্ম বৰ্মনৰ কন্যা। উচ্চাকাঙ্ক্ষাৰ বাবে বাপেকে তাইক বিজয়ৰ দৰে এজন আদৰ্শবাদী ল’ৰালৈ বিয়া দিয়াটো বিচাৰিছে। এই অনুপমাক বিয়া নকৰোৱাৰ বাবেই বিজয়ৰ জীৱনত নানা লাটঘাট হৈছিল। শান্তিৰ বিপৰীতে অংকন কৰা অনুপমা চৰিত্ৰটো অংকন কৰি উপন্যাসিক কৃতকাৰ্য্য হৈছে। ইয়াৰ উপৰি, নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত লেখত ল’বলগীয়া চৰিত্ৰ এটি হৰেণ মাষ্টৰৰ পত্নী উষা। চৰিত্ৰটোত মানৱীয় গুণৰ প্ৰতিচ্ছবি ফুটি উঠিছে। সেইদৰে বিজয়ৰ মাক, শান্তিৰ খুৰীয়েক আদি গতানুগতিক চৰিত্ৰ যদিও সহনশীলতা; ধৈৰ্য্যশীলা নাৰী চৰিত্ৰৰ প্ৰতিনিধি ৰূপে উপন্যাসখনত চিত্ৰিত হৈছে। বৈধব্য যাতনাৰে সিদ্ধ বিজয়ৰ মাকৰ চৰিত্ৰটো যন্ত্ৰণাময়ী নাৰী হৃদয়ৰ এক বিননিৰূপে উপন্যাসত আৰম্ভণিৰ পৰা ব্যক্ত হৈছে। তেনেদৰে পদ্ম বৰ্মনৰ ঘৈণীয়েকো উপন্যাসখনত এটা গৌণ চৰিত্ৰৰূপে অংকিত হৈছে।

‘মাটিকাৰ’ উপন্যাসখনত উল্লিখিত নাৰী চৰিত্ৰ সমূহৰ ভিতৰত অৰুণা আৰু কমলাৰ চৰিত্ৰই প্ৰধান। উপন্যাসখনত অৰুণাক প্ৰথমাৱস্থাত শিক্ষিতা অহংকাৰী যুৱতী যেন লাগিলেও পৰিশেষত তাই অভিজ্ঞতাৰে জীৱনক জুখিব পাৰিছে। সেয়ে প্ৰেমৰ অনুভূতিৰ

কম্পনত তাই এজন সৎ আদৰ্শবান ব্যক্তিৰ ওচৰত শৰণাপন্ন হৈছে। অৱশ্যে ব্যক্তি যে ৰাইজতকৈ শ্ৰেষ্ঠ হ'ব নোৱাৰে সেই কথা উপলব্ধি কৰি আৰু আত্মসমপৰ্ণৰ জৰিয়তে বুদ্ধিমত্তাৰ পৰিচয় দি চাৰিত্ৰিক দিশ সুন্দৰ কৰিছে। তেনেদৰে অনাগৰাকী নাৰী কমলা এগৰাকী সুশিক্ষিতা, বুদ্ধিদীপ্ত, মার্জিত আৰু সুৰুচিসম্পন্ন। কনকৰ প্ৰেমিকা আৰু শেষত ভাৰ্য্যা ৰূপে প্ৰতিফলিত হৈ চৰিত্ৰটোৱে কাহিনীৰ গুৰুত্ব বঢ়াইছে। উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰক প্ৰাধান্য দিয়া নাই। অতুল-অৰুণাৰ প্ৰেমৰ সমস্যাতকৈ জনজাতীয় আৰু বিভিন্ন নিমাখিত প্ৰজাৰ মাটিৰ সমস্যাহে অধিক প্ৰকট ৰূপে উপন্যাসখনত দেখুওৱা হৈছে।

‘ভাড়াঘৰ’ উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰৰ ভিতৰত নায়িকা সবিতা, জয়ন্তী, অনিতা, পাৰুল, সবিতাৰ মাক আদি বিদ্যমান। সবিতাৰ চৰিত্ৰটো মানুহৰ দোষ-গুণেৰে আবৃত যদিও তাৰ মাজেদিয়ে খোলা অন্তৰখনৰ পৰিচয় ফুটি উঠিছে। এই চৰিত্ৰটোৱে উপন্যাসখনত আৰম্ভণিৰ পৰা শেহলৈকে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছে। গিৰীশ দাসৰ কন্যা সবিতাৰ চৰিত্ৰত নাৰীমনৰ স্বভাৱজাত প্ৰবৃত্তিসমূহ প্ৰকাশি উঠিছে। এফালে যেনেকৈ তেওঁৰ অন্তৰৰ প্ৰেম, দয়া, ক্ষমা, সহানুভূতি ইত্যাদি গুণৰ সমাবেশ ঘটিছে, অন্যহাতেদি সেই একেগৰাকী নাৰীৰ অন্তৰত হিংসা, ঘৃণা, ক্ৰোধ, সন্দেহ আদি মানৱীয় দুৰ্বলতাসমূহ নিহিত হৈ আছে। উপন্যাসখনৰ অন্যান্য গৌণ নাৰী চৰিত্ৰৰ দৰে এই চৰিত্ৰটো উন্মোচিত হোৱা নাই। অভিযন্তা পিতৃৰ একমাত্ৰ জীয়াৰী সবিতা সুশিক্ষিতা। এক মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ ছোৱালীৰ দৰে সবিতা লঘু ৰং-ৰহইচ আৰু লাহ-বিলাসত মত্ত নহয়। তাইৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ জগতখনৰ লগত থকা সম্পৰ্ক আৰু বৌদ্ধিক তথা মানসিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ প্ৰচেষ্টা সাময়িকভাৱে ব্যাহত হৈছে যদিও আগলৈ পৰিবৰ্তিত পৰিস্থিতিয়ে তেওঁৰ সাংস্কৃতিক সাধনাত কোনো বেমেজালিৰ সৃষ্টি কৰা নাই। অথচ সেই একে দুৰ্যোগপূৰ্ণ পৰিস্থিতিৰ সমভাগী শৰতৰ সৃষ্টিশীল কাপ থমকি ৰৈছে। অৱশ্যে এইটো অনস্বীকাৰ্য যে নাৰী মনৰ দোষ-দুৰ্বলতাসমূহক প্ৰতিহত কৰি যুক্তিবাদী চিন্তাৰে সবিতা অগ্ৰসৰ হোৱাহেঁতেন তেওঁৰ চৰিত্ৰ অধিক প্ৰোজ্জ্বল হ'লহেঁতেন। উপন্যাসখনত সবিতাৰ বিপৰীতে অনিতা বা সবিতাৰ বান্ধবীহঁতৰ চৰিত্ৰ বিশেষ উল্লেখযোগ্য ভূমিকাত অৱতীৰ্ণ হোৱা নাই। উপন্যাসখনত সবিতাৰ মাক আৰু শৰতৰ মাকৰ বিশেষ ভূমিকা নাই। কিন্তু নবীনৰ য়েণীয়েকৰ চৰিত্ৰটো কিছু পৰিমাণে সমুজ্জ্বল। নবীন যে বিবাহিত সেই কথা ব্যক্ত কৰি চৰিত্ৰটোৱে এক নাটকীয় ভঙ্গীমাৰে উল্লেখযোগ্য ভূমিকা লৈছে। সেইদৰে উপন্যাসখনত চিত্ৰিত সৰু সুৰা প্ৰত্যেকটো চৰিত্ৰৰ মাজেদি কিছু পৰিমাণে হ'লেও কাহিনীৰ গাভীৰ্যতা ৰক্ষা পৰিছে বুলিব পাৰি।

‘এয়েতো জীৱন’ হিতেশ ডেকাৰ তিনিটা খণ্ডৰ এখন বৃহদাকাৰ উপন্যাস। এই উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰ চিত্ৰণতো ঔপন্যাসিকৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতাৰ পৰিস্ফুৰণ ঘটিছে।

লোকৰ দোষ খুচৰি ফুৰা, লোকৰ চৰিত্ৰৰ কুৎসা ৰটনা কৰা তিবোতাৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে জেতুকী বাই, কাঞ্চন পেহী, নায়িকা উমা, বীৰেণৰ সৰু বৌৱেক উৰ্বশী, কুসুম, কুসুমৰ সৰু বৌৱেক, বলোৰামৰ শাছুৱেক আদি চৰিত্ৰই পাঠকক আকৰ্ষণ কৰে। সেইদৰে চহৰীয়া সমাজৰ তথাকথিত ভেম আৰু আভিজাত্যৰ প্ৰতিভূস্বৰূপা সবিতা ঠিকাদাৰৰ পত্নী ভবানীৰ চৰিত্ৰই সমাজৰ ভোগবাদী নাৰীৰ চৰিত্ৰ উদঙাই দিছে। উপন্যাসখনত উমা কেন্দ্ৰীয় নাৰীচৰিত্ৰ। জীৱনৰ ওঠৰটা বছৰ মাহীমাকৰ অধীনত সুখ-দুখৰ মাজেৰে অতিবাহিত কৰা তাই এগৰাকী বিবাহযোগ্য মাতৃহীনা ছোৱালী। এদিন প্ৰেমিক বলোৰামৰ সৈতে বিবাহ পাশত আৱদ্ধ হৈ সুখৰ সংসাৰ চলাই যোৱা সময়তে জেতুকী বাই আৰু দ্ৰাইভাৰৰ কু-চক্ৰান্তত সংসাৰখনলৈ ভাঙোন আহে। উমাই তাইৰ সতীত্বৰ প্ৰতি প্ৰত্যাশ্বান জনাই, অন্তঃসত্ত্বা দেহেৰে পিতৃগৃহলৈ আহে। কিছুদিন পিছত বলোৰাম নিৰুদ্দেশ হয় আৰু এই সময়ছোৱাতে উমাই এটি সন্তান প্ৰসৱ কৰে। উমাই জীৱনৰ সৰহ সময় দুখতেই কটাইছিল। অতি ধৈৰ্য্যৰে ভাৰতীয় নাৰীৰ আদৰ্শৰে উমা জীয়াই থাকিছিল। এটি শিথিল চৰিত্ৰ যদিও উপন্যাসখনত উমাৰ চৰিত্ৰটোৰ যোগেদি গাঁৱলীয়া নিমাখিত নাৰীৰ চৰিত্ৰকে সুন্দৰ ৰূপত উপস্থাপন কৰাত ঔপন্যাসিক সফল হৈছে।

ইয়াৰ উপৰি মহাজনৰ ডাঙৰ বোৱাৰীয়েকৰ চক্ৰান্তমূলক কাৰ্যকলাপে আমাৰ সমাজত থকা নাৰী বিদ্বেষৰ কথাটো স্পষ্ট কৰি তোলে। আনহাতে মহাজনৰ সৰু বোৱাৰীয়েক কিন্তু ডাঙৰ বোৱাৰীয়েকৰ সম্পূৰ্ণ ওলোটা আছিল। ঔপন্যাসিকে এগৰাকী সহজ সৰল মৰমিয়াল বোৱাৰীৰূপে এই চৰিত্ৰটো উপস্থাপন কৰিছে। বিশেষকৈ দেওৰেক বীৰেণৰ প্ৰতি ভাতৃবৎ মৰম-স্নেহ কৰা কাৰ্যৰ যোগেদি সৰু বোৱাৰীয়েকৰ চৰিত্ৰটো উজ্জ্বল হৈ উঠিছে। সেইদৰে বীৰেণৰ পৰিবাৰ কুঞ্জৰ চৰিত্ৰত সাংঘাতিক আক্ৰোশাত্মক মনোভাৱৰ ছবি আঁকিছে। বিশেষকৈ স্বামীৰ প্ৰতি কৰা সন্দেহাত্মক ভঙ্গীয়ে কুঞ্জৰ চৰিত্ৰ অশান্তিময় কৰি তুলিছে। ডাঙৰ বোৱাৰীয়েক আৰু কুঞ্জ দুটা সহধৰ্মী নাৰী চৰিত্ৰ। একে ভাই-ভনী হোৱাৰ সুবাদত দুয়োগৰাকী নাৰীৰ মানসিকতাও যেন একে সূত্ৰৰে গঁথা। নিতান্ত নীচ মনোবৃত্তিৰে নিজৰ ক্ষুদ্ৰ স্বার্থপূৰণৰ বাবে সুখৰ সংসাৰ একোখন ধ্বংস কৰিবলৈ আগবঢ়া নাৰী চৰিত্ৰ দুটা অকল গ্ৰাম্য সমাজতে নহয়, নগৰীয়া জীৱনতো সহজলভ্য। প্ৰচণ্ডভাৱে ঋণাত্মক মনোবৃত্তিৰে দোষযুক্ত চৰিত্ৰৰূপে দুয়োটা চৰিত্ৰ অংকন কৰিছে। উপন্যাসখনৰ আন দুটি পাৰ্শ্ব নাৰী চৰিত্ৰ হৈছে জেতুকী বাই আৰু কাঞ্চন পেহী। সৰু চৰিত্ৰ যদিও কাহিনীৰ মাজত সংঘাতৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ ঔপন্যাসিকে চৰিত্ৰ দুটাক যথায়থায়ভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিছে। প্ৰথম অৱস্থাত ঋণাত্মক চৰিত্ৰ হিচাবে অংকিত হৈছে যদিও পিছত দুয়োটা চৰিত্ৰ বিশেষকৈ ‘অম্বৰ চৰ্খা’ বিদ্যালয়ত যোগদানৰ মাজেৰে চৰিত্ৰ দুটাক ধণাত্মক দিশলৈ লৈ যোৱা হৈছে। আন এটি নাৰী চৰিত্ৰ কুসুম এগৰাকী মৰমিয়াল বিবাহযোগ্য গাভৰু

হিচাপে প্ৰেমৰ ক্ষেত্ৰত যি মহানতাৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে তাৰ দ্বাৰা পঢ়ুৱৈৰ সহানুভূতি আদায় কৰিবলৈ সক্ষম। কুসুমৰ সৰু বৌৱেক মাইখন এগৰাকী মৰমসনা চৰিত্ৰৰ নাৰী যিয়ে নিজৰ দেওৰ, নন্দ আদিৰ লগতে গৃহস্থী ধৰ্মৰ সকলো গুণেৰে গুণাঙ্কিতা এগৰাকী দায়িত্বশীল বোৱাৰীৰ ছবি মনলৈ আনে। তথাকথিতভাৱে প্ৰতিটো চৰিত্ৰই উপন্যাসখনৰ জনপ্ৰিয়তা অক্ষুণ্ণ ৰাখিছে।

‘আচল মানুহ’ উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰৰ প্ৰাধান্য বেছি। প্ৰতিটো নাৰী চৰিত্ৰত প্ৰায় প্ৰকাশিত হৈ উঠিছে প্ৰেম, যৌনলালসা, পাশৰিকতা আদি মানুহৰ নানান জৈৱিক তাড়নাৰ কৰ্ম-কাণ্ড। নায়িকা দীপালী এনে চৰিত্ৰৰ ভিতৰত প্ৰধান। দাৰোগা ভোলা কাকতিৰ গাভৰু কন্যা দীপালী। এগৰাকী কমাৰ্ছিয়েল নাৰীৰ ভোগবাদী চৰিত্ৰৰ যেন প্ৰতিনিধি। শাৰীৰিক পবিত্ৰতা ৰক্ষা কৰি সতী সাধনী ৰমণীৰূপে নিজকে তাই প্ৰতিটো মুহূৰ্ত্তত প্ৰতিষ্ঠা কৰিব নিবিচাৰে, বিচাৰে মথোন দৈহিক সন্তোগ, আৰ্থিক স্বচ্ছলতা আৰু সামাজিক সন্মান। সেয়ে নিঃসংকোচ যৌন-সন্তোগত লিপ্ত হৈছে আপোন খুৰাকৰ ল’ৰা মদনৰ সৈতে। কোনো ধৰণৰ অপৰাধবোধে তাইক ব্যথিত কৰা নাই। সেয়ে আৰ্থিকভাৱে স্বচ্ছল ডাঃ পৰন চৌধুৰীৰ সৈতে অৱশেষত তাই বিয়াত বহিছে। ব্যভিচাৰ, অসমতা আৰু দুৰ্বলতাই হ’ল দীপালী চৰিত্ৰৰ অংগৰ ভূষণ। নাৰীদেহৰ সৌন্দৰ্য্যৰে যে পুৰুষক কৰায়ত্ত কৰিব পাৰি তাৰ এটি জ্বলন্ত চিত্ৰ প্ৰতিপন্ন কৰিছে এই চৰিত্ৰটোৱে। দীপালীৰ পিছতেই উল্লেখযোগ্য নাৰী চৰিত্ৰটো হ’ল মিছেচ তেৱাৰী। এই চৰিত্ৰটো লম্পট স্বামী মি. তেৱাৰীৰ দ্বাৰা উপেক্ষিত। মিছেচ তেৱাৰীয়ে স্বামীৰ দুষ্কাৰ্যৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ গৈ নিজকে মদনৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিছে। এগৰাকী দুৰ্বল, ৰুঢ়বাস্তৱৰ সৈতে মুখামুখি হোৱাৰ সাহস নথকা নাৰীৰ প্ৰতিভূৰূপে উপন্যাসিকে এই চৰিত্ৰটো অংকন কৰিছে। আন নাৰী চৰিত্ৰ ৰমলা (ৰোজ), দিলেৰা, সত্যপ্ৰভা আৰু বিধৱা মাষ্টৰণী আৰতিৰ স্থান লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। ইয়াৰে ৰমলা, দিলেৰা আৰু সত্যপ্ৰভা তিনিওগৰাকী নাৰী উপন্যাসখনত উপস্থাপিত হৈছে তেজ-মগ্ৰৰ শৰীৰৰূপেহে। কোনোবাজনী পুৰুষৰ কামনাৰ যুপকাঠত বলি হোৱা যুৱতী, কোনোবাজনী পৰিৱেশ আৰু অৱস্থাৰ তাড়নাত স্থলিত হৈ নিষিদ্ধ অঞ্চলত বাস কৰা নাৰী হিচাপে বৰ্ণিত হৈ ক্লেশ্বৰ্ত্ত জীৱন যাপন কৰিছে। সিহঁতৰ কঠম্ৰত কোনোদিনে প্ৰতিবাদৰ ধ্বনি উচ্চাৰিত হোৱা নাই। কাৰো ওচৰত কোনো ধৰণৰ অভিযোগ উত্থাপন কৰাও নাই। অনুভৱ কৰা নাই নাৰীত্ব হেৰুওৱাৰ বেদনা আৰু মৰ্মাহত হোৱা নাই কামনালোলুপ পুৰুষৰ কৰলত পৰি। সিহঁতৰ উদ্দেশ্য মথোন জীৱনত জীয়াই থকাৰ। আধুনিক সমাজ জীৱনৰ এটি নিৰ্মম সত্য উল্লিখিত নাৰী চৰিত্ৰ তিনিটাৰ সংযোগত উপন্যাসিকে উদঙাই দেখুৱাইছে।

‘ৱেবী মানুহ’ উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত আলিমুন্নিছাৰ চৰিত্ৰটোৰ গুৰুত্ব আছিল অধিক। ৰূপৱতী, গুণৱতী আলিমুন্নিছা বেচ অমায়িক স্বভাৱৰ। এসময়ত বাপেকে

তাইক আহমেদলৈ বিয়া দিয়াৰ প্ৰস্তাৱ দিয়ে; কিন্তু তাইৰ শিক্ষা কম বাবে আহমেদৰ মাকে প্ৰস্তাৱটো নাকচ কৰে। পাছত তাইক ঘৰতে থাকিবলৈ দিয়া এজন খালাচীৰ লগত বিয়া দিয়ে। আহমেদ যুদ্ধৰপৰা পস্কু হৈ উভতি আহি জেৰিনাৰ ঘৰলৈ যাওঁতে আহমেদৰ মুখেৰে যুদ্ধৰ বৰ্ণনা শুনি তাই আনন্দত আত্মহাৰা হয়। তাই নিজেই তাইৰ স্বামী মহম্মদ আলীক দেশদ্ৰোহিতাৰ বাবে বৰ্জন কৰি যি আনন্দ পাইছিল, সেই একেই আনন্দ পাইছে আহমেদৰ মুখত যুদ্ধৰ বৰ্ণনা শুনি। পাকিস্তানী গুপ্তচৰ বুলি জানি আলিমুন্নিছাই মাষ্টৰৰ যোগেদি গিৰিয়েক আলীক পুলিচক ধৰাই দি দেশ আৰু জাতিৰ মহত্বৰ কথা বুজাই দিয়ে। অৱশেষত আহমেদৰ মাকৰ অসুখৰ সময়ত দেখুওৱা পৰিচৰ্যাৰ ফলস্বৰূপে আলিমুন্নিছাক বোৱাৰী কৰি ৰখাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আহমেদৰ মাকে দিয়ে। আলিমুন্নিছা চৰিত্ৰটোৰ মাজেদি সৰলতা প্ৰকাশ কৰাৰ লগতে নাৰীয়েও যে স্বদেশ আৰু স্বজাতিৰ মঙ্গলত অৰিহণা যোগাব পাৰে তাৰ চিত্ৰ প্ৰকাশ কৰিছে।

‘জীৱন সংঘাত’ উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত যশোদা, সুভদ্ৰা, যমুনাৰ চৰিত্ৰসমূহলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। যশোদা আছিল এগৰাকী সংসাহসী বাৰী বিধৱা। তাইৰ প্ৰীতি আছিল সকলোৰে প্ৰতি সমান। তাইৰ যৌৱনসুলভ চেহেৰাই বহুতকৈ আকৰ্ষণ কৰিলেও অশেষ কষ্টৰে তাই ৰমেন, ৰত্না আৰু মহেনক মানুহ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। তাইৰ জায়েক যমুনা আৰু সুভদ্ৰাইও তাইৰ কুৎসাৰটনাৰ বাবে যথেষ্ট চেষ্টা কৰিছে। নৈতিকতাৰে তাই সমগ্ৰ কাহিনীৰ শেষলৈকে বিজয়িনী হৈছে। তাইক বহুতেই অপকাৰ কৰিলে, কিন্তু তাই কাকো অপকাৰ কৰা নাই। নিজৰ বৰজনা আৰু দেওৰেকেও তাইক অৱমাননা কৰে, অথচ তাই কাকো বেয়া পোৱা নাই। নিজে ভুইৰুৱা, টেকীশালত ধান বানি তাঁত বৈ দিন নিয়াইছে। চৰিত্ৰটোৱে জীৱন সংঘাতত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। শিথিলধৰ্মী চৰিত্ৰ হোৱা সত্ত্বেও যশোদাৰ ক’তো খোকোজা নাছিল। অৱশেষত উপন্যাসিকে তাইক সুখৰ মুখ দেখুৱাই চৰিত্ৰটোৰ গুৰুত্ব বহুখিনি উন্নত কৰিছে। যশোদাৰ তুলনাত যমুনা আৰু সুভদ্ৰাৰ চৰিত্ৰ দুটা তেনেই নিস্প্ৰভ। তথাপি চৰিত্ৰ দুটাৰে মাজেৰে গাঁৱলীয়া কু-মন্ত্ৰণাৰে যশোদাক কৰিবলৈ লোৱা অপকাৰৰ চিত্ৰ বেচ সুন্দৰ ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। সুভদ্ৰা যদিও যশোদা আৰু যমুনাৰ প্ৰতি ঈষাঙ্কিতা, তথাপি বংশৰ কলঙ্কৰ ভয়ত যশোদাক বিপদৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছে। স্বাৰ্থপৰতা চৰিত্ৰটোৰ এটি দুৰ্বল দিশ। নিজ স্বাৰ্থৰ কথা ভাবিয়ে ৰমেনক দোকানত ৰাখিবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰা তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ এটি বিশেষ দিশ। গাঁৱৰ ভায়েক সকলৰ মাজত থকা হিংসা, বিদ্বেষ, কুটনীতিৰে উপন্যাসৰ কাহিনীৰ পৰিপূৰ্ণ ৰূপ চৰিত্ৰৰাজিৰ যোগেদি উপন্যাসিকে উপস্থাপন কৰাত সফল হৈছে।

‘ইতিহাসে সৰীয়ায়’ এখন পৰম্পৰাগত উপন্যাস। এই উপন্যাসখনত নাৰী চৰিত্ৰৰ সংখ্যা কিছু কম। তথাপি কিৰণময়ী সৰকাৰৰ চৰিত্ৰটো বেছ উল্লেখনীয়। সুনীল

অৰুণৰ লগলাগি এই চৰিত্ৰটোৱে যথেষ্ট কাম কৰিছে। কিৰণৰ চৰিত্ৰটি সৰল চৰিত্ৰ। বাগ্মিতা কিৰণ চৰিত্ৰৰ আকৰ্ষণীয় দিশ। আকৌ নায়িকা কিৰণ আৰু কিৰণৰ মাতৃৰ চৰিত্ৰৰ বাহিৰে আৰতি আৰু আফ্ৰী চন্দ নামৰ দুটি চৰিত্ৰই মাথোঁ ভুমুকিহে মাৰিছে। ৰাফ্ৰনী ঘৰৰ চাৰি বেৰৰ মাজতে আৱদ্ধ থকা কিৰণ আৰু সুনীলৰ মাকৰ চৰিত্ৰটি এটি সৰল সমতলীয় চৰিত্ৰ। যিয়ে কেৱল ল'ৰা ছোৱালী দুটিৰ মঙ্গল কামনা কৰিব জানে, সুস্বাদু ব্যঞ্জন ৰান্ধি মৰমেৰে খুৱাব জানে আৰু বিপদৰ মাজলৈ আগুৱাই যোৱা সন্তানৰ আশঙ্কাত চকুলো টুকিব জানে।

‘সুখৰ সংসাৰ’ এখনি সৰু উপন্যাস হ'লেও ইয়াত প্ৰতিফলিত হোৱা চৰিত্ৰ সমূহৰ গুৰুত্ব যথেষ্ট উল্লেখযোগ্য। নাৰী চৰিত্ৰবোৰৰ ভিতৰত নিৰদা এক লেখত ল'বলগীয়া চৰিত্ৰৰূপে অৱতীৰ্ণ হৈছে। বোৱাৰী এগৰাকীৰ লগতে শিক্ষয়িত্ৰীৰ গাত থকা আটাইবোৰ গুণ এই চৰিত্ৰটোত প্ৰতিফলিত হৈছে। সেইদৰে আভিজাত্য আৰু তথাকথিত শিক্ষাৰে শিক্ষিত ভৱেশ শইকীয়াৰ বোৱাৰীদয়, ৰেখা আৰু প্ৰতিভাৰ চৰিত্ৰৰে নিজৰ শৰুৰ কৰা অৱহেলাই হৃদয়হীনা নাৰীৰ মূল্যবোধৰ চিনাকি দিছে। উপন্যাসখনত চৰিত্ৰসমূহৰ চিত্ৰণত কোনো কাৰ্পণ্য কৰা নাই। জীৱনত সংঘাত কিয় হয় আৰু শিক্ষা-দীক্ষাৰ প্ৰয়োজন কিয়— এই কথাষাৰ প্ৰতিটো চৰিত্ৰৰে গাত ফুটি উঠিছে।

‘নিৰ্যাতিতা সতী’ ১৯৭৯ চনত আৰম্ভ হোৱা অসম আন্দোলনৰ পটভূমিত বাস্তৱ ঘটনাৰ আধাৰত ৰচিত এখনি ঐতিহাসিক উপন্যাস। নাৰী চৰিত্ৰৰ ভিতৰত একমাত্ৰ সাবিত্ৰী চৰিত্ৰটোৱেহে ইয়াত সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰতিফলিত হোৱাৰ সুযোগ মিলিছে। বাকী আমিনা, আমিনাৰ মাক, দয়মন্তী, দয়মন্তীৰ মাক আৰু নিৰুপমা, অনুপমা আৰু সিহঁতৰ মাকৰ চৰিত্ৰকেইটা সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰকাশ নহ'ল। কিন্তু বিজুলীচমকৰ দৰে সেই খন্তেকীয়া মুহূৰ্ততে পাঠকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছে। বিশেষকৈ ডেকাই নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ মাজত গাঁৱলীয়া জীৱনত প্ৰচলিত হৈ অহা সতীত্বৰ ধাৰণাটোক অক্ষুন্ন ৰখাৰ চেষ্টা কৰা দেখা যায়। ‘গাঁৱৰ মানুহ’ এখন সাৰ্থক উপন্যাস। ইয়াৰ বিষয় বস্তু অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ ওপৰত আধাৰিত। ইয়াত চিত্ৰিত কৰা সংকটপূৰ্ণ সময়ছোৱা হৈছে কুৰি শতিকাৰ শেষৰ দুটা দশক। এই দুটা দশকত অসমীয়া সমাজ জীৱনত নৈতিকতা, মানৱতা, সনাতন, মূল্যবোধ আদিৰ যি চৰম অৱক্ষয় হৈছিল সেয়া প্ৰতিজন সচেতন আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ কল্যাণকামী নাগৰিকৰ বাবে উদ্বেগৰ বিষয় আছিল। সেয়ে, এখন ভাঙোনমুখী সমাজৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ নাগৰিকৰ ক্ৰিয়া-কলাপ ইয়াত সজীৱ ৰূপত উপস্থাপন কৰা হৈছে। উপন্যাসখনৰ কাহিনীভাগত কোনো জটিলতা নাই। এই উপন্যাসখনৰ নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত মঞ্জুমালা, মায়া, ভূপেনৰ মাক আদি চৰিত্ৰৰ ভূমিকাও উপন্যাসখনত উল্লেখযোগ্য। মঞ্জু, চাহ-বাগিছাৰ বিষয়া পৰ্যায়ৰ চাকৰিয়াল কমল বৰাৰ জীয়েক; নায়ক ৰঞ্জুৰ প্ৰেমিকা। জগদীশ

শইকীয়াৰ কু-চক্ৰান্তত তাই প্ৰথমৰে পৰা লঘুলাঞ্জনা ভূগে যদিও পিছত প্ৰবীণৰ তৎপৰতাত ৰঞ্জু আৰু মঞ্জুৰ বিয়া ঠিক হয়। মঞ্জুৰ চৰিত্ৰটোত মহানতাৰ সাৰ্থক ছবি প্ৰকাশি উঠিছে। উপন্যাসখনৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ নাৰী চৰিত্ৰ মায়া ভূপেন আৰু ৰঞ্জুৰ ভনীয়েক। স্বাৱলম্বিতা তাইৰ স্বভাৱৰ বিশেষ গুণ। প্ৰবীণৰ সহযোগত তাই জীৱনৰ নতুন পথৰ সন্ধান পোৱাত চৰিত্ৰটো উজলি উঠিছে। ধৰ্ষিতা হৈও তাই পৰিৱেশৰ দাস হৈ নাথাকিল। ইয়ে চৰিত্ৰটোৰ মহত্ব বঢ়াইছে। ইয়াৰ উপৰি ভূপেন, ৰঞ্জু আৰু মায়াৰ মাক আৰু মঞ্জুৰ মাকৰ চৰিত্ৰ গতানুগতিকভাৱে উপন্যাসখনত দাঙি ধৰা হৈছে।

‘ত্যাগ’ এখন সামাজিক উপন্যাস। এই উপন্যাসখনৰ “নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ মাজেৰেও উপন্যাসিকে এক আদৰ্শাত্মক ছবি অংকিত কৰিছে। নায়িকা হীৰামণি হৰেশ্বৰ ডেকাৰ জীয়েক। হীৰা নৃত্য-পটীয়সী, সুন্দৰী। দুঃখ-কষ্টৰ মাজেৰে পঢ়া-শুনা কৰি তাই নিজকে প্ৰতিষ্ঠিত কৰিছে। অৱাবতে লোকনিন্দা ধৰিত্ৰীৰ দৰেই বুকুত ধাৰণ কৰিছে। শেষত নিজৰ প্ৰেমত অবিচল থাকি প্ৰকৃতপ্ৰেমৰ পৰাকাষ্ঠা দেখুৱাবলৈকে প্ৰাণতকৈয়ো প্ৰিয়তম প্ৰেমিক ৰমেনৰ অনুৰোধত ইমানদিনে প্ৰত্যাখ্যান কৰি অহা বীৰেনকে স্বামী হিচাবে গ্ৰহণ কৰিছে। হীৰামণিৰ এই মহান ত্যাগে চৰিত্ৰটোক হীৰাৰ দৰেই উজ্জ্বল কৰি তুলিছে। সেইদৰে ধনীৰ দুলালী কাঞ্চন পঢ়া-শুনাৰ ভাল নহ'লেও মানৱীয় গুণেৰে বিভূষিত এটি সুন্দৰ চৰিত্ৰ। প্ৰতাপী মহাজন সুৰেন চৌধুৰীৰ একমাত্ৰ জীয়ৰী হৈয়ো তাই নিৰহংকাৰী, সদয়া, প্ৰত্যুৎপন্নমতিসম্পন্ন আৰু কৰ্মকুশলী। ৰমেনক কৰা প্ৰহাৰে কাঞ্চনৰ মনত দুখৰ উদ্ৰেক কৰিছে আৰু ৰমেনৰ আৰোগ্যৰ বাবে চিকিৎসাৰো দিহা কৰিছে। ৰমেনৰ প্ৰতি তাইৰ অন্তৰৰ যে ভালপোৱা ভাৱ আছিল সেই কথাৰ কোনো উমানাই উপন্যাসখনত তাইৰ আচাৰ-আচৰণত ফুটি উঠা নাই; মাথোন কৰ্তব্যৰ খাতিৰতেই যেন সকলো কৰি গৈছে তেনে ভাৱেই বিদ্যমান। কাঞ্চনৰ দৰদী হৃদয়ৰ বাবে ৰমেন আৰোগ্য হৈছে আৰু পৰোপকাৰী শান্ত-সৌম্য ব্যক্তিত্বই কাঞ্চন চৰিত্ৰক মোহনীয় কৰিছে। অৱশেষত ৰমেনৰ নেতৃত্বৰ বাবেই হীৰাই বীৰেনক স্বামী বৰণ কৰাৰ দৰে ৰমেনেও কাঞ্চনক হৃদয়েৰে পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিছে। উপন্যাসখনত দুয়োটা চৰিত্ৰই দায়িত্বশীল আৰু বুদ্ধিমতী চৰিত্ৰৰূপে অংকিত হৈছে। আকৌ শাৰীৰিক সৌন্দৰ্য্যৰ দৰে মনৰ সৌন্দৰ্য্যয়ো চৰিত্ৰ দুটাক প্ৰদীপ্ত প্ৰদান কৰিছে। আন দুটা নাৰীচৰিত্ৰ হীৰামণিৰ মাক প্ৰমীলা আৰু ৰমেনৰ মাক তাৰাৱতীৰ চিত্ৰণ যথাযথ। দুয়োটা চৰিত্ৰত দাৰিদ্ৰলাঞ্চিত ঘৰৰ সৰল-সহজ গাঁৱলীয়া তিৰোতাৰ ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে। স্বামীৰ দুখত দুখী এই দুই চৰিত্ৰত সন্তানৰ মংগল কামনা কৰাৰ লগতে আনৰ সন্তানকো নিজৰ বুলি ভবা, তেওঁলোকৰ কল্যাণ কামনা কৰা ছবি দাঙি ধৰিছে। সেইদৰে মহাজনৰ পত্নী অৰ্থাৎ বীৰেন-কাঞ্চনৰ মাকৰ চৰিত্ৰটোত ফুটি উঠিছে

পৰোপকাৰী হৃদয়শীল, দয়াৱতী নাৰীৰ প্ৰতিচ্ছবি। আকৌ, উপন্যাসৰ প্ৰয়োজনীয় কথাংশত কবিতা, সবিতা, বৌচনাৰা, কুসুম, জনকী, প্ৰেমদা, সত্যৱতী, অগ্নিমা আদি নাৰীচৰিত্ৰৰ নাম সংযোজন কৰিছে যদিও চৰিত্ৰসমূহৰ বিশেষ ভূমিকা উপন্যাসখনত দেখা নাযায়। সৃষ্টিৰ মৌলিকতা আৰু গভীৰতাই বাস্তৱ আৰু কল্পনাৰ সংমিশ্ৰণত গঢ় লৈ উঠা নাৰীচৰিত্ৰসমূহক সুকীয়া বৈশিষ্ট্যও প্ৰদান কৰাৰ লগতে কাহিনী আগবঢ়াই নিয়াত প্ৰত্যেকটো চৰিত্ৰই বিশেষ বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছে।”

অন্তভাগঃ হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰবোৰ বাস্তৱানুগ আৰু বৈচিত্ৰপূৰ্ণ হোৱাৰ বাবে সকলোশ্ৰেণীৰ পাঠকৰ দ্বাৰা সেইবোৰ সমাদৃত। হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰৰ সন্দৰ্ভত আলোকপাত কৰি নীলমোহন ৰায়ে কোৱা কথাখিনি প্ৰণিধানযোগ্য। তেওঁ কয়— “হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰাজিৰ নাৰী চৰিত্ৰবোৰ অতি সজীৱ আৰু আকৰ্ষণীয় ৰূপত তথা চিত্ৰকৰ্মক হৈ চিত্ৰিত হৈছে। বিশেষকৈ “নাৰী চৰিত্ৰসমূহৰ ভিতৰত আছে নানা ধৰণৰ অবৈধ কামৰ সাক্ষী দুশ্চৰিত্ৰা কাঞ্চনপেহী আৰু জেতুকীবাই, দ্বিচাৰিণী ভ্ৰানীদেৱী (এয়েতো জীৱন), কামাতুৰা মিছেচ তেৱাৰী (আচল মানুহ), সৰ্বসহা ধৰিত্ৰীৰ দৰে নবৌৱেক কল্যাণী, সৰলতাৰ প্ৰতিভূ একনিষ্ঠা প্ৰেমিকা নীলিমা (আজিৰ মানুহ), উজ্জ্বল চৰিত্ৰৰ কুসুম, কুসুমৰ নবৌৱেক (এয়েতো জৱন)। লগতে আছে ধনৰ অহংকাৰত অহংকাৰী আৰু ৰূপৰ গৰ্বত গৰ্বিতা নাৰী বীণাপাণি (আজিৰ মানুহ), দেশৰ স্বাৰ্থৰ বাবে নিজৰ দেশদ্ৰোহী স্বামীক পুলিচৰ হাতত গতাই দিয়া আলিমুন্নিছা (সীমাৰ কাজিয়া), ধনীৰ বিলাস আৰু কামনাৰ বলি হোৱা প্ৰেমৰ আওতাও বুজি নোপোৱা নিম্নজাতৰ ছোৱালী সতাপ্ৰভা (আচল মানুহ), সমাজৰ অন্ধগলিত বাস কৰি লাখপতি বিলাসসংগিনী ভাগ্য বিড়ম্বিতা নাৰী দিলাৰা (আচল মানুহ), স্বামীৰ প্ৰেমানুৰাগৰ পৰা বঞ্চিত আৰু সমাজৰ দুষ্ট-বুদ্ধিৰ লোকৰ দ্বাৰা নিগৃহীতা ৰমলা (আচল মানুহ), লগতে আছে আদৰ্শ মহিলা তথা মাতৃৰূপৰ সাক্ষাৎ প্ৰতিভূ দুগ্ধিনী মহেশ্বৰ মাক (আজিৰ মানুহ), সতাপ্ৰভাৰ মাক (আচল মানুহ) প্ৰভৃতি চৰিত্ৰসমূহ।”

এই দৰে হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰসমূহ স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে বিকশিত হোৱা দেখা যায়।

পাদটীকা :

১. শইকীয়া, চন্দ্ৰপ্ৰসাদ (সম্পা) : গৰীয়সী, অষ্টম বছৰ, তৃতীয় সংখ্যা, ডিচেম্বৰ, ২০০০, নীলমোহন ৰায়ৰ প্ৰবন্ধ ‘হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত জীৱন চিত্ৰ’ পৃ. ৩৯
২. শইকীয়া, চন্দ্ৰপ্ৰসাদ (সম্পা) : পূৰ্বোক্ত আলোচনী, পৃ. ৩৯

প্ৰসঙ্গ পুথি :

১. মহেন্দ্ৰবৰা : সাহিত্য উপক্ৰমনিকা
২. প্ৰহ্লাদ বৰুৱা : উপন্যাস
৩. ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামী : সাহিত্য আলোচনা
৪. শশী শৰ্মা (সম্পা) : দেবেন্দ্ৰ সুৰভি, প্ৰথম সংস্কৰণ, ২০০২, বসন্ত কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰবন্ধ, ‘দেবেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্যৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ’;
৫. হিতেশ ডেকা : ত্যাগ
৬. গজেন্দ্ৰ অধিকাৰী; দিলীপ বৰা; নীলমোহন ৰায়(সম্পা) : কথাশিল্পী হিতেশ ডেকা জীৱন আৰু কৃতি, নীলমোহন ৰায়ৰ প্ৰবন্ধ ‘হিতেশ ডেকাৰ ত্যাগঃ ত্যাগৰ এক বিৰল আখ্যান
৭. হেমন্ত বৰ্মন(সম্পা) : হিতেশ ডেকাৰ ব্যক্তিত্বত দৃষ্টিপাত, ভাস্কৰজিৎ গোস্বামীৰ প্ৰবন্ধ, ‘আজিৰ মানুহ’ৰ লেখক অসম সাহিত্য সভাৰ নৱনিৰ্বাচিত সভাপতি মাটিৰ মানুহ হিতেশ ডেকা।

এৰছাৰ্ড নাটক হিচাপে 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য'

কৃষ্ণ দাস

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ
বিজনী মহাবিদ্যালয়, বিজনী।

অৱতৰণিকা :

আধুনিক সমাজ তথা আধুনিক সাহিত্যৰ নতুন সংযোজন চেমুৱেল বেক্‌টৰ এৰছাৰ্ড নাটক। আধুনিক মানুহে অস্তিত্ববাদৰ ধাৰণাটোক যেতিয়া অৰ্থহীন বুলি গণ্য কৰিবলৈ ল'লে তেতিয়াই মানসিক স্থিতিত জন্ম পালে এৰছাৰ্ড ধাৰণাই। 'এৰছাৰ্ড' যাক অসমীয়াত কোৱা হৈছে 'উদ্ভট' ধাৰণাই ই সম্পূৰ্ণৰূপে আধুনিক জীৱনৰ চিন্তাৰ সৃষ্টি। দৰাচলতে 'এৰছাৰ্ড' ধাৰণাক অৱলম্বন কৰিয়েই এক শ্ৰেণীৰ নাট্যকাৰে পূৰ্বৰ সকলো গতানুগতিকতা পৰিত্যাগ কৰি জন্ম দিলে এৰছাৰ্ড নাটকৰ। অসঙ্গতিপূৰ্ণ জীৱন আৰু কাৰ্যক লৈ ৰচিত এই শ্ৰেণীৰ সুন্দৰ অসমীয়া নাটকৰ দৃষ্টান্ত স্বৰূপে অৰুণ শৰ্মাৰ 'আহাৰ' আৰু 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটক দুখনৰ নাম পোণতে লব পাৰি। আমাৰ আলোচনাটিত কেৱল 'এৰছাৰ্ড নাটক হিচাপে শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য'ৰ আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

'এৰছাৰ্ড' এক ব্যতিক্ৰমী ধাৰণা। আধুনিক জীৱনৰ নতুন সৃষ্টি বুলিব পাৰি। অৰুণ শৰ্মাৰ 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটকখনত 'এৰছাৰ্ড' নাটকৰ লক্ষণ কিছু পৰিমাণে থকা পৰিলক্ষিত হৈছে। এৰছাৰ্ড নাটকৰ ধাৰণাৰ ভিত্তিতেই অৰুণ শৰ্মাৰ 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটকখন এৰছাৰ্ড নাটক হিচাপে আলোচনা কৰাৰ উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

প্ৰস্তাৱিত আলোচনাটি প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰা হৈছে।

নাট্যকাৰৰ পৰিচয় :

অসমীয়া সাহিত্যত এৰছাৰ্ডধৰ্মী নাট ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত অৰুণ শৰ্মাৰ নাম পোণতেই ল'ব পাৰি। অৰুণ শৰ্মাই ৪৫ খনৰো অধিক অনাতাঁৰ নাটক লিখি উলিয়াইছিল। 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটকখনো প্ৰথম অৱস্থাত অনাতাঁৰ ৰূপে ৰচিত হৈছিল। ১৯৬৪ চনত যেতিয়া নাটকখনত প্ৰচাৰিত হৈছিল তেতিয়া নাম দিছিল গদ্য। পিছলৈ অৱশ্যে এৰছাৰ্ড নাটক বুলি সমালোচক কেইজনমানে মন্তব্য কৰিছে। নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মাদেৱে আকৌ ১৫ খনৰো অধিক মঞ্চ নাটক লিখি উলিয়াবলৈ সক্ষম হৈছিল। 'পদ্মশ্ৰী' বঁটাপ্ৰাপ্ত অৰুণ শৰ্মাদেৱৰ উল্লেখযোগ্য মঞ্চ নাটক কেইখনমান হ'ল — 'উৰুখা পঁজা', 'আহাৰ', 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য', 'জিনটি', 'পুৰুষ', 'কুকুৰনেচিয়া মানুহ', 'চিএৰ', 'বুৰঞ্জীপাঠ', 'অন্য এক অধ্যায়', 'অগ্নিগড়', 'অদিতিৰ আত্মকথা', 'পদ্মাকুতী'। তেখেতৰ 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য', 'আহাৰ', 'নিদ্ৰা' ইত্যাদি এৰছাৰ্ডধৰ্মী নাটক।

নাট্যকাৰ হিচাপে পৰিচিত হ'লেও অৰুণ শৰ্মাদেৱে সাহিত্যৰ আন আন বিভাগসমূহকো নিজস্ব প্ৰতিভাৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰি আহিছে। উল্লেখযোগ্য যে, নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মাদেৱে চলচিত্ৰটো অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়াদেৱৰ 'সন্ধ্যাৰাগ' নামৰ চিনেখানৰ 'মতি ড্ৰাইভাৰ'ৰ চৰিত্ৰটিত তেওঁ নিজেও অভিনয় কৰিছিল।

১৯৬৬-১৯৬১ চনত অৰুণ শৰ্মাদেৱে 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটকখনৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাৰ শ্ৰেষ্ঠ নাট্যকাৰ বঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

কাহিনী : নাটকখনৰ কাহিনী উপস্থাপন পদ্ধতি একেবাৰে বিচিত্ৰ। নাটকখনত তিনিটা দৃশ্য পোৱা যায়। প্ৰস্তাৱনা, ১ম দৃশ্য আৰু ২য় দৃশ্য। প্ৰস্তাৱনা দৃশ্যটি ২৫ পৃষ্ঠাৰ আটাইতকৈ দীঘল।

নাটকখনৰ নায়ক নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য এক ব্যতিক্ৰমধৰ্মী চৰিত্ৰ। নাটকৰ প্ৰস্তাৱনাত দেখা যায় যে, নিজৰ পৰিচয় দিয়াৰ সময়ত তেওঁ সদায় নামৰ আগত নাটকখনৰ নায়ক নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্যৰ এক ব্যতিক্ৰমধৰ্মী চৰিত্ৰ। নাটকৰ প্ৰস্তাৱনাত দেখা যায় যে, নিজৰ পৰিচয় দিয়াৰ সময়ত তেওঁ সদায় নামৰ আগত 'শ্ৰী' যুক্ত কৰে আৰু তেওঁ নিজকে অকাল জন্ম অৰ্থাৎ সময়তকৈ পঞ্চাশ বছৰ আগতেই জন্মগ্ৰহণ হোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে।

প্ৰস্তাৱনা দৃশ্যতেই নায়ক নিবাৰণ এক আচছৰা চৰিত্ৰ হিচাপে পৰিলক্ষিত হৈছে। তেওঁ বিশেষ ধৰণেৰে নিজৰ কোঠাটিৰ পৰা ওলোৱা-সোমোৱা কৰে। প্ৰস্তাৱনাত নিবাৰণৰ কোঠাটোৰ এক আচছৰা পৰিৱেশৰ দৃশ্য লক্ষ্য কৰিব পাৰি। তেওঁৰ কোঠাটো আছুতীয়া, তাত দুখন দুৱাৰ আছে, এফালৰ মূল প্ৰবেশ দুৱাৰখন বহুদিনৰ পৰাই বন্ধ থাকে। নিবাৰণৰ গৃহ পৰিৱেশ আচছৰা ধৰণেৰে অংকণ কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মাদেৱে আন আন নাটকৰ চৰিত্ৰসমূহতকৈ নিবাৰণৰ চৰিত্ৰটি এক ব্যতিক্ৰমৰূপে অংকণ কৰিছে। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁৰ ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাৰ বিদ্যা-শিক্ষা আৰু জীৱিকাও

এক আচছৰা ধৰণেৰে দেখুৱাইছে। ছোৱালী নন্দিনীৰ বাদে ল'ৰাকেইটা হাতৰ কাম কায়িক শ্ৰমৰ কামত স্বাৱলম্বী। এজন কাঠমিস্ত্ৰী, এজন দৰ্জী, এজন চাইকেল মেকানিক আৰু এজন চিনেমা হোলৰ গেটকিপাৰ একমাত্ৰ ছোৱালী নন্দিনীয়ে এবছৰ আগতে এম. এ. পাছ কৰি কলেজ এখনত কাম কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে।

প্ৰথম দৃশ্যতেই অনুমাণ কৰিব পাৰি নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য প্ৰবল আশাবাদী আৰু আত্মবিশ্বাসী তেওঁ ১২ খনতকৈ নাট নাট্যাভিনয়ৰ এখনেও দৰ্শকৰ মন আকৃষ্ট কৰিব নোৱাৰে। তেওঁৰ এখন নাটকতো শেষলৈকে দৰ্শক উপস্থিত নাথাকে। অৱশ্যে মনত থকা অদম্য আশা আৰু প্ৰেৰণাৰ বাবে তেওঁ হাতশ হোৱা নাই তেওঁৰ ৬০ বছৰীয়া জন্মদিনত ত্ৰয়োদশ নাটকখন মঞ্চস্থ কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰে। অতি উৎসাহেৰে তেওঁ নাটকখনৰ বাবে পাঁচশজন অতিথিক নিমন্ত্ৰণ জনাইছে যদিও পাঁচশজন অতিথিৰ এজনো উপস্থিত নোহোৱাত তেওঁ জনশূণ্য প্ৰেক্ষাগৃহৰ মাধ্যমেদি পাঁচশজন শূণ্য আসনক সম্বোধন কৰিছে।

নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্যৰ সামৰণিও অতি চমকপ্ৰদ। জীৱন সম্পৰ্কে নতুন উপলব্ধি নতুনত্বৰে দৰ্শকক দিয়াৰ উদ্দেশ্যেৰে নিজ নৈমিত্তিকতাৰে পৰা আঁতৰি আহি যি প্ৰস্তাৱনা যুগুত কৰা হৈছিল সেই প্ৰস্তাৱনা নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্যই শূণ্য প্ৰেক্ষাগৃহতেই হৃদয়ৰ সকলো উপায়েৰে প্ৰাণ উজাৰি কৈ যায়। নিবাৰণে নন্দিনীৰ সন্মুখত আত্মপ্ৰকাশ কৰিলে এনেদৰে তেওঁ একো দোষ কৰা নাই। তেওঁ মাত্ৰ তেওঁলোকক নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল। আশা কৰিছিল তেওঁলোক আহিব। তেওঁৰ অভিনয় চাবহি, তেওঁৰ অভিনয় কল্পনাবোৰ নতুন নতুন আইদিয়াবোৰ মহৎ কলাৰ অভিনয় সৃষ্টিক প্ৰভাৱিত কৰিবলৈ ভাষাৰ বুকুৰ পৰা বুটলি অনা বচা বচা শব্দবোৰ, কথাবোৰ। পিছলৈ অৱশ্যে তেওঁৰ অসফলতাই নিৰাশাত ভূগাও পৰিলক্ষিত হৈছে।

ভাবৰ তীব্ৰতা, সত্য উদ্ঘাটনৰ মাদকতা কথাবোৰ কৈ ক'ব নোৱাৰাকৈ তেওঁ লাহে লাহে ওপৰলৈ চিৰিত উঠি গৈয়েই থাকিল। মানুহজন ছাত্ৰত উঠিলেকৈ ক্ৰমশঃ নেদেখা হ'ল। মাথো শুনা গ'ল তেওঁৰ কণ্ঠস্বৰ। ইয়াৰ লগে লগে এটা বিকট চিঞৰ দ্বাৰা নাটকখনৰ সামৰণি ঘটিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা ক'ব পাৰি যে, নাটকখনত নিবাৰণক কতো মৃত্যু হোৱা বুলি কোৱা নাই যদিও সেই চিঞৰৰ সৈতে একেলগে দুৰ্গেহঁতৰ - 'দেউতা', বমেশৰ 'ককাইদেউ' আৰু নন্দিনীৰ 'আ' - বিকট চিঞৰটো মিলি যায়। সেই বিকট চিঞৰ এটা মঞ্চৰ ওপৰৰ শূণ্যত বিলীন হৈ যায়।

নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য নাটকখনৰ মঞ্চ নিৰ্দেশনাবোৰতে আছে অনেক প্ৰতিকী ব্যঞ্জনা। তেওঁ অত্যাধিক ঘোৰা প্ৰীতি, ঘোৰা প্ৰীতি এৰছাৰ্ড নাটকৰ এটা বিশেষ বক্তব্য বিষয় বুলিব পাৰি।

চৰিত্ৰ চিত্ৰণ : চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মাদেৱৰ দক্ষতা স্পষ্টৰূপত ফুটি উঠা পৰিলক্ষিত হৈছে। অৰুণ শৰ্মাদেৱৰ নাটকৰ চৰিত্ৰবোৰ ভালদৰে পৰ্যবেক্ষণ কৰিলে অনুমেয় হয় যে চৰিত্ৰবোৰ অতি কৌশলভাৱে চিত্ৰায়িত কৰিছে। প্ৰতিটো চৰিত্ৰয়ে বিশেষভাৱে নাটকখনত অৱতাৰণা কৰিছে। নাটকখনত সৰ্বমুঠ চৰিত্ৰ আছিল ১২ টা। চৰিত্ৰকেইটা ক্ৰমে নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য, নন্দিনী, উপেন, দুৰ্গে, বমেশ, সুৰেণ, ধীৰেণ, ৰবীন, গাডোৱান আৰু তিনিজনী কলেজীয়া ছোৱালী। নিবাৰণ চৰিত্ৰটো প্ৰবল আশাবাদী হিচাপে অংকণ কৰিছে।

অৰুণ শৰ্মাদেৱে আন আন চৰিত্ৰসমূহ সৃষ্টি কৰোতে এক বিশেষ ধৰণেৰে কৰিছে। চৰিত্ৰকেইটাৰ জীৱিকা আচছৰা ধৰণেৰে দেখুৱাইছে। কোনোবা যদি দৰ্জী, আন কোনোবা আকৌ কাঠমিস্ত্ৰী আকৌ আন এজন চাইকেল মেকানিক, একমাত্ৰ নন্দিনীক অধ্যাপিকা হিচাপে দেখুৱাইছে।

এৰছাৰ্ড নাটক হিচাপে শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য :

আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য পাশ্চাত্যৰ বিভিন্ন ভাৱধাৰাৰে প্ৰভাবান্বিত হৈ আহিছে। অসমীয়া নাট্যসাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় সময়ে সময়ে বিভিন্ন নাট্যৰীতিয়ে অসমীয়া নাট্যকাৰসকলক আকৰ্ষিত কৰি আহিছে। এৰছাৰ্ড আধুনিক সাহিত্যৰ নতুন সংযোজন যদিও পাশ্চাত্য সাহিত্যৰ ফল বুলিব পাৰি। 'এৰছাৰ্ড' শব্দটো পোণ প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰে আলবেয়াৰ কেমুই 'The Myth of Sisyphus' নামৰ গ্ৰন্থত। গ্ৰন্থখনত এৰছাৰ্ড ধাৰণাৰ বিতং বিশ্লেষণ কৰিছিল। "The Myth of Sisyphus" নামৰ গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ পাইছিল ১৯০২ চনত।

অৰুণ শৰ্মাৰ শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য নাটকখন এৰছাৰ্ড নাট হয় নে নহয় সেই লৈ ভিন্নজনৰ ভিন্নমত পোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। 'শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য' নাটখন এৰছাৰ্ড নাটক হয় নে নহয় উপনীত হোৱাৰ আগেয়ে এৰছাৰ্ড নাটকৰ লক্ষণ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হ'ল—

- ১) নাটকৰ কাহিনী উপস্থাপন ৰীতি বিচিত্ৰ। এৰছাৰ্ড নাটকৰ কাহিনীত কোনো ঐক্য পোৱা নাযায়। বিচ্ছিন্ন আৰু উদ্দেশ্যহীন। সংলাপসমূহো সংগতিবিহীন অৰ্থাৎ এৰছাৰ্ড নাটকত বিসংগতিপূৰ্ণ সংলাপ পোৱা যায়।
- ২) এৰছাৰ্ড নাটকৰ চৰিত্ৰসমূহো গতানুগতিক চৰিত্ৰৰ দৰে নহয়। চৰিত্ৰসমূহৰ কোনো অস্তিত্ব নাথাকে। একেটা চৰিত্ৰই বিভিন্ন ৰূপত, বিভিন্ন ভাৱত প্ৰকাশিত হ'ব পাৰে।
- ৩) এৰছাৰ্ড নাটকসমূহত পৰিৱেশ চিত্ৰণো হয় অস্বাভাৱিক ধৰণৰ।
- ৪) এৰছাৰ্ড নাটকত নাট্যকাৰে কেৱল মানুহৰ বাহ্যিক দিশটোকে উপস্থাপিত নকৰে বৰঞ্চ আভ্যন্তৰীণ দিশটোক উপস্থাপিত কৰাত আগ্ৰহী।

৫) এৰছাৰ্ড নাটকত বাস্তৱ জীৱনৰ ছবি প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। মানুহৰ কাম-কাজ আৰু অভিজ্ঞতা অসংলগ্নতা আৰু নিৰাশাবোধ আদি প্ৰতিফলিত হয়। এৰছাৰ্ড নাটকত আধুনিক জীৱনৰ নিসংগতা, শূণ্যতা, বিচ্ছিন্নতা এই শ্ৰেণী নাটকৰ লক্ষণ। উল্লেখিত আটাইবোৰ লক্ষণ ‘শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য’ নাটকখনত স্পষ্টৰূপে প্ৰতিফলিত হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য এজন নাট্যকাৰ প্ৰৱল আশাবাদী আত্মবিশ্বাসী। নাটকখনত পৰিৱেশ চিত্ৰণেই হওঁক বা চৰিত্ৰ চিত্ৰণেই হওঁক কতো সংগতি পোৱা নাই। আকৌ তেওঁৰ কথা আৰু কামৰ মাজতো কোনো সংগতি বিচাৰি পোৱা নাযায়। সুনিৰ্দিষ্ট আদি মধ্য অন্ত্যযুক্ত কাহিনী ৰূপায়িত হোৱা নাই। ঠায়ে ঠায়ে জীৱনৰ নিঃসংগতা হতাশাপ্ৰসূতা, লক্ষ্য তথা উদ্দেশ্যহীনতা নাটকখনত প্ৰতিফলিত হৈছে নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্যৰ বক্তব্যৰে। নিবাৰণে আমন্ত্ৰিত দৰ্শক উপস্থিত নথকাত নিবাৰণৰ সংলাপ আছিল এনেধৰণৰ— “...মইতো একো দোষ কৰা নাই, মই মাত্ৰ তেওঁলোকক নিমন্ত্ৰণ কৰিছিলোঁ।”

‘শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য’ৰ নাটকখনত নাট্যকাৰ শৰ্মাদেৱে ‘দ্যা চেয়াৰচ’ নাটকৰ এটা এটা দৃশ্যৰ লগত সংগতি ৰখা পৰিলক্ষিত হৈছে। নাটকখনৰ সামৰণি দৃশ্যত য’ত নিবাৰণে পাঁচশ শূণ্য চকীৰ সন্মুখত তেওঁৰ নাটকৰ প্ৰস্তাৱনা অংশ পাঠ কৰিছে। উক্ত কথাই আয়নেক্ষৰ নাটকৰ লক্ষণ থকাৰ ইংগিত পোৱা যায়। কিছুসংখ্যক সমালোচকসকলে অৰুণ শৰ্মাদেৱৰ ‘শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য’ নাটকখনক এৰছাৰ্ড নাটক বুলি ক’ব বিচাৰে। যাৰ বাবে অসমীয়া সাহিত্য জগতত ‘শ্ৰীনিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য’ নাটকখনক প্ৰথম অসমীয়া এৰছাৰ্ড নাটক বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

১. আহমেদ, পাচান আলী, সাহিত্য সমালোচনা অধ্যয়ন, এম.এল. পাব্লিকেশ্যন, গুৱাহাটী-০১, প্ৰথম প্ৰকাশ ২০২০
২. বৈশ্য পৰেশ, অসমীয়া নাটক অধ্যয়ন, বালিমাহী গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ ২০১৪
৩. শৰ্মা অৰুণ, বনলতা গুৱাহাটী, চতুৰ্থ সংস্কৰণ ২০১৬

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ‘কাশীবাসী’ গল্পত ৰাজনৈতিক স্ফুৰণ

নবনীতা ৰায়

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

বিজনী মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্ত সাৰ :

অসমীয়া চুটিগল্পৰ জনক হিচাপে খ্যাত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই উণবিংশ শতিকাৰ শেষ দশকত ‘জোনাকী’ আলোচনীৰ পাততে পোনপ্ৰথমে চুটিগল্পৰ জন্ম দিয়ে। তেওঁৰ গল্প পুথি চাৰিখন। সেয়া হ’ল - সুৰভি (১৯০৯), সাধুকথাৰ কুকি (১৯১০), জোনবিৰি (১৯১৩) আৰু কেঁহোকলি (১৯৬৭)। কেঁহোকলি গল্পপুথিখন তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছত প্ৰকাশ পায়।

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আছিল সংস্কাৰবাদী, সমাজ সচেতন লেখক। উণবিংশ শতিকাৰ শেষভাগৰ ক্ৰমে ভাঙি যাব ধৰা অন্তঃসাবশূণ্য অসমীয়া সমাজখনৰ তেওঁ প্ৰত্যক্ষদৰ্শী আছিল। অসমীয়া সমাজৰ ধৰ্ম, সংস্কৃতি, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ প্ৰভৃতি সম্পৰ্কে তেওঁ সম্যকভাৱে জনাৰ সুযোগ পাইছিল। অসমৰ গাঁও আৰু চহৰত বাস কৰা বিভিন্ন স্তৰৰ মানুহৰ আশা-আকাংক্ষা, হৰ্ষ-বিষাদ, সুখ-দুখ, প্ৰেম-প্ৰীতি আদিৰ বিষয়েও তেওঁৰ স্পষ্ট ধাৰণা আছিল। সেয়ে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ গল্পত সেই সময়ৰ অসমীয়া সমাজৰ বিভিন্ন দিশ আৰু অসমীয়া মানুহৰ চাৰিত্ৰিক খুটি-নাটি, ভাল-বেয়া গুণ আদি নিখুঁত ৰূপত চিত্ৰিত হৈছে।

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ গল্পৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে অসমীয়া সমাজৰ অবিচাৰ, অনাচাৰ, অন্ধবিশ্বাস, কু-সংস্কাৰ, গোড়ামী, নীচতা, হীনতা আদি দোষ ত্ৰুটিবোৰৰ ব্যঙ্গাত্মক ৰূপ। এনেধৰণৰ গল্পবোৰৰ ভিতৰত ‘কাশীবাসী’ অন্যতম। গল্পটোত সেইসময়ত মানৱ আক্ৰমণে অসমীয়া সমাজখনত কেনে দুৰ্দশাৰ সৃষ্টি কৰিছিল, তাৰ জীৱন্ত চিত্ৰ পৰিস্ফুট

হৈছে।

‘কাশীবাসী’ গল্পৰ বিষয়বস্তু :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ চুটিগল্পসমূহৰ ভিতৰত ‘কাশীবাসী’ অন্যতম। গল্পটোত তেনেই সাধাৰণ আৰু অতি চমু পৰিসৰৰ। যুৱতী অৱস্থাত মান সেনাৰ দ্বাৰা লাঞ্ছিত আৰু পৰিয়ালৰ দ্বাৰা উপেক্ষিত এগৰাকী অসমীয়া বিবাহিতা বৃদ্ধা নাৰীৰ কৰুণ কাহিনী পৰিস্ফুত হৈছে।

পুহমহীয়া ৰাতিপুৱা কাশীৰ দশাশ্বমেধ ঘাটত গংগা স্নানৰ উদ্দেশ্যে গল্পটোৰ কথক আৰু তেওঁৰ বন্ধু উপস্থিত হয়। তাত এগৰাকী আশী বছৰমান বয়সীয়া বুঢ়ীক লগ পায়। সুদীৰ্ঘ দিনৰ মূৰত নিজৰ দেশৰ মানুহ লগ পাই এই অসমীয়া বৃদ্ধা গৰাকীয়ে আনন্দত অধীৰ হয় আৰু তেওঁলোকৰ আগত অতীতৰ কৰুণ কাহিনী বিৱৰি কয়। ভৰালী বৰুৱাৰ জীয়াৰী আৰু দুলীয়া বৰুৱাৰ বোৱাৰী এইগৰাকী নাৰী মনৰ আক্ৰমণতে মানৰ হাতত বন্দী হয়। মানৰ আক্ৰমণে হেজাৰ হেজাৰ অসমীয়া মানুহৰ লগতে তেওঁৰ জীৱনটো ধংসজুপত পৰিণত কৰিলে। মান সৈন্যই আহোমৰ শেষ ৰজা চন্দ্ৰকান্ত সিংহক যোৰহাটত বন্দী কৰি থোৱাৰ পিছত মান ৰজাৰ নিৰ্দেশক্ৰমে মান সেনাপতি মিণ্গমাহা বন্দুলা সৈন্যসহ নিজ দেশলৈ প্ৰত্যাহৰণ কৰিবলৈ ওলাল আৰু লগতে সি অসমীয়া লোকৰ ধন-সম্পত্তি কাঢ়ি নিয়াৰ বাহিৰেও ভালেসংখ্যক অসমীয়া ডেকা-গাভৰু, জীয়াৰী বোৱাৰীকো লগত লৈ গৈছিল। বুঢ়া-মেঠা আৰু ল’ৰা-ছোৱালীবোৰ নিনি জিয়াতু দি মাৰি থৈ গৈছিল। ডেকাবোৰক সিহঁতৰ ভাৰী আৰু ডেকেৰীবোৰক তিৰোতা কৰি লৈ গৈছিল। সিহঁতে গৰু-ছাগলী সাঙুৰি নিয়াদি অসমৰ মানুহক সাঙুৰি নিছিল। সেইসকল জীয়াৰী-বোৱাৰীৰ মাজত বুঢ়ীগৰাকীও মানৰ হাতৰ পৰা সাৰি নগ’ল। তেতিয়া তেওঁৰ বয়স আছিল পোন্ধৰ বছৰ। মানসকলে তেওঁলোকৰ ঘৰখন বেৰি ধৰাত তেওঁৰ স্বামীয়ে তেওঁক ৰক্ষা কৰাৰ সলনি আত্মৰক্ষাৰ বাবে পলায়নহে কৰিছিল। মানে বুঢ়ীগৰাকীক বন্দী কৰি লৈ যোৱাৰ লগতে ঘৰৰ সকলো বয়-বস্তু লুটি-পুটি নিছিল।

মানহঁতে চিংফৌসকলোৰে সৈতে লগ লাগি তেওঁলোকক পাটকাই পৰ্বতৰ ওচৰ চপোৱাত কোম্পানীৰ ফৌজে গৈ দিহিং নৈৰ পাৰত মান সৈন্য আৰু চিংফৌসকলক আগচি ধৰিলে আৰু দুয়োপক্ষৰ মাজত ৰণ হ’ল। ৰণত কোম্পানীৰ ফৌজ জিকিল আৰু তাৰ সেনাপতি নিউভাইল চাহাবে অসমীয়া বন্দী মানুহখিনিক মানৰ হাতৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি ঘৰলৈ পঠিয়াই দিলে। বুঢ়ীগৰাকীও নিজ ঘৰত আহি ওলায় যদিও পৰিয়ালৰ লোকে মানৰ হাতত বন্দী হোৱা বাবে ভ্ৰষ্টা বুলি ঘৰত ঠাই নিদিলে। পত্নীৰ প্ৰতি সহানুভূতি থকা স্বত্বেও তেওঁৰ স্বামীয়ে ঘৰৰ মানুহ আৰু ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ বিৰুদ্ধে মাত মতিব নোৱাৰিলে।

শেষত বুঢ়ীগৰাকী উপায়হীন হৈ তেওঁৰ দৰেই দুৰ্ভগীয়া আন এগৰাকী নাৰীৰ সৈতে ঘৰ এৰি নানা জীয়াতু ভুগি ছমাহমান খোজ কাঢ়ি আহি কাশীত উপস্থিত হৈছিল আৰু বিশ্বনাথৰ চৰণত শৰণ লৈ তাতেই থাকি ডেকা দেহ বুঢ়া কৰিলে।

বুঢ়ীগৰাকীৰ জীৱনৰ নিকৰুণ কাহিনীয়ে কাহিনী কথকক শোকদুগ্ধ কৰি তুলিলে। তেওঁৰ গঙ্গাস্নান কৰিবলৈ অভিলাষ নাইকীয়া হ’ল আৰু বন্ধুজনেৰে সৈতে বহালৈ উভতি আহিল।

কাশীবাসী গল্পত ৰাজনৈতিক স্ফুৰণ :

‘কাশীবাসী’ গল্পটোত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই মানৰ আক্ৰমণে কেনেদৰে অসমৰ মানুহৰ জীৱনলৈ যোৰ অন্ধকাৰ নমাই আনিছিল তাৰ ইতিহাসৰ কথা গল্পটোৰ মাজেৰে প্ৰকাশ কৰিছে। মান সৈন্যই সেই সময়ত অসমৰ মানুহক কৰা অত্যাচাৰ, পলৰীয়া চন্দ্ৰকান্ত ৰজাক মানে নানা চলনা কৰি যোৰহাটলৈ মাতি নি ৰংপুৰত বন্দী কৰি থোৱা, মান ৰজাৰ নিৰ্দেশ ক্ৰমে মিণ্গমাহা বন্দুলাই অসমৰ পৰা ঘূৰি যাওঁতে অসমৰ মানুহৰ ধন-সম্পত্তি কাঢ়ি নিয়াৰ লগতে অসমৰ মানুহক ধৰি বান্ধি লৈ যোৱাৰ কথা আৰু ল’ৰা-ছোৱালী, বুঢ়া-মেঠাক কিদৰে মাৰি, ডেকাবোৰক লগুৱা আৰু মহিলাবোৰক পত্নী কৰি লৈ গৈছিল। তাৰ বিৱৰণ দুৰ্ভগীয়া বুঢ়ী গৰাকীৰ মুখেৰে এনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছে “কিন্তু বোপাইহঁত যাওঁতে পাৰাওঁতে দেশৰ পৰা ধন-বস্তু যি পালে চুচি নিলেই সেইবোৰৰ উপৰিও হাজাৰে হাজাৰে অসমীয়া মানুহ ধৰি লগত লৈ গুচি গ’ল। সিহঁতে বুঢ়া-মেঠা আৰু ল’ৰা-ছোৱালীবোৰক নিনি জীয়াতু দি মাৰি থৈ গৈছিল, ডেকাবোৰক সিহঁতৰ ভাৰী আৰু ডেকেৰীবোৰক তিৰোতা কৰি লৈ গৈছিল। গৰু-ছাগলী সাঙুৰি নিয়াদি সেই মানুহবোৰ সাঙুৰি নিছিল মোৰ বোপাইহঁত।”

‘কাশীবাসী’ গল্পৰ মূল উদ্দেশ্যই হৈছে অসমৰ সমাজ জীৱনৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰা। মানসকলে অসমৰ মানুহক ধৰি-বান্ধি লৈ যোৱাৰ পিছত মান আৰু চিংফৌসকলৰ সৈতে কোম্পানীৰ ফৌজৰ দিহিং নৈৰ পাৰত যুদ্ধ হৈছিল আৰু সেই যুদ্ধত কোম্পানীৰ ফৌজ জিকি মানক অসমৰ পৰা একেবাৰে খেদি পঠিওৱা আৰু কোম্পানীৰ সেনাপতি নিউ ভাইল চাহাবে কেনেদৰে অসমৰ মানুহক উদ্ধাৰ কৰিলে তাৰ ইতিহাস গল্পটোৰ মাজেৰে পৰিস্ফুট হৈছে। ... “এনেতে কোম্পানীৰ ফৌজে ইফালৰ মান আৰু চিংফৌহঁতক খেদি গ’ল। মান চিংফৌৰে সৈতে ন দিহিং নৈৰ কাষতে কোম্পানীৰ ফৌজৰ ৰণ লাগিল। সেই ৰণত মান আৰু চিংফৌহঁত কোম্পানীৰ হাতত হাৰিল আৰু মানক কোম্পানীৰ ফৌজে একেবাৰে অসমৰ সীমাৰ পৰা উলিয়াই খেদিলে। মান গলতে চিংফৌবোৰ শাস্ত হ’ল। কোম্পানীৰ সেনাপতি নিউ ভাইয়ে (Captain Neufville) প্ৰায় ছয় সাত হাজাৰমান অসমীয়া মানুহক মানৰ হাতৰ পৰা একেৰাই

আমাৰ ঘৰৰ ফালে পঠিয়াই দিলে।

গল্পটোত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই সেই সময়ত নাৰীৰ প্ৰতি হোৱা অত্যাচাৰ, সামাজিক অবিচাৰ, মানৰ অত্যাচাৰত জৰ্জৰিত অসমীয়া মানুহৰ দুখ-দুৰ্দশাৰ কথা নিঃকৰুণ ৰূপত দাঙি ধৰিছে। বুঢ়ীগৰাকী কথাৰ মাজেৰে নাৰী মনৰ বহুতো দিশো উন্মোচিত হৈছে “বোপাইহঁত, সেই অসুৰহঁতৰ গোঁৰাঘৰ কথা আৰু তোমালোকক বহলকৈ কৈ কি কৰিম, মুঠতে কওঁ যে পাপীষ্ঠহঁতৰ হাতত মোৰ সকলো গ’ল।” যদিও পোন্ধৰ বছৰীয়া নাৰীগৰাকীক ভ্ৰষ্টা বুলি তেওঁৰ পৰিয়ালে গ্ৰহণ নকৰিলে তথাপি তেওঁ বিচলিত হৈ পৰা নাই, তেওঁ কাশীধামত উপস্থিত হৈ পুৰুষ অবিহনে ডেকা দেহ বুঢ়া কৰিলে। ইয়াৰ মাজেৰে গল্পকাৰে নাৰী মনোস্তৰ দিশো যেন আঙুলিয়াই দিছে বুঢ়ীগৰাকীৰ বক্তব্যৰ মাজেৰে সেয়াও উমান পোৱা যায়— “কষ্টতো হৈছেই; কিন্তু বুকুৰ ঘাবোৰৰ ওপৰত যদিও এতিয়া কাঠ বান্ধি আছে, তথাপি তাত আঙ্গলি দিলে আগৰ নিচিনাকৈয়ে টান পাওঁ; অৱশ্যে তাৰ পৰা আৰু তেজ নোলায়।”

গল্পটোত প্ৰকাশিত বুঢ়ীগৰাকীৰ মুখৰ বাক্যবোৰৰ পৰা সেই সময়ৰ অসমৰ ৰাজনৈতিক বাতাবৰণৰ কথা জানিব পাৰি। ‘কাশীবাসী’ গল্পৰ পটভূমি কাশীধাম আৰু এখন বঙালী সমাজ। কিন্তু গল্পটোত চিত্ৰিত হৈছে পৰম্পৰাগত অন্ধসংস্কাৰেৰে নিমজ্জিত অসমীয়া সমাজৰ অবিচাৰ আৰু সংকীৰ্ণ মানসিকতা। এজন সমাজ সচেতন গল্পকাৰ হিচাপে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যসমূহ গল্পটোত প্ৰতিফলিত হৈছে। সমাজৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতিৰ বলি হৈ এগৰাকী কোমল বয়সীয়া নাৰীৰ জীৱনলৈ অহা বিপৰ্যায়ৰ চিত্ৰ গল্পটোত চিত্ৰিত হৈছে। গল্পটোত সেই সময়ত অসমীয়া সমাজখন যে জাত-পাতৰ ভয় আৰু অন্ধ-সংস্কাৰত আৱদ্ধ হৈ আছিল সেই কথাটো কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ বুঢ়ী গৰাকীৰ মুখৰ পৰা জানিব পাৰি— “মোৰ স্বামী আৰু শহুৰ-শাখুৰে মোক সামৰি লওক ছাৰি মোক ভ্ৰষ্টা বুলি পদূলিৰ মূৰলৈকে থুকিব নিদিলে। মই দুই হাতে নিজৰ কপালখন খুন্দি ক’ত কাকুতি-মিনতি কৰি মোক আমাৰ টোলৰ ভিতৰতে লাগে যদি আঁতৰতে ঠাই এচমকা দি ৰাখিবলৈ তেওঁলোকক কলো, কিন্তু তেওঁলোকৰ শিলেৰে বন্ধোৱা হিয়াত মোৰ কান্দোল-কাটোন নোসোমায়। মোৰ কান্দোন দেখি স্বামীৰ চকুৰ পানী যে মই ওলোৱা নেদেখিছিলো এনে নহয়, কিন্তু তেওঁ মহাদৈত্য জাতৰ ভয়ত ঘৰে ঘৰোৱাহ আৰু আন ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ বিপক্ষে থিয় হৈ মনুষ্যত্ব প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে।”

এই বৰ্ণনাৰ মাজেৰে গল্পকাৰে সমাজত জাত-ভেদৰ জৰিয়তে সমাজ সংস্কাৰৰ মনোভাৱ সুন্দৰ ৰূপত ব্যঞ্জিত কৰিছে। বুঢ়ীগৰাকীৰ জীৱনলৈ নামি অহা নিদাৰুণ কাৰুণ্যৰ ঘাই কাৰণ কু-সংস্কাৰ আৰু অন্ধবিশ্বাস। এনে কু-সংস্কাৰ তথা অন্ধবিশ্বাসত আকণ্ঠ নিমজ্জিত বুঢ়ীগৰাকীৰ পৰিয়ালৰ লোকে মানহঁতৰ কবলৰ পৰা ওলাই অহাৰ পিছত

তেওঁক ভ্ৰষ্টা আখ্যা দি ঘৰৰ পদূলিৰ পৰা খেদি পঠিওৱা কাৰ্য অতি নিৰ্মম আৰু অমানৱীয়।

কাশীধাম ভক্তিৰ সাগৰ আৰু ঈশ্বৰ প্ৰাপ্তিৰ ঠাই বুলি যি বিশ্বাস আছে, সেই বিশ্বাসক বুকুত লৈ বুঢ়ীগৰাকীয়ে ‘তোমাৰ মহিমা অপাৰ’ বুলি পৰিত্ৰাণৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিছে আৰু অসমৰ মানুহ দেখি তেওঁ আশা কৰিছে— “মোৰ দুখৰ দীঘলীয়া জীৱনৰ ওৰ এতিয়াও পৰা নাই। কিন্তু পৰিব অলপতে।”

গল্পটোত জাতীয় চেতনাৰ স্ফুৰণ সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। বুঢ়ীগৰাকীয়ে গংগা স্নান কৰিবলৈ যোৱা অসমীয়া কথকক লগ পোৱাত আনন্দত অধীৰা হোৱা, তেওঁক অসমীয়া মাতৰাৰে বিচলিত কৰা কথাটোত স্বদেশ প্ৰেমৰ আৱেগিক ইংগিত সুন্দৰ ৰূপত পৰিষ্ফুট হৈছে। বুঢ়ীগৰাকীৰ ভাষাত— “আজি তোমালোকৰ মুখৰ অসমীয়া মাত শুনি মই যে কি অমিয়া মধু পিবলৈ পালোঁ”—

“গল্পটোত বুঢ়ীগৰাকীৰ মুখত অসমীয়া আৰু বঙলা ভাষাৰ মিহলি ৰূপ দেখা গৈছে যদিও তেওঁৰ মনত অসমীয়াৰ সুৰ ৰঞ্জিত হৈছে। এই কথাৰ উমান বুঢ়ী গৰাকীয়ে কথকক দিয়া পৰিচয়ৰ পৰা জানিব পাৰি— “বাবা, আমাৰ বাঢ়ীও ৰংপুৰে। আমিও অসমীয়া মানুহ। হা বিশ্বনাথ। হায় মোৰ গোসাঁই। আজি কত কালৰ মূৰে আমাৰ দেশৰ মানুহ দেখিতে পাইলু।” এই বাক্যৰ মাজেৰে বুঢ়ীগৰাকীৰ অন্তৰত নিজ দেশৰ নিজ জাতিৰ প্ৰতি থকা হৃদয়ানুভূতি সুন্দৰ ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে।

‘কাশীবাসী’ গল্পটোৰ শেষৰফালে গল্পকাৰে যেন কিবা ইংগিতৰ্মী বহন কৰিছে। বুঢ়ীগৰাকীৰ মুখৰ পৰা তেওঁৰ জীৱনৰ শোকাবহ ইতিহাস শুনাৰ পিছত কাহিনী কথকৰ গংগা স্নানৰ অভিলাষ নাইকীয়া হোৱাৰ ঘটনাই যেন এক বাৰ্তাহে দি গৈছে। কাহিনী কথকৰ ভাষাত— “বুঢ়ীৰ জীৱনৰ শোকপূৰ্ণ ইতিহাসো মোৰ মনত এনে এটা বেজাৰৰ ছাঁ পেলালে যে সেই পুৱা আৰু মোৰ গঙ্গা-স্নানৰ ক্ষীণোৱা অভিলাষ ক্ষীণাই অদৃশ্য হ’ল।”

গল্পৰ কথকৰ দ্বাৰা এই কথাহে প্ৰতীয়মান হয় যে হাজাৰ গংগাস্নান কৰিলেও মানুহৰ দুখ দূৰ কৰিব নোৱাৰে। ইয়াৰ মাজেৰে কথকৰ দুখবোধৰ গভীৰতা, বুঢ়ীগৰাকীৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীলতা আৰু বিষন্নতা প্ৰতিপন্ন কৰিছে। ইয়াতে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ সংস্কাৰবাদী চেতনা সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিপলিত হৈছে।

সামৰণি :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ‘কাশীবাসী’ গল্পটো আলোচনা কৰি জনা যায় যে অসমত সেই সময়ত হোৱা মানৰ আক্ৰমণ, মানৰ অত্যাচাৰ, মানে অসমীয়া মানুহক কিদৰে হাৰাশাস্তি কৰিলে, অসমৰ জীয়াৰী-বোৱাৰীসকলক মান সৈন্যৰ হতুৱাই লৈ যোৱা, গল্পত উল্লিখিত পোন্ধৰ বছৰীয়া নাৰীগৰাকীৰ জীৱনত হোৱা অমানৱীয় অত্যাচাৰ,

শেষত কাশীত আশ্রয় লোৱা আদি বৰ্ণনাৰ মাজেৰে সেই সময়ৰ ৰাজনৈতিক দিশটোৰ কথাই সুন্দৰ ৰূপত প্ৰকাশিত হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

- ১) কটকী প্ৰফুল্ল : সাহিত্যৰথী, জ্যোতি প্ৰকাশন, গুৱাহাটী। তৃতীয় প্ৰকাশ, মাৰ্চ, ২০১৩
- ২) গগৈ হৃদয়ানন্দ : লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ গল্প সমগ্ৰ, জ্যোতি প্ৰকাশন গুৱাহাটী, তৃতীয় প্ৰকাশ, ২০১১
- ৩) গগৈ অক্ষেশ্বৰ : চুটিগল্পৰ বিচাৰ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, জুলাই, ২০১২
- ৪) বৰুৱা প্ৰহ্লাদ কুমাৰ : অসমীয়া চুটিগল্পৰ অধ্যয়ন, বনলতা, গুৱাহাটী, পুণৰ মুদ্ৰণ, ২০১৫
- ৫) ভট্টাচাৰ্য বসন্ত কুমাৰ : অসমীয়া চুটিগল্পৰ সুবাস, জাৰ্ণাল এম্প'ৰিয়াম, গুৱাহাটী, তৃতীয় সংস্কৰণ, এপ্ৰিল, ২০১২

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অৱদান

নীলাক্ষি দাস

গৱেষক ছাত্ৰী, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ :

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগত এক অনন্য কৃতিত্ব লাভ কৰা শিশু সাহিত্যিকসকলৰ ভিতৰত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা অন্যতম। তেখেতৰ যুগজয়ী শিশু সাহিত্যসমূহে তেখেতক এক বিৰল সন্মানৰ অধিকাৰী হোৱাত সহায় কৰে। তেখেতৰ যুগজয়ী শিশু সাহিত্যসমূহে তেখেতক শিশু সাহিত্যৰ জগতত সন্মানীয় আসন প্ৰদান কৰে। হাজৰিকাই অনুবাদৰ পৰা স্বৰচিত ৰচনালৈকে সকলো দিশতে হাত ফুৰাইছিল। শিশুৰ মনপূত বিষয়বস্তুবোৰ বাচি বাচি সাহিত্য ৰচনা কৰাত তেখেত যেন সিদ্ধহস্ত। দেশী-বিদেশী, পৌৰাণিক, বৰঞ্জীমূলক কাহিনীৰ সমাহাৰ তেখেতৰ ৰচনাত সঘনাই দেখিবলৈ পোৱা যায়। ইয়াৰ উপৰিও হাস্যৰসৰ সমাহাৰে তেখেতৰ ৰচনাক শিশুৰ মনোগ্ৰাহী কৰি তুলিছে। অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ শিশু সাহিত্যসমূহ মূলত মৌলিক আৰু অনুদিত ভাগত ভাগ কৰি দেখুৱাব পাৰি। মৌলিক শিশু সাহিত্যসমূহে তেখেতৰ নিজস্ব সাহিত্যিক প্ৰতিভাৰ ইংগিত দিয়ে। অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ মৌলিক শিশু সাহিত্যৰাজিসমূহ হ'ল— আইতাৰ সাধু, কথা কীৰ্তন, কথা দশম, কথা কাহিনী, কাব্য কথা, পুৰণি সাহিত্যৰ পাৰিজাত, ৰামায়ণৰ ৰহঘৰা, অমৃত মহাভাৰত, আগৰ দিন, আমাৰ দেশ, আমাৰ ভাৰত, ভাৰত জেউতি, স্বৰ্গতো অধিক জনমভূমি, তীৰ্থংকৰ মহাবীৰ, মাণিকী মাধুৰী, ৰুণুক জুনুক, ৰুণুকৰ জিলমিল, ফেছজালি ইত্যাদি। ইয়াৰ উপৰিও তেখেতে নিজৰ জীৱনকালত নানান শিশু সাহিত্য অনুবাদ কৰি অসমীয়া শিশু সকলক বিশ্ব শিশু সাহিত্যৰ সোৱাদ দিবলৈ চেষ্টা কৰে।

হাজৰিকাৰ অনুদিত এনে শিশু সাহিত্য কেইখন হ'ল— হাঁহিচম্পা, অপেশ্বৰীৰ দেশ, যাদুৰ দ্বীপ, গ্ৰিমৰ সাধু, ঈছপৰ সাধু, ল'ৰাৰ জাতক, এণ্ডাৰচনৰ সাধু, জোনালী দেশৰ সাধু, নীলা চৰাই, বাণী হিমালী, জলকুঁৱৰী ইত্যাদি। তদুপৰি তেখেতৰ ভালেকেইখন সংকলিত গ্ৰন্থও পোৱা যায়।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ প্ৰায় আটাইকেইটা বিভাগতে হাত ফুৰাইছে। তেখেতে শিশুৰ উদ্দেশ্যে কবিতা, সাধুকথা, উপন্যাস, জীৱনী, পাঠ্যপুথি আদি অন্যান্য বিভিন্ন কাম কৰিছে। মুঠৰ ওপৰত অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত তেখেতৰ অৱদান অতুলনীয়। অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিবলৈ গ'লে হাজৰিকাৰ শিশু সাহিত্যৰাজিৰ অধ্যয়ন নকৰাকৈ আগবাঢ়িব নোৱাৰি।

বীজ শব্দ : অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, শিশু সাহিত্য, অসমীয়া শিশু সাহিত্য।

প্ৰস্তাৱনা :

সাহিত্যৰ জগতত শিশুৰ উদ্দেশ্যে নিৰ্দিষ্ট কিছুমান সাহিত্য ৰচনা কৰা দেখা যায়। শিশুৰ উদ্দেশ্যে ৰচনা কৰা এই শ্ৰেণীৰ সাহিত্যকে শিশু সাহিত্য বোলে। শিশু সাহিত্য ৰচনাৰ বেলিকা সাহিত্যকে শিশু মনস্তত্ত্বৰ দিশটো গুৰুত্ব দিবলগীয়া হয়। শিশু সাহিত্য সদায় শিশুৰ মনোগ্ৰাহী হোৱাটো প্ৰয়োজনীয়।

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ ইতিহাস বিচাৰ কৰিবলৈ গৈ দেখা যায় যে পুৰণি কালত শিশু সাহিত্য ৰূপে পূৰ্ণাংগ বিভাজন এটা দেখা নাযায়। অতীতত শিশু সাহিত্য ৰচিত হৈছিল যদিও ই প্ৰাপ্তবয়স্ক সাহিত্যৰ লগত একাকাৰ হৈ আছিল। প্ৰথম অৱস্থাত শিশু সাহিত্যসমূহ মৌখিক ৰূপত আছিল। সময়ৰ অগ্ৰগতিৰ লগে লগে ই লিখিত ৰূপ লাভ কৰে। নিচুকনি গীত, খেল-ধেমালীৰ গীত, সাধুকথা আদি মৌখিকৰূপত তাহানিৰ দিনৰ পৰাই প্ৰচলন হৈ আহিছে।

“দৰাচলতে অসমীয়া শিশুসাহিত্যৰ ইতিহাস আৰম্ভ হয় শংকৰী যুগতেই।” অৱশ্যে এই যুগত শিশু সাহিত্য ৰূপে নিৰ্দিষ্ট কোনো বিভাজিত সাহিত্য দেখা নাযায়। শ্ৰীধৰ কন্দলীৰ ‘কাণখোৱা’, মাধৱদেৱৰ ‘চোৰধৰা’, শংকৰদেৱৰ ‘শিশুলীলা’ আদি উল্লেখনীয়। আধুনিক অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ সৃষ্টি হয় অৰুণোদই যুগত। এই সময়ছোৱাতে শিশুৰ বাবে ভিন্ন পাঠ্যপুথি, অনুবাদমূলক সাধুকথা, নীতিশিক্ষাৰ পাঠ আদি ৰচিত হৈছিল। অসমীয়া শিশু সাহিত্যই উন্নতিৰ শিখৰ আহৰণ কৰে জোনাকী যুগত। জোনাকী যুগত ভালেকেইজন শিশু সাহিত্যিকৰ সৃষ্টি হয়। ইয়াৰ ভিতৰত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা উল্লেখযোগ্য। বেজবৰুৱাৰ সাহিত্যিক অৱদানলৈ লক্ষ্য কৰি কিছুসংখ্যকে ইয়াক বেজবৰুৱা যুগ হিচাপেও অভিহিত কৰে। তেখেতৰ হাততে প্ৰথম অসমীয়া সাধুকথাৰ পুথি ‘বুঢ়ী

আইৰ সাধু’(1912)ৰ সৃষ্টি হয়। ইয়াৰ পিছত শিশু সাহিত্যৰ জগতত বহুতো সাহিত্যিকৰ সৃষ্টি হয় যিয়ে অসমীয়া শিশু সাহিত্যিক ক্ষেত্ৰখনক যুগমীয়া কৰি কৰি তুলিছে। এনে শিশু সাহিত্যিকসমূহৰ ভিতৰত নৱকান্ত বৰুৱা, অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, মিত্ৰদেৱ মহন্ত, নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ, জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, ভৱেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া, তোষপ্ৰভা দেৱী, গগন চন্দ্ৰ অধিকাৰী, বন্দিতা ফুকন, শশীপ্ৰভা দাস ইত্যাদি উল্লেখযোগ্য।

অসমীয়া শিশু সাহিত্যত বিকাশৰ পথত আগবাঢ়ি যাওঁতে অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈ বহুতো সালসলনি হ'ল। পুৰণি কালত মুখে মুখে প্ৰচলিত হৈ অহা নিচুকনি গীত, খেল-ধেমালীৰ গীত, সাধুকথাসমূহে সময়ৰ গতিত লিখিত ৰূপ লাভ কৰিলে। আনহাতে শিশু সাহিত্যৰ অগ্ৰগতিৰ লগে লগে শিশুৰ উদ্দেশ্যে গল্প, কবিতা, উপন্যাস আদি ৰচিত হ'বলৈ ল'লে। এনে ৰচনাসমূহ শিশুৰ মনোৰঞ্জনৰ সহায়কৰূপে পৰিণত হ'ল। ইয়াৰ উপৰিও শিশুৰ উদ্দেশ্যে কিছুমান তত্ত্বগত ৰচনাও সৃষ্টি হ'ল। বিভিন্ন বিজ্ঞানমূলক সাহিত্যও শিশু সাহিত্যত ৰচিত হ'বলৈ ধৰিলে। প্ৰাপ্তবয়স্ক সাহিত্যৰ কিছু সংখ্যক ৰচনা পিছলৈ শিশু সাহিত্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ'ল। তদুপৰি পুৰণি শিশু সাহিত্যৰ যি ভাষা আৰু গঠনশৈলী সেয়া আধুনিক শিশু সাহিত্যত সম্পূৰ্ণৰূপে সলনি হৈ গ'ল। আধুনিক শিশু সাহিত্য অতি সহজ-সৰল ভাষাত ৰচিত হ'বলৈ ল'লে।

বিষয়ৰ পৰিচয় :

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত এক চিৰ পৰিচিত নাম হৈছে অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা। অসাধাৰণ ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী হাজৰিকাৰ হাতত ভালেমান শিশু সাহিত্যই প্ৰাণ পাই উঠিছিল। তেখেতৰ সাহিত্যিক ব্যক্তিত্বই তেখেতক অগাধ পাণ্ডিত্যৰ শাৰীলৈ উপনীত কৰিছিল। হাজৰিকাৰ এনে পাণ্ডিত্যৰ পৰিচয় তেখেতৰ শিশু সাহিত্যৰাজিসমূহৰ মাজতো পোৱা যায়। শিশুৰ বাবে তেখেতে বহু সংখ্যক সাহিত্য সৃষ্টি কৰি থৈ গৈছে। তেখেতৰ ৰচিত শিশু সাহিত্যৰাজিসমূহ ঘাইকৈ স্মৰচিত, অনুদিত আৰু সংকলিত। তেখেতৰ প্ৰায় ৪০ খনমান শিশু সাহিত্যৰ পুথি দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেখেতৰ শিশুৰ বাবে ৰচনা কৰা সাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত ঘাইকৈ কবিতা, প্ৰবন্ধ, সাধুকথা, উপন্যাস আদি উল্লেখযোগ্য। অনুদিত পুথিসমূহৰ জৰিয়তে তেখেতে দেশ বিদেশত ৰচিত হোৱা ৰচনাসমূহৰ সোৱাদ অসমীয়া শিশুক দিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল। ইয়ে শিশুসকলৰ সম্মুখত অন্য দেশৰ সাংস্কৃতিক ধাৰণা এটাও দাখি ধৰে। শিশুক সাহিত্য অধ্যয়নৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তোলাই হৈছে তেখেতৰ শিশু সাহিত্য সৃষ্টিৰ মূল উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অৱদান তেখেতৰ সাহিত্যিক সৃষ্টিসমূহক লক্ষ্য কৰিলেই দেখা যায়। তেখেতৰ অমৰ প্ৰতিভাৰ সাক্ষী বহন কৰে শিশু

সাহিত্যৰাজিসমূহে। শিশুৰ বাবে পাঠ্যপুথি ৰচনাৰ পৰা আদি কৰি তেখেতে কবিতা, প্ৰবন্ধ, সাধু, উপন্যাস আদি সকলো ৰচনা কৰি আহিছে। তেখেতৰ ৰচিত বিশাল সাহিত্য সম্ভাৰে শিশু সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰাত সহায় কৰিছে। মৌলিকৰ পৰা সংকলিত আৰু অনুদিত প্ৰায় সকলো শিশু সাহিত্যতে তেখেতৰ হাতৰ পৰশ দেখা যায়। সাহিত্যিক দৃষ্টিকোণৰ পৰাও তেখেতৰ শিশু সাহিত্যসমূহ উন্নত মানদণ্ডৰ। এনেস্থলত এনে এজন বিখ্যাত সাহিত্যিকৰ শিশু সাহিত্যৰাজিৰ অধ্যয়নে তেখেতৰ শিশু সাহিত্য সম্পৰ্কে জ্ঞান লাভত সহায় কৰিব।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

মূলত বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰি উক্ত বিষয় সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ সমগ্ৰ শিশু সাহিত্যৰাজিসমূহ তেখেতৰ এই আলোচনাৰ আওতালৈ অনা হ'ব।

মূল বিষয়বস্তু :

অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা :

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ জন্ম ১৯০৩ চনৰ ৯ চেপ্তেম্বৰত। তেখেতৰ পিতৃৰ নাম ৰমাকান্ত হাজৰিকা আৰু মাক নিৰূপমা হাজৰিকা আছিল। হাজৰিকাই লতাশিল প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা শিক্ষা আহৰণ কৰাৰ লগতে মাণিকচন্দ্ৰ বৰুৱা মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ পৰাও শিক্ষা আহৰণ কৰে। তেখেতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা কটন কলেজিয়েট বিদ্যালয়ত সমাপ্ত হয়। অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই ১৯২৩ চনত অতি সুখ্যাতিৰে তিনিটা বিষয়ত লেটাৰসহ প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয়। ১৯২৮ চনত কলা বিভাগত কটন কলেজৰ পৰা তেখেতে স্নোতক ডিগ্ৰী লাভ কৰে। ইয়াৰ মাজতে অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা ১৯৩৭ চনত সাবিত্ৰী হাজৰিকাৰ লগত বিবাহপাশত বন্ধন হয়। ১৯৪৪ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা স্নাতোকত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। তেখেতে আৰ্ল ল মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা আইনৰ স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰে। ইয়াৰ উপৰিও চেইণ্ট এডমাণ্ডচ মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা বি.টি.ডিগ্ৰী লাভ কৰে। অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই ১৯৪৮ চনত কটন মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰবক্তা হিচাপে নিযুক্তি পাই আৰু তাৰ পৰাই তেখেতে অসমীয়া বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক হৈ থকা কালতে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। অৱশ্যে কটন মহাবিদ্যালয়ত শিক্ষকতা কৰাৰ আগেয়ে তেখেতে বিভিন্ন অনুষ্ঠানত শিক্ষকতা কৰিছিল।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই অসমীয়া সাহিত্যিক বৃহৎ সংখ্যক সাহিত্যিক অৱদানেৰে সমৃদ্ধশালী কৰি থৈ গৈছে। সৰ্বমুঠ ১২৪ খন গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন কৰি তেখেতে নিজৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভা দাঙি ধৰিছে। ইয়াৰে ভিতৰত শিশুৰ বাবে ৰচিত কৰা গ্ৰন্থ সংখ্যা ৪০ খন। গীত আৰু

কবিতা ২৩ খন ৰচনা কৰে। তেখেতৰ ৰচিত নাটক সম্পৰ্কীয় গ্ৰন্থ ৩২ খন পোৱা যায়। হাজৰিকাৰ সংকলন আৰু সম্পাদনা কৰা গ্ৰন্থৰ সংখ্যা ২৪ খন। তেখেতৰ বিবিধ বিষয়ক গ্ৰন্থ ৫ খনো পোৱা যায়। ইয়াৰ উপৰিও তেখেতে মিলন আৰু দীপক আলোচনী সম্পাদনা কৰিছিল।

১৯৬৭ চনত প্ৰকাশিত 'মঞ্চলেখা' গ্ৰন্থখনৰ বাবে তেখেতে সাহিত্য অকাডেমী বঁটা লাভ কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও ১৯৭১ চনত হাজৰিকাক ভাৰত চৰকাৰে পদ্মশ্ৰী সন্মানেৰে বিভূষিত কৰিছিল।

এইজনা মহান সাহিত্যিকৰ ১৯৮৬ চনৰ ৭জুন তাৰিখে পৰলোকপ্ৰাপ্তি হয়।

অসমীয়া শিশু সাহিত্যলৈ অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অৱদান :

প্ৰায় ৪০ খন পুথিৰে অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰাত হাজৰিকাৰ অৱদান উল্লেখনীয়। তেখেতৰ জীৱনকালত ৰচিত সাহিত্যৰাজিসমূহ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় প্ৰায় সৰ্বসংখ্যক ৰচনা তেখেতে শিশুৰ উদ্দেশ্যেই ৰচনা কৰিছিল। শিশুৰ বৌদ্ধিক, মানসিক বিকাশ হ'ব পৰাকৈ তেখেতে সাহিত্য ৰচনাত মনোনিবেশ কৰিছিল। অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ শিশু সাহিত্য সম্ভাৰক মূলত তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি- মৌলিক, অনুদিত, সংকলিত আৰু সম্পাদিত।

মৌলিক শিশু সাহিত্য সমূহৰ ভিতৰত হাজৰিকাৰ ৰচিত হাস্যৰসাত্মক 'আইতাৰ সাধু' অন্যতম। অসমীয়া সমাজৰ মুখে মুখে চলি অহা প্ৰায় ২৫ টা সাধু তেখেতৰ এই গ্ৰন্থখনত সন্নিবিষ্ট হৈছে। তেখেতৰ এই গ্ৰন্থখনত সন্নিবিষ্ট হৈছে হাস্যৰসাত্মক সাধু আৰু অনুসন্ধিৎসুমূলক সাধু।

শংকৰদেৱৰ ৰচিত কীৰ্তনৰ বিভিন্ন আখ্যানসমূহ লৈ হাজৰিকাই ৰচনা কৰা এখন অন্যতম আখ্যানমূলক সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'কথা কীৰ্তন'। সৰ্বমুঠ ১৬ টা আখ্যান নিৰ্বাচিত কৰি তেখেতে উক্ত পুথিখন প্ৰণয়ন কৰিছে। এয়াও তেখেতৰ মৌলিক ৰচনাৰে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি।

শিশু কৃষ্ণৰ জীৱন লীলা বৰ্ণিত কৰা অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ আন এখন মৌলিক ৰচনা হ'ল 'কথা দশম'। সৰ্বমুঠ ৪২ টা আখ্যান এই গ্ৰন্থখনৰ মাজত সন্নিবিষ্ট হৈছে।

শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ ব্ৰজাৱলী ভাষাত লিখা ভালেকেইখন নাটকৰ কাহিনীবস্তুক সাধুৰ ৰূপত সজাই পৰাই মৌলিকত্ব প্ৰদান কৰি হাজৰিকাই 'অংকীয়া নাটৰ সাধু' গ্ৰন্থখন প্ৰণয়ন কৰিছে। তেখেতে অতি সহজ-সৰল ভাষাৰে কাহিনীসমূহ উপস্থাপন কৰি শিশুক প্ৰাচীন সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰিবলৈ কৰা চেষ্টা এটা দেখা যায়।

ঐতিহাসিক কাহিনী আৰু আদৰ্শ চৰিত্ৰৰ জ্ঞানেৰে শিশুক পৌৰাণিক কথাৰ প্ৰতি

আকৰ্ষিত কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে তেখেতে 'কাব্য কাহিনী' গ্ৰন্থখন প্ৰণয়ন কৰিছে। আখ্যানমূলক এই কাহিনীসমূহৰ মাজত নিহিত আছে আপুৰুগীয়া পুৰণি সাহিত্যৰ বীজ। উক্ত গ্ৰন্থখনক তেখেতৰ মৌলিক সৃষ্টি বুলিব পাৰি।

আখ্যানমূলক সাধুসমূহৰ ভিতৰত তেখেতৰ অন্যতম এখন সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'কাব্য কথা'। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট হৈছে সাতটা কাহিনী। তেখেতৰ এই বসাল মৌলিক সৃষ্টিৰ মাজত নিহিত আছে পৌৰাণিক কাহিনীৰ এক ধাৰা।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ ৰচিত এখন উল্লেখযোগ্য আখ্যানমূলক সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'পুৰণি সাহিত্যৰ পাৰিজাত'। পৌৰাণিক কাহিনীক সম্পূৰ্ণ মৌলিকত্ব প্ৰদান কৰি উক্ত সাধুকথাৰ পুথিখন ৰচিত। প্ৰসিদ্ধ ছয়গৰাকী নাৰীয়ে ইয়াত মুখ্য চৰিত্ৰ হিচাপে ঠাই পাইছে। এই নাৰী কেইগৰাকী হ'ল- পাৰ্বতী, উষা, সীতা, ৰুক্মিণী, ঘনুচা আৰু বেউলা।

সৰ্বমুঠ আঠটা কাহিনীক লৈ ৰচিত তেখেতৰ অন্যতম এখন আখ্যানমূলক কাহিনী হ'ল 'ৰামায়ণৰ ৰহস্য'। উক্ত পুথিখনত ৰামৰ জীৱনৰ ভিন্ন ঘটনাক লৈ ৰচনা কৰা হৈছে।

হাজৰিকাৰ ৰচিত অন্য এখন সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'অমৃত মহাভাৰত'। মহাভাৰতৰ ১৮ টা পৰ্বক লৈ হাজৰিকাই উক্ত পুথিখন ৰচনা কৰিছে। মহাভাৰতৰ কাহিনীসমূহ শিশুৰ উপযোগী ৰূপত ইয়াত সজাই-পৰাই তোলা হৈছে।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ বুৰঞ্জীমূলক সাধুসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম হ'ল 'আগৰ দিন'। মুখ্যত পুথিখনত নৰকাসুৰৰ সময়ৰ পৰা আৰম্ভ কৰি স্বাধীনতা আন্দোলনলৈ বৰ্ণনা কৰা হৈছে। পুথিখনত সৰ্বমুঠ ২৬ টা ঘটনাৰ সন্নিবেশ ঘটিছে। শিশুসকলক স্বদেশ প্ৰেমৰ মহিমা বুজোৱাত উক্ত পুথিখনৰ অৱদান উল্লেখনীয়।

তেখেতৰ ৰচিত অন্য এখন বুৰঞ্জীমূলক সাধু হ'ল 'আমাৰ দেশ'। এসময়ত উক্ত পুথিখন চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ পাঠ্যপুথি হিচাপে সন্নিবিষ্ট হৈছিল। এই পুথিখন বিভিন্ন জনজাতিৰ ঘটনাৰ লগতে বীৰ-বীৰাঙ্গনাৰ কাহিনীও সন্নিবিষ্ট হৈছে।

এসময়ত পঞ্চম শ্ৰেণীৰ পাঠ্যক্ৰম হিচাপে সন্নিবিষ্ট হোৱা হাজৰিকাৰ অন্যতম বুৰঞ্জীমূলক সাধুপুথি হ'ল 'আমাৰ ভাৰত'। শিশুৰ মনত স্বদেশ প্ৰেমৰ বীজ সিঁচিব পৰাকৈ উক্ত পুথিখন ৰচিত।

তেখেতৰ ৰচিত উল্লেখযোগ্য জীৱনীমূলক সাধুপুথি হ'ল 'ভাৰত-জেউতী'। মহাভাৰতৰ সাতটা নিৰ্দিষ্ট চৰিত্ৰ বাচি লৈ উক্ত পুথিখন ৰচনা কৰা হৈছে। অতি সহজ-সৰল ৰূপত সাধু হিচাপে শিশুৰ আগত এই চৰিত্ৰসমূহ উপস্থাপন কৰা হৈছে।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ ৰচিত 'স্বৰ্গতো অধিক জনমভূমি' জীৱনীমূলক সাধুপুথিৰে অন্যতম। ভাৰত দহগৰাকী বীৰ-বীৰাঙ্গনাৰ স্বদেশপ্ৰেমৰ কাহিনী উক্ত পুথিখনত সন্নিবিষ্ট

হৈছে।

জৈন ধৰ্মৰ মহাবীৰৰ জীৱনী বিস্তৃতভাৱে বৰ্ণনা কৰি আলোচনা কৰা তেখেতৰ অন্যতম এখন পুথি হ'ল 'তীৰ্থাংকৰ মহাবীৰ'। উক্ত পুথিখনৰ অধ্যয়নে শিশুক জৈন ধৰ্মৰ প্ৰচাৰকজনৰ জীৱন গাঠাৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰে।

অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ মৌলিক ৰচনাসমূহৰ ভিতৰত সাধুকথাৰ লগতে কবিতাও সন্নিবিষ্ট হোৱা দেখা যায়। তেখেতৰ ৰচিত কবিতাপুথিসমূহৰ ভিতৰত 'মাণিকী মধুৰী', 'ৰুণুক জুনুক', 'ৰুণজুনৰ জিলমিল', 'ফেঁতুজালি' অন্যতম।

মৌলিক ৰচনাসমূহৰ উপৰিও তেখেতে অনুবাদৰ মাধ্যমেৰেও শিশুৰ বাবে ভালেসংখ্যক গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন কৰিছিল। এনে অনুদিত গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম হ'ল 'হাঁহচম্পা'। উত্তৰ আমেৰিকা, গ্ৰীচ, আফ্ৰিকা, চাৰ্ভিয়া, ইটালী, আৰৱ, চীন, জাপান আৰু জামানী দেশৰ নটা সাধুক অতি সহজ-সৰল ভাষাৰে অনুবাদৰ মাধ্যমেৰে শিশুৰ আগত উপস্থাপন কৰিছে।

মূলত চীন, নিউজিলেণ্ড, চাৰ্ভিয়া, পাৰস্য, ইটালী, উত্তৰ আমেৰিকা, জাপান দেশৰ কাহিনী লৈ 'অপেশ্বৰীৰ দেশ' সাধুক ৰচিত। অনুবাদৰ মাধ্যমেৰে ৰচনা কৰা এই পুথিখনক তেখেতে সম্পূৰ্ণ অসমীয়া সাধুৰ খাঁচত ৰচনা কৰিছে।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অনুদিত অন্য এখন সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'যাদুৰ দ্বীপ'।

তেখেতৰ অনুদিত বিখ্যাত সাধুকথাখন হ'ল 'প্ৰিমৰ সাধু'। Jacob Grimm আৰু Wilhelm Grimm-ৰ 'Grimms' Fairy Tales'ৰ ২০টা সাধু অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰে।

হাজৰিকাৰ অনুদিত অন্য এখন সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'ঈছপৰ সাধু'। তেখেতে ৫০টা সাধু অসমীয়ালৈ ৰূপান্তৰ কৰি উক্ত পুথিখন ৰচনা কৰিছে। পুথিকনৰ জনপ্ৰিয়তা আজিও অসমীয়া লোকসমাজত বৰ্তমান।

তেখেতৰ অনুদিত অন্য এখন সাধুকথাৰ পুথি হ'ল 'ল'ৰাৰ জাতক'। উক্ত পুথিখনৰ মূল হ'ল বৌদ্ধধৰ্মত ৰচিত জাতক-মালা। সম্পূৰ্ণ অসমীয়া খাচত শিশুৰ মনোগ্ৰাহীকৈ হাজৰিকাই উক্ত পুথিখন ৰচনা কৰিছে। সাধুখনত সন্নিবিষ্ট নীতিশিক্ষাই শিশুক ভৱিষ্যতৰ বাবে জ্ঞান প্ৰদান কৰে।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অনুদিত অন্যতম সাধুকথা হ'ল 'এণ্ডাৰচনৰ সাধু'। সৰ্বমুঠ ১৪টা সাধু অনুবাদ কৰি তেখেতে এই গ্ৰন্থখন প্ৰণয়ন কৰিছে।

নিউজিলেণ্ড, গ্ৰীচ, ইটালী, চাৰ্ভিয়া, ইংলেণ্ড, জাপান, পাৰস্য, উত্তৰ আমেৰিকা, আফ্ৰিকা, চীন দেশৰ সাধু অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি ৰচনা কৰা 'জোনালী দেশৰ সোণালী সাধু' তেখেতৰ উল্লেখযোগ্য অনুবাদ। পুথিখনৰ চিত্ৰ সংযোজনাই শিশুক অধ্যয়নৰ

প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তোলে।

হাজৰিকাৰ অনুদিত এখনি উল্লেখযোগ্য শিশু উপন্যাস হ'ল 'নীলা চৰাই'। বিদেশী বিষয়বস্তুৰ পৰা অনুদিত উক্ত উপন্যাসখনক নিজৰ ভাষাৰে সজাই-পৰাই তুলিছে। Meterlinck-ৰ 'The Blue Bird' নাটকখনৰ অসমীয়া অনুবাদে হৈছে 'নীলা চৰাই'।

'The Snow White' উপন্যাসখনক তেখেতে শিশুৰ বাবে অনুবাদ কৰা অন্যতম এখন শিশু উপন্যাস। উপন্যাসখনক তেখেতে 'ৰাণী হিমালী' নামেৰে নামাকৰণ কৰিছে।

তেখেতে অনুবাদ কৰা অন্য এখন উল্লেখযোগ্য উপন্যাস হ'ল 'জৰ্ণকুৰবী'। Andersen-ৰ 'The Marmaid'-ৰ লগত দুটা গ্ৰীচ দেশৰ সাধু লগলগাই তেখেতে অসমীয়া অনুবাদ কৰিছিল।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই অনুবাদৰ লগতে শিশুৰ বাবে দুই এখন পুথি সংকলনো কৰিছিল। তেখেতৰ 'উছৰৰ ভোগজৰা' অসমৰ সংস্কৃতি আৰু ধৰ্মক লৈ ৰচনা কৰা এনে ধৰণৰ সংকলিত পুথি। উক্ত পুথিখনে শিশুৰ সংস্কৃতি আৰু ধৰ্ম সম্পৰ্কে জ্ঞান বৃদ্ধি কৰাত সহায় কৰে।

ইয়াৰ উপৰিও হাজৰিকাৰ সংকলিত অন্য এখনি উল্লেখযোগ্য পুথি হ'ল 'উছৰৰ ৰংচৰা'। ৪১ টা প্ৰবন্ধ সন্নিবিষ্ট উক্ত পুথিখনত উৎসৰ পৰম্পৰা সম্পৰ্কীয় ভিন্ন প্ৰবন্ধ পোৱা যায়। ইয়ে শিশুৰ সাহিত্য সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় জ্ঞান বৃদ্ধিত সহায় কৰে।

হাজৰিকাৰ সংকলিত পুথিসমূহৰ ভিতৰত জীৱনীমূলক পুথি অন্যতম। জীৱনীমূলক পুথিসমূহৰ ভিতৰত তেখেতৰ অন্যতম এখন হ'ল 'দিগ্ৰিজয়ী'। ১২জন বিশিষ্ট মহান মনিষীৰ জীৱনক আদৰ্শ হিচাপে লৈ তেখেতে উক্ত পুথিখন ৰচনা কৰিছে।

তেখেতৰ সংকলিত অন্য এখন জীৱনীমূলক গ্ৰন্থ হ'ল 'বিশ্বজ্যোতি'। ন জন মহান ধৰ্মপ্ৰৱৰ্তকৰ জীৱনৰ কাহিনীৰে ৰচিত পুথিখনে শিশুক মহান মনিষীসকলৰ প্ৰতি অনুগত হ'বলৈ উৎসাহিত কৰে।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই সংকলিত কৰা গ্ৰন্থসমূহ ভিতৰত পাঠ্যপুথিও অন্যতম। তেখেতে শিশুৰ উপযোগীকৈ ভালেকেইখন পাঠ্যপুথি ৰচনা কৰিছিল। ইয়াৰে ভিতৰত জাতীয় ভাবেৰে পৰিপুষ্ট 'সোণালী পাঠ : প্ৰথম ভাগ' অন্যতম। পাঠ্যপুথিত সন্নিবিষ্ট পাঠৰ সংখ্যা সৰ্বমুঠ ২৬টা।

২৮টা পাঠ সন্নিবিষ্ট তেখেতৰ অন্য এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'সোণালী পাঠ : দ্বিতীয় ভাগ'। মহৎ লোকৰ জীৱনী, ৰাষ্ট্ৰীয় গীত, দেশ প্ৰেমমূলক কবিতা, কাহিনী, জ্ঞান বিজ্ঞানৰ বতৰা আদি উল্লেখযোগ্য।

হাজৰিকাই তৃতীয় শ্ৰেণীৰ প্ৰস্তুত কৰা অন্যতম এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'সোণালী পাঠ : তৃতীয় ভাগ'। পাঠ্যপুথিখনত সন্নিবিষ্ট ৩৬ টা পাঠৰ ভিতৰত সৰ্বমুঠ ৫টা পাঠ তেখেতৰ

স্বৰচিত।

তেখেতৰ সংকলিত অন্য এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'সোণালী পাঠ : চতুৰ্থ ভাগ'। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট হৈছে বিজ্ঞান ভিত্তিক প্ৰবন্ধ, কবিতা, সাধু ইত্যাদি।

ইয়াৰ উপৰিও হাজৰিকাই 'সোণালী পাঠ : পঞ্চম ভাগ'ও সংকলিত কৰি উলিয়াইছিল। এই পাঠ্যপুথিখনত ৩৫ টা পাঠ সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

তেখেতৰ সংকলিত অন্য এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'নতুন সোণালী পাঠ'। পাঠ্যপুথিখনত শিশু উপযোগী ভিন্ন সাধুকথা, প্ৰবন্ধ আদি সন্নিবিষ্ট হৈছে।

অসম ৰাজ্যিক পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন আৰু প্ৰকাশন নিগম লিমিটেডৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ সংকলিত উল্লেখনীয় পাঠ্যপুথি হ'ল 'সাহিত্য চয়ন'। বিদ্যালয়ত ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে প্ৰচলিত উক্ত পাঠ্যপুথিখনত হাজৰিকাই নিজে লিখা কবিতা, জ্ঞান বিজ্ঞেয়নমূলক সাধু, প্ৰবন্ধ আদিও সন্নিবিষ্ট হৈছে।

ইংলেণ্ডৰ বুৰঞ্জী সম্পৰ্কে বৰ্ণনা কৰা তেখেতৰ অন্যতম এখন সংকলিত পাঠ্যপুথি হ'ল 'সৰল ইংলেণ্ডৰ বুৰঞ্জী'।

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ দ্বাৰা সংকলিত অন্যতম এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'মিঠা পাঠ-১'। ভাষাবিজ্ঞান সম্পৰ্কীয় পাঠ্যপুথিখনত হাজৰিকাই ছাত্ৰ ছাত্ৰীসকলক ভাষাজ্ঞানৰ পৰিচয় দিয়াৰ চেষ্টা কৰা হৈছে। উক্ত পাঠ্যপুথিখনত বৰ্ণজ্ঞান আৰু শব্দজ্ঞানৰ বৰ্ণনা দিয়া হৈছে।

'মিঠা পাঠ-২' তেখেতৰ দ্বাৰা সংকলিত এখন উল্লেখযোগ্য পাঠ্যপুথি। এই পাঠ্যপুথিখনৰ জৰিয়তে তেখেতে শিশুক সাধৰণ জ্ঞান আৰু ভাষা জ্ঞান প্ৰদানৰ চেষ্টা কৰা দেখা যায়। যুক্তাক্ষৰৰ জ্ঞান অৰ্থাৎ য-কাৰ, ল-কাৰ, ৰ-কাৰ, ন-কাৰ আদি প্ৰয়োগৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। ইয়াৰ উপৰিও ছয় ঋতুৰ জ্ঞান, বাৰ মাহৰ জ্ঞান আদিও পাঠ্যপুথিত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা দেখা যায়।

তেখেতৰ সংকলিত অন্যতম এখন পাঠ্যপুথি হ'ল 'সোণালী ব্যাকৰণ'। বিদ্যালয়ত পঢ়া ল'ৰা-ছোৱালীয়ে সোনকালে ব্যাকৰণৰ জ্ঞান আহৰণ কৰিব পৰাকৈ উক্ত পুথিখন প্ৰণয়ন কৰা হৈছে। বৰ্ণ, লিঙ্গ, বচন, কাৰক, বিভক্তি আদি ইয়াত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।
উপসংহাৰ :

অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাই তেখেতৰ জীৱনকালত শিশুৰ বাবে ভালে সংখ্যক কাম কৰি গৈছে। অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত তেখেতৰ অৱদান অতুলনীয়। প্ৰায় ৪০ খন মান শিশু উপযোগী গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন কৰি তেখেতে শিশু সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰি গৈছে। শিশুৰ বাবে সাধু, বুৰঞ্জীমূলক কাহিনী, আধ্যানমূলক ঘটনা, কবিতা আদি ৰচনা কৰি তেখেতৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভাৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছিল। দেশ বিদেশৰ সাধু, উপন্যাস, নাটক আদি অনুবাদ কৰি তেখেতে অসমীয়া শিশুক বিদেশী সাহিত্যৰ সোৱাদ দিবলৈ

চেষ্টা কৰিছিল। মহান মনিষীসকলৰ অমৰ জীৱন গাঠাক সংকলিত কৰি তেখেতে জীৱনী সংকলনো প্ৰণয়ন কৰা দেখা যায়। পঢ়াশালিত পাঠ্যপুথিৰ অভাৱ দূৰ কৰিবলৈ তেখেতে পাঠ্যপুথি সংকলনতো মনোনিবেশ কৰিছিল। মুঠৰ ওপৰত ক'বলৈ গ'লে হাজৰিকাই শিশু উপযোগী সকলো ধৰণৰ ৰচনাতে মনোনিবেশ কৰিছিল। তেখেতে মৌলিক ৰচনাৰ উপৰিও সংকলিত আৰু অনুদিত শিশু সাহিত্য প্ৰণয়ন কৰিছিল। এতেকে অসমীয়া অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত তেখেতৰ অৱদান অপৰিসীম।

প্ৰসংগটীকা :

১) প্ৰফুল্ল কুমাৰ নাথ : অসমীয়া শিশু সাহিত্য, পৃ. ১৫

গ্ৰন্থপঞ্জী :

- নাথ, প্ৰফুল্ল কুমাৰ : অসমীয়া শিশু সাহিত্য, ৰেখা প্ৰকাশন, গুৱাহাটী-১, প্ৰথম প্ৰকাশ, জানুৱাৰী, ২০২২
- হাজৰিকা, সূৰ্য্য(সম্পা.) : সাহিত্যাচাৰ্য্য অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা শিশু সাহিত্য সম্ভাৰ (প্ৰথম খণ্ড), বাণী মন্দিৰ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৭
- _____ : সাহিত্যাচাৰ্য্য অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা শিশু সাহিত্য সম্ভাৰ (দ্বিতীয় খণ্ড), বাণী মন্দিৰ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৭
- _____ : সাহিত্যাচাৰ্য্য অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা শিশু সাহিত্য সম্ভাৰ (তৃতীয় খণ্ড), বাণী মন্দিৰ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৭

দেশী মুছলমানসকলৰ সংস্কৃতি

শাৰমিন আৰা ৰহমান

প্ৰস্তাৱনা :

অতীতত অবিভক্ত গোৱালপাৰা অঞ্চলটোক মান্যার্থত 'দেশ' আৰু এই ভূমিখণ্ডত বসবাস কৰা ধৰ্মনিৰ্বিশেষে সকলো থলুৱা লোককে 'দেশী লোক' আখ্যা দিয়া হৈছিল। এনে 'দেশী লোক' বা 'দেশী মানশি' সকলৰ মাজৰ হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বীয়ে 'দেশী হিন্দু' আৰু ইছলাম ধৰ্মাৱলম্বীয়ে 'দেশী মুছলমান' বুলি পৰিচয় দি গৌৰৱবোধ কৰে।

দেশী মুছলমানসকলৰ উৎপত্তিৰ এক সুপ্ৰাচীন তথা ঐতিহাসিক পটভূমি আছে। ঐতিহাসিক তথ্য অনুসৰি অসমৰ লগতে পূৰ্ববংগ, কোচবিহাৰ, দিনাজপুৰ, জলপাইগুৰিৰ সৰহসংখ্যক লোক ধৰ্মান্তৰিত ভাৱে হোৱা মুছলমান। অভিভক্ত গোৱালপাৰাৰ থলুৱা মুছলমানসকলো স্থানীয় অঞ্চলৰ লোকসকলৰ ধৰ্মান্তৰিত হোৱাৰ ফলতেই হোৱা মুছলমান। এই অঞ্চলৰ থলুৱা মুছলমানসকলক 'উজানী' (উজান অৰ্থাৎ upper part ত বসবাসকাৰী) আৰু পূৰ্ববংগীয় মূলৰ মুছলমানসকলক 'ভাটীয়া' (ভাটিৰ পৰা অহা) বুলি অভিহিত কৰা হয়। দেশী মুছলমানসকলৰ 'অভিবাসী' সকলৰ লগত কেৱল মাত্ৰ ধাৰ্মিক ক্ষেত্ৰতহে সাদৃশ্যতা আছে, অন্যান্য দিশসমূহ যেনে— ভাষা, সংস্কৃতি, ৰীতি-নীতি, দৈহিক গঠন, আচাৰ-আচৰণৰ ক্ষেত্ৰত স্থানীয় কোচ ৰাজবংশীসকলৰ লগতহে অধিক সাদৃশ্য দেখা যায়। সাংস্কৃতিক-সামাজিক ক্ষেত্ৰত এনে সাদৃশ্যতা লৈ লক্ষ্য কৰিয়ে এই লোকসকল ৰাজবংশী হিন্দুৰ পৰাই ধৰ্মান্তৰিত হৈছে বুলি কোৱা হয়। এই বিষয়ে আমি ড° বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্তৰ "গোৱালপাৰাৰ লোক-সংস্কৃতি আৰু অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ইয়াৰ অৱদান" শীৰ্ষক গ্ৰন্থত উল্লেখ পাবোঁ। অশোক গঙ্গোপাধ্যায়ে তেখেতৰ গ্ৰন্থ 'উত্তৰ বংগ পৰিচয়'ত উল্লেখ কৰিছে যে ছেত্তাৰ ডুৱাৰ্ছে প্ৰাচীন গোৱালপাৰাৰ মুছলমানসকলক ৰাজবংশী আখ্যা দিছিল।

অসমীয়া মুছলমানসকলক— ছৈয়দ, গৰিয়া, মৰিয়া, শ্বেখ আদি সামাজিক গোটে ভগোৱা হয়। ছৈয়দসকল আজান ফকিৰৰ বংশধৰ বুলি পৰিচয় দিয়ে। মৰিয়াসকল ১৫৩২ খ্ৰীষ্টাব্দত তুৰ্কৰ সৈতে অসম আক্ৰমণত আহি যুদ্ধবন্দী হোৱা সৈন্যৰ বংশধৰ, যিসকলে স্বেচ্ছাই অসমত বসতি লৈ পিতলৰ বাচন-বৰ্তন নিৰ্মাণত আত্মনিয়োগ কৰে। গৰিয়াসকল গৌড়ৰ অসম আক্ৰমণৰ সময়ত বন্দী সৈনিকসকলৰ বংশধৰ। আৰু এই তিনিও গোটে বহিৰ্ভূত মুছলমানসকল হৈছে শ্বেখ, যিসকল অন্যান্য ধৰ্মৰ পৰা ধৰ্মান্তৰিত হোৱা অসমভূমিৰ অধিবাসী। অশোক গন্দোপাধ্যায়ৰ উক্ত গ্ৰন্থত উল্লেখ থকা মতে ১৯১১ চনত গ্ৰন্থৰ সম্পাদিত জলপাইগুৰি জিলা গেজেটিয়াৰ অনুসৰি সেইসময়ৰ মুছলমানসকলৰ ৯৯ শতাংশই শ্বেখ আৰু নস্য (জিলাখনৰ অধিবাসী) আছিল, যিসকলে বিভিন্ন কাৰণবশত ইছলাম ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল (পৃ. ২৮৮)।

দেশী মুছলমানৰ উৎপত্তিৰ উহ বিচাৰি আমি আহোমসকলৰ অগমনৰো আগৰ সময়লৈ যাব লাগিব। ড° লীলা গগৈয়ে তেখেতৰ ‘অসমৰ সংস্কৃতি’ গ্ৰন্থত ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ পৰা অসমলৈ অহা মুছলমান আৰু থলুৱা মুছলমানসকলক লৈ পাঁচটা ভাগত বিভক্ত কৰিছে—

- ক) অসমত ৰৈ যোৱা মোগল-পাঠান যুদ্ধবন্দী।
- খ) ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে অহা পীৰ আৰু তেওঁলোকৰ অনুগামী।
- গ) আহোম যুগত নিয়োগ কৰা আঠোটা কাৰিকৰ মুছলমান পৰিয়াল।
- ঘ) থলুৱা ধৰ্মান্তৰিত লোক আৰু
- ঙ) পমুৱা মুছলমান। (পৃ. ১৬৬)

অসমীয়া মুছলমানৰ উৎস বিচাৰি আমি আৰু এক শতিকা আগলৈ অৰ্থাৎ দ্বাদশ শতিকালৈ যাব লাগিব। মিনহাজুদ্দিন ছিৰাজি ৰচিত ঐতিহাসিক গ্ৰন্থ ‘তাবাকাত-ই-নাছিৰ’ত উল্লেখ মতে বখ্তিয়াৰ খিলিজীয়ে গৌড় জয়ৰ পিছত ১২০৫ খ্ৰীষ্টাব্দত কামৰূপৰ মাজেৰে তিব্বত বিজয় অভিযান লৈ যায়। দিল্লীৰ চুলতান কুতুবুদ্দিনৰ সেনাপতি মহম্মদ ইব্ন বখ্তিয়াৰ খিলিজীয়ে ১১৯৮ খ্ৰীষ্টাব্দত শেষ গৌড়ৰাজ লক্ষণসেনক পৰাস্ত কৰি গৌড় (উত্তৰবংগ) আৰু নদীয়া (পশ্চিমবংগ) অধিকাৰ কৰে, যাৰ অন্তৰ্গত পশ্চিম কামৰূপো আছিল। খিলিজীৰ তিব্বত অভিযানৰ সময়ৰ পৰাই (১২০৫ খ্ৰীঃ) অসমত মুছলমানৰ আগমন ঘটে। উল্লেখযোগ্য খিলিজীৰ এই অভিযানত বাট দেখুৱাই লৈ গৈছিল তেওঁৰ লগত মিত্ৰতা কৰা কোচ সামন্ত ৰজা আলি মেচে। আলি মেচে স্বইচ্ছাই ইছলাম ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু অসমৰ প্ৰথম গৰাকী মুছলমান বুলি তেওঁকেই কোৱা হয়। পৰৱৰ্তী যুদ্ধ অভিযানসমূহত অসমলৈ আহি ৰৈ যোৱা মুছলমানসকলো ইয়াৰ বাসিন্দা হৈ পৰে। বিভিন্ন সময়ত অহা পীৰ-অউলীয়াসকলৰ প্ৰভাৱত স্থানীয়লোকে

ধৰ্মান্তৰিত হয়। তদুপৰি গৌড়ৰাজ বঙ্গল দেৱৰ বৈষম্যমূলক কৌলিন্য নীতিয়ে অনাব্ৰাহ্মণসকলক কৰা চৰম নিৰ্যাতনৰ ফলত জাতি ভেদহীন, সমঅধিকাৰ, নিৰাপত্তা আৰু শান্তিময় ইছলাম ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে। এই সন্দৰ্ভত মেদিনী চৌধুৰীৰ “বৰাক-ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইছলাম” গ্ৰন্থত উল্লেখ আছে। গতিকে নানা সাক্ষ্য, প্ৰমাণৰ ভিত্তিত ক’ব পাৰি পুৰণি কামৰূপৰ ধৰ্মান্তৰিত স্থানীয় কোচ, মেচ, নাথ-যোগী, হাজং, বাভা, তান্ত্ৰিক বৌদ্ধ আদি পূৰ্বজসকলৰ সতি-সন্ততিয়ে বৰ্তমানৰ দেশী মুছলমানসকল।

অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ দেশী মুছলমানসকলৰ বাসস্থানৰ অৱস্থান অনুযায়ী— ১) বাৰুৱা, ২) বাইৰ বন্দী বা বাহেৰ্ বন্দী, ৩) বাউসীয়া আৰু ৪) মহেদ্ৰগঞ্জী বা মানকাচৰী এই কেইটা ভাগত ভগাব পাৰি। এইসকল লোকৰ ভাষিক ভিন্নতা উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।

বৃত্তিগত ভাৱেও দেশী মুছলমানসকলক— ১) ডাটিয়ে, ২) জোলা, ৩) শান্দাৰ বা ছলিয়ে বা বাৰোমাশী ইত্যাদি ভাগত ভগোৱা হয়।

লোক উৎসৰ অনুষ্ঠান :

দেশী মুছলমানসকলৰ মাজত কৃষিভিত্তিক, ধাতুকালীন, সংস্কাৰধৰ্মী, ধৰ্মীয় আৰু অন্যান্য বিষয়ক অসংখ্য উৎসৰ অনুষ্ঠান পালন কৰা হয়। এইবোৰ কিছুমান পঞ্জিকা অশ্ৰয়ী আৰু কিছুমান পঞ্জিকা অনাশ্ৰয়ী হয়।

অসমীয়া সংস্কৃতি মূলতঃ কৃষিভিত্তিক সংস্কৃতি। কৃষিক কেন্দ্ৰ কৰি অসংখ্য উৎসৰ-অনুষ্ঠান অতীতৰ পৰাই চলি আহিছে। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ স্বৰূপ দেশী মুছলমানসকলৰো অতীতৰ পৰাই প্ৰধান জীৱিকাৰ উৎস কৃষিয়েই আছিল। ফলস্বৰূপে তেওঁলোকৰ মাজতো কৃষিভিত্তিক নানা উৎসৰ-অনুষ্ঠান পালন কৰা হয় আৰু এইবোৰ অসমৰ অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰে সৈতে প্ৰায় একেই। বছৰৰ প্ৰথম খেতি কৰিবলৈ পথাৰত হাল জোৰা কাৰ্য্যক ‘হাল নামানি’ কোৱা হয়। ঘৰৰ মুৰব্বী গৰাকীয়ে প্ৰথম হাল জোৰা নিয়ম। এই কাৰ্য্য আহাৰৰ মাহৰ প্ৰথম সপ্তাহত কৰা হয় আৰু নাঙলৰ ফালত ভাত, গোটা তামোল-পাণ, গৰগৰী পিঠা আৰু সেন্দূৰৰ ফোঁট দি সেৱা জনাই, আল্লাহৰ নামলৈ হাল বোৱা আৰম্ভ কৰে। সেইদিনা গৃহস্থৰ ঘৰত পিঠা-পনা বনোৱা হয়। প্ৰথম শালি ধান ৰুৱাৰ সময়ত খেতি মাটি চহাই লোৱা হয় আৰু ইয়াক ‘গছ দিয়া’ বুলি কয়। ঘৰৰ মুৰব্বী জনে ডবলাৰ মাজ ভাগত পশ্চিম মুৱা হৈ আল্লাহৰ নাম লৈ প্ৰথম গছ দিয়ে। শনি আৰু মঙ্গলবাৰে সাধাৰণতে গছ দিয়া নহয়। মাটিৰ উৰ্বৰা শক্তি বৃদ্ধিৰ বাবে ক’লা কচু, বাঢ়নি, নুফুৰা ভেলা গছৰ ডাল মাটিত পুতি দিয়া হয়। ‘কোনো কোনো অঞ্চলত গছ দিয়া পথাৰৰ আলিত এটা গাঁত খান্দি সেই গাঁতত ক’লা কচু, সিজু, তুলসী আৰু পাতেৰে

সৈতে বাঁহৰ আগ পুতি তাৰ চাৰিওফালে ফুলৰ মালা দিয়া হয়। এই বস্তু কেইপদ গামোছাৰে মেৰিয়াই পথাৰলৈ লৈ যোৱাৰ নিয়ম।” এই উপলক্ষেও পিঠা-পনা বনাই সকলোকে খুওৱা হয় আৰু ৰাতি কচু-কুকুৰাৰ আঞ্জা বনোৱা হয়। ৰোৱনীয়ে ইজনীয়ে সিজনীৰ গাত বোকা সানি ‘কেদোখেলা’ খেলে। ধান চোপোৱাৰ আগতে ‘আগ-আনা’ নিয়ম পালন কৰা হয়। সিদিনা কুলাত সপ্ত ফুলৰ মালা আৰু মালাৰ মাজত এখন কাঁচি, এটা বাঁওকা, এজগ পানী, আগলতি কলপাতত চাকি, অলপ ধান ধূপ, মালভোগ কল পাঁচটা নতুন গামোচাৰে ঢাকি থয়। গৃহস্থই গা ধুই, মূৰত গামচা বান্ধি গৈ পথাৰৰ পৰা পাঁচ গছি ধান বান্ধি আনে আৰু ঘৰৰ বৰ পুত্ৰ বা পুত্ৰীয়ে কুলাটোৰে সৈতে সকলোবোৰ বস্তু পথাৰলৈ নি ধূপ-চাকি জ্বলায়। একে উশাহতে কটা ধান গছি কুলাত ৰাখি আকৌ গামোছাৰে ঢাকি বাটত কাকো মাত নিদিয়াকৈ ঘৰলৈ উভতে। গৃহিনীয়ে বিছনিৰে পাঁচ বা সাত বাৰ পানী ছটিওৱাৰ পিছত ‘অ’জু’ কৰি উঁৰালত ধূপ জ্বলাই সযতনে ধান গছি বান্ধি ৰখা হয়। প্ৰথম মৰণাৰ এপাচি ভুচি আৰু পাঁচ মুঠি খেৰ তিনি আলিত পেলাই দিলে উঁড়ালৰ ধানত নিগনি বা অন্যান্য পোক নালাগে বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত আছে। ধান কটা আৰু ‘নয়া খাৰা’ (ন খোৱা) দিনাও গৃহস্থৰ ঘৰত উৎসৱমুখৰ পৰিবেশ হয়। ‘নয়া’ খোৱা দিয়া মৌলবীৰ দ্বাৰা কোৰাণ পাঠ আৰু মিলাদ শ্বৰীফ পঢ়ি সকলো অতিথিক ন’ধানৰ ভাত খুওৱা হয়। এইদিনটোত কচুৰে বৰালী মাছৰ আঞ্জা বনোৱা হয়। খেতিৰ আৰম্ভণিৰ পৰা শেষলৈকে প্ৰতিটো বিশেষ দিনত গৃহস্থই কোনো ধাৰ দিব নাপায়, নহলে গৃহস্থক লক্ষ্মীয়ে এৰে বুলি বিশ্বাস কৰে।

ধাতুকালীন উৎসৱৰ ভিতৰত অবিভক্ত গোৱালপাৰাত জাতি ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে বিয়ুৱা বা বেঘমা পালন কৰা হয়। মাঘ বিহুক ‘পুষ্ণা’ বুলি উদযাপন কৰে। দোমাহীৰ সন্ধিয়া ল’ৰাবোৰে এউৰী মাগি আনি ভোজ ভাত খায়। এই দোমাহীত গছত কলপটুৱাৰে বান্ধি দিলে পোকে নধৰে আৰু বেছি ফল ধৰে বুলি বিশ্বাস কৰে। কাতি বিহুৰ সময়ত ঘৰ দুৱাৰ, উঁড়াল আদি ধুই মচি পৰিষ্কাৰ কৰে আৰু সন্ধিয়া পথাৰত চাকি জ্বলায়।

সামাজিক সংস্কাৰধৰ্মী কিছু আচাৰ অনুষ্ঠান দেশী মুছলমানসকলৰ মাজত প্ৰচলিত আছে। ইয়াৰ ভিতৰত ‘আকিকা’ এটা উল্লেখযোগ্য। ই এক ইছলামধৰ্মীয় নীতি। সন্তান জন্মৰ পিছত তাৰ ভৱিষ্যত মঙ্গল কামনা কৰি দোৱা পঢ়াই কোৰবাণী দিয়াই হৈছে ‘আকিকা’। নিয়মমতে সন্তান জন্মৰ সপ্তম দিনা আকিকা কৰা হয়। এজন পুত্ৰৰ বাবে দুটা পঠা ছাগলী আৰু এজনী কন্যাৰ বাবে এটা ছাগলী কোৰবাণী দিয়া নিয়ম। এই কোৰবাণীৰ মাংস সমানে তিনিভাগ কৰি এভাগ সমজুৱাক, এভাগ প্ৰতিবেশী, আত্মীয়, দৰিদ্ৰসকলক বিলাই দি বাকী থকা অংশৰে নিমন্ত্ৰিত অতিথিক আপ্যায়ন কৰা হয়। এই মাংস সন্তানৰ পিতৃ-মাতৃ আৰু ককা-আইতাই খাব নাপায়, অমঙ্গল হ’ব বুলি বিশ্বাস কৰে। ইয়াৰ লগত

জড়িত আন এটি বিশ্বাস হৈছে কোৰবাণীত জন্তুটোৰ হাড়-ছাল ভালদৰে পুতি থব লাগে, কিয়নো কেয়ামতৰ দিনা এইবোৰ ঘোঁৰাৰ ৰূপত আহি বৈতৰণী পাৰ কৰাত সহায় কৰিব।

ইছলাম ধৰ্মীয় আন এক বিধি মতে ল’ৰা সন্তানৰ ছয়ৰ পৰা বাৰ বছৰৰ ভিতৰত ‘মোছলমানী’ কৰোৱা হয়। এই উপলক্ষেও লোকৰ সাধ্য অনুসাৰে ভোজ খুৱায়।

ধৰ্মীয় উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ ভিতৰত বছৰত দুটাকৈ ঈদ— ঈদ-উল-ফিতৰ, ঈদ-উদ-জোহা, মহৰম, ফাতেহা-দোৱাজ-দাহম, শবেৰৰাত, শবেকদ্ব, ইফতাৰ বা ৰোজদাৰী খিলানী, পীৰ-আউলীয়াসকলৰ মৃত্যু তিথিত দৰদাহসমূহত পালন কৰা ‘উৰুচ মোবাৰক’ আদিকে ধৰি জলশা-বৈঠক, মিলাদ পঢ়োৱা, ধৰ্মসভা, ইস্তেমা, তবলিক জামাত ইত্যাদি ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান পালন কৰা হয়।

জন্ম-মৃত্যু-বিবাহ সম্পৰ্কীয় আচাৰ-নীতি :

দেশী মুছলমানসকলৰ সন্তান জন্ম সন্দৰ্ভত ভালে সংখ্যক নিয়ম পালন কৰা দেখা যায়। প্ৰথম সন্তান সাধাৰণতে মাতৃ গৃহত হোৱা নিয়ম। গৰ্ভৱতী মহিলাৰ সুখম আহাৰৰ প্ৰতি বিশেষ ধ্যান ৰখা হয় আৰু গৰ্ভধাৰণৰ পাঁচ বা সাত মাহত ‘সাধ খিলেনী’ অনুষ্ঠান পতা হয়। এই উপলক্ষে পায়স, পিঠা, লাৰু, বিভিন্ন মিঠাই, ফলমূলৰ যোগান ধৰা হয়। সূৰ্যগ্ৰহণ-চন্দ্ৰ গ্ৰহণৰ সময়ত গৰ্ভৱতী নাৰী শুই থকিব বা কোনো খাদ্য গ্ৰহণ কৰিব নাপায়। নহ’লে সন্তানৰ অনিষ্ঠ হয় বুলি বিশ্বাস কৰে। একেদৰেই সন্তানসন্তৱা মহিলাই পাণ শাক আদি পাত জাতীয় বস্তুবোৰ চিঙিব নাপায়, নহ’লে সন্তান পঙ্গু হৈ জন্ম লয় বুলি বিশ্বাস। পূৰ্ণিমা অমাৱস্যা, মঙ্গল আৰু শনিবাৰে কতো যাব নোৱাৰি, লগতে নদী আদিও পাৰ হ’ব নালাগে বুলি বিশ্বাস। বান্দৰ জাতীয় আপচো জন্তু দেখিবলৈ বাৰণ কৰা হয়। ভূত-প্ৰেত, কুদৃষ্টিৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ সন্তান জন্মৰ পিছতো লোৰ কটাৰী, জলকীয়া, সৰিয়হ বিছনাৰ তলত ৰখা হয়। সন্তানক শুবলৈ দিয়া প্ৰথম গাৰুটোও সৰিয়হ দি বনোৱা হয়। মাতৃ-সন্তানৰ সুৰক্ষাৰ বাবে তাবিচ-মাদলি পিন্ধোৱা হয়। প্ৰসৱ বেদনা কমাৰলৈ দোৱা পৰি দিয়া পানী, গাছন (বনৌষধি), তাবিজ আদি দিয়া হয়। সন্তান জন্মক পিছত পুত্ৰ হ’লে সোঁকাণৰ ওচৰত আৰু কন্যা হ’লে বাওঁকাণত আজান দিয়া হয়। প্ৰসূতি গৃহৰ দুৱাৰ মুখত জাল, বগৰীৰ ডাল আদি দিয়ে অপশক্তিৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ। প্ৰসৱৰ বেদনা সোনকালে যাবলৈ মানি-মুনিৰ জোল আৰু বেছিকৈ গাখীৰ হ’বলৈ ক’লা জিৰা পিহি খাবলৈ দিয়া হয়। জন্মৰ পাঁচ বা সাতদিনত ‘ছুৰা’ গুচোৱা হয়। এইদিনা কেঁচুৱাৰ চুলি খুৰাই চুলিৰ ওজনৰ সমান ৰূপৰ মূল্য দূখীয়াক দান দিয়া হয়। এই পৰ্বতে মাতৃ-সন্তানক গা ধুৱাই সূৰ্যৰ পোহৰলৈ অনা হয়। সন্তানৰ নজৰ লগাৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ

ডাঙৰকে কলা ফোট দি দিয়া হয়। সন্তানক প্ৰথম সূৰ্য্যৰ আগত লৈ যাওঁতে পুত্ৰ হ'লে ডলা এটাত শুকান আগলি কলপাতত আৰু কন্যা হ'লে কুলাত শুৱাই লৈ অহা হয়। অৱশ্যে বৰ্তমান সময়ত আধুনিক জীৱন-যাত্ৰাত এনেকুৱা আৰু বহুতো ৰীতি, বিশ্বাসবোৰ লুপ্ত হ'বলৈ ধৰিছে।

মৃত্যু সম্বন্ধীয় নানা আচাৰ-অনুষ্ঠান তথা বিশ্বাস দেশী মুছলমান সমাজত আছে। মৃত্যু শয্যাত থকা ব্যক্তিৰ ওচৰত অনবৰত দোৱা আৰু কোৰাণ পঢ়ি থকা হয়। আৰু মৃত্যুৰ সময়ত কাণত কলিমা পঢ়ি দিয়া হয়। শান্তি বাৰমহীৰ গীত গালে মৃত্যুৰ যন্ত্ৰণা প্ৰসমিত হৈ শান্তিৰে মৰিব পাৰে বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত আছে। ইছলামিক নিয়ম অনুসৰি মৃত্যুৰ পিছত কবৰ দিয়া হয় আৰু মৃত্যুৰ তিনিদিন বা পাঁচদিন পিছত ভিক্ষাৰী, দৰিদ্ৰ লোকক মাতি এসাজ ভালকৈ খোৱাই দোৱা পঢ়াই লোৱা হয়। চল্লিচ দিনৰ দিনা 'তান্দাৰী' (শ্ৰাদ্ধ) কৰে। স্বামীৰ মৃত্যুৰ পিছত বিধৱা নাৰীৰ বাবে পালনীয় কোনো বিশেষ ৰীতি-নীতি নাই যদিও মহিলাসকলে নাকফুলি, কাণৰ-হাতৰ সোণৰ অলংকাৰ খুলি পেলায়। আকৌ মৃত্যুৰ চল্লিচ দিনলৈকে মৃত ব্যক্তিগৰাকী থকা কোঠাটো খালী ৰাখিব নালাগে বুলি বিশ্বাস।

ইছলাম ধৰ্মৰ নিয়ম অনুসৰি এই জনগোষ্ঠীটোৰ বিবাহ অনুষ্ঠান অনুষ্ঠিত হয়। ইছলামত জাত বা গোত্ৰ ভেদ নথকা বাবে বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ একো অসুবিধা নাই যদিও তেজৰ সম্পৰ্কীত বা অনা নিকট আত্মীয়ৰ সৈতে বিয়া হোৱা নিষেধ। ধৰ্মীয় নিয়ম মতেই বিবাহ সম্পন্ন কৰা হয় যদিও অজস্ৰ লৌকিক ৰীতি-নীতি পালনে এনে বিবাহত বিশেষত্ব প্ৰদান কৰে।

বিয়াৰ দিন-বাৰ ঠিক কৰা ক্ষেত্ৰত শনি-মঙ্গলবাৰ, অমাবস্যা, পুহ-চ'ত মাহ, অভিভাৱকৰ মৃত্যু তিথি বা দৰা-কইনাৰ জন্মদিনত বিয়া পতা নিষেধ। বিয়াৰ আগদিনা দৰা-কইনাৰ গাত মাহ-হালধি আৰু খাৰ আদি সনা হয়। ইয়াত শিংৰাণী বা তেলাই দিয়া বুলি কোৱা হয়। ই বিশেষকৈ মহিলাৰ অনুষ্ঠান। স্থান বিশেষে দৰাৰ গাত লগোৱা হালধি আনি কইনাক লগাই দিয়া নিয়ম প্ৰচলিত। এই পৰ্বত মহিলাসকলে গীত গায় আৰু নাচি ধেমালি কৰি আনন্দ কৰে। কইনাক গা ধুৱাই তোলাৰ পিছত চাকি ওলোটাই একেবাৰত চাকিটো গছকি ভাঙিব দিয়া হয়। বিশ্বাস মতে চাকিটো যিমান টুকুৰা হয় সিমানটা সন্তান জন্ম হয়। 'আচোল দিয়া' এই বিবাহৰ ৰীতিসমূহৰ এটা উল্লেখযোগ্য অংশ। 'আচোল দিয়া' অৰ্থ দৰা-কইনাৰ পিতৃ-মাতৃৰ বাহিৰে অন্য এগৰাকী দম্পতীক অভিভাৱকৰ দায়িত্ব দিয়া আৰু এই দায়িত্ব তেওঁলোকে আজীৱন পালন কৰিব লাগে।

বিয়াৰ দিনা দৰা দুই ৰাকাত নফল নামাজ পঢ়ি বিয়া কৰাবলৈ যাব প্ৰস্তুত হয়। দৰাৰ কঁকালত মন্ত্ৰ পঢ়ি দিয়া আছিল (গামোছা) বান্ধি দিয়া হয় যাতে কোনো অপশক্তি বা যাদু

মন্ত্ৰই একো অমঙ্গল কৰিব নোৱাৰে। এই গামোছা কইনা লৈ উভতি অহালৈকে কঁকালতে বন্ধা থাকে। বিবাহৰ প্ৰতিটো পৰ্বতে গীত-মাত-নৃত্যৰে এক আনন্দমুখৰ পৰিবেশ সৃষ্টি হয়। বিয়া কইনাৰ সন্মতি সাপেক্ষে তিনিবাৰ 'কবুল' হয় বুলি কোৱাৰ পিছতহে সম্পন্ন হয়। বিয়াৰ পিছত বিদায়ৰ পূৰ্বে কইনাক ঘৰৰ বয়োজেষ্ঠ (বিশেষকৈ ককা-আইতা) 'শপি' দিয়ে (অৰ্পণ কৰা)। শপি দিওঁতে প্ৰথমে এগিলাচ গাখীৰ দি দৰাক আধা আৰু কইনাক বাকী আধা খিনি খাব দিয়া হয়। তাৰ পিছত দৰাৰ হাতত এযোৰ তামোল-পাণ দি কইনাৰ হাত তাৰ ওপৰত দি অৰ্পণ কৰে আৰু দৰা-কইনাৰ কাপোৰত গাঁঠি দি বিদায় দিয়ে। কইনা দৰাৰ ঘৰৰ নতুন পৰিৱেশৰ সৈতে সহজ হ'বৰ কাৰণে লগত তইৰ আইতাক বা বয়োবৃদ্ধা তেনে আত্মীয় 'ডালাধনী' বা 'আগ্ৰাখাতী' হৈ 'আঠমঙ্গলা' লৈকে থাকে। 'আঠ মঙ্গলা' অৰ্থাৎ বিয়াৰ আঠ দিন পিছত কইনা মাকৰ ঘৰলৈ কেবাদিন থকাকৈ যায়।

সাজপাৰ, আ-অলংকাৰ :

সাজপাৰৰ ক্ষেত্ৰত আগৰ দিনত দেশী মুছলমান মহিলাসকলে শাৰী আৰু পুৰুষসকলে ঘৰত লুঙি আৰু বাহিৰত পায়জামা বা ধুতি পৰিধান কৰিছিল। বৰ্তমান আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱত সাজ-পোচাক পৰিধানতো পৰিবৰ্তন আহিছে। বৰ্তমান মহিলাসকলে শাৰী, মেখেলা, চুৰিদাৰ আদি পোচাক আৰু পুৰুষসকলে পাঞ্জাবী-পায়জামা, পেণ্ট-চাৰ্ট আদি পৰিধান কৰে।

আ-অলংকাৰ পিন্ধাৰ ক্ষেত্ৰত দেশী মুছলমান মহিলাসকল চৌখিন। কাণত, ডিঙিত, হাতত বিভিন্ন কাৰুকাৰ্য খচিত সোণ, ৰূপক গহনা পৰিধান কৰে। নাকত নাকফুলি, ভৰিত 'পায়ল', ভৰিত আঙুলিত পিন্ধা আঙুঠি 'চুটকি' পিন্ধে। সধৱা নাৰীয়ে কেতিয়াও খালি হাত-ডিঙিৰ থাকিব নাপায় বুলি সদায় হাতত খাৰু, ডিঙিত হাৰ, কাণফুলি বা আঙুঠি আদি পিন্ধি থাকে। পলা, পালিশপাতা, বালা, বাউটি, চুৰি আদি নানা প্ৰকাৰ খাৰু; ফুলকৰি, ৰিং, দুলা, বুংকা আদি কাণৰ; কামৰাঙা হাৰ, তিনশুতিৰ হাৰ, চাইৰশুতিৰ হাৰ, নেকলেচ; কঁকালত ৰূপেৰে বনোৱা 'বিছে' আদি গহনা পিন্ধা দেখা যায়। কোনো কোনো বৃদ্ধা মহিলাই যিয়ে তামোল পাণ অনবৰত খাই থাকে, তেওঁলোকে পিন্ধা ডিঙিৰ হাৰডালত ৰূপেৰে বনোৱা 'খিলেল' (Toothpick) লগাই লয়। পুৰুষসকলে আঙুঠি চেইন (সকলোৱে নিপিন্ধে) আদিৰ বাহিৰে বিশেষ একো গহণা পৰিধান নকৰে।

খাদ্যাভাস :

অসমৰ অন্যান্য জনগোষ্ঠীবোৰৰ দৰে দেশী সকলোৰে প্ৰধান খাদ্য ভাত আৰু ভাতৰ সৈতে বিভিন্ন আঞ্জা। আমিষ-নিৰামিষ দুয়ো প্ৰকাৰ খাদ্যই গ্ৰহণ কৰে। শুকান মাছ, শিৰি, কচুৰ খোৰ, কলাৰ খোৰ (কলডিল), পেঙ্কানী (লফা বা মৰাপাটৰ কেঁচা পাতৰ খাৰেৰে ৰন্ধা ব্যঞ্জন, ছেকা (খাৰ), নালিপাতা (মৰাপাটৰ কুমলীয়া শুকাই লোৱা পাতৰ

আঞ্জা, গ্ৰীষ্মৰ বাবে অতিকৈ উপকাৰী), শুটকেনী (মৰাপাটৰ শুকাই গুৰি কৰি লোৱা পাত), খাজ (পুৰঠ পানীলাউ তেতেলী বা শুকান বগৰীৰে বন্ধা টেঙা আঞ্জা), শোঁট (পুৰঠ কোমোৰা, মূলা আদি পাতলকৈ কাটি শুকাই লোৱা), বুকুনি বা বহ্নি, বউখুদি (খুদ চাউল হালধি, নিমখ, কেচা জলকীয়া দি বন্ধা ভাত) আদিকৈ অসংখ্য ব্যঞ্জন দেশীসকলৰ খাদ্যৰ তালিকাত আছে।

পিঠা-পনাৰ ক্ষেত্ৰতো উৎসৱ-অনুষ্ঠান, আলহী আপ্যায়নত বিভিন্ন প্ৰকাৰ পিঠা, লাৰু জলপান বনোৱা হয়। পিঠা-পনা বনোৱাৰ যি উদ্দীপনা তাক তলৰ কথাখিনিৰ মাজেৰেই উপলব্ধি কৰিব পাৰি—

“শাগাই শব্দৰ আইশলে বাড়ীত টেঁকীৰ ঢক ঢকি, বুঢ়ী চেংৰীৰ বুম্বুৰত টেঁকীৰ শব্দ ঢকলত ঢকলত। টেঁকীই ভাবে মুই আচমানত না বাতশত, নাকশল্লীই চিল্লায় কেৰং কেৰং। টেঁকীৰ নিকেশ খৰায় তাও চেংৰী বুঢ়ীৰ পাৰ না হাইপসেয়।”^{২২}

তেল পিঠা, চিতাই বা চিতি পিঠা, দুধ পিঠা, কুলি বা পুলি পিঠা, ভাপা পিঠা, নাৰিকল-তিল পিঠা, কল আৰু কঁঠাল পিঠা, বিবিধ প্ৰকাৰ পায়স বা খীৰ, হালোৱা, শেমাই, গৰগৰী, চিৰা-মুৰি-খে আদি গাখীৰ-দৈৰে খোৱা, বিভিন্ন প্ৰকাৰ লাৰু, চাউলভাজা-চাউলভাজা গুৰা (পানী-চাহ-গাখীৰত মিহলাই খায়), ছাতু (গোমৰ গুৰি) আদি বনোৱা দেখা যায়। মুহুৰি হিচাপে তামোল-পাণেই ব্যৱহাৰ কৰে। তামোলৰ লগত ধঁপাত, জৰ্দা আদিও খায়। অধিক তামোল-ধঁপাত খোৱা মহিলাক দেশী ভাষাত ‘পাতাখাকী’ বুলি উপলুঙা কৰা হয়।

খেল-ধেমালি :

অৱসৰ বিনোদন, শ্ৰমৰ ফলত শাৰীৰিক-মানসিক অৱসাদ দূৰীকৰণৰ লগতে চেমনীয়াৰ আনন্দ বিনোদনৰ আহিলা খেল-ধেমালি লোক জীৱনৰ সৈতে নিবিড়ভাৱে সাঙোৰ খাই থাকে। কিছুমান খেল অকল ল’ৰাৰ মাজত, কিছুমান খেল ছোৱালীৰ মাজত আৰু কিছুমান খেল উভয়ৰ মাজত প্ৰচলিত। তেনে কিছুমান খেল হ’ল— পাঁচ গুটি খেল (শিলগুটিৰ), মাৰ্বল খেল, লাঠি খেল, গুড্ডি উৰানি (চিলা উৰুৱা), কচুখেল, চৌকা-ঠুকা, ঠুলি-মুচি খেল (দৰা-কইনা বা ঘৰ ঘৰ খেলা), তাল কাটম, লাটম খেল, ঠেঙা খেল, নাডি-গুডি, ঘিলে খেল, ছি-ছাত্তা, গোপ্পা খেল, হাড়ু-গুড়ু বা হাড়ুড়ু, লাই-গোৰা, দাৰিয়ে বান্দা, কুত-কুত, পি পি পিয়াৰ পাতা, পদুম খেল, সাতাৰ খেল, ৰচী টানা আদি।

কিছুমান খেলৰ সৈতে গীত-মাতো আছে। তাৰে কিছুমান ছন্দবদ্ধ কথৰ কোনো অৰ্থ নাই, কেৱল খেলোতে উদ্যম বজাই ৰখাৰ কাৰণেই এইবোৰ গোৱা হয়। তেনে এবিধ খেলত এজনে সম্পূৰ্ণ হাউলী গৈ ভৰি পতা চুই থাকে আৰু বাকীবোৰে তাৰ

পিঠিত ভৰ দি জপিয়াই ইফাল—সিফাল পাৰ হয়। লগতে একে উসাহতে পৰ্যায়ক্ৰমে বহুকেইটা গীত গাই যায়। যেনে—

“হাই ইছপ্ৰিং-কেলাছপ্ৰিং।”

“একলাগা বল্টু—ডাবল আৰচিচি।”

“এমনে মানি সেমনে মানি এমনেমানি।”

“ক্ৰেংগাৰ ফুল কাণেৰ দুল ক্ৰেংগাৰ ফুল।”

একেদৰে ‘তাল-কাটম’ খেলৰো গীত আছে।

“তাল কাটম তাল কাটম তালেৰে গাছ কাটম

আজ্জা আইশে পজ্জা আইশে, তাল খায়া যায়।”^{২৩}

এনে খেলবোৰৰ ঠাই বৰ্তমান সময়ত ফুটবল, ক্ৰিকেট, কেৰম, দাবা, অতি সম্প্ৰতি ভিডিঅ’ গেম লৈছে।

হস্তশিল্প আৰু লোক বাদ্য :

দেশী মুছলমানসকল অন্যান্য জনগোষ্ঠীবোৰৰ দৰেই নিজস্ব দৈনন্দিন ব্যৱহাৰ সামগ্ৰী বাঁহ-বেতেৰে প্ৰস্তুত কৰি লয়। বাঁহ-কাঠেৰে নিৰ্মিত কৃষিত ব্যৱহৃত নাঙল, যুঁৱলি, মৈ, কাৰাইল; কুলা-চাইলন (চালনি), ডালা-ডোল, ধাৰাই (চাৰি), টালা (বেতেৰে বনোৱা সৰু বাটিসদৃশ পাত্ৰ), বিচন (বিছনী); পাটীতৰ (পাটীদৈয়া) আৰু বন-খেজুৰৰ পাতেৰে ‘শীতল পাটী’ প্ৰস্তুত কৰা হয়। বিৰিণাৰ পৰাও টুপী, খালৈ, জাপি, ল’ৰা-ছোৱালীৰ খেলৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰা হয়। মৰাপাটেৰে শিকিয়া, ৰচী আৰু বিশেষভাৱে নিৰ্মিত ‘ফুল চাং’ প্ৰস্তুত কৰা হয়। দেশী লোকসকলে বোৱা-কটাত পাকৈত নহ’লেও বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ সূতাৰ কাম কৰা কেঁথা চিলাই কৰে। বিভিন্ন নক্সা থকা কেঁথাবোৰক ‘নক্ষী খেতা’ বুলি কোৱা হয়।

লোকগীত-মাত লোকসমাজৰ অভিন্ন অংগ। দেশী মুছলমানসকলৰ মাজতো লোক গীত-মাত, নৃত্য আদিৰ প্ৰচলন আছে যদিও ইছলামিক শ্বৰিয়ত অনুকৰণ কৰা বাবে অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ তুলনাত বাদ্যযন্ত্ৰ আদিক সংখ্যা তাকৰ। একতাৰা, দোতৰা, বেনা, কেত্তেৰা, শাৰিন্দা যুকলুং আদি তত বাদ্য মাছত-মইশাল গান, কেছা গান, খাৰা-তাল, মুশিদি বা ফকিৰালী গীতত ব্যৱহাৰ হয়। আৱনদ্ধ বাদ্য— ডোল, খোল, কৰুকা আদি খাৰাতাল, লাঠি খেল আৰু সত্যপীৰৰ গীত আদিত ব্যৱহৃত হয়। ঘন বাদ্য জুৰি, কৰতাল, ঘুণ্ডা আৰু সুষিৰ বাদ্য বাঁশী (বাঁহী), শানাই আদিৰ প্ৰচলন আছে। অৱশ্যে বৰ্তমান সময়ত সকলো জনগোষ্ঠীৰ নৃত্য-গীতৰ বাদ্যত আধুনিক বাদ্য সোমাই পৰিছে।

থলুৱা চিকিৎসা ব্যৱস্থা :

গাওঁৰ নিৰক্ষৰ, হোজা লোকে গাওঁলীয়া বন দৰৱ, কবিৰাজৰ চিকিৎসাৰ লগতে

দোৱা-মন্ত্ৰ আদিৰেও ৰোগৰ চিকিৎসা কৰিব পাৰি বুলি বিশ্বাস কৰে। প্ৰায় সকলো প্ৰকাৰৰ বেমাৰৰ চিকিৎসা গাছান (গছৰ শিপা) ঔষধৰ দ্বাৰা কৰিব পাৰি বুলি কবিৰাজৰ পৰাই ঔষধ লৈ ৰোগৰ চিকিৎসা কৰে। কিছুমানে আকৌ দেও-ভূত, জীন-পৰী, মাশান, পিশাচ, কালী আদি লভিলে কবিৰাজৰ ওচৰত জৰা-ফুকা, তেল পৰা, পানী জাৰি 'উপৰাণী বাতাশ' (উপৰুৱা বতাহ) লগা ভাল কৰে। ডিঙিত, বাহুত, কঁকালত তিনি ৰঙৰ সূতাৰে তাবিজ বান্ধিলে উপশম পায় বুলি বিশ্বাস কৰে।

ঘৰুৱা চিকিৎসাত আই ওলালে সোণ-ৰূপ তিয়াই লোৱা পানী নীল, দুৱৰি বন, আম-জামৰ পাত, গাখীৰ মিহলাই বেমাৰীক গা ধুৱায়। বাত বিষৰ চিকিৎসাৰ বাবে এৰা গছৰ এঠাৰে আঁঠুৰ তলত ঘাঁ কৰি দিয়ে। এই ঘাঁত লোৰ শলা গৰম কৰি বিন্দা কৰি তাত নেমুৰ ঠাৰিৰে ঠিলা মাৰি বান্ধি দিয়া হয়। মাজে মাজে ঘাঁ ডোখৰ গৰম লোৰে সেকি থাকিলে ৰস-পুঁজ ওলাই গৈ বিষ ভাল হয় বুলি বিশ্বাস কৰে।

ঘৰচীয়া জন্তুৰ চিকিৎসাৰ বাবেও কবিৰাজ-বৈদ্যৰে কাষ চপা হৈছিল। গৰু-ম'হৰ পোৱালি জন্মিয়ে মৰিলে তেনে 'নাৰে য়াৰা' সমস্যাৰ পৰা উপশম পাবলৈ নিজৰে খীৰোৱা গাখীৰ খুৱাই দিয়ে। প্ৰতি শনিবাৰে ৰামতুলসীৰ পাত, উপুং নেংৰা (বনৌষধি)ৰ শিপা বটি আগলি কলপাতেৰে খুৱালে ভাল হয়। এনেদৰে অজস্ৰ বেমাৰৰ চিকিৎসা গাওঁলীয়া লোকে বনৌষধিৰ দ্বাৰাই কৰিছিল।

সামৰণি :

অসমৰ অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ দেশী মুছলমানসকল এই ভূমিৰে থলুৱা লোক। সেয়ে তেওঁলোকৰ আচাৰ-আচৰণ, সাজ-পাৰ, খাদ্যা-খাদ্য, অৱয়ব আদি ৰাজবংশীসকলৰ সৈতে মিলে। আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱে এই প্ৰভেদ আৰু বেছিকৈ কমাই আনিছে। পুৰণিকলীয়া আচাৰ-নীতি, বিশ্বাস-অন্ধবিশ্বাস আদিবোৰ প্ৰায় কালৰ গৰাহত হেৰাই যাব ধৰিছে। অৱশ্যে সুখৰ খবৰ এয়ে যে এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল নিজ কৃষ্টি-সংস্কৃতি সযতনে ৰাখিবলৈ সচেষ্ঠ হৈ উঠিছে। নানা সাংস্কৃতিক সংগঠন গঢ়ি তুলি গৱেষণা কৰ্ম, আলোচনী-পত্ৰিকা, গ্ৰন্থ আদি ৰচনাৰে এই জনগোষ্ঠীৰ বৈশিষ্ট্যৰাজি সংৰক্ষণ কৰিবলৈ যত্নপৰ হৈছে। নতুন প্ৰজন্মৰ বহুসংখ্যকে 'দেশী ভাষা'তে গীত-পদ, চুটিগল্প, কবিতা আদি ৰচি সাহিত্যিক ক্ষেত্ৰখনতো বৰঙণি যোগাইছে।

প্ৰসংগটীকা :

১. মঃ হাবীবুৰ ৰহমান : অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ 'দেশী মুছলমান' সম্প্ৰদায়ৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি : এটি সমীক্ষামূলক অধ্যয়ন, পৃষ্ঠা-১৫৮
২. ছামছুল হক প্ৰধানী (সম্পা.) : দেশীকণ্ঠ, পৃষ্ঠা-১৫৮

৩. মঃ হাবীবুৰ ৰহমান : অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ 'দেশী মুছলমান' সম্প্ৰদায়ৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি : এটি সমীক্ষামূলক অধ্যয়ন, পৃষ্ঠা-১৯২

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

১. ৰহমান, মঃ হাবীবুৰ : অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ 'দেশী মুছলমান' সম্প্ৰদায়ৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি : এটি সমীক্ষামূলক অধ্যয়ন (২০১৪) : পি. এইচ. ডি. গৱেষণা গ্ৰন্থ (অপ্ৰকাশিত), অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়।
২. হক প্ৰধানী, ছামছুল (সম্পা.) : দেশীকণ্ঠ (২০২১, ২য় সংখ্যা) : দেশী জনগোষ্ঠী মঞ্চ, অসম, কেন্দ্ৰীয় কমিটি,।

হাজার চুরাশির মা : মাতৃত্ববোধ

ডঃ উর্মিলা পোদ্দার

সহযোগী অধ্যাপিকা, বাংলা বিভাগ
বিজনী মহাবিদ্যালয়, বিজনী

সারসংক্ষেপ

সময় ও সমাজসচেতন সাহিত্যিক ছিলেন মহাশ্বেতা দেবী। আসলে সময়ের সঙ্গে সঙ্গে সমাজের পরিবর্তন। আর সাহিত্যের রূপায়ন সেই সমাজের চিত্রায়নে তথা সমাজবীক্ষনে। আর মহাশ্বেতা দেবীর সাহিত্যচিন্তা ভবিষ্যতের দিকে পাঠককে নিয়ে যায়। অতীত ও বর্তমানের সীমাকে অতিক্রান্ত করে ভবিষ্যতের স্বপ্ন দেখায় — যা বাস্তবসম্মত। অতীত বর্তমানের সমাজ সমস্যার প্রতি প্রতিবাদমুখর বর্ণনা তাঁর সাহিত্যে পাওয়া যায়। স্বাধীনতা পরবর্তী উপন্যাসের মধ্যে মহাশ্বেতা দেবী রচিত ‘হাজার চুরাশির মা’ (1971) উল্লেখ্যে। বিশেষভাবে সমাজে প্রচলিত ফর্ম ভেঙ্গে ফেলার দ্রুত সময়সারনী বলা চলে। অবচেতন মনে আসা, কিন্তু তার মুক্ত প্রকাশ তিনি বিভিন্ন চরিত্রের আঙ্গিকে প্রকটিত করেছেন। যেখানে ব্যক্ত হয়েছে নারীর আত্মসত্ত্বা। এমনই এক উল্লেখযোগ্য চরিত্র ‘হাজার চুরাশির মা’র কেন্দ্রীয় চরিত্র সুজাতা। আসলে উপন্যাসিকের যাত্রাপথের চলমান অন্বেষণ বলা যায় সুজাতা চরিত্রের নির্মাণ। সুজাতাকে বার বার মাতৃত্বের প্রকৃত কর্তব্য কী তা নিয়ে প্রশ্নে জর্জরিত করেছে। সেইসঙ্গে পাঠককেও প্রশ্নের সম্মুখীন করে তুলেছে। ব্রতীর মৃত্যুর মধ্যে সুজাতা অনবরত ভাঙা-গড়ার কাজ চালিয়ে গেছে। সর্বদা সমগ্র উপন্যাস জুড়ে কথক স্বর ও সুজাতার সংঘবদ্ধ প্রতিবাদ শোনা যায়। সুজাতার মধ্যে স্বতন্ত্রতা লক্ষণীয়। কেবল নারী হিসেবে তার মাতৃত্ব কতটা পূর্ণতা নিয়ে প্রকটিত হয়েছে — তা যেন সুজাতার স্মৃতিচারণায় ব্যক্ত হয়েছে।

মূল শব্দ :

নারী, মাতৃত্ববোধ, স্মৃতিচারণা, প্রতিবাদ।

‘হাজার চুরাশির মা’ উপন্যাসটি সকাল-দুপুর-বিকেল-সন্ধ্যা এই সময়ের বিন্যাসে বিন্যস্ত। উপন্যাসের শুরুতে দেখা যায় সুজাতা বাইশ বছর আগের সকালে পৌঁছে গেছেন। সুজাতার এই অতীতচারিতা উপন্যাসের শুরু থেকে দেখা যায় — যা সমগ্র উপন্যাসে জুড়েই আছে। অসচেতনভাবে বাইশ বছর পূর্বে নিজের জীবনের বর্ণনামূলক বর্ণনীয় বিষয়। আসলে সুজাতার চিন্তা প্রক্রিয়াকে বাস্তবসম্মতভাবে তুলে ধরার প্রচেষ্টা লক্ষ করা যায়। সুজাতা চরিত্রের মনস্তাত্ত্বিক অবস্থার রূপায়ন প্রত্যক্ষ উপন্যাসটিতে। সুজাতার স্মৃতিচারণে যে চেতনাপ্রবাহরীতি পাওয়া যায় তা উল্লেখ্য—

“স্বপ্নে সুজাতা বাইশ বছর আগেকার এক সকালে ফিরে গিয়েছিলেন ও প্রায়ই যান। নিজের ব্যাগে গুছিয়ে রাখেন তোয়ালে, জামা, শাড়ী, টুথব্রাশ, সাবান। সুজাতার বয়স এখন তিপাল্ল। স্বপ্নে তিনি দেখেন একত্রিশ বছরের সুজাতাকে, ব্যাগ গোছানোয় ব্যস্ত।”

একেইসঙ্গে নারী-জায়া-জননী-সহযোদ্ধার এই প্রতিরূপ সুজাতা চরিত্রের পরিসরে স্পষ্ট। এই ব্যতিক্রমী মনের অধিকারী মাতৃ সুজাতা শুধু ব্রতীর মাতৃ হয়ে থাকেনি— হাজার চুরাশির মায়ে পরিণত হয়েছে। এভাবে নারীর বিভিন্ন রূপের মধ্যে সহনশীলতা, কর্তব্যপরায়নতা, চিন্তাশীল মনোভাবের পরিচয়ের দ্যোতক যেন সুজাতা চরিত্রটি। নারীর অস্তিত্ব অন্বেষণের চেষ্টা যেন প্রত্যক্ষ।

বিশ শতকে সত্তরের দশকে উদ্ভূত সমাজের দিনপাতন যেন বারবার সুজাতার পরিবারের বর্ণনায় স্পষ্ট। তাঁর স্বামী দিব্যানাথ যেভাবে জীবন-যাপন করতো তা অত্যন্ত অস্বাভাবিক। কিন্তু সুজাতা তা সর্বদা মানতে মানতে স্বভাবে পরিনত হয়েছে। আবার দিব্যানাথ যেভাবে চলেছে তা ওর কাছে বাস্তব হলেও সাধারণ দৃষ্টিতে অবাস্তব —

“দিব্যানাথ আগে, সুজাতা যখন পরপর মা হয়ে চলেছিলেন, তখনো নিয়মিত অন্য মেয়েদের সাহচর্য করতেন। এরপর থেকে তা আরও বাড়িয়ে দেন।”

কিন্তু প্রশ্ন হল একটা নারী হয়ে সুজাতা কিভাবে স্বামী দিব্যানাথকে প্রশ্রয় দিচ্ছে। এই প্রশ্রয় যে দিচ্ছে অর্থাৎ সুজাতা এসব মেনে নিচ্ছে তা সাধারণ দৃষ্টিতে যেন পরাবাস্তববাদ। সুজাতা মেনে নিতে যেহেতু বাধ্য হয়েছে ফলে তা যেন তাঁর জীবনভাবনায় প্রতিফলিত হয়েছে। কিন্তু বাস্তবে একটা নারীর যে অসহ্য যন্ত্রণা তা প্রকটিত। আলোচ্য উপন্যাসে সমান্তরাল গতিতে পুরুষেরা অকপটে সব করতে পারে তথা পুরুষ বলে তার অধিকার শুধু বেশি নয়, যেন স্বেচ্ছাচারী তা চিত্রিত। দিব্যানাথ তথা সুজাতার স্বামী প্রসঙ্গে বলা হয়েছে —

“দিব্যনাথ মনে করতেন বাড়ি করেছেন, চাকরবাকর রেখেছেন, যথেষ্ট কর্তব্য করেছেন। বাইরে মেয়েদের নিয়ে ঢলাঢলি করবার কথা গোপন করতেও চেষ্টা করতেন না দিব্যনাথ। তাঁর ধারণা ছিল, তাঁর সব অধিকার আছে।”

কিন্তু আবার সেই সুজাতাকে পরবর্তীতে বিদ্রোহী হতে কিছু কিছু ক্ষেত্রে দেখা যায়। সুজাতাকে চাকরি করতে বাধা দেয় —

“তোমর মা এ বিট পাজলিং। কাজ ছাড়বেন না কেন? উনি ত, যাকে বলে ইচিং ফর ইনডিপেনডেন্স, সে টাইপের ওম্যান না। ফ্যাশন করে যাঁবা কাজ করেন তাঁদের মাতৃও নন। তবে উনি কাজ ছাড়বেন না কেন? আশ্চর্য।”

সুজাতা কিছুতেই দিব্যর এই কথা মানতে নারাজ। শান্তস্বভাবী সুজাতা ট্রামে চড়ে ব্যাল্কে আসা যাওয়া করেন। সুজাতার মধ্যে বিদ্রোহী সুর পাওয়া যায়। সুজাতার প্রথম বিদ্রোহ হল পঞ্চমবার মা হতে দিব্য তাকে বাধ্য করতে পারেননি। এমনকি প্রতিবাদও করেছেন। আর দিব্যর অস্বাভাবিক চলাফেরা মানতে নারাজ সুজাতা। কিন্তু আবার নিরুপায়ের মত তার সঙ্গে সংসার করছেন এভাবে — ‘তুমি তোমার ফুলফিলমেন্টের জন্যে একা আমার উপর কোনদিনই নির্ভর কর নি।’ সুজাতার উক্তি সমাজে দিব্যনাথের মতো চরিত্রের জীবনভাবনা সেইসঙ্গে সুজাতার মতো চরিত্রের জীবনভাবনাও স্পষ্ট। সমাজে বিবর্তনের চেহারা পাওয়া যায় — কিন্তু নারীর এধরনের অবস্থা বর্তমানেও আছে অবশ্যই স্বীকার্য। বর্তমানেও নারী সেই সমস্যা যেন প্রকাশ করতে চায়, আবার পিছিয়ে যায় — দেখা যায় তা মানতে বাধ্য হয়। আসলে পুরুষতান্ত্রিক সমাজে নিজে আত্মনির্ভরশীল হলেও স্বপ্নের বাড়িতে থাকলে নারী মর্যাদা পাবে সমাজে — এধরনের ভাবনা বর্তমানেও আছে তা স্বীকার্য। নারীর ব্যক্তিগত ও নৈব্যক্তিক সত্ত্বার বিনির্মাণ ঘটেছে যা সুজাতা চরিত্রের মাধ্যমে স্পষ্ট। সর্বদাই অস্তিত্বের অন্বেষণে তৎপর সুজাতা — যার অভিব্যক্তি আলোচ্য উপন্যাসটি। প্রসঙ্গত সমালোচক শতাব্দী করের মন্তব্য —

“পূর্বকথিত, উপন্যাসের বহু আন্তঃস্মরিক সম্পর্ক এ উপন্যাসকে বারবার পুনঃপাঠে পাঠককে চমৎকৃত করে। ইতিহাস ও রাজনীতির পারস্পরিক যোগসায়ুজ্য মহাশ্বেতা দেবীর বহুরচনার প্রেক্ষাপট রচনা করেছে। ‘হাজার চুরাশির মা’ ও এর ব্যতিক্রম নয়। কিন্তু সুজাতার বহুস্মরিক লড়াইয়ের যুগৎপত একই সাথে অস্তঃস্মরিতা ও বহিঃস্মরিতার এ উপন্যাস অনন্য।”

সুজাতা নিজেকে সংসারের মধ্যে আবদ্ধ রেখেও নিজে তৎপর নানা কাজে তা উপন্যাসে দেখা যায়। এ যেন সুজাতা চরিত্রকে নতুন রূপে উপন্যাসিক সৃষ্টি করেছেন। মাঝে মাঝেই সুজাতা কল্পনার জগতে চলে যায় আবার আপন জায়গায় ঘুরে আসে। সুজাতা সন্তানের মধ্যেও ব্রতীকে আলাদা করে দেখেছেন। উপন্যাসে ব্রতীর মৃত্যুর

ঘটনা পাই —

“সেই ব্রতী। মুক্তির দশকে একহাজার তিরিশিজন মৃত্যুর পরে চুরাশি নামের ওর নাম। কেউ যদি মুক্তির দশকের আড়াই বছরে নিহত ছেলেদের নাম সংগ্রহ করে থাকে, তবে সে কি ব্রতীর নাম খুঁজে পাবে?”

ব্রতী প্রসঙ্গে বর্ণনা পাওয়া যায় —

“কিভাবে তিনি তৈরি করেছিলেন ব্রতীকে যে জন্যে এই দশকে যে দশক মুক্তির দশকে পরিণত হতে চলেছে সেই দশকে, ব্রতী হাজার চুরাশি হয়ে গেল।”

সুজাতার স্মৃতিচারণার পথে ক্রমে এসেছে সামুর মা — দিদি, বিজিত, পার্থ, লালটু, নন্দিনী প্রমুখ চরিত্রের জীবনচেতনা। সামুর মা ব্রতীর জন্যে যে চিন্তাভাবনা তাতে জনজীবনের প্রকৃত ছবি উন্মুক্ত হয়ে গিয়েছে —

“সামুর মার অকুষ্ঠ বুকফাটা বিলাপ শুনে, ছেলেগুলির কথা শুনে তবে সুজাতা বুঝলেন ব্রতী তাঁকে, তাঁর নিসঙ্গ শোকের একাকিত্বে রেখে চলে যায়নি। তাঁর মতো আরো বহুজনের সঙ্গে তাঁকে এক করে, আত্মীয় পাতিয়ে দিয়ে গেছে।”

উপন্যাসের চারটি পর্বে সময়ের সঙ্গে সঙ্গে সুজাতাকে নারী চরিত্র হিসেবে বিভিন্ন রূপে বিনাস্ত করেছেন। প্রথমে সংসারময়ী জায়া হিসেবে সুজাতা, পরবর্তীতে মাতৃবোধ তথা জননীরূপে কর্তব্যপরায়নতা চোখে পড়ে। অবশ্য তাকে বহু বাধা বিপত্তির সন্মুখীন হতে হয়েছে। কি আশ্চর্যজনকভাবে সেই বন্ধুর পথ সুজাতা অতিক্রম করেছেন। প্রসঙ্গত মনোরঞ্জন চট্টোপাধ্যায়ের বক্তব্য —

“জীবন যখন একটাই তখন তাকে পরখ করতে হবে। ইনিই বিনিয়োগে চলা বলা নয়। সোজা সাপটা হোতে হবে। ভেঙে চুরে এগোতে হবে। সুদীর্ঘ ৯০ টি বছর মহাশ্বেতা দেবী পথ ভেঙে, পথ তৈরি করে এগিয়েছেন। ইতিহাস তৈরি করেছেন মানুষকে নিয়ে।”^২

নারী হিসেবে যে চেতনাবোধ জাগ্রত হয়েছে তা উপন্যাসে পরবর্তীতে দেখানো হয়েছে। সেই সময়ের পরিপেক্ষিতে তা সত্যিই উল্লেখনীয়। সুজাতা দায়সারা কর্তব্যকে পরিহার করতে সচেষ্ট হয়েছেন। আসলে সুজাতার যথেষ্ট মানসিক জোড় ছিল। আর তাঁর শরীরে বৃদ্ধি পাওয়া অ্যাপেনডিক্স আসলে অসুস্থ সমাজ-সময় যাপনের রূপক হিসেবে ব্যক্ত। তাঁর চিন্তাভাবনায় বাস্তবতার অতিরিক্ত ভাবনাস্রষ্টা লক্ষণীয় — যা অন্যের দৃষ্টিতে পরাস্তবতা (Surrealism) বলা চলে। সুজাতার চেতনাপ্রবাহে মাঝে মাঝে জেগে উঠে ব্রতী। সিঁড়ি দিয়ে নেমে আসতে আসতে ব্রতী হঠাৎ দাঁড়িয়ে পড়ে এমনটায়

সুজাতা দেখতে পান। আসলে সুজাতা যেন অতীতের স্মৃতিচারণায় পূর্বের জগতে নিয়ে যায় মনকে বর্তমানে থেকেও। আবার নেমে আসে স্বপ্নের জগত থেকে বাস্তবজগতে — ‘তঁার যা মনে হয়েছিল, সমুর মা সেই কথা বলে কেঁদে ওঠেন, মাইরা ক্যান ফলাইলা দিদি?’ এই যে সমুর মার সঙ্গে সুজাতার চিন্তাভাবনার ফারাক যথেষ্ট। মাঝে মাঝে সুজাতা নিজের বর্তমান জগতে থেকে বহুদূরে চলে যায়। উপন্যাসে তাদের কথাবার্তার মধ্যে বাঙ্গালা উপভাষার নিদর্শন পাওয়া যায় —

- ◆ “কাইন্দনা মা গো। হেয় ত আর ফিরব না। হেয় ত তোমার বুকো লাখি মাইরা চইলা গেছে। মা গোঙ্গ আমাগো মুখ চাইয়া বুক বান্ধ।”
- ◆ “ওই মাইয়া কলেজ ছাইরা শুধু ছাত্র পরায় আর টাইপ শিখে। পরেরডারে তার মাসি লইয়া গিছে। তবু ত আর দুটা আছে? ছাত্র পরাইয়া প্যাট পুরাণ কি সোজা দিদি?”

আলোচ্য উপন্যাসে সমুর মার আত্ননাদ শোনা যায়। সেই সঙ্গে নন্দিনীর জীবনও যেন শেষ করে দিয়েছে ব্রতী। নন্দিনীর জীবন থেকেও নেই এমন লাগছে। যেন অন্যের জন্য নিজেকে নিঃশেষ করে ফেলা ছাড়া তাঁর কোন উপায় নেই — ‘ব্রতী নেই বলে, আরো অনেক কিছু নেই। মলিটারি সেলে থাকতে ভেবে ভেবে আমিও শেষ হয়ে গেছি।’ ব্রতীকে কেন্দ্র করে নন্দিনী যেন নিজের জীবনকে তছনছ করছে। আলোচ্য উপন্যাসে নারীর মধ্যে ব্রতীর এই ঘটনায় যে হাহাকার রব শোনা যায় তা পিতা হয়েও দিব্যানাথের মধ্যে দেখা যায় না। এভাবে মনের ভিতরের দুখ কষ্ট জ্বালাকে লেখিকা নারীর অন্তর্বেদনা বর্ণনায় ব্যক্ত করেছেন। প্রসঙ্গত ‘রুদ্রকাল’ বিশেষ মহাশ্বেতা সংখ্যায় মনোজ নন্দীর ‘হাজার চুরাশির মাকে আমার প্রণাম’ কবিতা উল্লেখনীয় —

“শুধুনবারঙের মা নয়, লোখা-শবরদের মা, অরণ্যের অধিকার আর পরিবর্তনের অগ্নিহোত্রী মেয়ে, হাজার চুরাশির মা চলে গেলেন আজ এ ঘনমেঘ বিকেলবেলায়। আজ শেষ বিকেলবেলায় তাঁকে শতকোটি আমার প্রণাম।”

উপন্যাসে সুজাতা চরিত্রের সন্ধান যেন সুজাতা ও নন্দিনীর কথোপকথনেও স্পষ্টতা পায় —

“ব্রতীর কথাই ধরুন। ওর বাবার সঙ্গে ওর কোন পরিচয় ছিল না। প্রথমে যখন জেসচার বাবার দিকে থেকে আসতে পারত, তখন বাবা কোন রিলেশান গড়তে চেষ্টা করেন নি। উনি আপনাকে ব্যবহার করতেন পাপোশের মত, ব্রতী বলত। ব্রতী একথা বলেছিল? আমি কি করে জানব বলুন? ব্রতী বলেছিল।”

আলোচ্য উপন্যাসে সুজাতাকে ব্যবহার পাপোশের মতো। পাপোশে নোংরা পরিস্কার করে নেওয়া হয়। অর্থাৎ সব নোংরা বহন করে পাপোশ। ঠিক ব্রতীর দৃষ্টিতে সুজাতাকে সব নোংরা বহন করতে হয়। দিব্যানাথ সব ক্ষেত্রে দোষ সুজাতার উপর দিয়ে নিজে সাফা। সুজাতার প্রতি মনোভাব এই যে ব্রতীর মৃত্যুর জন্য সেই সুজাতাই দায়ী — ‘তাহলে সুজাতার ক্ষুধিত আঁকড়ে ধরা ভালবাসাও পরোক্ষে ব্রতীর মৃত্যুর জন্য দায়ী?’ এই কী তাহলে নারী সমাজের চেহেরা? প্রশ্ন এসেই যায়। প্রসঙ্গত অরুণ কুমার দাসের মন্তব্য —

“সত্তরের দশকে যে অসংখ্য মাকে সন্তান হারানোর যন্ত্রনা সহ্য করতে হয়েছে, সুজাতা তাদেরই একজন। ব্রতীর মৃত্যুর পর সুজাতা চান ব্রতীদের স্বপ্ন, স্পর্শ করতে চান তাদের কল্পনাকে, সেইজন্য তাকে সরে আসতে হ’ল স্বামী, কন্যা, অন্যপুত্র — এদের মধ্যশ্রেণীগত আত্মতৃপ্তির জগৎ থেকে। এই সরে আসাটা বাংলা উপন্যাসে অত্যন্ত গুরুত্বপূর্ণ হয়ে দাঁড়ায়, মহাশ্বেতাও সরে এলেন ঐ জগত থেকে, সুজাতার মত তিনিও জানতে চাইলেন ব্রতীদের।”^{১০}

অবশ্য নারী চরিত্রের অন্তর্জ্বালার দ্বন্দ্ব ও অস্তিত্বের সন্ধান তৎপর হতে দেখা যায় উপন্যাসে পরবর্তীতে সুজাতাকে। তবে সুজাতার প্রতিবাদ একেবারে শেষে। আর তাঁর মৃত্যু যেন আগামী প্রজন্মের জন্য বিপ্লবের ক্ষেত্র প্রস্তুতিকরণ বলা চলে। নিজের জীবনকে অনুসন্ধান সুজাতার আত্ম পরিবর্তন উপন্যাসে পরিস্ফুট হয়েছে বাস্তবিকভাবে। যেখানে ঔপন্যাসিক নারীর মনের গভীরে অবগাহন করে তার সার্থকময় রূপায়ণ করেছেন বলা চলে। প্রসঙ্গত শতাব্দী করের মন্তব্য —

“বিংশ শতক বিংশ রাজনীতিতে এক ঝঞ্জামুদ্র সময়। তার আঁচ পড়েছে শিল্প-সংস্কৃতি-রাজনীতি সমাজনীতি সহ জীবনের প্রতিটি প্রকাশ ও অপ্রকাশমান আঙ্গিকে।”^{১১}

সুতরাং বলা যায় উপন্যাসটি একটিমাত্র দিনের আদলে যেন বহু প্রজন্মের পতন উত্তরণের লিপিচিত্র। যা কিনা সুজাতার অতীচরিতায় স্পষ্ট। তবে কিনা বর্তমানের কর্মপ্রবাহের সমান্তরালে অতীতে প্রবেশ। বিশেষ করে ষাটের দশকের শেষ ও সত্তরের সন্ধিলগ্নে যে সামাজিক সংঘর্ষ এবং তার ফলস্বরূপ রক্তাত্ম ইতিহাস বর্ণিত। উপন্যাসের কেন্দ্রে থেকে সুজাতা চরিত্রটি প্রবাহমান। আর সেক্ষেত্রে সুজাতার মাতৃত্ববোধ সমাজে কীরূপ তা স্পষ্ট। সুজাতার মননজাত প্রশ্ন যেন পাঠকের মধ্যেও সঞ্চারিত হয়েছে। নারীর প্রতিবেদন সুজাতাকে কেন্দ্র করে। বলা যায় নারী জীবনে নতুন করে নিজেকে নির্মাণের চেষ্টা চলছে। সুজাতা যেন একক মাতৃত্ব থেকে হাজার চুরাশির মাতৃত্ব রূপান্তরিত

হয়েছে। সর্বদা সুজাতার প্রশ্ন যেন বর্তমানে শুধু নয়, অতীতচারিতার মাধ্যমে ভবিষ্যতেও পাঠকের পরিচায়ক হবে এমনটায় বলা যায়।

তথ্যসূত্র :

১. কর শতাব্দী, 'শিরোনামে হাজার চুরাশির মা', পৃ. ৪৮
২. চট্টোপাধ্যায় মনোরঞ্জন, 'হে নূতন এসো তুমি', পৃ. ৪৫
৩. দাস অরুণ কুমার, 'ঔপন্যাসিক মহাশ্বেতা দেবী', পৃ. ১৮
৪. কর শতাব্দী, 'শিরোনামে হাজার চুরাশির মা', পৃ. ২০

উল্লেখপঞ্জি —

১. দেবী মহাশ্বেতা, 'হাজার চুরাশির মা' (প্রথম প্রকাশ আগস্ট ১৯৭৪), করুণা প্রকাশনী, কলকাতা, ৭০০০০৯
২. দাস অরুণ কুমার, 'অরণ্যের অধিকার ইতিহাসের কণ্ঠস্বর' (প্রথম প্রকাশ এপ্রিল ২০০৪), দে'জ পাবলিশিং, কলকাতা, ৭০০০৭৩
৩. কর শতাব্দী, 'হাজার চুরাশির মা অস্তিত্বের অন্বেষণ' (প্রথম প্রকাশ অগস্ট ২০১৯), বঙ্গীয় সাহিত্য সংসদ, কলকাতা, ৭০০০০৯
৪. মুখোপাধ্যায় অরুণ কুমার, 'কালের প্রতিমা বাংলা উপন্যাসের পঁচাত্তর বছর (১৯২৩-১৯৯৭)' (প্রথম প্রকাশ-এপ্রিল ১৯৭৪, বৈশাখ ১৩৮১), দে'জ পাবলিশিং, কলকাতা, ৭০০০৭৩
৫. মুখোপাধ্যায় অরুণ কুমার, 'মধ্যাহ্ন থেকে সায়াহ্নে বিংশ শতাব্দীর বাংলা উপন্যাস' (প্রথম প্রকাশ-জুলাই ১৯৯৪), দে'জ পাবলিশিং, কলকাতা, ৭০০০৭৩

পত্র-পত্রিকা —

১. সম্পাদনা মজুমদার সমীরণ, 'অমৃতলোক' (প্রকাশ মার্চ ২০০৫), অমৃতলোক সাহিত্য পরিষদ, মেদিনীপুর, ৭২১১০১
২. সম্পাদনা চট্টোপাধ্যায় প্রবীর, 'রুদ্রকাল' Vol-5, Issue-II (প্রকাশ অগস্ট ২০১৬), জনচেতনা নাগরিক কল্যাণ সমিতি, কলকাতা, ৭০০০৬১